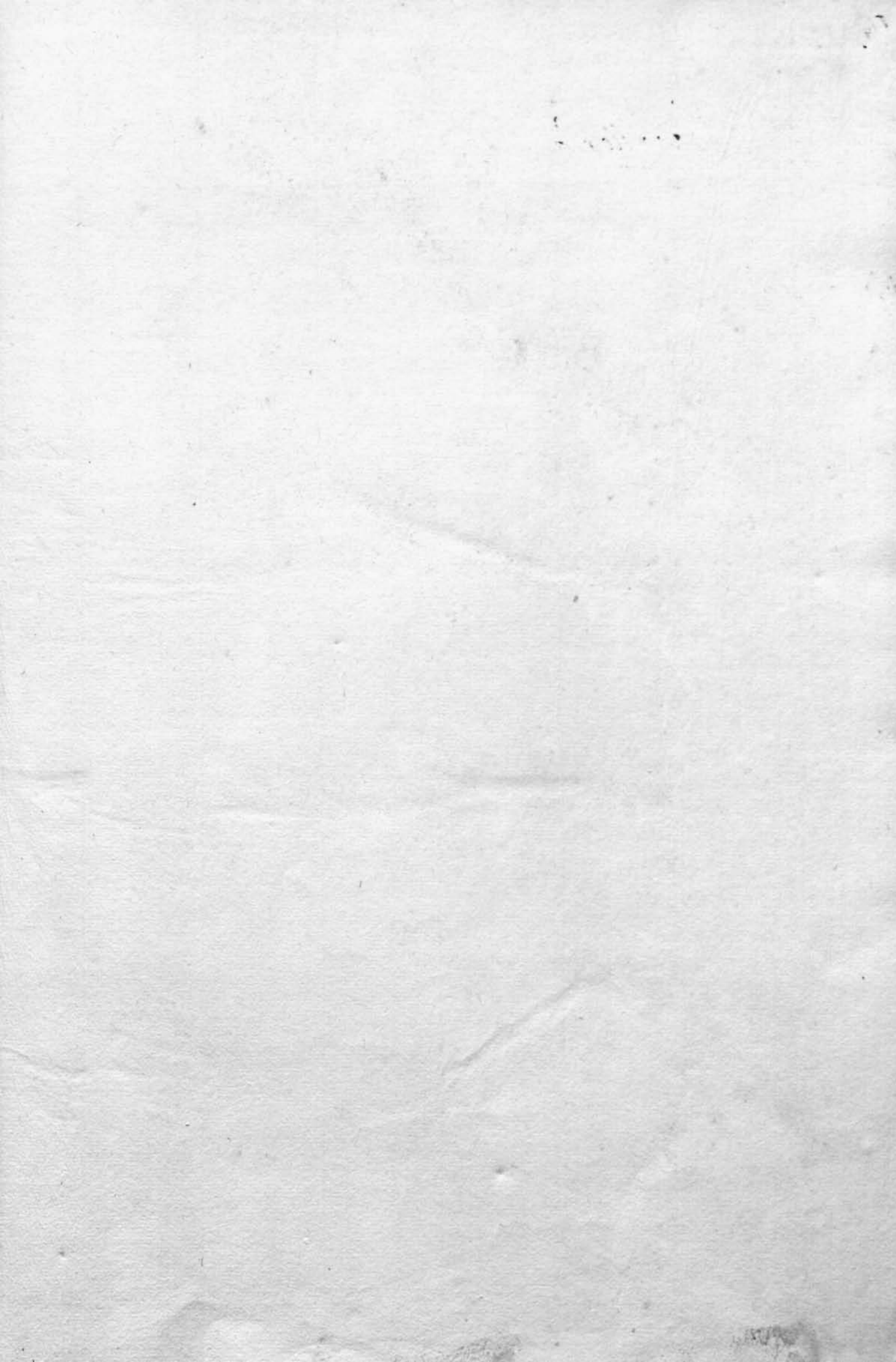

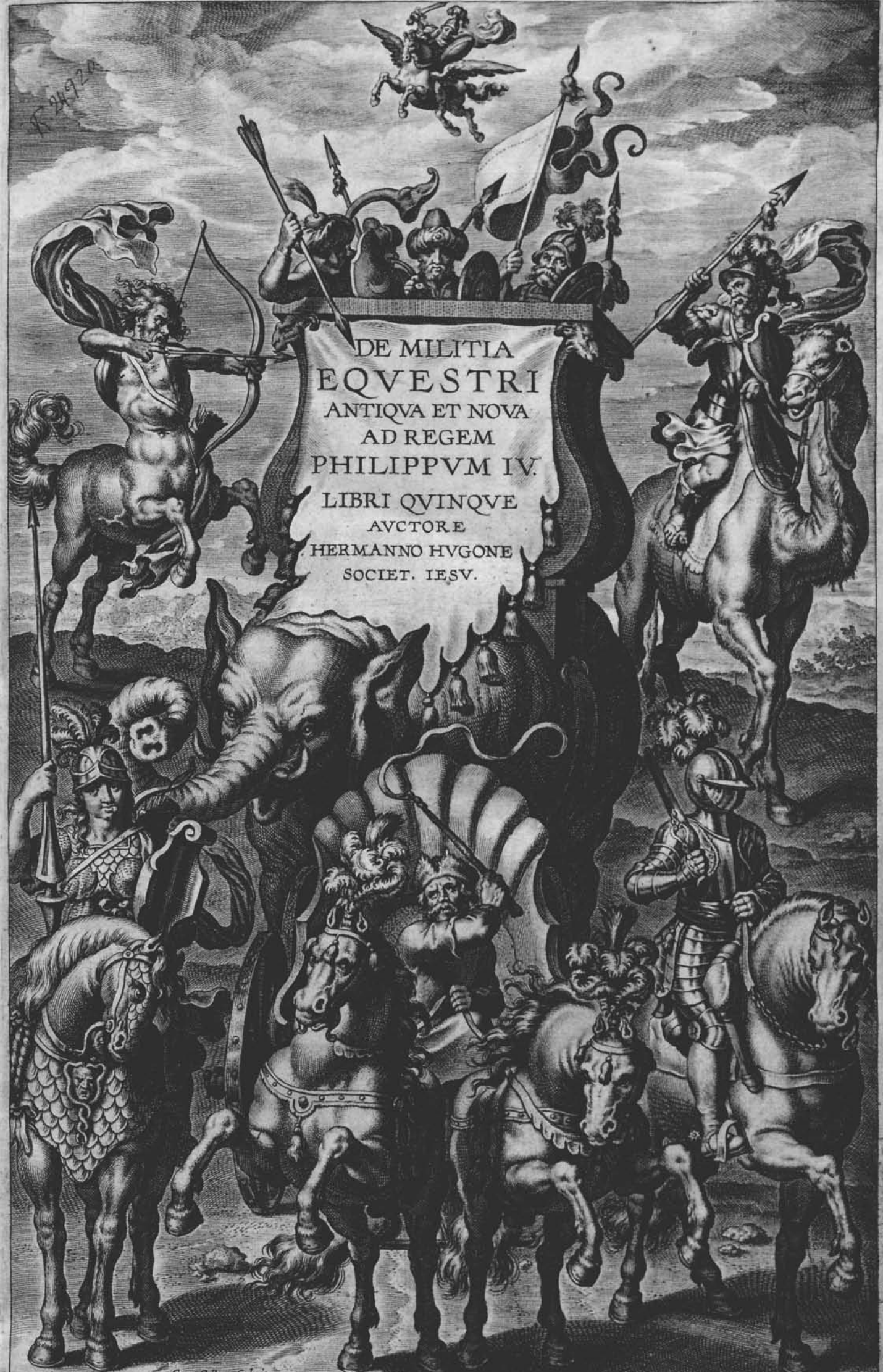

Caballeria.

g-360

Ms. A. 13. 165

DE MILITIA
EQUESTRI
ANTIQA ET NOVA
AD REGEM
PHILIPPVM IV.
LIBRI QVINQVE
AVCTORE
HERMANNO HVGONE
SOCIET. IESV.

Corn. Gallus sculpsit.

THE
GOVERNMENT
OF
THE
LIBRARY

18

PHILIPPO IV.

HISPANIARVM

ET

INDIARVM

REGI

POTENTISSIMO.

CRISTIANO Imperatori cum exercitu Armeniam ingresso, terræ illius Reges ac Satrapæ obuiam processere instructi muneribus, quibus vel bellatoris iram fle-

cterent, vel victoris felicitati quasi litarent.

Et agebat horum munerariorum partes præcipuas equus, qui inter ea dona pretio non infimus, gratiâ certè summus eminebat; doctus scilicet flexis poplitibus Cæsarem veluti numen quoddam adorare, &

submisso ad pedes eius capite fauorem il-
lius, brutæ, vt sic dicam, humanitatis offi-
cio, eblandiri. Tibi, REX POTENTISSI-
ME, non vnus sed multorum maximorúm-
que exercituum Imperatori, non equus
vnus aliquis, sed Equestris Militia tota,
quam hoc in Libro, ceu campo quodam
papyraceo, explicatam ac agminatim com-
positam vides, supplicabundâ veneratione
occurrit; nec datura munus quidem, sed
patrocinium postulatura ab MAIESTATE
TVA: cuius vestigia ceruice pronâ salutant
tot equorum centuriæ, quot Equitum tur-
mæ in diuersissimis mundi partibus, auspi-
cijs magis Tuis, quàm suis habenis, flectun-
tur reguntúrque. Neque hîc profectò, cum
Poëtarum maximo, librum suum quem-
piam Deorum numini commendante, oc-
cinendum:

Túque, ô, cui prima frementem

Fudit equum magno tellus percussa tridenti,

Neptune. —

sed TVAE potiùs MAIESTATIS præsidio
Opus hoc Equestre committendum. Ec-
quid

quid enim ? fabulantur scilicet Veteres illi primum ab Neptuno equum extitisse, cùm tellus Thessala, tridente illius verberata, bellicum hoc animal protulit ; perinde ac si nec percuti quidem terra ab Deo illo posset , nisi exinde magnum aliquid parturiret. Exponant fabellam Mythologi , vt lubet, ac benigniore explicatu in mores bonos humanamque rationem traducant : nos certè illam MAIESTATIS TVAE sceptro vim inesse profitebimur , vt leui illius agitatione admonita Regna, & numero multa & spatijs remotissima , plurimas equorum, equitum peditumque myriadas profundant; dum eos non formari, sed quasi enasci è terrâ momento temporis , ac derepentè ad vnicum motum sceptri Tui prosilire intuemur. Tibi igitur non terrarum tantùm, sed & Oceani mariumque potenti , Librum hunc, imparem quidem dignitati MAIESTATIS TVAE , sed tamen materiæ ipsius necessitate debitum , veluti ludos quosdam equestres Neptuno quondam ab Romulo institutos exhibentem, dicamus fa-

cramúsque. Ita nempe & Operis huius Au-
ctor destinarat. Tabulæ namque hæ sunt
vltimæ voluntatis illius , qui in castris Tuis
difficillimæ expeditioni immortuus, eas ma-
nu ipse suâ non potuit obsignare. Hoc
nempe militum est, vel in procinctu testa-
mentum condere , vel dum properandum
est , raptâ occasione voluntatem suam alijs
commendare. Miles ille, sed sacer fuit; &
plures annos sub auspicijs Tuis spiritualia
stipendia fecit , iuuandis animis eorum qui
Tuas Aquilas sequuntur, semper intentus:
& non semel ad obsessas vrbes sub pellibus
hibernauit, testis bellorum Tuorum, & pe-
riculorum focius: quamquam tuta sunt et-
iam sub tali R E G E ipsa pericula, & non ni-
si hostibus Tuis metuenda. Sentiant illi
vim eorum, sentiant robur potentiæ Tuæ:
dúmque hæresi debellandæ fortiter insistis,
hoc aliquando de illâ audiatur, tam omni-
bus gratum quàm magnificum M A I E-
S T A T I T V A E, quod de pessimâ mulierum
Iezabele, litteræ Sacræ gloriabundè occinunt:
EQVORVM VNGVLAE CONCVLCAVERVNT EAM.

Tibi

Tibi exinde , POTENTISSIME REX,
anni multi cum triumphis multis ! Ita hoc
noui anni exordio , more institutóque ma-
iorum , quasi militari acclamatione , imó re-
ligiosâ sinceritate vouemus. Et si Manueli
Comneno , Imperatori primùm consaluta-
to , atque in Aulam tendenti , istud lon-
gioris vitæ omen , doctórum interpretatio-
ne adscriptum fuit , quòd equi , quo vehe-
batur , petulantia crebrisque gyris ac flexi-
bus impeditus , serò tandem limen Pala-
tij sit ingressus , cùm è sellâ descendere Im-
peratori non liceret nisi limen illud præ-
tergresso , atque ita descensus illius mo-
ra nescio quam tergiuersantis fati vitæque
seriùs lapsuræ tarditatem visa fuerit porten-
dere ; nos certè vice conuersâ , non è relu-
ctantis equi morasque nectentis præfagio ,
sed ex Equestris huius Militiæ Tibi expe-
ditissimè parentis , adeóque è subditorum
omnium pronâ promptâque ad nutus Tuos
voluntate , longos placidósque vitæ Tuæ an-
nos auguramur : dum hisce renascentis an-
ni principijs , de suis annis augeri Tuos ,
cuncti

cuncti exoptant. Augeat illos DEVS
OPTIMVS MAXIMVS; augeat, vt produ-
ctos ætate, sic felicitate plenos, indicésque
beatæ æternitatis. Hoc votum omnium
nostrum est, tantâ verborum fide conte-
statum, quanto affectu desiderioque ab
animis nostris conceptum.

MAIESTATI TVAE

devotissimum

Collegium Societatis IESV

Bruxella, Kal. Ian. M. DC. XXX.

I

LIBER I.
DE
ORIGINE MILITIAE
EQUESTRIS.

Argumentum Libri.

EQVVS bello à naturâ factus, arte ad pugnam doctus. Equitandi ars initio rudis, plurimarum rerum administriculis adiuta, tandemq; perfecta. Equo non viri modo sed feminae militarunt. Quanta Amazonum copia. Elephantis, camelis, magna olim belli praesidia, militiae proscripsi. Quadrigae & falcati currus quondam belli terror, ab equestri exercitu dimissi.

CAPVT I.

Equus animal bello natum, idemq; docillimum.

EQVI indoles bellica, ingenium, iudicium, praesagium, velocitas, docilitas, peritia, philanthropia, fides, victoriae cupiditas, historijs ostensa. Ori & Chrysante de equo iudicium. Equus in sidera relatus.

HQVI ipsius indoles, suam ad bellum aptitudinem videtur vltro indicasse mortalibus; adeo militiae est accommodata. Id, credo, Sapientissimus Regum (cuius propè immensus fuit Equitatus) oraculo prodidit cap. xxi. Prouerb. *Equus paratur in diem belli.* Sed quo possim praeterea certiore naturae inuestigatore vti, quam Iobo? Is equi indolem elegantius sanè Poëta quouis aut Pictore expressit cap. xxxix. *Gloria, inquit, narium eius, terror. Terram unguis fodit, exultat*

daëter: in occursum pergit armatis: contemnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus. Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem. Ubi audierit buccinam, dicit, Uah; procul odoratur bellum, exhortationem Ducum, & ululatum exercitus. Militariter profectò ac magnificè, vt vix aufim conferre illa Maroniana, Georg. III.

Altiùs ingreditur, & mollia crura reponit:

Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces

Audet, & ignoto sese committere ponto.

Nec vanos horret strepitus. —————

—Tum siqua sonum procul arma dedere,

Stare loco nescit, micat auribus, & tremat artus,

Collectumq; premit voluens sub naribus ignem.

Quid? quòd non vigiles modò, sed & dormientes meditentur bellum. Id obseruauit Lucretius lib. iv.

Quippe videmus equos fortes, cum membra iacebunt

In somnis, sudare tamen spirareq; sæpè,

Et quasi de palmâ summas contendere vires.

Quòd spectasse Claudianus videtur Præfatione in vi. Honorij Consulat. illo versu:

Vanæque nocturnis meta causetur equis.

Nil miri igitur, animal adeò belli studiosum, Marti quoque fuisse sacrum, cum vltro dare nomen in militiam videatur. Certè Plinius lib. viii. cap. xlii. *Ingenia, ait, equorum inenarrabilia, iaculatores obsequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipso nixisque inuitantium.* Solinus cap. xlvii. *Equis inesse iudicium, documentis plurimis patefactum est, &c. inimicos partis sue norunt, adeò vt inter pralia hostes morsu petant, &c.* Quid? quòd belli omen Antiqui religiosè acceperint ab equo. Anchises apud Maronem:

Quattuor hinc, primum omen, equos in gramine vidi

Tondentes latè campos, candore nivali.

Et pater Anchises: Bellum, ô terra hospita, portas;

Bello armantur equi, bellum hac armenta minantur.

Et

Et Pœni effosso equino capite, Carthaginem ædificarunt, augurantes fore bellicosam. Virgilius i. Æneid.

————— Pœni

*Effodère loco signum quod Regia Iuno
Monstrarat, caput acris equi. Sic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per secula gentem.*

De eodem Silius lib.ii.

*Ostentant caput effossâ tellure repertum
Bellatoris equi, atque omen clamore salutant.*

Quin etiam sudore equorum præsignata bella, Horatius indicat lib.i. Ode xv.

*Heu heu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moues funera Dardana
Genti!*

Germanis denique proprium (ait Tacitus de eorum Moribus) equorum præsagia ac monitus experiri. Publicè aluntur iisdem nemoribus ac lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru Sacerdos ac Rex vel Princeps ciuitatis comitantur, hinnitusq; ac fremitus obseruant. Nec ulli auspicio maior fides, non solum apud plebem, sed apud Proceres, apud Sacerdotes; se enim ministros Deorum, illos conscios putant. Plinius certè lib. viii. cap. xlii. *Præsagiunt, inquit, pugnam; & Iobus cap. xxxix. Procul odoratur bellum.* Habes ecce militare equi ingenium, iudicium, augurationem. Quid amplius? Vis celeritatem? vis fidem? vis victoriæ cupiditatem?

Celeritas equo nomen apud Græcos dedit; ἵππων namque dixere ab ἵπλαιμαί & πῆς, quasi pedibus sit volucris. Hinc ὠκύποδες, ἀερίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες, equos appellarunt: Latini verò, alipedes, citos, veloces, celeres, pernice, præcipites, volucres, rapidos, alatos, alites, quorum passim apud Poëtas innumera occurrunt exempla, & hæc pauca de multis. Virgilius Æneidos xii.

Alipedumq; fugam cursu tentauit equorum.

Silius lib. xii.

Alite vectus equo. —

Ovidius III. Fastorum:

— *Alatis aethera carpet equis.*

I. de Remedio amoris:

— *Velocem cingula ladat equum.*

IV. de Ponto:

Ante citos quantum Pegasus ibat equos.

I. de Arte amandi:

Hippolytum rapidi diripuistis equi.

Iuuenal. Satyrâ I.

— *Nempe votucrem*

Sic laudamus equum. —

Silius lib. xv.

Sic ubi profiliuit piceo de carcere praeceps.

Tibullus lib. iv.

Aut quis equum celerémve arto compefcere freno.

Fabula profectò ob equi pernicitatem alas Pegaso finxit. Plinius verò pennatos etiam credidit quosdam in Æthiopiâ equos. adeoque eorum celeritatem volatu, & fulminis ac mentis ipsius cursu Poëtæ expresserunt.

Maro Æneid. xi.

— *Volat ecce per hostes*

Uectus equo spumante Sages. —

Stattius III. Thebaïd.

Flagrantes immisit equos, non ocyus alti

In terras cadit ira Jouis.

Claudianus lib. I. de Raptu:

Quantum non iaculum Parthi, non impetus Austri,

Non leue sollicita mentis discurret acumen.

Atque hic postremus, Homericâ Virgilianaque hyperbole:

— *Virides Neptunus in algâ*

Nutrit equos, qui summa freti per cerula possint

Ferre viam, segetemq, leui percurrere motu,

Nesciat ut spumas, neque proterat unguia culmos.

Quid miri ergo, si Massagetæ, Herodoto teste, Soli (Deorum omnium velocissimo) equum, utpote velocissimum, so-

liti

liti immolare? Quid miri, si equos Venti Aureque filios Homerus appellarit, vt Pollux refert lib. i. cap. xi?

Sed fidem amittam, si fabulas narrauero: referam Historiam. Probo Imperatori è spolijs oblatus est equus, qui *centum in diem conficiebat milliaria*, auctore Vopifco. Fortè & volucrem eâ causâ appellauit equum suum Verus, Caligula, etiam velocissimum. Naturâ certè veloceseffe equos, vel ex eo constare Xenophon acutè obseruat, quòd *equi omnes, iugo frenisve soluti, statim exultabundi fugiant*. Annon etiam crabrones *volantes existunt ex equino cadauere*? Non vanè in prouerbij formulam abiit, quoties factum celerrimè quid esse significamus, cum Tullio dicere, *Equis velisq.*

Iam quanta eorum in dominos fides? *Fidelissimum inter animalia omnia homini est canis atque equus*, inquit Plin. lib. viii. cap. xi. Seruant fanè equi dominos suos viuos, vlciscuntur & lugent mortuos. De viuis Plin. lib. viii. cap. xlii. ex Philisto scribit, *equum à Dionysio relictum in cæno hærentem, tamen ubi se euellisset, domini vestigia secutum*. Gellij verba de Bucephalo adferam è Noctium Attic. lib. v. cap. ii. *Id etiam de Bucephalo memoratum est, quòd, cum in eo insideret Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostium cuneum, non satis sibi prouidens, immisisset, coniectis undique in Alexandrum telis, vulneratus altè in ceruice atque in latere equus perfossus est: moribundus tamen, ac propè iam exanguis, è medijs hostibus Regem viuacissimo cursu retulit. atque ubi eum extra tela extulerat, illicò concidit, & deinde iam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio expirauit*. Curtius, vt solet, acutè atque eleganter de eiusdem equi fide lib. viii. *Equus eius [Alexandri] multis vulneribus confossus, deficiensq., procubuit, posito magis Rege, quàm effuso*. Neque impar ille apud Gregoram lib. x. amore fideque in filium Imperatoris, qui *vulneratus ita vt cerebrum pateret, non priùs cecidit, quàm eum è pugná extulisset, dominumq., incolumem reportasset, ubi demum ante domini fores expirauit*. Atque id vulgare propriumque esse Hispanorum equis, scribit Rodericus Sancius part. i. cap. ii. *vt cum se*

percussos ipsi sentiunt, vectores suos incolumes exportent. De mortuis Plinius lib. viii. cap. xlii. *Amisos lugent dominos, lacrymasque interdum desiderio fundunt.* Addit exempla: *Occiso Scytharum Regulo ex prouocatione dimicante, hostem (cùm victor ad spoliandum venisset) ab equo eius ictibus morsuq; confectum esse.* Ibidem Philarchus refert, *Centaretum è Galatis in pralio, occiso Antiocho, potitum equo eius, conscendisse ouantem; at illum indignatione accensum, demptis frenis [sic corrigo, pro domitis frenis] ne regi posset, precipitem in abrupta isse exanimatumque vnà.* Dion & Xiphilinus narrant, *equum Pratoriano militi (ob cædem Pertinacis) ademptum, cùm nollet herum deserere, sequereturque hinniens; eò miserationis dominum adegisse, vt se ipse equumq; interfecerit; visum spectantibus libenter latèque cum domino mori.*

Sed quem non excitet equi in Clœlium fides? Clade Can-nensi eques Romanus Clœlius, vulneribus confectus, pro mortuo relictus erat. Manè facto, Hannibal pugnae locum petit. Iacebant lacera corpora, trunci artus, mortui semimortuis mixti, atque inter istos Clœlius; qui ad strepitum aduentantium, caput ac linguam mouens, extremam vocem cum gemitu effudit. Agnouit domini vocem equus, quem captum Numida iuxta Hannibalem insidebat. Aures arrigit, & acri hinnitu edito profiliens, sessorem humo sternit. Currit per cadauera, & in ore domini iam mortui consistit, & cùm mouere non videret, ipso collo inclinato, armisque submissis, vt solet, inuitat ad scandendum, diro illo Hannibale etiam miserante, & fidem animantis demirante. Hæc Lipsij elegans narratio in Epistolis ad Belgas. An hunc Caligula pro Incitato suo non iudicasset Consulatu & Sacerdotio dignum? An Alexander (vt Bucephalo) non duxisset exequias, non dedisset inferias, aut tumulum extruxisset? Certè humanam animam hoc pectus inhabitasse quis dicat. At Siliij versibus Historiam audire lubet, quam vix sine lacrymis lego, lib. x.

Quas inter strages, confosus pectora telis,

Semi-

*Seminecem extremo vitam exhalarat in auras
 Munere, deficiens iam Clælius, oraque nisu
 Languida, vix agrâ & dubiâ ceruice leuabat.
 Agnouit sonipes, arrectisque auribus acrem
 Hinnum effundens, sternit tellure Vagesum,
 Quem tunc captiuo portabat in agmine, dorso.
 Hinc rapidum glomerans cursum per lubrica pinguis
 Stante cruore soli, & mutilata cadauera cæde,
 Euolat, ac domini consistit in ore iacentis,
 Inde inclinatus, collum submissus & armos
 De more, inflexis præbebat scandere terga
 Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.*

Vbi nunc hominum amor & fides, præ fide tantâ bruti animantis? Et lacrymas meretur Pallantis equus, qui mortuo domino est illacrymatus, si Maroni fides:

*Pòst bellator equus, positus insignibus Æthon,
 It lacrymans, guttisq; humectat grandibus ora.*

Nec Poëticas lacrymas puta, sed veras, quales & Iulio Cæsari fufas ab equis suis scribit Suetonius cap. LXX XI. augurio futuræ cædis: *Proximis diebus, equorum greges, quos in traiciendo Rubicone flumine consecrarat, ac vagos sine custode dimiserat, comperit pertinacissimè pabulo abstinere, ubertimq; flere.* Ne etiam dubites, Suetonio & Plinio addo Isidorum lib. I. cap. XII. *Interfectis vel morientibus dominis multi lacrymas effundunt.* Sanè in re obscurâ si coniecturam adhibere licet, causam non reperio, cur perfidi vulgò ac proditores soleant equorum tractu discerpi, nisi vt acerbiùs recordentur fidelissimorum animalium ope se lacerari in perfidiæ suæ poenam. Sic ergo Metius Suffetius, auctore Liuiio, ob defectio- nem quadrigis in diuersa nitentibus laceratus est.

Sed de hipparchiâ seu victoriæ cupiditate iam dicendum. Virg. III. Georg.

*— Animos auumq; notabis;
 Et quis cuique dolor victo, qua gloria palma.
 Nonne vides, cum præcipiti certamine campum*

Corri-

*Corripuere, ruuntq; effusi carcere currus?
Nec mora, nec requies: it fulva nimbus arena.
Tantus amor laudum, tanta est victoria curæ.*

Oppianus in Halieuticis:

*Hic generosus honos, & gloria maior equorum,
Non capiunt animis palmas, gaudéntque triumpho.
Nónne vides victor quanto sublimius altum
Attollat caput, & vulgi se venditet auræ?*

Non dubiè, inquit Plin. lib. VIII. cap. XLII. intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Quod duabus astruit Historijs inde petendis, quæ circo magis faciunt quàm bello. Sed in rem facit Alexandri Bucephalus, qui Thebarum oppugnatione vulneratus, Alexandrum non est passus in alium transire. vt ego quidem auguror, ne victoriæ expers esset. Adeò verò etiam excedunt animis equi, cùm diu prælijs interfunt, vt efferi fiant, denuoq; sint domandi. Cic. I. Offic. Equos propter crebras contentiones, præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere solent. Sed quo teste Coelius Rhodiginus & Alexander Neapolitanus affirmant, equum Tiberij oculis flammigerare solitum in bello, fateor me nescire.

Hucusque equi indoles ostensa, quam bello natura comparauit. Quid iam de docilitate & arte? *Docilitas tanta est,* ait Plinius lib. VIII. cap. XLII. *vt vniuersus Sybaritani exercitûs equitatus ad symphonia cantum saltatione quadam moueri solitus inueniatur.* Plutarchus in Gryllo: *Equi in theatris decubitus, tripudia, & stationes periculosa, motionesq; nec hominibus admodum pronas exactè effingunt, edocti ac reminiscentes ad demonstrandam docilitatem suam.* Sed hæc mimica magis quàm militaria; pugnas velim, non choreas. Ergo, *interpralia, hostes morsu petunt,* ait Solinus cap. XLVII. & *tela humi collecta equiti porrigunt,* inquit Plinius lib. VIII. cap. XLII. *Sacarum equi,* ait Ælian. lib. XII. Var. hist. *si qui sessorem excusserint, subito consistunt, vt rursus ascendere possit.* Apud Ircas docentur à venatoribus in ventrem se submittere, ne eminùs detegantur, scribit Herodotus lib. IV. Apud Hispanos, ait Stra-

bo lib. III. *in genua subsidere iubentur.* quod Romanis vulgare fuisse, insinuat Dio Cassius lib. XLIX. scribens de rebus Antonij, explicansque testudinis instruendæ modum. *In oppugnandâ munitione subeunt (testudinem) & quosdam in ipsum murum attollunt, aut circumuenti à sagittarijs, inclinant se omnes; nam & equi docti sunt in genua submittere se & inflectere.* An non etiam pedibus infilire in hostem discunt equi? Idem refert libro v. *Insidabat Artybius (Persarum Dux) equo in armatum erigere se docto. Quod cum audisset Onesilus, ad satellitem suum, Audio, inquit, Artybij equum edoctum se erigere, & pedibus simul atque ore eum, in quem agitur, interficere. Proinde tu dicito, utrum malis obseruare, equumne tibi ferendum, an ipsum Artybium? Ad quem seruus, Ego, inquit, Rex, paratus sum ad utrumque, & alterutrum, & omnino quidquid imperaueris facere. promam tamen quid rebus tuis conducibilis sentiam. Regem ac Ducem oportere cum Rege ac Duce certare, nos autem famulos cum famulis. Quod ad equum attinet, non est caussa, quod eius artificium extimescas. Recipio enim tibi, eum posthac aduersus neminem se erecturum. Hac illo locuto, exercitus conflixere, & circa Imperatores hoc actum est: ubi Artybius equo, cui insidabat, in Onesilum inuectus est; Onesilus (uti conuenerat cum satellite) ipse inuadentem Artybium ferit: eius satelles sublatis equi pedes in Onesili scutum eos iactantis falce abscidit. Nonne alioqui puduisset (quod Plinius ait) hominum artes ab equis vinci? Ecquod igitur animal bello aptius atque utilius seu naturâ, seu arte? Non iniuriâ profectò Orus apud Plutarchum Busiridi roganti, *Ecquod animal eunti in pralium conduceret maximè;* respondit: *Equus. stupensque, cur non leonem dixisset potius; occurrit, Esse quidem ope indigenti, conducibilem leonem, sed equum ad hostem consciendum in fugam effusum.* Chryntas verò libro IV. Pædiæ Cyri, apud Xenophontem, *Ego profectò, inquit, ita cupio tenere scientiam equitandi, ut existimem me fore hominem volucrem, ubi factus fuero eques.* Tantas nimirum equus bello adfert commoditates. An mirum in sidera relatum, proximumque locatum Delphino, ob in-*

10 DE MILITIA EQVESTRI
signem celeritatem & fidem? Manilius canit libro I.

*Tum quoque de ponto surgit Delphinus ad astra
Oceani caliꝝ decus per utrumque sacratus;
Quem rapido conatus equus comprehendere cursu
Festinat, pectus fulgenti sidere clarus.*

C A P V T I I.

Equitare, & ex equo pugnare, qui primi docuerint.

Admiratio equitationis, Dijs eam artem adscripsit. Varia de eo inuento sententia. Hinc Centaurorum & Hippocentaurorum fabula nata. Quos fuisse constat, non tamen generari. Antiquissima equitum bellatorum memoria apud Moysen bello Pharaonico. Amazones ingentem exercitum equestrem conflarunt. Quarumdam præterea mulierum equestris gloria.

EQVITANDI artem recens natam adedè Ethnici olim mirati sunt, vt Deo alicui inuentori retulerint acceptam. Neptuno plerique attribuere (vt & equi ipsius molitionem) Homerus in Hymnis, Sophocles in Oedipode, Pausanias Achaïcorum libro VII. Hinc *hippius*, id est *equester*, postremi auctoris testimonio dictus; quin equestres ei ludi in Circis consecrati; & Hippocampis per mare vehi solitus, figmèto Pictorum. Alij Heroibus, Semideis nempe, diuinam propè artem adscripsere. Bellerophonti Plinius libro VII. cap. LVI. Apollonij enarrator & Dicæarchus, Sesonchosi, seu Sosostri Ægyptio: Ælianus lib. IX. cap. XVI. Mari Italo: Palæphatus lib. I. Incredibilium, Centauris; quibus & pugnandi ex equo inuentionem assignat, aitque Centauros dictos *ὄσα τὸ κεντῆν τῆς ταυρῆς*, à stimulandis tauris. *alioqui nihil tauri Centauris ipsis inesse, sed equi atque viri speciem.* Quam vocis originem asserit aduersus Tzetzen Palæphati metaphrasten Iacobus noster Salianus Annalium suorum Tomo II. Hi verò Centauri iidem sunt, quos Plinius loco dicto, & Virgilius Pelethronios Lapithas appellat III. Georg.

Frena Pelethronij Lapithæ gyroꝝ dedere.

At-

— *Atque equitem docuere sub armis*

Insultare solo. —

*Ferorum ergo taurorum infesta incurſio anſam Theſſalis præbuit, ait Palæphatus, domandi tum primùm equos, docendique quomodo equites ſeſſorésque dorſo geſtarent; taurósque ipſi ex equorum dorſo ferirent ac necarent. Sic Theſſalis duplex adhæſiſſe nomen per vnius rei occaſionem inſinuat; Centaurorum, ab occiſiſtauris; Hippocentaurorum, ab inſceniſ equis, ad necandos tauros. Potuiſſent certè non ineptè vocari Hippandri vel Andrippi, vtpote qui primùm nouæ rei aſpectu, monſtrorum inſtar, viſi parte eſſe homines, parte equi. Hinc incredibilis fabula conſectæ eſt, ait Palæphatus, quaſi viri equo mixti geniti fuiſſent. Quam originem & Diodorus confirmat. Quamquam Pindarus Hippocentauros naſci ex hominibus & equis Magnetijs finxerit; & Cæſar Claudius apud Plinium ſcripſerit, Hippocentaurum in Theſſaliâ natum eodẽ die interiſſe. Et nos, ait Plinius lib. vii. cap. lli. principatu eius allatum illi ex Ægypto in melle vidimus. D. Hieronymus quoque S. Antonio viam ab Hippocentauro in ſolitudine oſtenſam narrat. Quid hîc dicam? Certa mihi Cæſaris, & Plinij oculati teſtis, & Hieronymi fides. Nam & monſtrum aliquod naſci potuit, & Antonio dæmon aliquis illudere ſpecie Hippocentauri. Quod fortè non cogitarat Tullius, cùm interrogat libro i. de Nat. deorum: *Quis enim Hippocentaurum fuiſſe aut Chimeram putet?* At certè naſci communi naturæ lege Hippocentauros, fabuloſiſſimum reor cum Lucretio lib. v.*

Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore in vlllo

Eſſe que at duplici naturâ & corpore bino

Ex alienigenis membris compacta poteſtas.

Hinc illinc par vis, vt non ſic eſſe potis ſit.

Et confirmat Galen. lib. de Uſu partium. Nos iam ad veriores Hiſtorias redeamus.

Equeſtris militiæ & hippomachix mentionẽ primus fecit Moyſes bellorũ ſuorum adminiſtrator ipſe & ſcriptor, celebrans victoriam de Rege Pharaone relatam, Exod. xv. *Can-*

temus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Hic equum appellat, & ascensorem, quem quidem bellatorem fuisse constat cap. Exodi præcedenti: *Omnia equitatus, & currus Pharaonis, & uniuersus exercitus, erant in Phihahiroth.* Erat ergo ascensor ille bellator, seu hippomachus in equitatu Pharaonis, vt infra post pauca: *Persequentesq; Ægyptij ingressi sunt post eos, & omnia equitatus Pharaonis, currus eius & equites, &c.* Et clarissimè cap. xv. *Ingressus est enim eques Pharao cum curribus & equitibus eius in mare.* vtique ad bellum, & in exercitu; aut cui bono eques Pharao & equites eius? Equites quidem, non milites facillè eos concedam fuisse, qui Iosepho paternum funus procuranti adfuère, Genesis cap. l. *Habuit quoque in comitatu currus, & equites, & facta est turba non modica.* Sed de bellatoribus nulla (quod sciam) antiquior vsquam memoria. Certè non indicat in castris suis vllum fuisse equitem Moyse. Primis item duobus ab orbe condito bellis, Genesis xlv. Regum nempe quatuor aduersus quinque; & Abrahæ aduersus victores Reges, pro redhibèdo fratre Loto, nullum equi equitise vestigium. nulla mentio item fraterno bello, quod metuebat ab Esauo Iacob, Genesis xxxii. Interea ergo cœpti doceri ad pugnam equi, interea equo exercitatus miles, & de pedite eques factus & bellator: prodieruntque in bellum, anno mundi m. m. d. xlv. quo deletus est cum exercitu Pharao. Enimuerò vt Iacob equite caruit, ita & posterius eius Israëlitæ. Origenes Homiliâ xv. in Iosue: *Filij Israël numquam equis vsi esse referuntur.* Atque id Hieronymus in Psal. lxxv. ait *Lege præceptum. Lex extat Deuteron. cap. xvii. Non multiplicabit sibi equos.* Ergo Salomon non habebat de Ierusalem, aut de Iudæâ, sed emebat sibi de Ægypto; ait ibidem Hieronymus. idemque Commentarijs in cap. xxxvi. Isaïæ, *Non de imbecillitate, inquit, populi Iudeorum erat, quòd equitandi carebant scientiâ, sed de obseruatione mandatorum Dei.* Basilius in cap. ii. Isaïæ, *Nulla non loco Scriptura, ait, obseruauimus, sanctos deuitasse usum equorum; quin & de his, qui in procinctu in-*
struun-

struuntur ad bellum. At hæc Legis verba Philo libro de Agricultura, mysticè explicauit de equis animæ. quare non iniuriâ quærit Serrarius quæst. VII. in cap. XI. Iosue, vbinam in Lege prohibitus equorum vsus sit. Nam loco illo Deuteronomij, quo id Hieronymus cautum vult, non nisi de Rege agi Serrarius notat; Regique non penitus omni equorum vsu interdici, sed multitudine: populo verò neque paucitate interdici, neque copiâ. Respondet: *Si quibus maximè concessa multitudo equorum videretur (nempe Regibus) ijs non conceditur, quantò alijs minùs?* Igitur benè allata Deuteronomij Lex, vt Hieronymo consentit Ribera in cap. XIV. Osee. Atque ad respectum Legis, iussus fortè diuinitus Iosue cap. XI. captos hostium equos subneruare. Nempe, quia nolebat Deus Isralëitas equitatu vti ad bella, ob causas dicendas Libro II. cap. I. Priuatus aliquis equorum vsus concessus videtur fuisse Isralëitis ante Moyfaicam Legem: Iosephus enim Genesis XLVII. equis Ægyptiorum commutauit annonam, quam famentibus eo pretio erogabat: *Post Legis promulgationem verò, ante Salomonis tempora,* ait Serrarius, *nullum neque apud priuatos, neque apud Optimates aut Reges Isralëitas equorum vsum lego.* Hæc præterire maluit Polydorus Virgilius, pro suo in fabulas affectu, quàm à sacris Scriptoribus petere studio veritatis.

Iam ad muliebrem equitatum. Is adè est antiquus, vt ipsam equitandi inuentionem Amazonibus adscripserit Orator Lyfias, teste Hermolao apud Plinium lib. XXXVI. cap. V. Quarum historiam etiamsi fabulosam existimauerit Strabo libro XI. Geographiæ, certè tamen leues esse eius rationes, ostendit Raderus noster Commentarijs in lib. VI. Curtij. Atque vt inflatiùs nonnulla de Amazonibus scripta sint, equitasse tamen in bellis, omnino est certissimum. Testem in primis laudare possum Herodotum, qui lib. I V. refert, *Amazones è nauibus egressas quàm primùm equos nactæ sunt, conscendisse, diripuisseq; obequitantes è Scythijs pradas.* Accedit Iustinus, qui hæc adfert lib. II. *Virgines non otio neque lanificio, sed armis,*

equis, venationibus exercebant, iniustis infantium dexterioribus mammis, unde *Amazones* dictæ sunt. Curtius prætereà lib. vi. *Thalestris* equo defiliit, duas lanceas manu tenens. Metrodorus quoque Sceptius & Hypsicrates apud Strabonem lib. xi. tradunt, *Amazonas* præcipuam pascendorum equorum curam habere; robustiores verò in equis venationes & bella exercere. Quibus paria adferuntur ab Hippocrate & Diodoro Siculo non vno loco. Poëtæ denique turmarum ductrices fecêre Amazones, cùm de ijs scripsêre, vt de equestri earum militiâ non sit dubitandum. Sic Claudian. lib. ii. de Raptu:

*Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis,
Pulchra cohors quoties Arcton populata virago
Hippolyte, niueas ducit post prælia turmas.*

Sic Maro lib. x. *Æneidos* de curru Penthesileæ:

*Quales Threicia cùm flumina Thermodontis
Pulsant & pictis bellantur Amazones armis,
Seu circum Hippolytem, seu cùm se Martia curru
Penthesilea refert.*

Sic Propert. lib. iii. Eleg. xi. de equo eiusdem:

*Ausa ferox ab equo quondam oppugnare sagittis
Meotis Danaum Penthesilea rates.*

Certè non Amazones solummodò, sed & Myfas feminas ex equis pugnasse, Philostratus in Heroicis, Florus Cymborum vxores è plaustris, Zabecum vxores currus aurigasse Herodotus, scripsêre. Denique Camillam Volscam Maro lib. xi. equitem fecit, cuius versus elegantissimos, quibus Auni filium Camillæ insultare facit, subscribam, vt equestri militiæ accommodatos:

—— *Quid tam egregium, si femina forti
Fidis equo? dimitte fugam, & te cominus equo
Mecum crede solo, pugnaq; accinge pedestri:
Iam nosces, ventosa ferat cui gloria laudem.
Dixit: at illa furens, acriq; incensa dolore,
Tradit equum comiti, paribusq; assistit in armis.*

Post

Post pauca denique Aruntis telo confixam sic equo defluentem describit:

— *Simul his dictis linquebat habenas*

Ad terram non sponte fluens. —

At iniuriam fecero muliebri fortitudini, si tacitus præteriero Semiramidis animos, quæ equo in bellum profecta, exercitum duxit tricies centies mille peditum, equitum quingenties mille, curruum millia centum, vt scribit Diodorus lib. II. cap. v. eo verò corporis habitu profecta, vt cum ei circa cultum capitis occupat & nuntiatum esset, Babylonem defecisse, alterâ parte crinium adhuc solutâ protinus ad eam expugnandam cucurrerit, nec prius decorem capillorum in ordinem, quam tantam urbem in potestatem suam, redegerit. Quocircâ (inquit Valerius lib. IX. cap. III.) statua eius Babylonis posita est in illo habitu, quo ad vltionem exigendam præcipiti celeritate tetendit. Traditur denique Amazonum reginam, nomine Myrinam, exercitum triginta millium peditum, duorum millium equitum confecisse, maximâ specie victoris in equitibus positâ. Tegmenta quoque corporum pro armis habuere, serpentum magnorum coria, ait Diodorus Siculus lib. III. cap. I V.

C A P V T I I I.

Equitandi ars initio rudis, frenis calceisque equorum adiuta.

Qui equitarint sine frenis. Habena, capistrum, orea, frenum, lupatum, camus; vnde dicta, quando inuenta. Freni partes, psellium, henium, echini, sielisterium. Calcei equorum ferrei, argentei, aurei. Quæ clauorum herba, ne equi ledantur in calceatu.

RVDIA sunt scientiarum artiumque omnium principia; tempore scilicet expoliuntur, vt lambendo vrsorum catuli. Sic adoleuit paulatim equestris militiæ vsus. Equi enim non docti statim, vt domiti; neque eques tam citò hippomachus, ac vector. Quibus ergo incrementis promotum? Sciremus fortè, si Sarmenis equitis liber extaret, quem Plinius pri-

primum scripsisse de Equitatu refert lib. xxxiv. cap. viii. Nunc diuinandum erit. Dicam de adminiculis equitationis singulis. Horum quædam equo, quædam equiti fuere necessaria. Equo frenum & calcei, equiti strata seu ephippia, fellæ & stapiæ. His omnibus commodè iam equitatur. Initio equi effrenes (meâ quidem coniecturâ) regebantur voce & virgâ : hæc namque simplicissima gubernatio ac maximè rudis videtur fuisse omnium prima. Certè simplicitatem eam tenuit deinde variorum populorum consuetudo. Massylj, Libyes, Numidæ, Getuli. Lucanus lib. i v.

*Et gens, quæ nudo residens Massylia dorso
Ora leui flectit, frenorum nescia, virgâ.*

Strabo lib. xvii. extremo: *Massylj & Libyes paruis equis utuntur, celeribus tamen & mansuetis, adeò ut solâ virgulâ gubernentur.* Liuius lib. xl v. *Numidæ equos conscendunt. Equi sine frenis.* De iisdem Hirtius bello Africano: *Octo millia Numidarum [an octingenti?] sine freno.* Apud Virgil. i v. Æneid.

Et Numidæ infreni cingunt. —

Apud Silium lib. i.

*— Numidæ gens infreni,
Quæis inter geminas, per ludum, mobilis aures
Quadrupedum flectit, non cedens virga lupatis.*

Qui idem de Getulis lib. i i.

— Nullaq; leuis Getulus habenâ.

Fortè excoli dein equitatio habenis cœpit, quæ manibus nempe habeantur; iniectumque equo capistrum, capitis vinculum; aut *αἰρετήριον* seu collare, quo Mauros vti scribit Strabo, nullo ori adhuc imposito freno; aut simplex retinaculum aliquod, quale Arrianus lib. viii. de Rebus Alexandri Indis vsitatum describit. *Summum equi os, inquit, corio bubulo crudo ambiunt, quod stimulos ferreos aut æreos continet introrsum versos.* Deinde credo inuentas esse oreas, quas Titinnius, Næuius, Cato & Cælius apud Festum, dictas volunt, quia ori inseruntur. Fortè Maro eas intellexit iii. Georg.

— Det mollibus ora capistris.

nam capistra alioqui ori non inseruntur, sed oreæ. Post has, nónne credibile, excogitata fuisse frena, à *frangendo ore* appellata? Putare, aut disputare, nullum crimen est. Et freni quidem partes multæ, vario fuère vsui. Iulius Pollux accuratus est ijs recensendis, capitis x. num. xi. *Quod mento subtenditur*, ait, *psellium*; (Galli vocant *la gourmette*) quod ori inseritur, χαλινοῦς, *frenum*; cuius medium, *henium*; huius circuli, quos equus mandit, *daetyli*, *echini*, *triboli*. Hos rectè Lexicon vocat σελισήριον, à σελίζειν, quod significat *saluare*, vt Plinius loquitur. Camus prætereà & lupata, seu lupi inter frenos numerantur. κημόν Lexicographus, *speciem freni*, appellat. Sunt qui à κάμειν deriuent, quod *domare* est. Lorinus noster ad illud Dauidis, *In camo & freno*, addubitat, an camus sit fiscella ferrea ori equorum appensa, ne mordeant. S. Hieronymus explicans illud Isaïæ, *Ponam circulum in naribus tuis*, circulum illum *camum* vocat. vnde fortè Gallicum *caue son*. Lucillio ille narium circulus est postomis, apud Nonium:

Trulleus postomis huic ingens de naribus pendet.

Camum Plautus in *Cal. Scen. viii.* funem esse insinuat, quem capitis rei ferebant:

Deos quaeso, vt camum & furcam feras.

Quis autem funis ille furciferorum sit, Plutarchus lib. de *Serâ Numinis vindictâ*, & in *Cleomene* indicat, quo nempe eorum fauces innectebantur, vt curiosè Pineda noster in *cap. xxiv. Iobi vers. xii. num. vi.* & Lorinus. Denique Quirinus noster *Zalazar Prouerb. xxvi.* explicans illud Salomonis, *camus asino*, camum existimat lupatum esse. Mihi satis est variorum sententias attulisse. At quid lupus, seu lupatum, seu lupata frena? Turnebus docuit lib. xi. *cap. xxviii.* *Frena*, inquit, *lupata*, quæ & *lupata etiam sine additamento dicuntur*, *frena sunt lupos habentia*, *duriora asperioraque*, vt *currus falcati dicuntur*, qui *falces*, &c. *Est autem lupus ferreum instrumentum, uncum, simile dentium lupinorum.* Liuius lib. xxviii. *In alios lupi supernè ferrei iniecti, vt in periculo essent, ne suspensi, in murum extraherentur.* Λύκῳ eodem modo Græcè dicitur ferrum quoddam

freni, unde lupatum. Hinc *λυκοσάδες* equi à nonnullis explicantur. freni autem lupati ad os equi, quantumuis ferocis, temperandum domandumq; aptissimi sunt. De lupo Ouidius i v. Trist. Elegiâ v.

*Tempore paret equus lentis animosus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.*

De lupatis i. Amor. Eleg. ii.

Asper equus duris contunditur ora lupatis.

De lupatis frenis Horat. lib. i. Od. v. iii.

— *Gallica nec lupatis*

Temperet ora frenis.

Hæc vsu magistro, successuque temporum excogitata, apud diuersos. Frena Pelethronium inuenisse scribit Plinius lib. vii. cap. lvi. Virgilius populum Pelethronium freni auctorem facit iii. Georg.

*Frena Pelethronij Lapithæ gyrosq; dedere
Impositi dorso.* —————

Quamquam Turnebus Pelethronij nomen ibi quoque velit esse viri, non populi; parum secundo, vt mihi videtur, augurio. Quàm enim illa dispar Maroni locutio: *Lapithæ dedere frena gyrosq; Pelethronij dorso impositi?* Papinius Neptuno inuenti lupati laudem præbere videtur lib. vi. Thebaidos, nisi fortè Neptunum primum domitorem facere velit.

— *Neptunus equo, si certa priorum*

Fama patet, primus teneris lassisse lupatis

Ora, & littoreo domuisse in puluere fertur.

A capite ad calcem, hoc est à frenis ad calceos descendo; ferrei enim calcei equinis soleis suppingendi sunt: nam equi *fatiscent longiore itinere sine calceatu*, vt de camelis Plinius loquitur. De his Catullus:

Ferream vt soleam tenaci in voragine mula.

Aureos calceos Poppæa Neronis vxor deliciarioribus iumentis suis induit; argenteis Nero calceauit. Id Plinius & Xiphilinus narrant. Antiquiorne Catullo sit equorum calceatus, quis diuinabit? Aldrouandus lib. i. de Quadrupedibus scribit:

bit: *Pilosellam*, quouis modo equis applicatam, hoc adferre præsidij, ut ladi non possint dum à fabris calceantur, eoque clauorum herbam nominari.

CAPVT IV.

Equitatio stratis, ephippijs, sellis equestribus, stapijsq; perfecta.

Nudo equorum dorso equitatum initio. Equorum strata, seu ephippia, quando inuenta: quàm varia. Quando adhibita sella equestres. Stratores. Lapidés publici ad scandendum equum. *Αναβολός*. *Stapia excogitata*, & eorum varia appellatio.

DVABVS rebus equus ad equitandum egebat, freno & calceis. Duabus prætereà rebus opus erat ipsi equiti, strato nempe seu ephippio, aut sellâ equestri; & stapiâ, quæ tempore quoque sunt inuenta. Primùm enim nudo equi dorso equitabatur. Ita Massylæi. *Lucan. lib. i v.*

Et gens, quæ nudo residens Massylia dorso.
Strabo lib. xv i i. extremo: Mauri pugnant ferè ab equis hastati, equis nudis insidentes. Germanis (apud Cæsarem lib. i v. belli Gallici) nihil turpius aut ineptius habetur, quàm ephippijs uti. ipsi namque nudis equis uehebantur. Strata equorum Pelethronium inuenisse dicunt, ait Plinius lib. v i i. cap. l v i. Meminere eorum, Seneca epist. l xxx. Stultus est, qui equum empturus, non ipsum inspicit, sed stratum. Iterùm: Empturus equum, solui iubet stratum. Liuius lib. v i i. Mulis strata detrabi iubet. Xenophon lib. v i i i. Pædiæ de Persis: Nunc stragula plura in equis habent, quàm in lectis. Dorsualia appellat Capitolinus. Atque hæc non vnus generis: fuere è panno, corio, pelle, ait Lipsius lib. i i i. de Milit. Dialog. vii. Virgilius Æneæ equum leoninâ pelle vestit, Æneid. v i i i.

———— quem fulua leonis

Pellis obit. —————
 Staius lynce insternit Parthenopæi equum:

———— Cornipedem

Velatum gemina deiecit lyncis.

Silius Flaminio Consuli tigrim substernit:

Caucaseam instratus virgato corpore tigrim.

Augustissimè Maro lib. v i i. Æneid. auro & ostro:

Omni bus extemplo Teucris iubet ordine duci

Instratos ostro alipedes, pictisq; tapetis;

Aurea pectoribus demissa monilia pendent;

Tecti auro, &c.

Centunculis vilissimè Frontinus, sed pro dignitate agas-
 num fatis etiam lautè, lib. ii. cap. iv. *Agasones lixasque arma-*
tos simul ire iussit, iumentorumque magnam partem, instratorum
centunculis. Nihilo splendidius Livi in re simili lib. vii. *Bi-*
nis tantum centunculis relictis, agasones armatos imponit. at in
 luxu copiosius lib. xxxiv. *Equus tuus pretiosius instratus erit,*
quam uxor vestita. Hæc verò strata sunt ephippia. Nonius:
Ephippium, tegmen equi ad mollem vecturam paratum. $\delta\pi\omicron$ &
 $\epsilon\phi\iota\pi\omega\varsigma$. quin & eques ipse $\epsilon\phi\iota\pi\omega\iota\sigma$, ut $\omicron\kappa\epsilon\zeta\omicron\varsigma$, pedes. Quod
 accuratè Guido Pancirollus lib. ii. tit. xvi. notat, & Lipsius
 lib. i i i. de Milit. Dial. vi i. *Strata, inquit, Græci $\sigma\epsilon\omega\mu\alpha\tau\alpha$ pari-*
ter dixere, itémque $\epsilon\phi\iota\pi\omega\iota\alpha$, & Glossæ prisca, $\epsilon\phi\iota\pi\omega\iota\omega\nu$, scordiscale.
 Hinc in obscuro est tempus, quo natæ fellæ nostræ equestres,
 quas nos ephippia quoque appellamus ambiguitate vocis.
 Nam & ephippij meminere Varro, Horatius, Cæsar, Gel-
 lius. Neque diuinare est facile, an de strato loquantur aut
 fellâ, cum vtrumque verè ephippium appellari possit. Varro
 apud Nonium, *Fuit mihi puero equus, inquit, sine ephippio.* Ho-
 ratius lib. i. Epist. xiv.

Optat ephippia bos. —————

Cæsar lib. iv. de Bell. Gall. *ephippia & ephippiatos rideri à Ger-*
manis ait; Gellius lib. v. cap. v. Equitum ephippijs præfulgentem.
 Quid intelligimus? strata, an fellas? Polydorus Virgilius, &
 Ioannes Corassius grauitè vapulant Pancirollo, quòdephip-
 pia Pelethronijs retulerint accepta, auctoritate Plinij tri-
 buentis Pelethronio equorum strata. At miror cur succen-
 seat ijs qui inuenta ephippia tribuunt Pelethronio, cum ipse
 strata quoque dicat esse ephippia. Cautius loquendo cauit

Lipsius

Lipſius lib. III. Milit. Dial. VII. licet anceps & nutans. *Sellas illas noſtras, inquit, negavi perueteres, non tamen facio nouitias. Et fortaſſe Sidonij & Apollinaris auo iam in uſu. Inducunt hæc uerba lib. III. Epist. III. ad Edicium: Alij ſellarum equeſtrium manufacta ſudoribus fulcra reſupinant. Nam & ſellas uocat, & reſupinata fulcra; utrumque pro hodiernis. Quid? quòd & in columna Traiani, forma quadam noſtræ ſellæ conſimilis? Imperatorios equos ex eâ ſuprà dedi, & reſpice. Sed fortaſſe uerius, ſtructurum factumq; aliquid è pannis ibi, ad molliùs inſidendum, ſine ligno tamen aut ferro. An & Dionis ea mens, ut ſub Nerone primum hæc talia ephippia equites receperint? Vix opinor, nec eò produxerim.* Pancirollus lib. II. Titulo XVI. *Sellæ et ſi non uſque ad eò antiquæ ſunt, uſum tamen harum fuiſſe inuenio, imperante Conſtantino filio magni illius Conſtantini, anno Chriſti CCCXL. ſcribit enim Zonaras, quòd Conſtans fratrem Conſtantinum equo & ſellâ deturbauerit. De ſellâ etiam Theodoſius Magnus L. Quoniam. C. De curſu pub. lib. XII. & Leonis Imperatoris conſtitutio. L. unic. C. Nulli liceat in frenis. lib. XI. Nicetas quoque de ſellâ Theodori cuiuſdam loquitur, in Vitâ Andronici Comneni. Sauro ad Sidonij citata uerba, Equina ſellæ mentio, inquit, apud Jordan. in Hiſtor. Gotth. Sellæ equitatorie, apud Paullum Diacon. in Marciano & Valentiniano. Vnde ſellaris, id eſt equus ſellæ & freni patiens, apud Fortunat. in Vitâ Germ. cap. XXIII. Lipſius in Analectis addit, ſedilia uocari in Panegyrico Nazarij ad Conſtantinum. Vegetius alibi ſellas: Africa quos velociſſimos præſtat ad uſum ſellæ. item: Equorum mulorumq; genus ſub ſellis, aut ſagmis. Hæc ſellarum antiquitas, quarum capulus, quem Galli uocant l'arſon, Cælius aſtrabem dici ſcribit lib. XI. cap. LXV. Iam, ne quid omittam, tribus uinculis equo alligantur ſellæ, ad firmitatem. Antilenâ, quæ lorum eſt pectori equino præductum; imitatione Plauti, qui in Caſin. Poſtilenam uocat uinculum ſub caudâ. *ωρεω* appelles: denique cingulâ, ſeu zonâ, quâ uenter equi ſubſtringitur textu canabino. Cingulæ Ouidius meminit lib. de Remed. amoris:*

Et noua uelocem cingula ladat equum.

Apuleius: *Ephippia fucata, cingula armata*. Sic corrigit Io. Bapt. Pius, non *singula*. Zonæ Claudianus in Epigr. de Arcadij equo:

Hac vterum zonâ cinge frementis equi.

De stapiâ nunc dicendum, cuius nulla mentio ante tempora Homerici interpretis Eustatij, qui simile aliquod instrumentum prodit. Olim certè quemadmodum nudos infidebant equos, aut stratos, ita saltu eos inscendebant, donec subinde adhibiti stratores, & suppedanea saxa publicis in vijs, quorum loco tandem stapiæ nostræ. De saltu Vegetius lib. I. cap. xvii. *Non tantum à tironibus, sed etiam à stipendiosis militibus saltatio equorum districtè semper exacta.* Virgilius *Æneid.* xii.

————— *Corpora saltu*

Subijciunt in equos. —————

Iam quibus altiores equi, aut minor saliendi vis, ij iubis vel auribus equorum arreptis se subleuabant. Ita de Hibernis Stanurftius lib. I. *Iubarum setas, aut equorum auriculas sinistra apprehendunt; atque dum equi obstipis capitibus quietè se inclinant, equites, etiam lorice aut sagis amicti, mirâ corporis agilitate se efferunt, diuaticisq; cruribus ephippia occupant.* Incredible propè est, quod Fulgosus narrat lib. III. cap. II. de Galeacio Bardassinio equite Siculo. *Hic, inquit, ab Alphonso seniore Neapolitanorum Rege armis persæpè tectus, ephippio inter coxas accepto, ingentem equum crinibus apprehensis saltu conscendit, statimq; (nullis firmato vinculis ephippio) eum ad cursum adegit, coxarum ac crurum firmitate pro cingulis usus.* Alij equos condocefaciebant sese submittere ad faciliorem inscensum. Strabo lib. III. Geograph. *Hispanorum equi in genua subsidere docti, ubi usu ferente iuberentur.* Pollux lib. I. cap. XI. *Instituendus etiam equus, ut se submittat, ut facilius eques conscendere possit.* Silius lib. x. de equo Clælij equitis Romani:

Inde inclinatus, collum submissus & armos

De more, inflexis præbebat scandere terga

Cruribus. —————

Aliud

Aliud in scendendi equi adminiculum, lapides publici secundum viarum latera subreſti. De his Plutarchus in Gracchis, dum notat, *Gracchum lapides haud longè diſtantes in viarum marginibus defixiſſe, vt eſſet facile ijs, qui equos haberent, eos inſcendere.* Xenophon Hipparcho: *Quia equos aſcendendi ratio non facile expediri poterat, ab ijs præſertim qui viribus non valebant, à quibus ſubleuarentur; Viocuri, ſeu, qui vias militares ſternabant, in lateribus viarum collocabant altiorem quosdam lapides, ex quibus paruo negotio quilibet poterat ſe conijcere in dorſum equi.* Volaterranus Epitome ſuâ in Xenophontem ait, mancipia ſolita dominis dorſum ſubijcere ad inſcendendum. Stratores, qui ſubleuarent equites ad aſcenſum, paſſim noti, à ſternendis equis dicti. *Αναβολεῖς* Græcis, vt Lipſius obſeruat 111. de Milit. Dial. v 11. Plutarchus in Craſſo: *Craſſo admotus eſt equus, & ſtratores eum ſuſtollentes, impoſuerunt.* Sic Suidas *ἀναβολέα* interpretatur *eum qui in equum tollit.* Spartianus in Caracallâ, Ammianus lib. xx 11. de Iuliano, & lib. xxx. de Valentiniano, & Euagrius lib. 111. cap. xx 1 v. de Theodorico, *ſtratoris quoque meminere.* His ergo præſidijs veteres in equos enitebantur; ſaltu, equis inclinatis, lapidum publicorum ſubieſtu, auxilio ſtratorum, addo & haſtæ; quod poſtremum Lipſius Liuij abs ſe laudati verbis non probauit. *Coffus haſtâ innixus, ſe in pedes excepit.* non enim dicit Liuius, *in equum.* Aptius Xenophontis (libello de Re equeſtri) teſtimonium eſt: *Ne, ſi de haſtâ conſcenſurus eſt, equum conuellat.* Sed quàm glorioſum victori equiti adminiculum ſubſtratus pedibus hoſtis, qui tergum locet pro ſtratores aut ſaxo? Miſeranda ſeruitus victo, quam Valerianus Imperator Saporis Perſarum Regi præſtitit quoties ſubibat in equum, auctore Trebellio; & Bajazethes Tamberlano, referente Iouio. Anaboleus ergo (ſeu *ſcala*) ſubinde inuentus eſt, de quo Lipſ. 111. de Milit. Dial. v 11. allatis Suidæ verbis: *Anaboleus etiam ea, quæ Romanis ſcala dicitur. Et Maſiniſſa, cùm ſenuiſſet, in equum ſine ſcanſorio inſtrumento conſcendit.* Adfert & Euaſtatiij interpretationem Odyſſ. x. verſ. CLV. *Anaboleus non ſolum ferrum illud*
minu-

minutum dicitur, cui pedes imponunt quidam, ut inscendant commodius, sed etiam vir ipse, qui ad tale opus adiutat. Ex quibus Budaus efficit, veteribus etiam notos fuisse subijces illos pedaneos ex ephippio utrimque dependentes, quibus hodie utimur ad scandendum, & innitendum. Quod tamen verba Eustatij mihi clarè non dicunt, sed potuit instrumentum designare non pensile, sed portatile, quod apponerent iuxta equum, ut eo velut gradu attollerentur, &c. Sed quidquid huius sit, tene tamen, Eustatium dicere, quosdam vsurpasse, non ergo vulgò omnes. Et eius auro, si pedanei illi subijces fuerunt, non certè prisco magis, quod statua, & imagines omnes euincunt. Nusquam enim in ijs forma aut vestigium, & pedes semper penduli, sine alio fulcro. Atque adeò res noua, ut nec sit ei Latinum nomen. Iisdem propè rationibus nituntur, qui assentiuntur Lipsio, Hieronym. Magius lib. II. Miscellan. cap. XIV. & Pancirollus lib. II. Tit. XVI. Certior fanè coniectura de stapiarum origine fieri non potest. nam & ambiguum earum apud Græcos nomen ἀναβολδὲς (quod & virum subleuantem, & pedaneum ferrum significat) perinde perplexam obscuramque earum antiquitatem fecit, atque ephippij nomen obscurauit originem sellarum equestrium, quod stragulis æquè ac sellis est commune. Magna lis tamen de stapiâ est Galeotto Martio Narniensi cum Ioanne Tortellio Areтино, quam Hieronymus Magius narrat libro II. Miscell. cap. XIV. Galeottus lib. de Doctrinâ promiscuâ cap. XXVIII. Tortellio dicam scribit, quòd is prodiderit, *stapedas apud Antiquos non fuisse in vsu*. Ipse autem Antiquis notas fuisse probat illo Lucretij versu lib. V.

Et prius est armatum in equo conscendere clostris.

Klosta autè scala est, inquit, & id quod ab ephippijs ad ventrè vsque equorū pendet, ascēsuro in equum ut scala facilitatem præbeat. Interuenit pro Tortellio Hieronymus Magius: At, dicat Galeottus, ait, quonam Lucretij codice *clostris* legerit, & apud quem Auctorè *klosta* scalâ significare inuenerit. Omnia enim exemplaria tam manuscripta quàm cusa sic habēt:

Et prius est armatum in equi conscendere costas.

& Græcis non *klostâ*, sed *κεγόρα* scalam significari, vt omnes norunt. Ego sanè, si iudex datus sim, litem dem secundùm Magium, qui his prætereà argumentorum subsidijs iuuat Tortellij caussam: Xenophon, libello de Re equestri, docens, quo pacto equus conscendi debeat, stapiæ non meminit, sed folius salitionis. Hippocrates lib. de Aëre, aquis, &c. innuit, Scythas aliasque nationes ætate suâ stapijs non fuisse vsos; narrans morbos quos equitando eorum pedes contrahunt, propendentibus semper tibijs. Suetonius in Caligulæ Vitâ, equitum crura, nullibi conquiescentibus pedibus, propendere consueuisse demonstrat, dum Germanicum Caligulæ patrem, ad crurum gracilitatem replendam, assiduâ equitatione vsum scribit post cibum: pransorum enim pendentes tibiæ inflantur. Denique Iulius Pollux lib. x. cap. x. & xii. de equestribus instrumentis agens, postquam executus est omnia, stapiæ non meminit omnino. Iam de stapijs, nisi fallor, satis, vbi earum expediero variam appellationem. Romæ vetus inscriptio (quam Lazijs & Magius adferunt) habet nomen *stapia*:

CASV DESILIENS, PES HAESIT STAPIAE, ET
TRACTVS INTERII.

Bistapia mentionem se reperisse in Hieronymi Epistolis (nullâ citatâ) affirmat Magius. *Subsellares* appellat Auicennæ interpres, vt Cælius monet lib. xi. cap. l. xv. *Subijces pedaneos* Budæus vocat. *Stapedæ* nomen dedit Franciscus Philelphus, teste Lipsio. *Stapedes* Grapaldus dixit. *Scanfile ferrum* Rob. Walturius. *Strepam* scripsit Hermoldus lib. iv. de Rom. Imperatore, cap. xxi. Hucusque de adminiculis equitationis.

CAPVT V.

*Elephanti & cameli olim bello adhibiti, cur tandem
missione donati.*

*Elephantos militia commendarunt, Robur, Terror, Peritia pugnandi, Fides.
Mira de ijs Plinius, alijque, sed vera. Elephas XXX. armatos vnâ in turri
gestat: strages quantæ ab eis editæ. Terror à nouitate, deformitate, odore, &
borrendo stridore. Ut inter se & cum militibus pugnent. Herilis fidei ad-
miranda exempla. Quantus eorum olim in bellis numerus. Remedia tandem
aduersus bellæ terrorem reperta. Hinc eorum contemptus, cum plus suis
quàm hosti nocerent: sed ob alia quoque incommoda missi. Cameli velocitate
& patientiâ sitis mirabili; ob pedum molliem bellis inidonei.*

AELIANVS lib. de Instruendis aciebus, bellatores diuifit
in *Pedites & Vectores. Vectores in duplex genus, quippe qui
aut curribus consistant, aut equis ipsis insideant. Imò, inquit, alij
elephantis vehuntur. Sic Suidas voce ἰπποκῆν tria facit rei eque-
stris membra. Nam ea constat, ait, partim equis, partim elephan-
tis, partim curribus. Vterque camelos prætermisit. Hos equi-
tatu Julius Pollux adscripsit lib. i. cap. x. *Bactriani, ait, etiam
camelis pugnant; sunt etenim equis velociores, terribiliores magni-
tudine & hirsuti magis: strenuiores verò propter raram sitim, &
ad ferendos labores magis idonei. De elephantis igitur camelif-
que militaribus tractandum nobis quoque est. Atque ele-
phanti quidem, quantum in faciundis operibus valeant, & bellis
item, cum res manu geritur, omnes iam olim sciuisse constat, testa-
tur Pausanias lib. i. Rerum Atticarum. Reuerà res multæ
sunt, quæ elephantem militiæ commendarunt; robur, terror,
pugnandi peritia, fides; res bello utilissimæ. Commemorant
plerasque singillatim, Plinius lib. viii. capitibus nouem aut
decem, & Strabo lib. xv. Geograph. è quibus hæc in rem præ-
sentem cap. i. Plinius: *Animalium maximum elephas, proxi-
mumq; humanis sensibus, quippe intellectus illis sermonis patrij, &
imperatorum obedientia, officiorumque, quæ didicere, memoria; amo-
ris & gloriæ voluptas. imò verò, quæ etiam in homine rara, pru-
dentia,***

*dentia, probitas, equitas, &c. Quod ad docilitatem attinet, Regem adorant, genua submitunt, coronas porrigunt. Strabo lib. xv. Geograph. Ad ingenium animalis ratione utentis proximè accedunt, &c. Proboscibus propugnacula deijciunt, & arbores radicitus euellunt, in posteriores pedes erecti. Plin. cap. ii. Vulgare erat, per auras arma iacere non auferentibus ventis, atque inter se gladiatorios congressus edere. Cap. iiii. Circa dentes belluis summa cura; alterius mucroni parcunt, ne sit praelijs hebes; alterius operario vsu fodiunt. Cap. v. Antipater auctor est, duos Antiocho Regi in bellicis vsibus, celebres etiam agnominibus fuisse, Aiakis & Patrocli. nouère enim ea. Cap. ix. Domiti militant, & turres armatorum in hostes ferunt, magnaq; ex parte Orientis bella consciunt. prosterunt acies, proterunt armatos. Admiranda hæc de elephantis Plinius & Strabo: de quorum fide dubitatio subinde, fateor, me non leuis agitauit, cùm & alios addubitare apud Crinitum legerem lib. v. cap. xiiii. Sed profectò mox retinuit nutantem auctoritas prætereà grauissimorum Scriptorum, quos omnes aut leuiter credidisse quæ scripsere, aut falsa scripsisse quæ leuiter audiuerè, summè sit arrogantia (ne dementiè dicam) existimare. Quid enim? Aristoteles, Seneca & Plutarchus, Imperatorum maximorum doctissimi Præceptores; Athenæus, Philostratus, Dion, Arrianus, Ælianus, Suetonius, Vopiscus, tam vilia nomina sunt, vt fidem non mereri videantur? Hi certè hæc eadem, iisdemque paria, aut maiora, de elephantorum funambulatione choreisq; prodidère. Credamus ergo leuiora, belluarumque ad bella vtilitatem expendamus. *Turres armatorum in hostes ferunt, magnaq; ex parte Orientis bella consciunt*, ait Plinius. Hic robur in primis ingens, gestandi turres. Quot verò in ijs armatos? Philostratus indicat lib. i. de Vitâ Apollon. cap. vi. *Pugnant, ait, onusti turribus, quibus decem aut etiam quindecim homines superstunt, qui ex turribus tamquam ex propugnaculis in hostes iaculantur, aut arcus sagittas torquent.* Plautus numerum confirmat quindenûm armatorum:*

Subire sub salas, & quindenis hastis transfigi.

De elephanto loquitur, ait Erycius Puteanus libello elegantissimo de Stipendio. *Fala* enim Nonio sunt *turres lignæ, quales elephantis impositæ*, è quibus quindenis hastis pugnabatur. Non fallit Plautus: nam & triginta bellatores ex vno pugnasse elephanto, constat lib. i. Machabæorum cap. vi. vt non hyperbolicè nimiùm Iuuenalis:

Horum maiores, & dorso ferre cohortes,

Partem aliquam belli, & euntem in pralia turmam.

Quid enim? An triginta non faciunt turmam? An non triginta vno in elephante? & quàm miraremur, si turmam totam equitum xxx. ferret vnus equus? Id meritò S. Ambrosius admiratus lib. vi. Hexaëm. cap. v. *Hæc in elephantis quoque probare debemus, qui magnum rebus bellicis usum ministrant. Inde genus Persarum ferox bellis, in medijs campis tamquam de muro dimicant, & velut in arce quadam & speculâ collocati, spectant magis bella quàm subeunt. Ita alieni à periculo videntur tuti molibus bestiarum. Quis enim adire eos audeat, cum desuper iaculis facile figatur, inferius elephantorum obteratur incursum?* Præterea *Elephantorum cutis*, ait Cassiodorus lib. x. cap. xxx. *nullâ vi transmittitur, nullo ferri acumine penetratur, ideòque Persarum Reges hanc belluam ad bella traxerunt.* Est eis quippe cutis ipsa pro armis; planè vt naturâ videantur esse cataphracti. Atque hinc animanti audacia aduersus tela, quam ipsam auget fiducia molis, quâ obstantes propellit, obteritque. Florus lib. i. sic expressit de bello Tarentino: *Quinam illi viri, quos ab elephantis obrutos accepimus? Omnium vulnera in pectore: quidam hostibus suis immortui, omnium in manibus enses, & relictæ in vultibus mine, & in ipsâ morte ira viuebat.* Et Plutarchus in Pyrrho: *Cessere Romani eâ potissimùm parte, quâ Pyrrhus ipse hostibus repugnabat, maximè autem elephantorum robore & impetu, cum propter eos virtute suâ uti non possent, sed veluti fluctu aut terræ motu ingruente, cedendum sibi intelligerent.*

Aliquantò etiam augustiùs Ambros. lib. vi. Hexaëm. cap. v. *Cedunt illis acies & armatorum cunei, & castra illa quadrata soluantur. Intolerabili namque impetu in hostem ruunt,*

ut nullo agmine bellatorum, nullâ constipatione militum, nullo clypeorum retardentur obiectu; velut quidam mobiles montes versantur in pralio. Hinc ergo terror hostibus, ab inusitato robore ingestando & perumpendo. Sed par etiam ab ipso aspectu metus, cum recens in bella elephantés prodiere anno Urbis C. D. LXXII. Florus testatur lib. I. cap. XXXVIII. *Pyrrhus, incognitis in id tempus elephantis, mari, terrâ, viris, equis, armis, addito insuper ferarum terrore, veniebat.* De quo eodem Iustinus lib. XVIII. *Romanos iam vincentes, inusitatâ antè elephantorum formâ, stupere primò, mox cedere pralio coëgit.* Neque formâ solâ, sed stridore præterea atque odore, ut Florus indicat lib. I. bello Tarentino. *Elephantorum tum magnitudine, tum deformitate, & nouo odore ac stridore consternati equi.* Nec equi modò, sed homines quoque, auctore Vegetio lib. III. cap. XXIV. *Elephanti in pralijs magnitudine corporum, barritûs horrore, formæ ipsius nouitate, homines equosq; conturbant.* Curtius confirmat lib. VIII. *Stabant ingentes vastorum corporum moles, & de industriâ irritata horrendo stridore aures fatigant, &c. Magnum bellua iniecere terrorem, insolitusq; stridor non equos modò, sed viros quoque ordineq; turbauerat. Quid ita? Quoniam elephantorum stridore immanitateq; corporum, nihil humana mentes terribilius cernunt,* inquit Ammianus lib. XIX. Exemplum Plutarchus attulit in Vitâ Pyrrhi. *Cum elephanti maximè Romanos pellerent; equis eorum, antequam ad hostem venissent, belluas non sustinentibus, sessoresq; in diuersum efferentibus, turbatis equitatum Pyrrhus immisit.*

Ecquid verò terribilius, quàm vel aspectu solo pauefactum fugere? Adeò certè formido hæc increuit, ut, allatâ Romam famâ de bello in Africâ gesto, Romanisq; profligatis (ut Polyb. lib. I.) cum cognouissent id in primis vi atque impetu elephantorum accidisse, quòd illi acies disiecissent, quòd ordines perturbassent, quòd maximam in exercitu stragem edidissent, tantus elephantorum terror post eum diem Romanos terruit, ut proximo biennio, cum sæpè in Africâ, sæpè etiam in Selinuntia regione obuij hostibus fuissent, numquam tamen aut congregari cum Carthagenensibus, aut

in locis aquis, propius sex aut quinque stadijs castrametari ausi sint, collibus semper ac montibus (nullo alio quàm elephantorum metu) se tutantes. Atque ita diu terror mansit, vt bello etiam Hannibalis, contra Sempronium; & Cæsaris, bello Africano, elephantum timerentur, testibus Hirtio & Plutarcho.

Iam pugnandi peritiam ostendebant non armis tantùm iaciendis, non scutis modò rotandis, telisq̃ue subministrandis, vt Plinius docuit, sed dentibus quoque & promuscide, quod testatur Polybius lib. v. *Est hic elephantorum mos, vt inter se congressi, & mutuis se dentibus impetentes acerrimè pugnent; simulatque verò vulnus aliquod acceperint, non secùs in omnes dentibus sauiant, quàm tauri cornibus. Alterius enim mucroni parcunt, ait Plinius, ne sit prælijs hebes. Promuscide arreptos hostes vel sublimè iaciebant, mox obterendos; vel bellatoribus sibi impositis tradebant, necandos. Curtius lib. viii. Præcipuè terribilis illa facies erat, cùm manu (hoc est promuscide) arma virosq̃, elephantum corripere, & super se regentibus traderent. Hirtius de Bello Africano: Cùm elephantus vulnere ictus & dolore concitatus in lixam inermem impetum fecisset, eumq̃, sub pede subditum, deinde genu innixus pondere suo, proboscide erectâ vibrantique, stridore maximo premeret atque enecaret, miles veteranus quidam non potuit, quin se armatum bestia offerret; quem postquam elephantus ad se telo infesto venire animaduertit, relicto cadauere, militem proboscide circumdat, atque in sublime extollit armatum; qui in huiusmodi periculo cùm constanter sibi agendum videret, gladio proboscidem, quâ erat circumdatus, cadere, quantum viribus poterat, non destitit: quo dolore adductus elephantus, milite abiecto, maximo cum stridore cursuq̃, ad reliquas bestias se recepit.*

Quid denique de fide elephantorum in dominos dicam? Plutarchus narrat in Pyrrho: *Elephas, Nico nomine, delapsus propter vulnera rectorem requirens, ac per aduersos sese inferens hostes pariter & amicos prouebat, donec inuentum cadaver proboscide sustulit, dentibusq̃, imposuit, atque ita furenti similis reuertens, obuios quosque euertit atque necauit. Strabo lib. xv. Geograph.*

graph. *Quidam aurigas suos, qui in certamine cecidère, è pralio efferunt; quidam eos, qui per anteriores pedes vterum suum subierant, propugnando seruauère. Quòd si quem è curatoribus magistrisve per iram interfecerint, adeò illum desiderant, vt præ mœrore cibo abstineant, interdum etiam sibi mortem consciscant.* Illud verò, quod Curtius de Pori Regis elephanto narrat libro VIII. cap. xxv. lacrymis ciendis est potens. *Alexander, inquit, spoliari corpus Pori (interemptum esse credens) iubet, &c. qui detraherent lorica[m] vestemque, concurrère: cum bellua dominum tueri, & spoliantes cœpit appetere, leuatumq[ue] corpus eius rursus dorso suo imponere.* O raram vel inter homines fidem! Has ergo ob virtutes in militiam olim elephantes adlecti sunt, datu[s]que Præfectus (vt solitum equitibus) quem Magistrum elephatorum Liuius vocat lib. xxxvii. certu[s]que ordo præscriptus ac disciplina, quam his verbis Ælianus lib. de Instruendis aciebus expressit: *In ordine elephatorum, qui uni præest elephanto, Zoarchus ab animalis præfecturâ vocatus est. Qui duobus imperat, Therarchus à ferâ, quasi ferarius; & talis constitutio Therarchia, feraria. Qui quatuor dominatur, Epitherarchus, duplaris ferarius; & hac constitutio Epitherarchia, quadruplaris feraria. Qui octo præfectus est, Ilarcha, id est turma princeps; & constitutio ista Ilarchia, turma præfectura. Qui sexdecim præest, Elephantarcha, id est elephatorum præfectus; & constitutio, Elephantarchia, Pratura elephatorum. Qui triginta duobus imperat, Ceratarcha, id est, cornu Præfectus. Quod autem ex sexaginta quatuor constat, id phalangem vocamus elephatorum; cuius Præfectus, Elephantarcha vocatus est.* Tantus nempe belluarum fuit vsus & cura. Imò numerus propè immensus, testibus Plinio & Pausaniâ. Nam, vt Porum omittam, qui produxit in bellum elephantos lxxxv. vt præteream Agrammim, qui, auctore Curtio lib. ix. *adhibuit millia tria: Regem Indorum triginta millia elephatorum in bellum præcedunt; tria verò millia sequuntur, ait Ælianus.* Tandem tamen longo vsu compertum est, has tantas utilitates interijisse, & plus etiam attulisse damni. Inprimis enim & remedia eorum robori furo-

furoriq̄ue reperta sunt; & vis omnis in suos magis, quàm in hostem, est conuersa. Nam sicut pleraque noua commenta mortalium, ait Liuius lib. XLIV. in verbis vim habent, extemplò, cum agi, non quemadmodum agantur, edisseri oportet, sine ullo effectu euanescent; ita elephanti in acie nomen tantum sine usu fuerunt. Adeoque id verum fuit, vt Alexander apud Curtium lib. IX. dicat: *Equidem sic animalia ista contempsi, vt cum haberem ipse, non opposuerim.* Remedia, inquam, inuenta sunt aduersus robur & terrorem. In Apuliâ ad Asculum, ait Florus lib. I. de Bello Tarentino, melius dimicatum est, Curio Fabritioq̄, Conssiam quippe belluarum terror exoleuerat; & C. Minucius quarta legionis hastatus, vnius proboscide abscisâ, mori posse belluas ostenderat. Cæsar etiam bello Africano, vt Hirtius refert, equos militum suorum, priusquam Italiâ decederent, aspectu, odore, stridoreq̄ue elephantorum, quos in Italiam aduehi curarat, assuefecit. *Quin diuersa resistendi excogitata sunt genera armorum,* ait Vegetius lib. III. cap. XXIII. Nam bini cataphracti equi iungebantur ad currum, quibus insidentes clibanarij, sarissas, hoc est longissimos contos, in elephantos dirigebant. Nam muniti ferro, nec à sagittarijs (quos uehebant belluas) ladebantur, & earum impetum celeritate vitabant. Alij contra elephantes, cataphractos milites immiserunt, ita vt in brachijs eorum, vel cassidibus, vel humeris, aculei ingentes ponerentur è ferro, ne manu suâ elephas bellatorem contra se venientem posset apprehendere. Præcipuè tamen velites, Antiqui contra elephantes ordinarunt, &c. Hi equis prætercurrentibus, ad latiores lanceas vel maiora spicula belluas occidebant. sed, crescente audaciâ, postea collecti plures milites, pariter missilia in elephantos congerebant. Illud tandem additum, vt funditores cum fustibalis Indos (per quos regebantur elephanti) cum ipsis turribus affligerent atque mactarent. Præterea venientibus belluis, quasi irrupissent aciem, spatium milites dabant: quæ cum in medium agmen peruenissent, cum magistris absque vulneribus capiebantur. Illòsque carrobalistas aliquantò maiores post aciem ordinari conuenit, vt, cum sub iactum teli accesserint bestia, sagittis balistariorum configantur. Duo armorum genera aduersus elephan-

phantos inuenta omisit Vegetius, quæ à Curtio prodita libro VIII. *Secures* nempe, & *Copides*. *Securibus*, ait (id namque genus auxiliij præparatum erat) pedes amputare cœperunt. *Copidas* vocabant gladios leuiter curuatos, falcibus similes, quæis appetebant belluarum manus. His artibus repertis, cùm *Cæcilius Consul*, captis fusisq; ad *Panormum* elephantis *Asdrubalis*, metum eorum omnem sustulisset, eiusq; victoriæ fama Romam peruenisset, ait Polyb. lib. v. *incredibili omnes lætitiâ affecti sunt, non tam quòd captis elephantis longè iam inferiores essent hostium vires, quàm quòd sui (quia potiti belluis fuerant) audaciores iam facti ad bellum videbantur.* Et *Plinius* fanè post maximas belluæ tantę laudes, illud etiam vitij non celauit lib. viii. cap. ix. *Elephanti minimo suis stridore terrentur, vulnerati & territi retrò semper cedunt, haud minore partium suarum pernicie. Præsens habemus exemplum,* ait *Alexander* apud *Curtium* lib. ix. *In suos vehementiùs quàm in nos incurrerunt, &c. Vno aut altero vulneratis, ceteros in fugam declinare videmus.* Ita sæpè aliàs obseruatum. *Florus* pugná tertiâ belli *Tarentini*: *Eadem* ferè, quæ primam victoriâ (Romanis) abstulerant, secundam parem fecerant; tertiam sine controuersiâ tradidère. Nam productis in primam aciem rursus elephantis, unum ex his pullum adacti in caput teli grauis ictus auertit, qui, cùm per stragem suorum procurrrens, stridore quereretur, mater agnouit, & quasi vindictura exiit, tum omnia circà quasi hostilia graui timore permiscuit. *Liuius* lib. xxviii. pugná *Asdrubalis* contra *Liuium*: *Elephanti*, crescente certamine, & clamore impotentiùs iam regi, & inter duas acies versari, velut incerti quorum essent, haud dissimiliter nauibus sine gubernaculo vagis. *Polybius* lib. i. de *Asdrubalis* exercitu aduersus *Cæcilium* Consulem *Panormi*: *Belluæ* cùm primùm ad aggerem fossarum peruenère, vno tempore & à multitudine urbanâ ex mœnibus, & à militibus ex fossis, sagittis telisq; multifariâ feruntur. Cumq; ultra progredi non possent, necessariò terga vertentes, in suos ruunt, agmina perturbant, magnam suorum stragem faciunt. Illi iam pridem à bestijs turbati, & tunc tumultuario impetu à Consule oppressi, facile profligantur.

tur. Pars eorum trucidatur, ceteri fugâ salutem querunt. Cui geminam perturbationem narrat Hirtius bello Africano euenisse Scipioni aduersus Cæsarem pugnaturus. Item Polyb. lib. v. bello Antiochi cum Ptolomæo: Verùm maxima pars elephantorum Ptolomæi prælium formidabat, &c. Subitò enim in fugam conuersi, & ordines suorum perturbantes, maximam in phalange Ptolomæi stragem edidère. Adeo que id animal semel perturbatum difficilè regitur, vt nisi à suis interemptum, stragem facere non cesset. Vnde bello illo Asdrubalis contra Liuium Consulem, Liuius elephantos plures scribit à rectoribus quàm ab hostibus interfectos. Fabrice scalprum, ait, cum malleo habebant; id, ubi sauire belluæ ac ruere in suos cœperant, Magister inter aures positum, ipsâ in compage, quâ iungitur capiti ceruix, quanto poterat maximo ictu adigebat. ea celerrima via mortis in tantâ molis belluâ inuenta est, ubi regendi spem vicisset. Præter hæc, quanti moliminis, turres elephanto imponere, militem que inscendere? quanta turbatio, cum deiciuntur refertæ militibus turres? quantum impedimentum, cum angustæ vrbis portæ non admittunt turritas illas moles? quantum discrimen, cum elephas aliquis angustâ viâ lapsus intercludit iter? Hæc ferè Pyrrhum elephantis fîsum perdidit, vt Plutarchus in Pyrrho narrat: Pyrrho Argos urbem ingresso, cum elephantos porta, ob angustiam, cum turribus non admitteret, hisque deponendis & rursus imponendis moræ aliquantulum fieret, senserunt rem Argiui. Et maximus elephantorum in portâ ipsâ in latus collapsus, atque infrensus dentibus, exercitum prohibebat. Meritò igitur prudenterque Alexander apud Curt. lib. v. de elephantis Pori Regis: Anceps genus auxiliij est, & in suos acrius furit; in hostem enim imperio, in suos pauore agitur. Certè Lucretius lib. v. commune malum elephantos appellauit:

*Vt nunc sapè boues Luca ferro malè mactæ
Diffugiunt, fera facta suis cum multa dedere.
Sic fuit vt facerent. Sed vix adducor, vt antè
Non quierint animo præsentire, atque videre,*

Quàm

Quàm commune malum fuerat. —

Atque huius memor Appianus lib. de Bello Hispaniensi, *Ob hanc, inquit, eorum perfidiam à quibusdam communes hostes appellati sunt.*

Iam cetera incommoda si enumerem, facilè apparebit, elephantos maioribus de caussis fuisse dimissos, quàm in equestrem militiam adscitos. Primùm, quia, vt ait Liuius lib. xvii. *nullus eorum vsus in repentinâ ac tumultuariâ fuerit pugnâ: tum, quia inhabiles sunt illa vastorum corporum moles, vt loquitur apud Curtium Alexander lib. ix. denique, quòd frigoris sint impatientissimi, auctore Plinio lib. viii. cap. x. quare & bellis per hiemem inidonei. Certè illud prætereà incommodum mihi in bellis visum est, belluas hæc non ab ipsis pugnatoribus, sed Indo aliquo rectore imposito debere regi. Non enim elephas arbitrio militum (vt equus imperio vectoris) sed ductu regentis agitur instar nauis; & fortè aliò sæpè quàm quò milites vellent, aut quàm expedit pugnæ. Hinc Poro Regi pernicius, auctore Curtio lib. viii. cap. xxv. *In ipsum Porum tela, inquit, congesta sunt, quis tandem grauatus, labi ex belluâ cœpit. Indus, qui elephantem regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum procumbere iussit in genua; qui vt se submitit, ceteri quoque (ita enim erant instituti) demisere corpora in terram. Ea res & Porum & ceteros victoribus tradidit.* En, quantò tutiùs equo vexisset Porus quàm elephanto, proditus errore rectoris. Quas res si prudenter Damis apud Philostratum lib. ii. expendisset, non ita præ equite vectorem elephanti Apollonio extulisset. *Hunc qui elephanto vehitur, inquit Apollonius, qualem equitem esse putas? Multò, inquit Damis, mirabiliorem eo quem equo uehentem descripsi. Bellua enim tam vasta molis imperare, cum rector tam paruus existat, & illam, quocumque velit, dirigere bacillo, neque illius aspectum timere, neque altitudinem formidare, neque tantum robur pertimescere, diuinũ panè aliquid mihi esse videtur.* O Damis, quàm sensisses aliter, si Pori Regis discrimè adijsses! Elephanti molem laudas, ignarus periculi; equum postponis, immemor ve-*

locitatis. Ita cornuum fuorum filuam amabat ceruus, damnatâ gracilitate tiliarum; at mox deprehensus cornibus inter nemorum ramos, sensit tiliarum celeritatem fuisse sibi saluti.

At ab elephantis ad camelos transeamus. *Cameli equitantur in pralijs*, ait Plinius lib. VIII. cap. XVIII. & *castrandi feminas*, quæ bello preparantur, etiam genus inuentum est. Solinus cap. LII. aut, ut alij computant, LXII. *Maribus camelis*, ait, *Bactrianos non uti in pralijs, sed feminis*, quod velociores sint. *Camelos aliquantæ nationes apud veteres in acie produxerunt, ut Vrsiliani in Africâ. Mahetes hodie quoque producunt*, inquit Veget. lib. III. cap. XXIII. Adde Arabes ex Liuiio lib. XXXVII. *Camelis*, inquit, *insidebant Arabes sagittarij, gladios habentes longos quaterna cubita, ut ex tantâ altitudine contingere hostem possent.* & Perfas, auctoritate Heliogabali, qui apud Lampridium frugalitatem suam sexcentorum vehiculorum commendans præ luxu Regis Persarum, ait, *eum iter fecisse decem millibus camelorum.* Confert in supradictum Vegetij locum ista Steevvechius: *Produxit Mithridates contra Lucullum, Antiochus contra Scipionem, ut auctor est Plutarchus in Lucullo. Cræsus præualido equitatu camelorum gregem opposuit, quorum nouitate consternati equi, sessores præcipitauerunt*, ait Frontinus lib. II. cap. IV. Quid miri, si tales ij cameli erant, quorum unumquemque ne centeni quidem equi visu sustineant, ut Cyrus iocabundus militem excitat lib. VI. Pædiæ apud Xenophontem? De iisdem Herodianus lib. IV. *Aderat Artabanus equitatum ingentem & sagittariorum multitudinem adducens, prætereà cataphractos camelis insidentes.* Quin & in angarijs & cursu publico (loco veredorum) camelis Antiquos cucurrisse, Plutarchus in Eumene, & Plin. lib. VI. cap. XXIII. testantur. Isidorus ad cursum assuefactos camelos, plus centum octoginta septem passuum millia confecisse scribit lib. XIX. Quamquam aliter aliquantò Plinius lib. VIII. cap. XVIII. *Sua cuique camelo*, inquit, *mensura sicuti vires; nec ultra consuetum procedit spatium.* Præter celeritatem bellicis expeditionibus
fanè

fanè necessariam, addit hæc camelorum bona Vegetius libro IV. cap. XXIII. *Hoc genus animalium arenis & toleranda siti aptum, confusas etiam in pulvere, vento, vias absque errore dirigere memoratur.* Magnæ opportunitates, præcipuè mouenti per deserta loca, vbi aut potus deficit, aut gnaritas viarum. Camelus sitim tolerat, viam inuenit. Plinius & Solinus narrant, *sitim tolerare quatruiduo: vbi verò potus datur copia, impleri & in præteritum & in futurum.* Sed neque illa contemnenda utilitas, quòd bellatores duos singuli cameli subinde vectarint, auctore Xenophonte lib. VI. Pædiæ: *Super camelos constituti erant viri bini, in unamquamque partem, sagittarij,* inquit. Cetera tamen camelum defecere; nam, præter nouitatem, bello inefficax est, ait Vegetius. & cum murices spargebantur ab hoste, ait Herodianus lib. I V. ij camelorum infessoribus perniciem adferebant. quippe illis calcatis, potissimum cameli (quoniam huic generi mollissima sunt ungula) succiduè claudicabant, excussis tergo infessoribus. Has ergo ob res cameli exauctorati, vt elephanti: equus solus (quæ singularis gloria) bello dignus existimatus. Caussam Plutarchus adfert II. Symposiac. *Solus equus animalium omnium in partem certaminum & coronarum venit; quia solus naturâ & exercitatione factus est, vt in pralio homini adsit.*

CAPVT VI.

Currus olim equestri militiæ admisti, cur dimissi.

Curulis pugna aurigantium antiquior equestri Celetum seu solitariorum equitum. Currus expediti & falcati. Martis & Iunonis currus militares. Quis curruum primus auctor. Biga, Triga, Quadriga, Seiuges, Septemiu- ges, Decemiu- ges. Currus quatuor temonibus instructus. Qui solis curri- bus, & quanto numero, in pralijs vsi. quæ eorum administrandorum æco- nomia. Effeda, Cisia, & Couini. Quæ ratio ex curru praliandi. Desultores curules. Falcatorum curruum varia species. Ingentia eorum damna, quæ tandem in suos versa. hinc quoque militiâ submoti.

ANTIQVIORNE in bello fuerit curulis an equestris pugna, pugnant Lucretius & Palæphatus. Lucre-
bou
tius

tius lib. v. censet equum prius infessum quàm currui iunctum:

Et prius est repperitum in equi conscendere costas,

Et moderarier hunc frenis, dextraq; vigere,

Quàm biugo curru belli tentare pericla.

Contra Palæphatus de Centauris, *Iuuenes*, inquit, *quidam è radice montis profecti à vico quodam vocato Nebula, excogitant equos celetas condocere, in ijsq; sedere. Nam ante id tempus nesciebant in equis sedere, sed solum curribus utebantur.* Ego in Palæphati sententiam concedere malim, quàm à Lucretio stare. Causas habeo: quia facilius equus docetur currum trahere, quàm vectorem ferre. Citius assuescit loris & scuticâ, quàm freno. Et sanè mecum facere videtur *Homerus*, qui celetas seu solitarios equos nusquam ad pugnam adhibet, sed bigas perpetuò & currus: indicio certissimo, priores fuisse aurigarum quàm celetum equitum pugnâs. An non idem quoque sentire videntur *Æschylus* & *Isidorus*? Ille namque *Prometheum* sic loquentem facit:

—— *Ad currus adiunxi equos*

Frenigeros. ———

Isidorus autem lib. xviii. cap. xxxv. *Iugo primus Cirstenes Sicionius tantum medios iugavit.* Quibus verbis quid volunt, nisi equos effrenes & iniuges prius traxisse currum, quàm frenales & iugatos? Iam curruum bellicorum duplex fuit genus. *Curribus expeditis aut falcatis veteres usus comperimus*, inquit *Ælianus* lib. de Instruendis aciebus. Græci vocabant ἀγμάτα πολεμικά, id est, vectabula bellica. Martem militari currū vehentem faciunt in bellis Poëtæ, eumque *Virgilius* lib. viii. *Vulcani arte fabricatum* scribit:

Parte aliâ Marti currumq; rotasq; volucres

Instabant, quibus ille viros, quibus excitat vrbes.

Quinetiam *Iunonis* militarem currum idem *Carthagine* seruari describit lib. *Æneid.* i.

—— *Hic illius arma;*

Hic currus fuit. ———

Quod

Quod Dea ipsa Faſtorum v. 1. apud Ouidium fatetur:

*Pœniteat, quòd non foui Carthaginis arces,
Cùm mea ſint illo currus & arma loco.*

Primum Troxilus ei dicauit, ait Tertullianus de Spectaculis. Hinc fortè currus Iunoni ſacer. Incertum, quando inuenti primùm. Antiquiſſimum vſum reperiò in exercitu Pharaonis, Exodi xiv. *Tulitq; ſexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto curruum fuit, & Duces totius exercitus.* Inuentio nulli certo auctori tribuitur: diuerſi fortè repererint rem eamdem apud varios. Sunt autem varia curruum genera, bigæ, trigæ, quadrigæ, ſeiugæ, quibus verbis non tam vehicula quàm equi biuges, triuges, quadriuges ſignificãtur, aiunt Iſidorus & Budæus, à numero equorum. Intuenio & ſeptemiuges & decemiuges. Generali autem vocabulo ciſia, eſſeda, & co-uinos. Bigas Lunæ, trigas inferis, quadrigas Soli, ſeiugas Ioui conſecrarunt, ait Iſidorus lib. xviii. cap. xxxvi. Bigas Lunæ, quoniam gemino curſu cum Sole contendit; ſiue quia & nocte videatur & die; iungunt enim vnum equum nigrum, & alterum candidum. Bigis ſoliti pugnare Heroës, ait Philoſtratus in Iconibus. Trigas Dijs inferis; quia hi per tres ætates ad ſe rapiunt homines; per infantiam, iuuentutem, ſenectutem. Harum in prælijs vſum vetuſtum & heroicum apud Græcos fuiſſe, ſcribit Dionyſ. lib. vii. extremo. *Nam duobus, inquit, equis iunctis, quo modo bigæ iunguntur, addebatur tertius equus funalis, quem priſci vocabant παρῳεγν*, quòd alijs eſſet adiunctus. His quidem Neronem vectum Plinius inſinuat lib. xxviii. ſcribens, *eum vti potionem quadam ſolitum, ut Trigario (id eſt trigarum agitatori) ſe probaret.* Quadrigas Soli ideò adiungunt, quia per quatuor tempora anni vertitur. Has Hectorem rexiffe Poëtæ ſcribunt, & Virgilius Latino Regi dat lib. x.

———— *Latinus*

Quadriugo vehitur curru. —

Seiuga maximus currus, currit Ioui, proptereà quod maximum Deorum ſuorum eſſe credunt. Hanc agitauit Mithridates,

dates, auctore Plin. de Vir. illustr. Septemiugis mentio est in antiquâ Cecchinorum tabulâ, ait Onuphrius de Circo cap. i x. Quatuor temonibus & equis octo coniugavit currum suum Abradatas lib. v i. Pædiæ Cyri. *Quem currum Cyrus intuitus*, ait Xenophon, *cogitavit fieri posse, ut etiam cum octo temonibus currus instrueretur, ut octo boum paribus ageretur. His curribus turres imposuit, turribus singulis viros viginti.* Nero Olympijs aurigavit decemiugem, auctore Suetonio cap. xxiv. *quamuis id ipsum in Rege Mithridate carmine quodam suo reprehendisset: sed excussus curru, ac rursus repositus, cum durare non posset, destitit ante decursum.* At verò non solùm equos curribus committere veteres consueuere, sed camelos & elephantes, testibus Suetonio & Lampridio. quamquam fortè non ad bellum, sed ad ludos aut triumphum, ut iam dicti decemiuges Neronis.

Biga ante reliquas inuenta est, affirmante Lucretio lib. v.

Et biugo prius est, quàm bis coniungere binos,

Et quàm falciferos inuentum ascendere currus.

Bigas primum iunxit Phrygum natio, ait Plin. lib. v i i. cap. lvi. Neptuno id assignant nonnulli, aiuntque tradidisse Libybus. *Iugo primus Ciristenes Sicionius tantum medios iugavit, eosque singulos ex utraque parte simplici vinculo applicuit, quos Græci σειραφόρος, Latini funarios vocant*, ait Isidorus libro xviii. cap. xxxv. Pollux scribit vocatos quoque Siræos & Pareoros; nam eorum habena Siræ & Pareoria dicebantur. Funales appellantur Suetonio Tiberij cap. vi.

De Trigæ fabricatore nihil habeo.

Quadrigas Cicero Mineruæ tribuit; Virgilius, Tertullianus, Plinius, Ælianus, Erichthonio; Herodotus, Afris; Pausanias & Arati interpres Theon, Troxilo; Ado, Prochlo; Tertullianus de Spectaculis, Acrophilo Argiuo; Hyginus, Orsillocho Argeo; Eusebius, Arogilo, seu Proclyto: quibus vltimis tribus locis Leopard. lib. i. Emend. cap. xv. restituit Troxilo. *Oenomaos*, Ioannes Sauaro, qui sic explet Corippi lacunam:

Oenomaum referam primas iunxisse quadrigas.

Alio-

Aliorum incerta origo. *Curribus ferè ad bella vti Asiatici omnes*, ait de ijs Xenophon lib. vi. Pædiæ. Pharusij item & Nigretes, auctore Strabone lib. xvii. Quin & Zabeces, quarum femina currus in bellum aurigantur, si Herodoto credimus libro iv. qui Pœnos quoque sic præliari scribit lib. vii. Gallos essedarios fortiter se gessisse in suos equites, Cæsar scribit lib. ii. de Bell. Gall. *Hi de essedo pugnabant.* quod & Britannis assignat Cæsar lib. iv. Bell. Gall. Mela lib. iii. cap. vi. Diod. Siculus lib. v. cap. viii. & Propertius lib. ii. Eleg. i.

Esseda calatis siste Britanne iugis.

At Belgis tribuit Virgilius iii. Georg.

Belgica vel molli melius feret esseda collo.

De Gallo-Belgis loquitur. Belgas Lucanus ornat laude inuenti couini, lib. iii. Pharsaliæ:

— *Rector monstrati Belga couini.*

Vnde Tacito in Vitâ Agricolæ, *Couinarij equites*, qui scilicet è couino pugnabant. Quod verò curulis militiæ indicium certius, quàm Olympia Græcorum ludi, & Circenses Romanorum, qui illorum imitatione videntur instituti? Et quousque hominum se extendit audacia? Tigrides etiam quadrigis iunxit Heliogabalus, auctore Lampridio. Ad summam, tantus olim curruum fuit vsus in bello, vt crediderit Camerarius, equites Monippos (celetas & celetizontes vocat Plinius lib. xxxiv. cap. v. & vii.) id est singulari equo pugnantes, veteribus propè fuisse ignotos; quòd Homerus nimirum Heroës omnes è curribus facit pugnare; etsi Homero ignotos fuisse quidem Monippos, scribit Pollux, quia Homerus nempe solos Heroës pugnantes describit, quos bigæ quadrigæve magis decebant. Persas certè solis ferè curribus in militiâ vsos esse, arguit Xenophontis narratio, qui Persas captos refert spectantium fuisse ludibrio expositos, quia benè pasci & candidi erant, vtpote curribus vectari soliti. Et Curtius confirmat lib. iv. *Falcata quadriga, unicum illarum gentium auxilium.* Id quod de Indis clarius lib. viii. *Summa virium in curribus.* bello nempe Pori Indorum Regis aduersus Alexandrum.

drum. Copia autem quibusdam bellis fuit tam immanis, vt Codex sacer i. Reg. cap. xii. scribat, Philisthijm congregasse ad præliandum contra Israël triginta millia curruum. Et Rex Hanon i. Paralipom. cap. xix. conduxit aduersus Dauidem trigintaduo millia curruum, quorum septem millia Dauid interceptit. Semiramis centum millia, auctore Ctesia apud Diodor. lib. i. cap. vii. Hinc singularis eorum in exercitu cura, tamquam præcipuarum machinarum. Ælian. lib. de Instruendis aciebus: *Duos currus zyrgiam, id est parilem vocant. Duas pariles, coniugationem. Duas coniugationes, epiz, ygargiam, duplarem coniugationem. Duas duplares, harmatarchiam curulem. Duplicatum curulem, cornu. Duplicatum cornu, phalangem.* Præfectos etiam eorum administrationi datos, indicatur lib. i. Regum cap. ix. quos Xenophon lib. vi. Pædiæ vocat *Duces curruum.* Quin & *ciuitatem curruum* appellat citatus liber Regum, in quâ nempe, tamquam in armamentario, seruabantur. Non abs re fuerit indicare hoc loco, quemadmodum è curribus pugnatum sit, quis equos rexerit, quis armis dimicauerit. Duo currum eundem ascendebant, Homero teste Iliade Ψ. parabates, & auriga. Parabates, seu hople, armis pugnabat; auriga frenos regebat & currum. Locus, quo vterque in curru stabat, dicebatur *διφορ*, quasi *διφορ*, quòd duos ferret, auctore Eustatio. Staticulum, à stando, Plinius appellat lib. xxxiv. cap. xvii. & lib. xxxvii. cap. x. Ceteræ partes curruum militarium accuratè enumerantur à Polluce lib. i. cap. x. Aliam curulis pugnae rationem Curtius explicat lib. vii. *Summa virium in curribus: senos viros singuli vehebant: duos clypeatos, duos sagittarios, ab utroque latere dispositos; aurigæ erant ceteri, haud sanè inermes; quippe iacula complura, ubi cominus præliandum erat, omiſſis habenis, in hostem ingerebant.* Id genus curruum à Theseo excogitatum, scribit interpres Aristophanis. His se veteres exercebant, ait Hieronymus Mercurialis lib. iii. *Gymnasticôn, cap. x. ne, cùm pugnandum erat, tamquam inexercitati, & diuersorum agendi currus modorum expertes, superarentur.* Horum pugnam egregiè depingit

pingit Maro libro x. Æneidos, quam picturæ loco lubet adijcere:

*Interea biugis infert se Lucagus albis
 In medios, fraterq; Liger: sed frater habenis
 Flectit equos, strictum rotat acer Lucagus ensem.
 Haud tulit Æneas tanto feruore furentes:
 Irruit, aduersaq; ingens apparuit hastâ.
 Lucagus, ut pronus pendens in verbera telo
 Admonuit biugos, proiecto dum pede lauo
 Aptat se pugna, subit oras hasta per imas
 Fulgentis clypei; tum leuam perforat inguen:
 Excussus curru moribundus voluitur aruis.
 Lucage, nulla tuos currus fuga segnis equorum
 Prodidit, aut vana vertere ex hostibus umbra:
 Ipse rotis saliens iuga deseris. Hæc ita fatus,
 Arripuit biugos, frater tendebat inermes
 Infelix palmas, curru delapsus eodem.
 Per te, per qui te talem genuere parentes,
 Vir Troiane, sine hanc animam, & miserere precantis.
 Pluribus oranti Æneas: Haud talia dudum
 Dicta dabas; morere, & fratrem ne desere frater.
 Tum latebras animæ, pectus mucrone recludit.*

Quia verò diuersa longè est pugna, quam à Britannis pugnatam esse ex essedis scribit Cæsar i v. de Bello Gallic. hîc duxi attexendam: Genus hoc est ex essedis pugna. Primò per omnes partes perequitant, & tela coniiciunt, atque ipso terrore equorum & strepitu rotarum ordines plerumque perturbant; & cum se inter equitum turmas insinuauere, & ex essedis desiliunt, & pedites præliantur. Aurigæ interim paulum è prælio excedunt, atque ita se collocant, ut, si illi à multitudine hostium premantur, expeditum ad suos regressum habeant. Ita mobilitatem equitum, stabilitatem peditem in prælijs præstant, ac tantum usu quotidiano & exercitatione efficiunt, ut in decliui ac præcipiti loco, incitatos equos sustinere, & breuè moderari ac flectere, & per temonem percurrere, & in iugo insistere, & inde se in currus citissimè recipere consueuerint.

Simile mihi prælium videtur ludicræ illi desultationi, quam Propertius Vertumnum vocat lib. iv. Elegiâ 11.

*Est etiam auriga species Vertumnus, & eius,
Traijcit alterno qui leue pondus equo.*

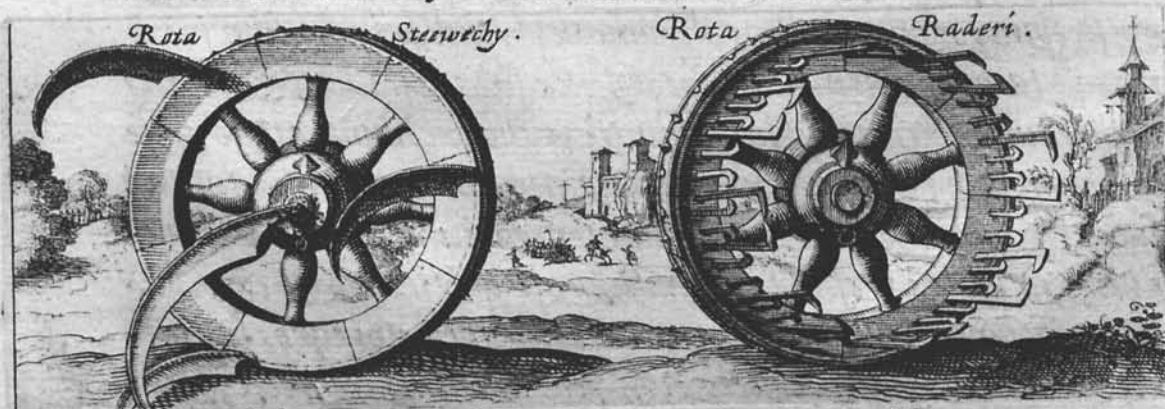
Qualis verò, quàm miserabilis ille, Vertumnus verè humanarum rerum, currus Sesostris Regis, qui Reges, equorum loco, temoni alligabat, auctore Lucano lib. x.

*Venit ad occasum mundiq; extrema Sesostris,
Et Pharios currus Regum ceruicibus egit.*

Hos equestres currus Ælianus *expeditos* seu *simplices* vocat; *falcatos* autem, quos Macrobius *cum falcibus*, Suidas *δρεπανφόρα τέρειππα*. Horum est posterior inuentio, vt suprâ Lucretij auctoritate probatum, qui *falciferos* eos nominauit. Quod Silius imitatus est lib. xvii.

Agmina falcifero circumuenit arctæ couino.

Triplicis fuisse generis, Steevvechius probat tabulis pictis in Vegetium, quas neque ego assequor satis, neque intelligere se fatetur Raderus noster Commentarijs in lib. iv. Curtij cap. xxii. Nam, inquit, si ea fuit species falcium quas Steevvechius expressit, quomodo potuerunt circumagi rotæ? Ego Curtium hîc intelligo (vbi scribit, *falces alias summis rotarum orbibus hæere*) summæ curuaturæ rotarum fuisse insertas falces, quæ extra rotas in latera porrectæ nunc sursum nunc deorsum spectabant. Cum Radero censeo, & benè eum censere, vel oculus iudicet spectatoris. Eccam Steevvechij rotam inhabilem, eccam Raderi volubilem:

Bigas falcatas nominat Pomponius Mela lib. iii. cap. vi. de

de Britannis loquens, & Iordanes lib. de Rebus Geticis pag. 457.

Quadrigæ in oculos incurfant passim. Earum inuentio-
nem Xenophon lib. v. 1. Pædiæ Cyro adscribit. *Hoc pugnacis
vehiculi genus*, inquit Auctor anonymus de Rebus bellicis,
reperit Parthica pugna necessitas. At quæ illa pugna Parthica?
Priùs sanè repertum esse, docent me Literæ sacræ Iudicum 1.
*Nec potuit Iudas delere habitatores vallis, quia falcatis curribus
abundabant*. Certè Iosephus lib. v. cap. v. 1. auget in tria mil-
lia. Rex Iabin habuit, Duce Sifarâ, nongentos, ibidem cap. iv.
Iterùm Iosue xvii. *Responderunt filij Ioseph: Non poterimus ad
montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananæi, qui
habitant in terrâ campestri*. Vegetius nihil adfert ante Antio-
chum & Mithridatem. *Falcatas quadrigas*, inquit lib. 111.
cap. xxiv. *in bello Rex Antiochus & Mithridates habuerunt*.
De Antiocho, Liuius lib. xxxvii. de Mithridate, Plutarchus
in Lucullo. Vfos esse Persas, Curtius docet lib. 1v. *Ingens ho-
stium terror, ducentæ falcata quadriga unicum illarum gentium
auxilium secutæ sunt*. Iterùm lib. 1v. *Centum falcati currus secuti
sunt*. Rursus ibidem: *Ipse ante se falcatos currus habebat*. de Da-
rio loquitur. Quales autem fuerint, explicant ijdem. *Ex sum-
mo temone*, inquit Curtius, *hasta præfixa ferro eminebant. V trim-
que à iugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarum plura
spicula eminebant in aduersum*. *Aliæ deinde falces summis rota-
rum orbibus hærebant, & aliæ in terram demissa, quidquid obuium
concitatis equis fuisset, amputaturæ*. Diu post repetit: *Alios ergo
hasta multum ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere
dimissa falces laceraturæ*. Quibus paria ferè habet Liuius loco
citato: *Quadrigæ armatæ in hunc maximè modum erant: Cuspi-
des circa temonem ab iugo decem cubita extantes, velut cornua
habebant, quibus quidquid obuium daretur, transfigerent; & in
extremis iugis binæ circà eminebant falces, altera aquata iugo, al-
tera inferior in terram deuexa: illa, ut quidquid ab latere obijcere-
tur abscinderet; hæc, ut prolapsos subeuntésque contingeret. Item
ab axibus rotarum utrimque binæ eodem modo diuersæ deligaban-*

tur falces. Conuenit cum utroque Scriptore Latino Diodorus Sicul. lib. xvii. *Procurauit Darius currus falcatos ducentos, quos ita construxit: Circa equum utrumque, qui loris reuincti currum trahebant, exterius in iugo fixa spicula, trium palmorum longitudine, cuspidem in hostium faciem conuersam, constituebantur. Ad axes rotarum demissos, altera duo itidem hostibus occurrentia extabant: hæc & longiora & latiora erant prioribus, habebantque in summo adnexas falces.* Xenophon lib. i. de Expeditione Cyri, *Falces, inquit, ex dolabris ad imos currus in obliquum affixæ prominabant, terram deorsum spectantes.* Diuersi valde hi currus ab illis, quos Anonymus describit libello de Rebus bellicis: nam his, cultri à tergo; illis, à temone. *Hoc vehiculum, inquit, singulis benè munitis inuicti equis, duo viri, vestitu & armis, ferro diligenter muniti, citato cursu in pugnam rapiunt, cuius posterior supra currum pars, cultris in ordinem stantibus communitur, videlicet, ne facilis à tergo cuiquam præbeatur ascensus. Falces verò acutissimæ axibus eiusdem currus aptantur, in lateribus suis ansulas habentes, quibus innexi funes, pro arbitrio duorum equitum laxati quidem explicant, repressi autem erigunt falces.* Et de alio falcatorum genere: *Posterior vehiculi pars spontaneis verberibus, ad incitandos equos, & clypeis acuto ferro circumdatis, velut in propugnaculo positus communitur.* En, ut currus Curtij & Liuij à temone & iugo antrorsum armati sint; Anonymi verò retrorsum, ad prohibendum ascensum supra rotarum axes. Sed multò peregriniores sunt ij quos fabricauit Cyrus, auctore Xenophonte lib. vi. Pædiæ, qui, instar simplicium curruum, instructi aurigâ & bellatore. *Currus, inquit, trecenti præbent pugnantes trecentos, equis autem hi utuntur mille ac ducentis. Aurigæ verò hi sunt, quibus Optimates maximè fidem habent. ij verò sunt alij ad trecentos, qui hosti nihil nocent.* (Ergo singuli currus habent quatuor equos; singuli, vnum aurigam, vnum bellatorem.) *Hos aurigas sessilis currus sustulit. Pro his verò ad bellandum aptos parauit currus & validis rotis, quò non facile contererentur; & longis axibus: minùs enim resupinantur lata omnia. Sellam verò fecit aurigis, sicuti turrim, ex validis lignis. Ha-*

rum verò curulium sellarum altitudo est ad cubitos quinque, quò possint equi ab aurigis gubernari super sellas. At aurigas loriciis totos armavit, exceptis oculis. Apposuit etiam falces ferreas, duarum vlnarum longitudine, ad axes, ex alterâ atque alterâ rotarum parte; & alias infra sub axem, respicientes in terram, tamquam impetum in aduersarios currus facturi essent. Fateor, difficilè capio, quí ex hoc curru pugnauerit hoples, seu miles armatus. Quí enim posset, aut quo loco? Ante, an post aurigam? Ante aurigam, inter habenas & verbera stabit: post aurigam quomodo pugnabit? nam aurigæ sella alta est quinque cubitos. Fortè à latere? Aqua mihi hæret: nam quanta, quàm longa aurigæ scutica, quàm longæ habenæ, ex sellâ quinque cubitorum? Porrò Britannis quoque falcatos currus assignat Pomponius Mela lib. III. cap. VI. *Dimicant*, inquit, *bigis & curribus Gallicè armati*. Couinos vocant, quorum falcatis axibus vtuntur. Magna subinde pericula & damna attulère hi currus. Suidas: *Acie[m] perturbabant, & in quos incurrebant, eos mutilos tractosq[ue], atrociter interficiebant*. Hirtius de Bello Africano: (Pharnacis) *falcata Regia quadriga permistos milites perturbant*. Curtius lib. IV. *Darius ante se falcatos currus agebat, quos, signo dato, vniuersos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis auriga, quò plures, nondum satis prouiso impetu, obterrerent, &c. Nec sensim Macedones cedebant, sed effusâ fugâ turbauerant ordines*. Ibidem: *Ingens hostium terror ducenta quadriga*. Iterùm: *Currus, qui circa prima signa turbauerant aciem, in phalangem erant inuerti, &c. Pauca tamen euasere quadriga in ultimam aciem; ijs, quibus inciderunt, miserabili morte consumptis: quippe amputata virorum membra humi iacebant, &c.* Ibidem denique Darius, etsi iactabundè: *Obteri meherculè equorum, ungulis possunt, etiamsi nihil prater falcatos currus emisero*. Xenophon lib. VII. Pædiæ: *Quem autem hæ falces corripuissent, omnia vi incidebant, & arma, & corpora. In hoc autem inenarrabili turbine ex multifariâ coacervatione exilientibus rotis, excidit Abradatas*. Anonymus libello de Rebus bellicis: *Qualia verò huiusmodi machinæ funera immittant, vel quas, tur-*
batis

batis ordinibus, strages efficiant, dicent melius qui usu bella cognoscunt.

Haud dubiè ingentia initiò attulêre damna, sed mox vitata artificio, & in auctores versa, vt elephantorum strages. Primùm ergo elusa falcatorum vis, aperiendo agmen, & includendo circumueniendoque currus. Curtius lib. i v. *Cur-
rus, qui in phalangem erāt inuecti, Macedones in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat; iunxerant hastas, & ab utroque latere temerè incurrentium ilia suffodiebant. Circuire deinde cur-
rus, & propugnatores præcipitare cœperunt. Aliàs retroactæ quadrigæ in suos, terrore fremituque vociferantium. quod Alexander quoque est commentus Curtij lib. i v. Præcepit, vt si falcatos currus (Perfæ) immitterent, ipsi, laxatis ordinibus, impetum incurrentium silentio exciperent, haud dubius, sine noxâ transcur-
suros, si nemo se opponeret: sin autem sine fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrent, pauidosque equos utrimque suffoderent.* Et Eumenes bello contra Antiochum, eodem stratagemate usus apud Liuium lib. xxxvii. *Falcata quoque quadrigæ, quibus se perturbaturum hostium aciem Antiochus crediderat, in suos terrorem verterunt, &c. Eumenes haud ignarus pugna, & quàm anceps esset auxiliij genus, si quis pauorem magis equis inijceret, quàm iustâ adoriretur pugna; Cretenses sagittarios funditoresque excurrere iubet, simul omnibus partibus tela ingerere. Hac velut procella partim vulneribus missilium, partim clamoribus dissonis, ita consternauit equos, vt repente, velut effrenati, passim incerto cursu ferrentur, &c. Et eques insequendo, tumultum ac pauorem, equis camelisque, & ipsis simul consternatis, augebat clamore, & ab aliâ circumstantium turbâ multiplici adiecto. Ita medio inter duas acies campo exiguntur quadrigæ, amotoque inani ludibrio, tum demum ad iustum prælium, dato utrimque signo, concursus est. Deinde vitatæ quoque, palis in terram altè defixis ante aciem, intra quos miles se reciperet, quadrigis accurrentibus. Ita Luc. Sylla, Archelai; Cæsar, Gallorum falcatas delusere. Archelaus Prosignanis imperauit, ait Frontinus lib. ii. cap. iii. vt densos numerososque palos firmè in terram defigerent, intraque*

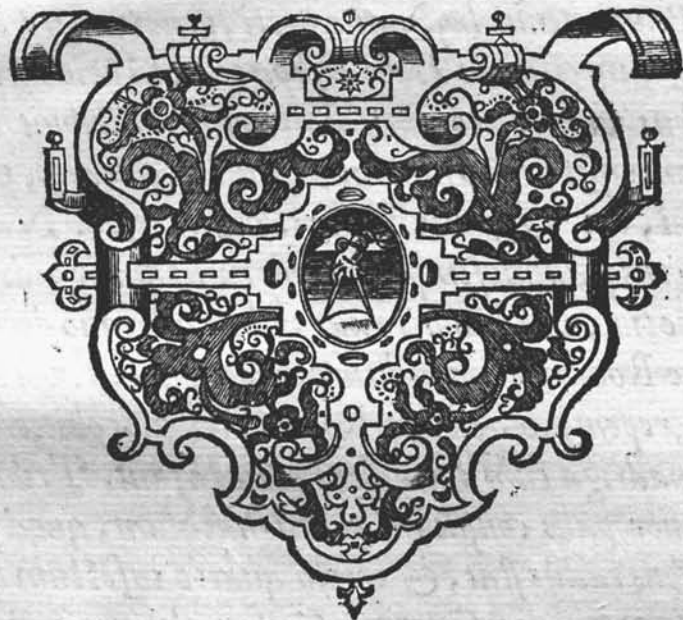
eos appropinquantibus quadrigis, ante signa nostram aciem recepit; tum demum sublato vniuersorum clamore, velites & leuem armaturam ingerere tela inssit; quibus factis, quadrigæ hostium aut implicitæ palis, aut exterritæ clamore telisque, in suos conuersa sunt, turbaueruntq; Macedonum instructuram. C. Cæsar Gallorum falcatas quadrigas eâdem ratione palis defixis excepit inhibuitque. Quin humentibus etiam locis nullam falcatorum curruum vtilitatem fuisse, Curtius lib. viii. ostendit. Vix, inquit, vllus vsus huius auxiliij eo die fuit; namque imber, violentius quàm aliàs fusus, campos lubricos & inequitabiles fecerat: grauesq; & propemodum immobiles currus illuuiæ ac voraginibus hærebant. Post pauca: Per lubrica atque inuia immissi currus, excutiebant eos à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modò lacunásque, sed etiam in amnem præcipitauerè curricula. Pauci, tenus hostium exacti, penetrauerè ad Porum acerrimè pugnam cientem. Is, ut dissipatos totâ acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. Ad summam; quæ primò magnum intulère terrorem, postmodum fuère derisui, ait Vegetius lib. iiii. cap. xxiv. Nam difficile currus falcatus planum semper inuenit campum, & leui impedimento retinetur, vnoq; afflicto aut vulnerato equo decipitur. Sed maximè hac Romanorum militum arte perierunt: ubi ad pugnam ventum est, repente toto campo Romani tribulos obiecerunt, in quo currentes quadrigæ cum incidissent, deletæ sunt. Tribulus autem est ex quatuor palis confixum propugnaculum, quod quo modo abieceris, tribus radijs stat, & erecto quarto infestum est. Hi tribuli sunt, quos murices Curtius, Cæsar, alijque appellant; nisi quòd illi toti ferrei sunt. Non igitur iniuriâ Liuius falcatas quadrigas appellat anceps auxiliij genus, quòd nempe tam suis noxium, quàm hosti; imò inane ludibrium, quòd vel fremitu militumque clamoribus verteretur in suos.

De Niphæi curru ab Æneâ territo, Virgilius lib. x.

Quin ecce Niphæi
 Quadriuges in equos, aduersaq; pectora tendit;
 Atque illi longè gradientem, & dira frementem

*Vt vidère, metu versi, retroq, ruentes,
Effunduntq, Ducem, rapiuntq, ad littora currus.*
Sic earum vsus exoleuit. Et quot Hippolytos credimus cur-
ribus suis miserandum in modum laceratos? Cùm

*Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum, iamq, deerrantes viâ
Quacumque pavidos rapidus euexit furor,
Hâc ire pergunt, seq, per scopulos agunt.
Frustrâ reclamation miles, frustrâ moderator:
—— Frustrâ retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.*

LIBER II.
DE
APPARATV MILITIAE
EQUESTRIS.

Argumentum Libri.

EQVORVM quomodo paretur copia, equitumq^{ue} idoneus delectus. Equorum equitumq^{ue} arma & phalera. Vexilla, Tuba, Cornua, Litui, Buccina, Tympana. Recensio equestris. Vetus equitum transuectio & probatio. Equitum stipendia & annona.

CAPVT I.

Equorum bonorum quomodo procuranda copia.

LACONVM de equis imprecatio. Fabula equorum Diomedem deuorantium. Equorum copia hippotrophijs, tributis, aere publico parata. Hippotrophia habuere Medi, Getuli, Babylonij, Macedones. Tributis equos collegere Athenienses, Armeni, Cappadoces, Germani, Cilices, Franci. Agesilai & Scipionis astus instaurando equitatui. Aere publico emere Romani & Galli. Quae praestantium equorum nota. Equi optimi, vbi. Quae equorum vitia equiti sociisque periculosa. Equi Olympicis & Circensibus probati. Qui perierint vitio equorum. Equus Seianus quam fatalis. Stratores in Prouincias missi ad equorum delectum. Emendorum equorum vetus stipulatio & cautio. Sarmatae, Quadi & Turcae castratis solummodo vsi. Scythae cur solis equabus. Sarcinarij & Agminales equi minus elegantes. Cur Iudeorum Regibus olim diuinitus interdictum multitudo equorum. Cleomenis scomma in Ptolomeum Aegypti Regem equorum negligentem.

VAE dirissima fuit Laconum execratio, auctore Suidâ in voce Οἰκοδομὴ, vt nempe imprearentur hostibus suis ἰπποτροφίδω, id est, studium alendorum equorum, id ego censeo esse debere votum prosperrimum boni Hipparchi. Quod namque impendium priuatæ rei oculos exhaurit, id ærarij publici copiâ sustentatum, rem longè vtilissimam adfert, copiam bonorum equorum. Non incognito commento Veteres perniciosam priuatis equorum alimoniam expresserunt, Diomedis nimirum hospites suos equis obijcientis, & ab equis deinde suis deuorati. Equi namque diurnâ nocturnaque ingluuie priuatas opes facilè abliguriunt; tantò pretiosius comedunt, quàm bibunt. Quare utilis illa Indorum lex, quam Strabo adfert lib. xv. Geographiæ: *Privato homini equum aut elephantem alere non licuisse, quòd vtrumque Regis possessio censeretur.* Sed fuit id studium bellicosissimarum Nationum, artibus omnibus copiam augere equorum. Huius ergo rei causâ Hippotrophia, seu equorum seminaria instituta, vbi genitales equis erant terræ; aut tributa equestria imposita (vt importati saltem equi haberentur) aut è publico empti. De Seminarijs Strabo lib. xi. *Media*, inquit, *vt & Armenia, equis alendis excellit; & inde quoddam pratum Hippoboton vocant, aluntque equorum Regionum in eo quinquaginta millia. Niseos equos, quibus Reges vtuntur, quidam peti hinc aiunt.* Lib. xvii. *Getulia Reges sic equis student, vt ad centena pullorum millia quotannis (accuratè factâ supputatione) recensentur.* Herodotus lib. i. scribit, *Babylonio Regi, cum Cyrus Babylonem caperet, fuisse peculiare equos, præter militares, admissarios octingentos, equarum sexdecim millia.* Amplius Strabo lib. xvi. de equitio Macedoniæ: *In vrbe Pellâ (quæ Philippi & Alexandri Regum patria) Regis equa superabant numerum triginta millium, admissarij erant trecenti.* De tributis equestrium armentorum, Suidas voce ἰπποτροφία refert factam à Solone huiusmodi descriptionem Atheniensium, ne equi bello necessarij deessent: *vt qui c. d. medimnorum redditum haberent,*
singuli

singuli alerent equum. Alij, quos Zeugitas appellarunt, bini simul equum vnum, cum essent nempe tenuiores. Armeni equestre tributum Regi suo pendunt, teste Xenophonte lib. i v. Expeditionis Cyri. Cappadocia Persis confert quotannis mille quingentos equos; ferè duplum huius Medi pendunt, Strabo lib. xi. Dario Cilicia quotannis suppeditabat trecentos sexaginta equos albos: singulos nempe in singulos anni dies, ait Herodotus lib. iiii. Quo exemplo fortè Pipinus Francorum Rex Saxonibus à se debellatis imperavit vectigal annuum trecentorum militarium equorum, vt Æmilius narrat lib. ii. De tributis hæc habui, quibus parari equorum non exigua copia possit. Sed Agefilaus arte equitatum instruxit, cum tributo non posset. Cum namque aduersus Tissaphernem equitatu esset inferior, edixit locupletioribus omnibus, si solui militiâ vellent, vt pro se quisque equum & vicarium darent; ita factum, vt breuè cogerentur equi, gnauiq; milites loco ignauorum. Aiebat verò, se vestigijs insistere Agamemnonis, qui pro bonâ equâ missionem representauit militi locupleti, sed imbelli. Plutarchus in Vitâ, & Apophth. Lacon. Haud absimile est, quod Scipionem fecisse Liuius lib. xxix. & Valerius lib. vii. cap. v. referunt. Cum ex fortissimis pedibus Romanis equitum trecentorum numerum complere vellet, trecentos iuuenes nobilissimos & ditissimos, quos secum ex Siciâ habebat, speciosa arma & electos equos expedire iussit, velut eos secum ad Carthaginem auecturus. qui cum sollicitè paruissent, Scipio edixit, se ijs remittere eam expeditionem, si arma & equos militibus suis darent; quam conditionem rapuit imbellis illa ac timida iuuentus.

Magno ære equos soliti comparare Galli, auctore Cæsare initio lib. i v. Belli Gallici. *Iumentis, ait, maximè Gallia delectatur, eaq; impenso parat pretio. Quamquam Venetis Gallis olim Strabo morem tribuit lib. v. equos alendi, ab ijsq; Dionysium Siculum quotannis equos accersisse in certaminum ludos. Hinc Bodinus argutè diuinat lib. ix. Methodi suæ historice, Celtarum nomen Gallis inditum, quia equi κέλτες nominantur, quorum studio vsuq; delectarentur Galli.* Cæ-

far lib. v. *Treuirorum ciuitas longè plurimum totius Gallie equitatu valet.* Quinetiam Romani equitatus robur Gallicis maximè stetit auxilijs, testatur Strabo Geograph. lib. i v. *Galli, inquit, omnes naturâ sunt pugnaces, equitatu tamen quàm peditatu meliores; & optimam equitatus sui partem Romani ab his habent.* Fidem exemplo adstruit Romanus scriptor Hirtius bello Africano. *Accidit, inquit, res incredibilis, ut equites Galli minùs triginta, Maurorum equitum duo millia fugarent.* Et de Gallico tamen equitatu audebat sibi persuadere Fabius, *Prima Gallorum prælia plus quàm virorum, postrema minùs quàm feminarum esse.* expertus pòst, non nisi Decij deuotione ac morte, equestris illius procellæ vim frangi potuisse, ut Liuius refert lib. x. Romani denique equos è Prouincijs accersebant, distribuebantque è publico equitibus suis. vnde *publicus equus* inuenit nomen. Liuius lib. i. *Ad equos emendos decem millia aris ex publico data.* *Mille assarium* Varro appellauit. Neque tam numerum quàm præstantiam attendebant Romani. Quid enim præsidij in caballis illis strigosis, segnibus, vetulis, quales Iuuenalis pingit, qui

— *Preijs dominos mutare iubentur*

Exiguus, tritòque trahunt epirhedra collo,

Sonipedes, dignique molam versare nepotis?

Bellicosos illos amabant, quales Stadius lib. vi. pingit:

Qui dominis, idem ardor equis. Face lumina surgunt:

Ora sonant morsu, spumisque & sanguine ferrum

Vritur, impulsì nequeunt obsistere postes:

Stare, adeò miserum est; pereunt vestigia mille

Ante fugam, absentemque ferit grauis ungula campum.

Hoc nempe Maro commendabat in equorum educatione:

— *Animos auùmque notabis,*

Et quis cuique dolor victo, qua gloria palma.

Hoc consilio stratores in Prouincias dimissos ad probandos equos, Ammianus scribit lib. xxix. *Constantinus strator paucos militares equos ex his ausus mutare, ad quos probandos missus est in Sardiniam.* Extat verò edictum Valentin. & Valen-

tis lib. XII. Cod. tit. XXIV. quo iubentur *Provinciales in offerendis equis certam formam, statutam & aetatem observare*. Sed iam olim apud Romanos mos inueterauerat probandorum equorum. vnde Kalendarium Manutianum Septembri mense notat *Ferias equorum probandorum*. Quamquam & Circensibus ludis apud Romanos equorum præstantia, sicut Olympicis hippodromijs apud Græcos, explorabatur. neque enim curribus solis, sed singularibus quoque exsolutisque equis Circenses instituebantur. Suetonius Iulij cap. XXXIX. *Circensibus equos desultorios agitauerunt nobilissimi iuuenes*. Iterum Domitiani cap. IV. *In Circo, præter solemnes bigarum, quadrigarumque cursus, prælium duplex equestre commisit*. Et de eodem Dio lib. LX. *Ob victoriam Britannicam Claudius equorum certamina tot promisit, quot dies ille admitteret. Plura tamen quàm decem non fuere*. Clarissimè Dionysius Halic. lib. VII. *Peractâ pompâ certamina spectantur equorum; quorum primum erat quadrigarum, bigarum, singulariumque, equorum cursus, quemadmodum in Olympijs fieri solet*. Et Liuius lib. XLIV. *Circensi ludicro, semel quadrigis, semel desultore misso, &c.* Sanè Onuphrius libello de Circo, existimat singulares hosce equos sponcione præmij cucurrisse, hortatoresque nullo præmio subinde bigis aut quadrigis fuisse subsecutos. *Nam in vetustis tabulis aurigarum, inquit, equus singularis currum antecedit*. Et pleraque Poëtarum testimonia consonant in cursum hunc singularium equorum.

Lucani lib. I. Pharsal.

— *Quantum clamore iuuatur*

Eleus sonipes, quamuis iam carcere clauso

Immineat foribus, pedibusque repagula laxet.

Ouidij II. Tristium:

Acer, & ad palma per se cursurus honores;

Si tamen horteris, fortiùs ibit equus.

Silij lib. XV.

Sic ubi profiliuit Pisæo carcere præceps,

Ante suos it victor equus. —

Eius-

Eiusdem lib. xvi.

—— *Cursus proponit equorum.*

*Fluctuat aquoreo fremitu rabieque fauentum,
 Carceribus nondum reſeratis, mobile vulgus,
 Atque fores oculis & limina ſeruat equorum.
 Iamque ubi prolato ſonuere repagula ſigno,
 Et toto prima emicuit vix ungula cornu;*

—— *Similes hortantibus ore ſequuntur*

*Quiſque ſuos, magnaſque volantibus ydem
 Voce loquuntur equis.* ——

Quid ergo tum ſpectabant? Velocitatem præcipuè, roburque atque ingenium equorum, vt equeſtrem militiam quàm florentiſſimam conſeruarent. Ac ſi qui tum eâ indole erant, de quibus Naſo diceret,

*Cui faueas, ipſi ſcire videntur equi,
 tum hos plauſu in cælum efferebant.*

—— *Nempe volucrem* (ait Iuuenal. Sat. viii.)

*Sic laudamus equum, ſacili cui plurima palma
 Feruet & exultat rauco victoria Circo.*

Duo verò obſeruabant præcipuè in equorum delectu, patriam, & familiam. A patriâ commendantur *Agrigentini*. Virgilius *Æneid.* iii.

Arduus hinc Acragas oſtentat maxima longè

Mœnia, magnanimùm quondam generator equorum.

Agrigentum enim Pomponio Melæ eſt Acragas.

Argolici. Horatius lib. i. Odâ vii.

aptum dicet equis Argos ditèſque Mycenas.

Cappadoces, quibus nempe Argæi equi debent originem, teſte Claudiano de laudibus Serenæ:

—— *Delectus equorum*

*Quos Phrygia matres Argæaque gramina paſta
 Semine Cappadocum ſacris præſepibus edunt.*

iterumque lib. ii. in Ruffin.

—— *Iam paſcua fumant*

Cappadocum, volucriumque parens Argæus equorum.

De quibus Solinus cap. XLVII. *Cappadocia ante alias altrix equorum, & prouentui equino accommodatissima est. ut mirum non sit, quod Capitolinus in Gordianis scribit: Equos Siculos centum, & Cappadoces centum factionibus (Circensibus) divisos. Elei.* Lucanus I. Pharfaliæ:

— *Quantum clamore iuuatur*

Eleus sonipes. —

& Virgilius lib. I. Georg.

— *Eliadum palmas Epirus equarum.*

Pisæi. Silius Ital. lib. XV.

Sic ubi profiliuit Pisæo carcere, præcepit

Ante suos it victor equus. —

Epidaurij. Virgilius I I I. Georg.

— *Domitrixq; Epidaurus equorum.*

Magnetes. Lucanus lib. VI.

Et Magnetes equis, Minya gens cognita remis.

Nisæi, vel à campo Nisæo in Mediâ, ut Herodotus lib. VII.

vel à Niso, loco inter Bactrianam & Susianam, ut Suidas.

His Reges vehi solitos, Strabo alijque scribunt.

Oebalij. Statius lib. VI. Thebaïd.

Oebalios sublimis agit spes proxima palma

Amphiaræus equos. —

Sarmatici. Silius lib. I I I.

At non Sarmaticos attollens Susana muros

Tam leuibus persultat equis. Hinc venit in arma

Haud cui fragilis sonipes; crudoque vigore

Asper frena pati, aut iussis parere magistri.

Thraces. Virgilius lib. XII. Æneid.

— *Maculis quem Thracius albis*

Portat equus. —

Et Statius lib. VI. Theb.

— *Sed Thraces equi, ut videre iacentem*

Hippodamum, redit illa fames, &c.

Veneti. Strabo lib. V. *Venetos aliquos putant descendere à Venetis Paphlagonia populis, &c. Hinc Dionysius quoque tyrannus*

nus Sicilia, alendorum semen equorum constituit, quos ad equestre certamen tollebat.

Thessalicis denique equis Oraculi voce laus prima decreta est, quam Æginensibus interrogantibus redditam Strabo scribit lib. x.

Thessalicus præcellit equus. —

Sed quousque vos differo, Hispania, Gallicia & Lusitania, equorum nobilissimorum altrices? Iamdudum Claudianus illud inter Serenæ Reginae laudes accinit, *Dives equis Hispania.* Admonet aliunde Martialis:

— *Videbis Bilbilim*

Armis & equis nobilem.

Inde Strabo, qui Iberos equos Parthis celeriores facit lib. III. Hinc instat Iustinus lib. XLII. *Equi tanti in Galaciâ & Lusitaniâ, tam pernices visuntur, ut non immeritò ipso vento concepti videantur, &c. Hispanorum verò plurimis militares equi & arma sanguine ipso chariora.* Sed præter militares, quàm eximios etiam pompæ præbet Hispania? Plinius testatur lib. VIII. cap. XLII. *In Hispaniâ, Gallaica gens & Asturica, equini generis, quos Thieldones vocamus, minori formâ Asturcones vocatos gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio; unde equis tolutim carpere incursus traditur arte.* Quid mirum, animali tam generosum esse incessum? Causa apud Martialem est:

*Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.*

Sed familiam prætereà equorum, non patriam solummodo æstimarunt. Stadius lib. v. Silu.

— *Romulei qualis per iugera Circi*

*Cùm pulcher visu, titulis generosus auitis
Exspectatur equus, cuius de stemmate longo
Felix emeritos habet admissura parentes.*

Nemesianus:

*Cappadocùmque notas referat generosa propago
Æmathia, & palmas superet grex omnis auorum.*

quos

quos versus olim corruptos sic emendat Caspar Barthus
Aduers. lib. III. cap. xv. Virgilius lib. III. Georg.

*Quamuis sapè fugâ versos ille egerit hostes,
Neptuniquè ipsâ deducat origine gentem.*

Stattius lib. VI. Theb.

— *Tua furto lapsa propago*

Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia Ponti

Castor, Amyclæas remo permutat habenas.

Martialis denique lib. III. Epigr. LXII.

Hirpini veteres qui benè nouit auos.

in quem locum Lipsius epist. xxvi. ad Valent. Acidaliū
adfert veterem inscriptionem, quâ Hirpini equi huius auus
vocatur Aquilo, neposque Aquilonis. Fortè ad familias in-
ternoscendas equis iniusta stigmata, vt hodieque videmus, &
factum olim Anacreon indicat:

Equi solent iniustum

Coxis habere signum.

& Suidas, equis ad Phasidem natis scribit Phasianam auem
solere inuri, vt de Bucephalo quoque Plinius libro VIII.
cap. XLII. *Bucephalon eum vocarunt, ait, siue ab aspectu toruo,
siue ab insigni taurini capitis, armo impressi.* Quo de more plura
scripsi libello de Origine scribendi cap. xx. Hoc ergo de-
lectu quærendi equi; optandaque emptoribus Michaëlis
Balbi Imperatoris scientia, qui, Cedreno teste, *solo intuitu de-
prehendebat, quales euasuri essent equi, an celeres, an bellicosâ for-
titudine nobiles.* Profectò si extaret Simonis Atheniensis liber,
quem ille de internoscendis equis admirabilem scripsit, narrante
Suidâ; is utilis in primis foret. At nunc obiter, quæ ab alijs ob-
feruanda didicimus, in medium adferentur. *Forma equorum,*
inquit Plinius lib. VIII. cap. XLII. *quales maximè legi oporteat,
pulcherrimè Virgilio vate absoluta est.* Hæc verò ea Virgilij for-
ma est III. Georg.

— *Illi ardua ceruix,*

Argutumque caput, breuis aluus, obesaque terga,

Luxuriatque toris animosum pectus. Honesti

*Spadices, glaucique; color deterrimus albis,
Et giluo.* —————

Xenophon libello de Re equestri complexus longè plurima, ostendit quid contra venditorum imposturas sit obseruandum. *In corpore, inquit, prima erit pedum consideratio. Vt enim, quamuis benè superioribus sui partibus edificata domus, si non subiecta sint conuenientia fundamenta, nulli vsui fuerit; ita & bellator equus nulli vsui fuerit, si maximè omnibus alijs dotibus, cum malis tamen pedibus abundet; talis enim nullus suis dotibus uti possit. In explorandis igitur pedibus ungula consideranda: spissa enim, ad pedum bonitatem, longè differt à tenui. deinde cognoscendum, utrum sint ardua, an depressa, &c. Rectè Simon scripsit, sonitu deprehendi pedum bonitatem: non secus enim quàm cymbalum resonat ungula ardua. Ossa, qua supra ungu- lam, infra talos, neque erunt proceras, instar caprarum, (sic enim succussatione equitem afficiunt) neque depressa (sic enim deglubi & exulcerari calli illi solent.) Crurum ossa sint spissa, &c. Sed hac spissitudo non sit venarum aut carnis: nam hoc pacto, cum per aspera agitur equus, impleri hac sanguine necesse est, & existere nodos, inflariq; crura. Femur sub armis sit crassum, sic enim robur & venustatem habet. Pectus autem amplum, idoneum est & ad formam, & ad robur, & ad largiores gressus. Iam de pectore non oriatur ceruix, tamquam hirci prona, sed eminent pertineat ad verticem, instar galli gallinacei, curueturq; in flexu. At caput osseum sit, cum paruis maxillis, &c. Considerandum & hoc, utrum bucca sint tenera, an aspera, an verò inaequales: nam imparitas facit equos ore contumaci. Extantes oculi, vigilantiores putandi quàm profundi. Nares patula, multò quàm angusta habent apertiore meatum animae, faciuntq; equum videri terribiliorem. Ipse vertex si fuerit grandior, aures verò minuta, magis ita caput equinum videbitur. Spina dorfi supra armos paulò elatior, praebet opportunius sedile equiti: & armi ac reliquum corpus firmitus compinguntur, si illa duplex fuerit, &c. Latera demissiora, supraq; aluum turgidiuscula, & residendi melius, & maioris roboris, & melioris de pastu succi commoditatem ferè habent. Lumbi quò erunt latiores,*

& mi-

et minùs prolixi, hoc faciliùs attollet priores pedes equus, et posterioribus subsequetur, &c. Coxas esse et latas et carnosas oportet, ut consentaneæ sint cum pectore et lateribus.

Hucusque de equini pulli membris ferè singulis Xenophon. Post pauca subiicit, quæ tenere debeat, si quis equum iam vectorem emere cogitat, ne circumueniatur à venditore. *Ac primùm, inquit, etas ignoranda non est. Cui enim dens, qui etatem notat (Græci γνώμονα vocant) excidit, neque delectat ope, neque reuendibilis est.* Mox aperit ea vitia, de quibus nos infra Lib. III. cap. II. vbi ostendetur, quibus modis dedocenda sint. Neque enim statim desperandum de equi probitate est, quasi emendari nequeat, qui vel leue aliquod vitium aut consuetudine, aut incultu contraxerit. siquidem Germani, ut Cæsar scribit lib. I V. Belli Gallici, iumenta apud se nata, praua atque deformia, quotidianâ exercitatione summi ut sint laboris efficiunt, eodemq; remanere vestigio assuefaciunt, dum pedibus ipsi preliantur. Sed vitia incurabilia, morbi, moresque desperati, vitanda solummodò sunt, qualia Pollux lib. I. cap. XI. promiscuè enumerat, tit. IX. de Vituperatione operum ingenijque equini. *Equus segnis, inquit, hebes, otiosus, delicatus, simplex, piger, malis pedibus praeditus, malè spirans, cunctator, timidus, trepidus, tremens, suspectus, hesitabundus, molli unguâ, duri oris, impares maxillas habens, grauis capite, cernuus, asininus, vorax, difficilis incitatu, immorigerus, habenas negligens, difficilis ductu, impudens, imbellis, stupidus, humilis, pusillanimis, deformis, indecens, facilis captus, neque turbam tolerans, neque militarem clamorem sustinens, equorum hominumve osor, mordax, calcitrator, indomitus, malè institutus, non promptus, rudis, incompositus, sauis, difficilis ad portandum, effrenis, impudentibus maxillis, refrenans, decutiens, incuriosus, equitis excussor, freni impatiens, subtimidus, deficiens, et si qua alia his similia, secundum Simonem.* Merito fanè hæc vitanda in militaribus equis. *Nam, que tibi utilitas erit equitatus, (rogat Socrates apud Xenophontem lib. de Dictis Socratis) si equites adduxerint equos tam vitiatis pedibus ac tibys, quosdam verò ita debiles ac strigosos, ut sequi non possint?*

Et quosdam ita malè educatos, ut non maneant quocumque in loco ordinaueris? quosdam verò tam calcitrosos, ut non sit possibile de uno aciei loco in alium transferri? Perniciem hæc adferunt equiti, aut turmæ subinde vniuersæ. Calcitrones enim, ait Xenophon in Hipparcho, ab usu belli remouendi sunt, cum præsertim tales sæpè nobis plus calamitatis, quàm hostes ipsi, inferant; quippe numquam in acie instrui aut consistere possunt. Itaque propter equi vitium, inutilis quoque redderetur eques. Nihil meliores calcitronibus sunt sternaces, suffossi, seu cespitatores (ut Seruius interpretatur) mordaces, effrenes, ceterique id genus. Accipe exempla: Clonium, Æneid. x.

— Infrenis equi lapsu tellure iacentem.

Messapus lapsum obtruncat.

Camilla, Æneid. xi.

*Tum Lyrim Pagasumq; super: quorum alter habenas
Suffosso reuolutus equo dum colligit, &c.*

Turnus, Æneid. xii.

*Et sternacis equi lapsum ceruice Thymæten
Eumedi comitem coniectâ cuspide mittit.*

Quo verò nomine hosce equos insigniam aptiùs, quàm Sciani, qui, auctore Gellio, tot dominis fatalis fuit? Hæc igitur priùs prouidenda quàm emanantur equi, monente Horatio:

*Regibus hic mos est, ubi equos mercantur, apertos
Inspiciunt.* —

Et Seneca Epist. lxxx. *Equum empturus, solui iubes stratum, detrahis vestimenta venalibus, ne qua corporis vitia lateant.* Quin & emptorem stipulari conuenit ex formulâ veteri, quam Varro adfert lib. ii. Rei rusticæ, cap. ii. *Illosce equos, quâ de re agitur, sanos rectè esse, uti pecus equorum, quod rectè sanum est, extra luscum, surdum, minum, id est ventre glabro; neque de pecore morbofo esse, habereq; rectè licere. hæc sic rectè fieri spondes?* Huic stipulationi (si venditor falleret) cavit L. Apud La-beonem. ff. de Præscript. verb. *Si tibi equos venales experiundos dederò, ut, si in triduo displicuissent, redderes.* Tanto delectu comparandi equi: nisi ampliùs etiam quorundam exemplo videatur

deatur procurandum, vt aut canterij seu exfecti omnes sint, aut omnes equæ: canterij, ad vitandos hinnitus, quod opportunum arcanis profectiõibus; equæ, ad maiorem velocitatem, quippe quæ nec vrinâ reddendâ retardantur; cui bono id vtrumque à quibusdam factum. Canterijs solis vsos Sarmatas & Quados, Marcellinus scribit lib. xvii. *Ne aut feminarum visu exagitati raptentur, aut in subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores.* Quem Turcis inueterasse morem, narrat Cuspinianus. At *Scythæ per bella feminis uti malunt, quoniam urinam cursu non impedito reddant,* ait Plinius lib. viii. cap. xlii. Equos tamen à Scythis (vt & Sarmatis) castrari solitos, Strabo affirmat lib. vii. extremo. Certè & cursûs celeritate ab equabus equos superari, conuincit auctoritas multorum; Homeri in primis, qui Eumelo ad Troianum bellum profecto equas velocissimas tribuit. Horatij deinde lib. ii. Od. xvi.

— *Tibi tollit hinnitum*

Apta quadrigis equa. —

Virgilij i. Georg.

— *Eliadum palmas Epirus equarum.*

Dènique Pausaniæ, qui equas ferè Olympicis ludis vicisse ostendit; & quidem Hecratitæ Thessali equam grauidam. Atque hæc cura militaribus equis comparandis facit. Sarcinarios & agminales nihil opus esse tam elegantes aut probos; quorum tamen pari ferè opus est copiâ ad impedimentorum subuectionem. Agminalium equorum mentio apud Marcellinum: eosque Prouincijs imperari solitos, indicatur ff. tit. de Muneribus & honoribus, l. vltimâ. Subit hîc animum petere, cur olim Dominus exercituum interdixerit Regibus Iudææ equorum multitudine. Deuteron. xvii. *Rex, ait, cum fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero subleuatus.* Et pij sanè Iudæorum Reges in bellis ferè peditatu, vix equitatu vsi sunt, vt patet in Machabæis, ait Cornelius A lapide in hunc locum: impij autem Reges contrâ, magnos equitatus habuêre;

vt Ioram, II. Paralip. XXI. non quòd nullos omnino equos Iudæi adhibuerint, vt putauit Oriolanus Notis suis in lib. Machab. sed, quòd equorum ijs fuerit prohibita nimia multitudo, quemadmodum explicarunt Hieronymus, Procopius & Basil. in Psalm. LXXV. & Isaiaë cap. II. Philo lib. de Agriculturâ, qui mysticè ea Legis verba accepit: denique Stephanus noster Menochius lib. III. Hieropoliticôn cap. XIII. tractans de equitatu. *Fecit enim sibi equos & equites Adonias Rex,* lib. III. Regum cap. I. & Iosaphat equos habuit, IV. Regum cap. III. & Dauid, victo Adarezero Rege Soba, retinuit quadrigas centum, I. Paral. cap. XLVIII. Et Iudæi à captiuitate reduces, habuère septingentos triginta sex equos, lib. I. Esdræ cap. II. & III. Esdræ cap. VII. Quin & portam equorum Ierosolymis, & domus Regiæ, in Scripturis audimus. Sed hi exiguo numero, vel non in vsum equestris militiæ lecti, vt apparet testimonio Psalmi XIX. *Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus.* In Legem igitur impegisse videri posset Salomon III. Reg. IV. & X. II. Paralip. cap. II. & IX. nisi ad gloriam & splendorem Regni velimus speciali priuilegio ei concessum, ait Iacobus noster Bonfrerius in Pentateuch. iuxta promissionem à Domino factam III. Regum III. & II. Paralip. cap. I. maximè cùm ea equorum multitudo videatur adfuisse Salomoni iam tum, cùm esset Deo gratus; adferaturque is splendor III. Regum IV. in commendationem gloriæ potentiæque Salomonis. Quare tres Legis causas Bonfrerius adfert. Prima est: quia metu redituræ idololatriæ, voluit Deus omnem Iudæis abscissam esse societatem cum Ægypto, quæ copiâ abundat præstantissimorum equorum. Altera, ne Rex, nixus viribus equitatûs, Ægyptum occuparet, Iudæis reductis. Tertia, ne Iudæi plus nimio fiderent in prælijs equitatu, sed Dei in primis auxilio niterentur. Has ob res Deus Isaiaë cap. II. increpat Iudæos, quòd diuinæ opis obliti, *terram repleuerint equis.* Iterumque Isaiaë XXX. quòd in equos Ægyptios spem omnem abiecissent. Quare etsi quos bello captos equos quadrigasve

gáſve obtinuiſſent, corrumpi iuſſit, Iofue xi. & ii. Reg. c. viii. Igitur, poſtquam ceſſarunt cauſſæ, poſtquam etiam Salomoni diuinitus indultum eſt equorum multitudine vti, vel ad gloriæ ſplendorem, cùm nulla vſpiam ſtreperent bella; multò magis Regibus ceteris, ob bellorum neceſſitates, equeſtris militia conceſſa eſt. Et Salomon Regum omnium ſplendidiffimus, licet altâ in pace, *habuit quadraginta millia præſepia equorum currilium, & duodecim millia equeſtrium*, i. ii. Regum cap. i. v. Quæ verba quid ſibi velint, explicat caput ix. lib. ii. Paralip. *Habuit Salomon quadraginta millia equorum in ſtabulis, & curruum equitumq; duodecim millia.* vniuerſim equorum 57600. ex calculo Pinedæ. Sapientius vtiliuſq; Salomonis ſtudium ad tuenda parandaq; Regna, quàm Ptolomæi Regis Ægyptiorum, quem Cleomenes apud Plutarchum falſiſſimo perſtrinxit cauillo. Cùm enim Nicagoras Meſſenius diceret, inſignem ſe equorum numerum Alexandriam aduexiſſe; *Malem*, inquebat Cleomenes, *mulierculas muſicas aduexiſſes, nam his maximè nunc opus habet Rex noſter.* Sic nempe rideri merebatur mollities ſtolati illius Vlyſſis, qui gynæceum pro hippodromo inter fuſos coluſq; colebat.

CAPVT II.

Equitum idoneorum delectus more maiorum.

Eques initio à virtute, nobilitate, robore, opum estimatione lectus. Id quando, & quantus equester census. Dilecti primùm Celeres, Trossuli, Flexumines, denique Equites. tum demum equester Ordo natus. Seuerus ac propè fastidiosus Veterum delectus. Vitia equitatus & remedia. Romani equitatus inuicti. Gallorum veterum Nobilitas in equitatu. Batauorum equitum præstantia. Hispaniæ Ordines sacri, & Collegia equestria Nobilitati data, sanctisque legibus vincita. Salapiarum & Colophoniorum equitum gloria. Auxiliares Romanorum equites ignobiles, & duplò quàm Romani plures. an tutò? Obscuri, modò strenui, equestri militiâ non arcendi. Quæ equiti priùs cogitanda, quàm in militiam se det. An plus in equite quàm in pedite virium. Quanta variorum equestres copiae. Xerxis, Darij, Nini, Semiramidis equitatus propè incredibilis. Sed maximus omnium futurus equitatus Antichristi.

Quo abijsti priscum militiæ decus! Eques legi quondam solebat virtute, nobilitate, robore: nimirum, quia
*Magna mentis opus, nec de lodice parandâ
 Attonita, currus & equos legisse. —*

Quid nunc? ô mores! Eques non legitur, sed quiuis de triuio arripitur, nullo discrimine, lixa, an calo. vibices dicam, an vomicas Martis nostri? *Non facio conuictum euo nostro, sed medicinam*, inquit Lipsius libro v. Ciuilis doctrinæ cap. viii. *Nam principio, Dilectus quæ forma apud nos? nulla. Emunt militem, non legunt, ut queritur apud Tacitum Galba. Pecuniola proponitur, tympanum strepit: & ecce coeunt aliquot inter se ignoti ignorantésque. Purgamenta urbium suarum vocat Curtius. quibus ob egestatem & flagitia maxima peccandi necessitudo est. Plerique profectò tales (nam omnes absit ut culpam) aut si qui melioris notæ, immixti facilè abripiuntur, & velut obducuntur à reliquâ illâ face. Non potest Lipsio odium conciliare tam certa notaque veritas. vident fatenturque omnes; adeoque si rediret iunior aliquis Africanus, pullo se indueret sago, & perambulans*

bulans castra, diceret, *lugere se infamiam exercitijs*. Dic nobis igitur, Dionysi, quàm aliter faciebant Romani. *Constituto Senatu, Romulus trecentos viros illustrissimarum familiarum corpore robustissimos elegit, &c. ut ex equis pugnarent, ubi campus erat ad equestre certamen commodus*, lib. II. Antiq. cap. II. Hic ecce gemina equitum conditio, familiæ decus, & corporis robur; tertiam Polybius addidit in Castrametatione: *Equites suos Romani capiunt iuxta opes, secretionem eorum à Censore factâ*. Atque hæc opum æstimatio, nullâ factâ sub prioribus quatuor Regibus Romanis, cœpta primùm Seruio Tullio Rege quinto. Ita Liuius indicat lib. I. *Seruius censum instituit, ex quo belli pacisq; munia non viritum, ut antè, sed pro habitu pecuniarum fierent*. Plinius confirmat libro XXXIII. cap. I. *Quod antè nomen militares equi dederāt, hoc nunc pecunia tribuunt, &c. Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum*. Ad splendorem igitur militiæ equestris, institutus à censu hic Ordo equester apud Romanos, medius inter Senatum & Plebem; cùm duo soli Ordines ad id tempus fuissent, sicut Ἴπῶαϛ apud Athenienses. Sed omnium maximè equester delectus stabat æstimatione virtutis. Ita Vegetius de milite Romano vniuersim, lib. I. cap. VII. *Neque enim, ait, leue putarunt hoc eligendi officium, aut passim unicuique mandandum, quod apud Veteres, inter tam varia genera virtutum, in Sertorio præcipuè constat esse laudatum. Iuuentus enim, cui defensio Provinciarum, cui bellorum committenda fortuna est, & genere (si copia suppetat) & moribus debet excellere. Honestas enim idoneum militem reddit: verecundia, dum prohibet fugere, facit esse victorem. Quid enim prodest, si exerceatur ignavus? si pluribus stipendijs moretur in castris? Numquam exercitus profecit, cuius in probandis tironibus claudicauit electio*. Enimuerò cùm equitem iisdem moribus ac peditem Romani legerint, operæ duxi adscribere, quæ in tirone pedite desiderata scribit Vegetius lib. I. capp. IV. V. VI. VII. *Si antiqua consuetudo seruanda est, inquit, incipientem pubertatem ad delectum cogendam nemo ignorat. Non enim tantùm celerius, sed etiam perfectius imbibuntur, qua*

discuntur à pueris. Et cap. v. Proceritatem tironum commodam scio semper exactam, ita ut senos pedes, vel certè quinos, & denas uncias habentes (hoc est, decem pollices) inter alares equites, vel in primis legionum cohortibus probarentur. Cap. vi. Sed, qui delectum acturus est, vehementer intendat, ut ex vultu, ex oculis, ex omni conformatione membrorum, eos eligat qui implere valeant officium bellatoris, &c. Sit ergo adolescens Martio operi deputandus, vigilantibus oculis, erectâ ceruice, lato pectore, humeris musculosis, valentibus digitis, longioribus brachijs, ventre modicus, exilior cruribus, suris & pedibus non superfluâ carne distentis, sed nervorum duritiâ collectis. Cùm hac in tirone deprehenderis, proceritatem non magnopere desideres. utilius enim est, fortes milites esse, quàm grandes. Cap. vii. Et hoc est, in quo totius Reipublica salus vertitur, ut tirones non tantum corporibus, sed etiam animis præstantissimi deligantur. Vires Regni, & Romani nominis fundamentum, in primâ delectorum examinatione consistunt. At speciatim de moribus quæstio habebatur, cùm quis equum publicum postulabat, ut Cuiacius ostendit lib. xx i. Obseruat. cap. ix. adducto illius viri exemplo, qui Adriano Cæsari se purgabat de calumniâ. Neque in delectu modò habitamorum ratio, sed deinceps etiam quoties probationem Censores exercebant, quoties censum equestrem habebant, ut sequenti Libro dicitur. Planè ut in equitum delectum quadret illud Senecæ Epist. xli v. *Castra, quos ad laborem & pericula recipiunt, fastidiosè legunt.* Quid nunc? An non fastidium moueant multi in equestrem militiam compacti? Tantum abest, ut, quod ille de Romanis apud Liuium lib. xli i. dicebat, *inuisctos nos esse equitatu gloriari possimus.* Fortè quod Valerius Max. querebatur, *Marius aliquis fastidiosum delectus genus obliterandum duxit?* Sed reclamantem mihi non neminem audire videor: Hem, vbi nunc iuuentus tanta, Nobilitas tanta, opes tantæ, probitas tanta eorum qui nomen equestri militiæ dare velint? Illi ego Vegetij verbis respondebo lib. i i. cap. xviii. *Omne opus difficile videtur antequam tentaueris. Certè, si exercitati & prudentes viri delectui præponantur, celeriter*

manus

manus bellis apta poterit congregari, & diligenter institui. Sanè id fecisse Gallos veteres, qui præstabant equitatu; id Maiores nostros (qui tot Nobilium equestria instituere Collegia) conatos fuisse, credendum est. Gallorum etenim, ad sustentandam præstantiam equitatûs, hoc inuentum fuit, teste Cæsare lib. VI. *In omni Gallia, eorum hominum, qui aliquo sunt numero atque honore, genera sunt duo: nam plebs ferè seruorum habetur loco, &c. De his duobus generibus alterum est Druidum, alterum Equitum. Illi rebus diuinis intersunt, &c. Equites, cum est usus, atque aliquod bellum incidit, omnes in bello versantur: atque eorum ut quisque est genere copijsq; amplissimus, ita plurimos circum se ambaçtos clientesq; habet. Hanc vnã gratiam potentiamq; no-nerunt.* Atque hoc nomine apud Romanos sic in pretio Galli eorumque equi, vt neque Germanico, nisi cum *fessas videret Gallias ministrandis equis*, alia placuerint consilia, apud Tacitum libri I. initio. Institutum hoc Gallorum videntur iam inde Belgæ nostri esse imitati, delectu Voluntariorum, quos vulgò vocant *Bandes d'ordonnances*, aut *Les Hommes d'armes*, quasi cataphractos totosque armis tectos dicas. Hi enim, quoties magni incidunt casus, perinde atque ad bellorum subita excubarent, parati sunt vt in bellis versentur. In turmas autem vocantur à Ducibus primæ Nobilitatis, qui eorum Præfecti perpetui sunt; mittunturque in ædes quisque suas bello confecto. Inuicta bello manus, si tam crebris exercitationibus colerentur, quàm bonis teguntur armis. Nunc plus numeri & hinnitûs adferunt, quàm roboris aut terroris. De ijs fortè illud Taciti dici possit, lib. XIII. Annalium: *Veteranos esse, qui non stationem, non vigiliam iniuerint; vallum fossamq; quasi noua videant & mira; nitidi & questuosi, militiã per oppida expletã.*

De recentioribus Gallis, Ioannes Boterus in Catalogo Imperiorum mundi: Reges Gallia olim aluere quatuor millia lanceariorum, & sex millia sagittariorum. Hic equitatûs neruus, inter Christianos, pro vnico aut solo habendus est. Vna lancea trahebat secum vnum sagittarium, & ex conse-

quenti, vna turma lancearum, aliam turmam sagittariorum, quæ solo signo distincta erat. Vnus Præfectus ambabus præerat, &c. Impendebatur in hanc militiam vna myrias & ccc. aureorum millia quotannis, &c. Non multum utebantur peditatu domestico, præ metu rebellionum. At Carolus VII. cognito quàm necessarius esset peditatus, instituit phalangem quinquies mille peditum Francicorum. Eum numerum Franciscus I. ad quinquaginta millia auxit.

Iam de Barbarorum equitatu quid dicam? Pœnorum equitum fortitudinem mirè commendat Liuius libro xxvi. cap. xxxviii. *Longè fortissimi equitum, inquit, toto Punico exercitu erant, &c. plusq̄, aliquantò damni hac ala equitum amissa Hannibali, quàm Salapia fuit, nec deinde umquam Pœnus (quo longè plurimum valuerat) equitatu superior fuit.* Colophonios præterea Strabo lib. xiv. Geographiæ, equestri militiæ peritiâ scribit adeò excelluisse, ut ubicumque gentium bellum aliquod ambiguum gereretur, quod confici non posset; Colophoniorum equitum fortissimo auxilio profligaretur; unde & in prouerbio manserit, *Colophonem imponere, hoc est, finem adferre.* Parem verò (an maiorem?) Thessali quoque equites gloriam meruere, quos Polybius lib. iv. *insuperabiles*, Curtius lib. i. *inuictam bello manum*, Liuius lib. ix. *robur equitum Alexandri* appellat. Sic *sacræ Macedonum alæ* Curtio laudantur sæpius, ut & Iphicratenses equites Æmilio Probo. Viri (ita illos Mars amet) quos meritò Statianis illis compellem:

Terrarum decora ampla viri! decora ampla, iugales!

Diuum utrumque genus. —————

Sed nempe raris iam ea palma est; euenitque quod Xenophon scribit lib. vi. Hellenicôn de bello Thebano, *magnâ quidem initio fuisse equitum gloriam, sed excidisse postea, cum à ditioribus equi quidem alerentur, sed ipsi pro se equites præbere cœperunt.*

Dum adeò commendauit equestrem Veterum delectum, suboriri dubitatio posset, An vniuersus Romanorum equitatus constiterit tam lectæ virtutis, Nobilitatis, fortunæque viris. an nemo apud eos equo meruerit plebeius aut inops.

Huic

Huic quæstioni subseruit distinctio gemini equitatûs, Romani nimirum & Auxiliaris. Romani equites omnes, seu Legionarij, haud dubiè opum censu, familiaque & moribus æstimabantur: Alarij equites seu Auxiliares, sociorum promiscua plebs erant, eoque dupli præ Romanis, vt ex Polybio dicitur. *Augustus* igitur, auctore Suetonio, *necubi aut honestorum deficeret copia, aut multitudinis soboles, equestrem militiam ex commendatione publicâ cuiusque oppidi petentis ordinabat.* Quid? quòd non equites modò, sed & pedites Legionarij Romanorum, honesti locupletesque esse deberent, si Valerio Maximo fides. *Laudanda*, inquit, lib. 11. cap. 111. *populi verecundia est, qui impigrè se laboribus & periculis militia offerendo, dabat operam, ne Imperatoribus capite censos sacramento rogare esset necesse, quorum nimia inopia suspecta erat; ideoq; his publica arma non committebantur.* Prò dolor! quibus nunc non armorum modò publicorum decus, sed salus Reipublicæ, nonnumquam creditur! hominibus qui pretio quouis venales animas habent; imò iam dæmoni per flagitia oppignertas aut venditas! Ego in equitatu nostro, vt Nobiles desidero, ita obscuros omnes non excludo. Admitto, qui possint inclarescere virtute, etiam si natalium splendore destitutos. Neque Romani eiusmodi exclusere. Aut certè ex equite non esset Imperator lectus Luc. Martius Septimij filius, quem Liuius lib. v. Decadis 111. adèd commendat. Ignauos reijcio, *nomina veriùs quàm milites*, vt cum Curtio loquar. In Marij sententiam concedo, qui verebatur, *si militaria signa humilitatem spernere perseverarent, se à maligno aliquo, capite censum Imperatorem appellari posse.* Velim igitur, qui se in equestrem militiam dare meditantur, ista prius ipsi reputent secum, ad comparandam virtutem, quæ prudenter præcogitanda equiti Flaminius à Cruce proponit lib. 1. cap. 11. an vires roburque habeant, & labori tanto sint futuri pares: an in ediam, famem, sitim, æstum, frigora tolerare parati sint: fatin' sciant, ne horulam sibi fore deliciosæ vitæ, vbi semel militiæ dederint nomen: expenderintne, diurnam nocturnamque quietem, aut
exiguam

exiguam in posterum concessum iri, aut nullam: poterintne perpetuò ad alienam facere voluntatem, nullasque caussari difficultates vt faciant è suâ: præuiderintne, defatigatis continuandos sæpè fore labores; excubandum, dum sperabunt fomnos; proficiscendum, dum optabunt quietem; remanendum, dum appetent excursionès; pugnandum, dum lubebit hosti, non cum stabunt animis comparati. Hæ certæ sunt equitis boni notæ, qui sic in militiam venit, vt summo vitæ necisque Imperatori Deo dicere quotidie possit: *Anima mea in manibus meis semper.* Ad hanc libellam velim exigì equitum mores à Conquisitoribus, qui nunc Censorum loco delectum habent. Sic velim sacramento rogari, vt probos esse constet qui nomen profitentur. Aurea adscribenda est sententia Leonis Imper. Tactic. cap. xviii. & xix. *Assuefiant omnes, qui propter Christum Iesum Dominum nostrum, & cognatorum, amicorum, patriæ & vniuersæ Christianæ plebis gratiâ bellum suscipiunt, faciliè sitim, famem, frigorum calorumque appulsus tolerare, & omnes ingrauescentes rerum perturbationes æquo animo sustinere. Namque horum laborum reposita est apud Deum merces, & apud nos quoque remuneratio.* Fastidiosum autem illud delectûs genus temperari, cum Mario auctor sim: malimque bonum & fortem legi equitem, quàm Nobilem improbum & effeminatum. Quid enim? Nonne ex illo Mario tam humili Arpini (Valerij verba sunt lib. vi. cap. ix.) tam ignobili Romæ, tam fastidiendo candidato, ille Marius euasit, qui Africam subegit, Iugurtham Regem ante currum egit, qui Teutonorum Cymbrorumque exercitus deleuit? Non habet virtus fastidiosos aditus, blandè etiam vel conantes inuitat. Ergo agrestes, si probi sunt (& sunt ferè, quia procul vrbis aulicisque vitijs educati) idoneos equestri bello iudicem magnis cum Auctoribus. Fortior namque è confragoso miles venit, segnior est urbanus & verna, inquit Seneca; & locorum asperitas hominum quoque ingenia durat, Curtio iudice: & quantò pecuniâ dices, & voluptatibus opulenti, tantò magis imbelles, è sententiâ Taciti. Ex agro ergo, concludit lib. i. cap. iii. Vegetius,

sup-

*supplendum robur præcipuè videtur exercitûs. Aptior namque armis rustica plebs, quæ sub dio & in laboribus enutritur. Nescio enim, quomodo minus mortem timet, qui minus deliciarum nouit in vitâ. Talibus viris non insolitus labor, ait in Catil. Salustius, non locus ullus asper aut arduus erit, non armatus hostis formidolosus. Alioqui vnde necessarium equitatûs numerum cogas? De vno Belgio loquar, non est nunc (vt olim Cæsar scribit fuisse) Belgium, cum oppida eius XII. pollicebantur millia armata quinquaginta, Neruij totidem, Atrebates XV. millia, Ambiani X. millia, Morini XXV. millia, Menapij IX. millia, Caletes X. millia, Velotasses & Veromandui totidem, Aduatici XXI. X. millia; Condruſi, Eburones, Cæresi, Pemani ad XL. millia, lib. II. de Bello Gallico. Non, inquam, tot nunc militaribus viris, seu equite, seu pedite, strepit Belgium. Nam, quantum (vt iustus sit) putas esse debere equitatum? Polybius lib. III. dicet. *Melius est, inquit, præualere numero equitum: nempe, Polybi, qui ratio & peritia ordinandi peditem ignota erat antiquis: idè in equite apud eos omne robur, ait Aristot. IV. Polit. cap. XIII. & Barbarorum plerisque is mos. nam Mirum dictu, inquit Tacitus I. Hist. vt sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos. Nihil ad pedestrem pugnam tam ignauum. Vbi per turmas aduenère, vix vlla acies obstiterit. Et Scythæ equitatûs & equorum gloriâ strepunt, ait Plin. lib. VIII. cap. XLII. Addo, quod de Pœnis Lilius lib. XXI. Hannibal spem nactus loci ad equestrem pugnam, (quâ parte virium iniectus erat) facturum copiam pugnandi Consulibus, dirigit aciem, laceſsitq; Numidarum procurſatione hostes. Et certè Numidarum ferè laus, vbicumque eorum inter equites mentio apud Historicos, æqua aut par gloriæ Theſſalorum. Ac licet Hannibal acie pugnaret, Numidæ tamen procurſabant. Horum instituto Turcæ etiamnum, maximè verò Poloni, Tartari & Moscouitæ, ferè excedunt equitatu. Auctor Theſauri Politici Apotelesmate XVI. de Moscis, Sunt, inquit, qui existimant, Magnum Moscæ Ducem trecenta equorum millia educere posse. Sed hi equos potiùs quàm equites numerât. Qui ergo moderatores sunt, affirmant cogere posse CL. equo-**

rum millia: narrantiq; ab Ioanne III. in expeditionem Astrachanensem educta equitum millia cxx. quot nempe à Dario aduersus Alexandrum educta alibi ostendimus testimonio Curtij. Quid? quòd & Marcellinus scribit lib. xxxi. Hunnos ad pedestres parum aptos esse pugnare, verùm equis propè affixos duris & deformibus, &c. In equis eos emere & vendere, cibum & potum sumere, & inclinatos cervici angusta, in altum soporem adusq; varietatem effundi somniorum. Deliberatione super rebus propositâ serijs, hoc habitu omnes in commune consultare. At mox, vbi ordinandi peritia adfuit, Vegetius lib. ii. cap. i. asserit, magis Reipublicæ necessarios pedites, quia possunt ubique prodesse; terrâ nempe & mari, planis locis & montuosis, campis & vrbibus. Hinc Germanis esse omne in pedite robur, affirmat de eorum moribus Tacitus. Sed quia in alteram id partem excedit, corrigit se mox Tacitus, & in vniuersum astimanti, inquit, plus penes peditem roboris. Plus omnino lubenter annuam; non omne tamen robur: nam equis bellasse Germanos, ex Cæsare potest ostendimus Libro sequenti. Sic Græcis, sic Romanis plus penes peditem roboris. Athenienses principio non habuere supra equites nonaginta sex. scribit enim Polylux, à qualibet Naucrariâ tributos equites tantum duos. Erant autem Naucrariæ omnino quadraginta octo; non ergo plures equitibus nonaginta sex. Adeoque hinc risui fuisse Medis Athenienses, Herodotus scribit, cum bello Marathonio tantillas vires maximis Medorum copijs obiecissent. Certè post relatam de Xerxe victoriam, trecentos primùm armasse equites, deinde mille ducentos, ex Æschine & Andocide obseruauit Sigonius lib. i v. cap. v. Obseruat Nicol. Cragius lib. i v. Reipublicæ Lacedæmoniensis, initio quoque exiguum fuisse Lacedæmonum equitatum, quòd potissimum robur in pedite situm existimarent, auctore Diodoro Siculo lib. xi. nam, vt ex Pausaniæ lib. i v. intelligi potest, ad bellum vsque Messenicum, rarò vsi sunt equitatu, tum reliqui Peloponesij, tum Lacedæmonij: quod eò factum existimare licet; quia Messenia magis idonea alendis equis, testimonio Platonis,

tonis, cùm Laconica magis esset montuosa. Deuictâ itaque Messeniâ, cùm ad bellum extra Peloponesum gerendum adducerentur, equis magis opus esse didicere, &c. Ac videntur demum Lacedæmonij eius artis peritos magistros publicos habuisse, qui iuuenes equitare docerent, dictos Ἡνιοχαράτας: nam apud Hesychium ita scribitur: Ἡνιοχαράτης διδάσκαλος ἱππικῆς τῶν νέων, Λάκωνες. Sic Romani initiò trecentos, non plus, equites scripsere in quamque legionem: duplum addebant equitum Alariorum seu Auxiliarium, teste Polybio lib. vi. Equites igitur habebat exercitus vnus legionis (qui minimus) non ampliùs nongentos. Vegetij æuo, vt is scribit lib. ii. cap. vi. *legio habebat equites septingentos*, Alariorum verò millia tria, trecentos; vt scribit lib. iii. cap. i. vniuersùm millia quatuor. Igitur, si ad calculos Vegetij vocemus equitum numerum vniuersum, cùm is scribat lib. ii. cap. i v. *creditum duas legiones cuius bello posse sufficere*; fuerint in maximo Romanorum exercitu, additis auxilijs, millia equitum non ampliùs octona. Sed fallit Vegetius, definiendo exercitum Romanorum maximum legionibus duabus. Id quidem rectè ait, *singulos Consules duxisse non ampliùs legionibus duabus*; at reliquæ à Prætoribus, Proprætoribus, Proconsulibus, Præsidibus, fuere ductæ. Nam bello Punico secundo fuere legiones xii. anno Urbis d xli. legiones xxiv. sub Iulio legiones xxx. denique Augustus, subiugato Lepido, legiones habuit xli. auctoribus Liuius & Paulo Diacono: quarum quadraginta quatuor legionum equitatus si censeatur, (æstimatione Polybij, quam Liuius tenuit, trecentorum nempe Romanorum in quamque legionem, & Alariorum sexcentorum) veniet numerus equitum omnium in triginta nouem millia sexcentos. Vna, fateor, hæc res est, quam mecum sæpè solitus sum mirari, Romanos, cetera prudentissimos, hîc fuisse incautos. Quid enim? quæ prudētia, plus alieni militis, & quidem plus duplo equitis externi, habuisse in castris, quàm sui? Excusari error non potest. ipsi quemet Romani animum aduertere, sed serò, & malo suo. Liuius sic nar-

rat lib. xxv. *Asdrubal postquam animaduertit exiguum Romanum exercitum in castris, & spem omnem in Celtiberorum auxilijs esse, &c. per occulta colloquia paciscitur magnâ mercede cum Celtiberorum Principibus, ut copias inde abducant. Non Ducibus facilius quàm multitudini persuasum est. Simul ne metus quidem ab Romanis erat (quippe tam paucis) se ne retinerent. Id quidem semper cauendum Romanis Ducibus erit, exempla quæ hac verè pro documentis habenda, ne ita externis credant auxilijs, ut non plus sui roboris, suarumque propriè virium in castris habeant. Nil opus his monitis erat, si vera id temporis fuisset Hieronis de Romano more sententia, apud eundem Liuium libro xxi. cap. xxxvii. Milite atque equite nisi Romano Latiniq; nominis non uti Populum Romanum. Sed nondum expedita est quæstio, quantum deceat esse iustum equitatum. Nunc expediam arbitrio Romanorum, hominum utique bello felicissimorum. Cùm prisca legio constiterit Romanis peditibus ter mille, totidemque socijs adiunctis; deinde millibus Romanorum peditum quatuor; post, quinque; denique etiam sex, socialium verò peditum numero pari: equitatus autem, Liuij memoriâ, non fuerit in quamlibet legionem auctior equitibus Romanis quadringentis, quorum alterum tantum faciebant Alarij, nempe octingentos: conficitur in quamlibet legionem, auxilijs mixtam, summa equitum mille ducentorum. Legionum verò quadraginta quatuor equitatus hoc calculo erit: quinquaginta duùm millium octingentorum; peditatus vniuersus, si legiones singulæ fuerint (ut vulgò erant) peditum quinquies mille, ducenta viginti peditum millia. Ergo Romanorum equitatus iustâ proportionem videtur æquasse quartam ferè partem peditatus. quem numerum credo esse iustum. Darius formidabilior quàm fortior, ccc. peditum millia, equitum millia c. eduxit, auctore Iustino, tertiâ nempe parte equitem componens. cc. millia equitum tamen ei tribuit Diodorus Siculus lib. xvii. Curtius cxxii. millia lib. iv. Dimidio plus, ait, quàm in Ciliciâ. Alexander, (qui belli scientiâ nemini secundus fuit) sextam*

pede-

pedestrium copiarum partem vix equite exæquauit. *Qui enim minimam copiarum eius summam ponunt*, ait Plutarchus, xxx. millia peditum, v. equitum recensent: qui maximam, xxxi v. peditum, equitum i v. millia computant. Et hac tam parua manu, inquit Iustinus lib. xi. *uniuersum terrarum orbem, utrum admirabilius sit, quod vicerit, an quod aggredi ausus fuerit, incertum est.* Ad Granicum amnem sexcenta millia Persarum cum Ducibus profligauit. Ad Issum, fuso Dario, centum viginti millia peditum, decem millia equitum. Ad Gavgamela, iterum fugato Dario, quadraginta millia Persarum. Nimirum, *si quis aciem Macedonum intueretur, dispar acies erat*, ait Curtius lib. i. *equis virisque non auro, non discolori veste, sed ferro atque ere fulgentibus; agmen & stare paratum, & sequi, nec turbam, nec sarcinis pragraue, intentum ad Ducis non signum modo, sed nutum. Et castris locus, & exercitui commeatus suppetebant.* Et hæc sanè res præcipue Magistro equitum prouidenda est, vt par sit equitatu commeatu; qui, si tam immensus sit, quod tandem pabulum, quæ annona sat erit? *Nam peditum quidem maior numerus sumptu & expensâ minore nutritur*, inquit Vegetius lib. i. cap. i. Sanè, si vera sunt, quæ apud varios Scriptores de equestrium copiarum magnitudine leguntur, haud scio equidem, quæ pabula potuerint suffecisse. Fuere copiarum Sesostris equitum viginti quatuor millia, currus bello apti octo millia & viginti, ait Diodorus Siculus libri i. parte i. cap. i. Ninus Assyriorum Rex, Soroastri Bactriano obiecit equitum millia ducenta, falcatorum curruum millia decem & sexcentos. Semiramis contra Indos duxit (ô Regnam equestri statuâ dignam!) quingenta equitum millia, curruum millia centum, auctore Ctesia apud Diodorum lib. ii. cap. ii. & cap. v. An miremur, tot iumenta vel aquando ebibisse flumina? vt de Xerxis exercitu scribit Herodotus lib. vii. Ecquis ergo hordei, auenæ, frumenti, paleæ modus, si aquæ tam immodicus? Res plus famæ quàm fidei apud posteros habitura est. fidem tamen astruit Diodorus cap. ii. lib. i. *Incredibilis, inquit, nunc fortè videbitur audientibus hic numerus,*

non tamen illi qui *Asia* magnitudinem multitudinemq³ in eâ consideret nationum. Nam si quis *Darij* aduersus *Scythas* expeditionem cum octingentis militum millibus, si quis item *Xerxis* in *Graciam* transitum cum infinitâ penè hominum multitudine, siq³ in *Europâ* res paulò antè gestas attendat, minimè dictis nostris abrogabit fidem. Nam ex unicâ *Sicilia* urbium *Syraculis*, *Dionysius* exercitum centum viginti millium peditum, equitum verò duodecim millium confecit, &c. *Romani*, paulò ante *Hannibalis* tempora, prouidentes futuri belli magnitudinem, censu in *Italiâ* cum ciuium tum sociorum habito, decies centena ferè millia reperere hominum bello idoneorum. At ea ne vni quidem alteri alicui prouincia comparanda est multitudine hominum. Hæc ideò recensuimus, ne quis ex præsentis urbium solitudine, priscam illarum gentium copiam aestimet. *Ioan. Boterus* de Imperijs mundi, *Excubant*, inquit, *Magno Cham* xii. equitum millia, æstimaturque posse colligere plura quàm vllus Princeps. *Rex Narfingæ* habet xx. equitum millia, quibus pacis belli que tempore stipendia largitur, &c. Quem equitum numerum *Rex Persarum* educere possit, visum fuit bellis inter *Ismaëlem* & *Selimum* primum Regem *Turcarum*, inter *Ismaëlem* & *Solimannum*, & inter *Codabendam* & *Amuratem* tertium gestis. Nemo horum Regum habuit vllò in loco contra *Turcas* vltra xxx. equitum millia. *Presbyter Ioannes* habet Religionem militarem, quæ sub protectione *S. Antonij* est. ex hac seliguntur xii. millia equitum qui Regi excubent. Numerantur in *Sueciâ* & *Gothiâ* circiter xxxii. turmæ, quarum vnaquæque est quingentorum aut sexcentorum militum sclopetos humeris gestantium, &c. Rarò hastis aut lanceis vtuntur propter siluarum frequentiam, &c. Equitatus *Suevicus* in xiii. turmas diuiditur, quarum vndecim *Suecia* & *Gothia*, duas *Finlandia* subministrat. necessitate autem vrgente possent multò plures colligi. In *Marchiâ* tâta est equorum copia, vt ferè nihilo venumdentur: ambæ autem hæ Prouinciæ sunt in *Gothiâ*. Auctor *Theauri Politici Apotelesmate* xv. *Nobiles Poloni* expensis proprijs Regi suo seruire

uire in equis coguntur, dum ingruunt bella. Æstimatur Polonia colligere posse centum equitum millia, Lituania LXX. millia. A deo que fidunt equitatu suo Poloni, vt neque hostis vilius vires reformident, neque magnopere de munitionibus faciendis solliciti sint. Non abnuam tantarum copiarum esse Dux, si nouus aliquis Pythius exercitum tantum (vt illum Xerxianum) hospitio excipiat, & stipendio aliturum se promittat, quod citato loco Herodotus refert. Aliàs, vbi equestri terrore magis quàm *procellâ* opus est (procellam enim equestrem Liuius vocat) astum virtuti adiungi suadeam (vt vulpinam pellem leonine) quem Frontinus suggerit lib. I. Strategematum cap. IV. *Papyrius Cursor filius Consulis, cum aquo Marte aduersus obstinatos Samnites concurreret, ignorantibus suis, præcepit Spurio Naucio, vt pauci calones & agasones mulis insidentes, ramosque per terram trahentes, à colle transuerso magno tumultu decurrerent; quibus conspectis, proclamauit victorem adesse collegam, vt occuparent ipsi præsentis prælij gloriam: quo factò, & Romani fiducia concitati propulere, propulsi terga vertere. Caius quoque Sulpitius Petreius Cons. contra Gallos dimicaturus, iussit miliones clam in montes proximos cum mulis abire, & inde, conferto iam prælio, velut equis insidentes ostentare se pugnantibus. Quare Galli existimantes aduentare auxilia Romanis, cessere iam penè victores. Sic Ateas denique Scytharum Rex, iussit à feminis & pueris, omniq; imbelli turbâ, greges asinorum ac bouum ad postremam hostium aciem admoueri, & erectas hastas præferre. Famam deinde diffudit, tamquam auxilia sibi ab ulterioribus Scythis aduentarent: quâ asseueratione auertit hostem. Reuerà enim, quod Curtius dixit lib. V. Famâ bella constant, & sapè etiam, quod falsò creditum est, veri vicem obtinuit. Quamquam tutæ prudentiæ plus fidendum censeam, atque ambiguae calliditati. Nunc certè securiùs quàm astutiùs administrandum est bellum. Placet ergo præ dubijs illis strategematum commentis sapientius consilium, quod attulit Onofander Strateg. cap. XXXI. Imperator, si hostium copias, equitum multitudine, suis fore potiores animaduertat, seligat, si possit,*

possit, loca ardua & angusta, & montibus adiacentia, minimeq; equitatus peruia: aut pugnam, quantum poterit, subterfugiat, donec in opportuna loca peruenerit. Id Scipioni feliciter euenisse, Liuius notauit lib. viii. Decad. iiii. cap. xxxiii. Scipio pro se esse loci angustias ratus, & quod in arcto pugna Romano aptior quam Hispano militi futura videbatur, & quod in eum locum detracta hostium acies esset, qui non omnem multitudinem caperet, &c. imperat Lelio, ut per colles quam occultissimo itinere circumducatur equites, segregetque, quantum posset, equestrem à pedestri pugna. Dum eâ prudentiâ bellum administratur, ausim polliceri, ita semper feliciter euenturam victoriam, ut successisse Alexandro, scribit Curtius lib. iiii. Alexandro miles in acie numquam defuit: Darius tanta multitudinis Rex, loci, in quo pugnavit, angustijs redactus est ad paucitatem, quam in hoste contempserat. Quippe non tam numero quam virtute geruntur res: & quoties ipsa sibi exercituum obstitit moles? Nam quo imperio tantam hominum immensitatem complectare? Plura sæpè à paucis, quam à pluribus expectes, modò pauci sint boni. Lubetne spectare, quam sinistrè, maiore licet numero, pugnauerit Pompeius? Adi Florum lib. i v. cap. ii. Cùm Pompeius ad eò equitum copiâ abundaret, ut facile circumuenturus sibi Casarem videretur, circumuentus ipse est. Nam cùm diu equo Marte contenderent, iussuq; Pompeij fusus à cornu erupisset equitatus, repente hinc signo dato, Germanorum cohortes tantum in effusos equites fecere impetum, ut illi esse pedites, hi venire in equis viderentur.

Numeravi hucusque equestris delectus copias, quantæ fuerint, quantæ per astum apparere possint. An præteribo immanes illas turmas, quas immenso numero venturas cum Antichristo prænuntiat Ioannes Vates Apocal. cap. ix? Et numerus, inquit, equestris exercitus vicies millies dena millia. Græcè: Δύο μυριάδες μυριάδων. id est, bis millies centena millia, siue ducenti milliones. Sed nonnullis incredibilis videtur hic numerus, ait Cornelius à Lapide, cùm in toto orbe vix videantur esse ducenti milliones hominum. At errant: nam in solo Regno

Regno Chinenſi numerantur CCL. milliones hominum, auctore Nicolao Trigaultio, ex quibus quinta pars, ſeu L. milliones, poſſunt eſſe milites. Adde totidem ex Æthiopiâ, totidem ex Tartaris, totidemque ex Indiâ. Iunge, tunc plurimos fore homines; plerique enim erunt carnales, & vacabunt generationi. Poſſet etiam quis ſuſpicari, bonam exercitûs huius partem fore dæmonum, qui induti ſpecie & formâ hominum atque equitum, impios affligent & caſtigabunt. nam duces eorum erunt quatuor Archidæmones, vt patet hoc ipſo cap. verſ. xiv. & de his ad literam verificari poterit id quod dicitur v. xvii. *Capita equorum erant tamquam capita leonum, & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.* & illud v. xix. *Caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita, & his nocent.* Dæmones enim formam ſerpentum, leonum, & quorumlibet animalium facilè aſſumere, vel equis ſuis aſſuere, & per apparentiam adiungere poſſunt, &c. Aliàs ſignificat per hyperbolen, formidabiles fore equites & equos inſtar leonum, vt fumos naribus efflent, videanturque ignes, ſulphur & flammæ ſpirare, &c. Propriè autem ſignificantur hîc bombardæ militum, & ignis pulueris ſulphurei: dum enim milites iaculantur, ita admouent ori inſtrumentum, vt eminus ore ignem & fumum emittere videantur. & hoc modo obiecta ſunt animo S. Ioannis in viſione, &c. Sic de caudis eorum (quæ ſunt capita ſerpentum) patet non ad literam, ſed ſymbolicè accipi debere, &c. Per caudas ergo intellige pediffequos & miniſtros equitum, qui plerumque ſunt peſſimi, & inſtar ſerpentum occultè nocent incendijs, furtis, rapinis, alijsque modis. Ita P. Leonardus Leſſius lib. xiii. de Attributis diuinis, cap. xviii. Hucusque Cornelius.

CAPVT III.

Equorum arma & phalera.

Arma equorum, partem solida, partem contexta. Varia eorum nomina. Squama & pluma area, ferrea. Lorica scortea & cornea; ex unguibus ferarum, ex annulis ferreis. Equi quarundam Gentium cataphracti, bello ferè inidonei. Phalera unde dicta. quare inuenta. Non equorum tantum, sed equitum quoque ornamenta esse. Luxus phalarum damnatus, modus laudatus.

EQVIS arma apud Græcos Barbarosque post delectum circumijciebantur. Apud Romanos equi inermes sunt, uti erant initiò ipsi equites. De illis Iulius Pollux lib. i. cap. x. *Armis muniri equos, ait, frontalibus, aurium maxillarumque, tegminibus, pectoralibus, laterum tegumentis, femorum munimentis, & ocreis.* sic Græcè loquitur, si fortè lubet nomina nosse: *Φερίτων δὲ καὶ ἵπποι ὄπλοις, ἀσθμεταπίδίοις, παρωτίοις, παρνήοις, ἀσσερπίδίοις, ἀσπιδουρδίοις, ἀσθμηνεδίοις, ἀσθκνημιδίοις.* Hæ partes singulæ videntur fuisse laminæ proculsæ; solidas enim Euripides describit, dum sic Rhœsi equos vestit:

Pelta in humeris, figuris iunctis aureis,

Fulgebat. Gorgon verò, veluti in Palladis clypeo,

Ferrea, fronti equorum illigata.

Et Liuius lib. xxxvii. elephantis Antiochi *frontalia* tribuit, quæ sonant quid solidum. De utrisque disertè ac distinctè Leo Imperator Tact. cap. vi. §. viii. *Equi, Praefectorum præcipuè, pectoralia & frontalia habeant, vel ferrea, vel ex centuclis, vel ex neruis facta: & pectora illorum & colla (si fieri possit) & ventres, parua quaedam apocremasmata eorum quæ feletra sellarum dicuntur; à magnis enim periculis equos equitesque, sæpè liberant.* Iterùm §. xxxi. *Equos Antiqui muniebant lateralibus & frontalibus.* At arma flexilia vnus contextus, vnus quoque sunt nominis, & equiti iuxta atque equo apud multos communia: vulgò, operimenta, lorica, munimenta, tegumenta, tegmina. Salustius in Fragmentis apud Seruium: *Equites cataphracti,*
ferrea

ferreâ omni specie : equis paria operimenta , quæ linteo ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant. Iustinus lib. xli. Munimentum (Parthis) equisq; lorica plumatæ sunt , quæ utrumque toto corpore tegunt. Plumæ hîc similitudinem Salustius & Iustinus expressere , quam alij plerumque squammæ , vnde & squammatæ lorica. Certè non differunt squammæ & plumæ specie modoq; contextûs. Vtramque similitudinem Maro iunxit lib. xi. sub finem , addens materiem æneam :

Spumantemq; agitabat equum , quem pellis abenis

In plumam squammis , auro conferta , tegebat.

Vnum hîc tantùm duobus discrimen , quòd ille squammas linteo , hic pelli supertexuerit. Curtius lib. iv. Equitibus equisque tegumenta erant ex ferreis laminis , serie inter se connexis. Suidas de Parthis : Parthi equitis lorica est talis : prior eius pars pectus , & femora , & manus extremas , & crura tegit ; posterior tergum , & cervicem , & caput totum : fibulæ verò sunt ad latera , quibus utramque partem iungunt , atque ita totum equitem ferreum dant videri. Prohibet verò nihil aut impedit ferrum membrorum extensiones siue contractiones ; adeò curiosè factum tectumque est ad naturam membrorum. Armant autem & equum similiter ferro totum quidem , & usque ad ungulas. Nazarius in Paneg. Quæ illa fuisse dicitur species , quàm atrox visu , quàm formidolosa ! operimento ferri equi atque homines obsepti. Clibanarij in exercitu nomen est. Supernè omnibus tectis equorum pectoribus , demissa lorica & crurum tenus pendens , sine impedimento gressus , à noxâ vulneris vindicabat. Hos vulgus cataphractus , cataphractarios Trebellius in Claudio & in Alexand. Seuero vocant ; aitq; Lampridius , eosdem fuisse , qui Persis clibanarij. quod & Ammianus docet lib. xvi. in Pompâ Constantij ingredientis Urbem. Pulchrè Claudianus in Sextum Honorij Consulatum , sed ambiguè , an de solidis armis loquatur , an de tegminibus squammatim contextis :

Vt chalybe indutos equites , & in ære latentes

Vidit cornipedes ; Quanam de gente , rogabat ,

Ferrati venère viri ? Quæ terra metallo

*Nascentes informat equos? Num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, simulacraq; bellis
Vina dedit? —————*

11. in Rufinum, de lamellis confutis:

*Flexilis inductis hamatur lamina membris
Horribilis visu: credas simulacra moueri
Ferreæ, cognatoq; viros spirare metallo.
Par vestitus equis. —————*

Hæc de laminis plumatis seu squammatis. La Cerda noster Commentarijs in xi. Æneidos facit hæc munimina antiquiora loricis ex ferro cuso aut fuso; quod addubito. Nam quales ergo laminæ illæ squammatae, si nec cusæ nec fusæ? Certè priùs cusum fuisse fustumve ferrum oportet, quàm ex eo fierent squammæ aut plumæ: si priùs ferrum cusum aut fustum, credibile igitur etiam, priores fuisse loricæ illas solidas, vt pote simpliciores, è laminâ perpetuâ nudaque. De annulis catenatis Flaccus lib. vi.

Sarmaticæ coière manus: ———

————— Riget his molli lorica catenâ.

Id quoque tegmen equis. ———

De scortis Ammianus lib. xxiiv. describens Persas: *Operimentis scortis equorum multitudine omni defensâ.* Denique corneis loricis armasse se Sarmatas & Quados, idem Ammianus narrat lib. xvii. *Sarmatis, inquit, & Quadis loricae sunt ex cornibus rasis, & leuigatis plumarum specie, linteis indumentis innexæ.* quod idem Sarmatis tribuit Pausanias lib. i. An aliud placet loricæ genus? Aprorum vnguibus contextam etiam accipe è lib. vii. Martialis loricam Domitiani:

*Quam vel ad Ætolæ securum cuspidis ictum
Texuit innumeri lubricus unguis apri.*

Hæc de equitum equorumque tegumentis, an veriùs impedimentis? nam certè pondus subinde & rigor (etiam si squammata essent) impediebant inferre vulnera æquè atque accipere. Tacitus lib. i. Histor. de Sarmatarum armaturâ: *Tegmen ferreis laminis, aut praduro corio confertum, vt aduersus ictus*
impe-

impenetrabile, ita impetu hostium prouolutis inhabile ad resurgendum. Et lib. III. de Gallis, quos Crupellarios vocat: *Inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles.* Immobilis est Persarum (equus) *cataphractus, si ductore careat*, ait Heliodorus lib. IX. Æthiopicorum. & Vegetius lib. III. cap. XXI. *Cataphracti equites, propter munimina quæ gerunt, à vulneribus quidem tuti, sed propter impedimentum & pondus armorum, capi eos facile est.*

Iam de ornatu, imò luxu phalerarum. Phaleræ indumentis adiectæ sunt ad exercitûs splendorem, ad terrorem hostium. Iuuenalis Satyrâ XI.

*Artificum fregit magnorum pocula miles,
Vt phaleris splenderet equus. —*

Liuius lib. IX. *Samnites, præter ceteros belli apparatus, ut acies sua fulgeret nouis armorum insignibus, fecerunt. Duo exercitus erant, scuta alterius auro, alterius argento calauerunt, &c. galea cristata, quæ speciem magnitudini corporum adderent.* In eundem sensum de cristis Polyb. lib. VI. in Castrametatione: *Præter hæc omnia ornantur apice plumeo (rectè ornantur, non arman- tur) pennisq; tribus puniceis aut nigris erectis, longitudinis fermè cubitali, quæ cum in summo vertice ceteris armis addiderint, vir quidem apparet duplò maior quàm sit; eius verò aspectus pulcher, hostibusq; terribilis.* Pueris terriculamenta obijcis, Polybi; nam quis viro & militi terror ab erectis cristis? Credo equidem, si ceruorum exercitus foret,

Qui cincti trepida fugiunt formidine penna.

At cristæ non faciunt vulnera, ut sapienter Papyrius apud Liuium lib. X. Aut vis credi Geryones esse omnes & tricipites, qui triplicem cristam gerunt? Hinc natam quidem Geryonis fabulam Suidas refert. Sed quis nunc historiam esse putet? Malim arma bona esse, & equos probos. id nempe summi Duces curabant. Hannibali, ait Liuius lib. XXI. *vestitus nihil inter æquales excellens, arma atque equi conspiciebantur.* Meritò: *non enim vestium nitor,* ait Veget. lib. I. cap. XIII. *vel auri, argenti, gemmarumq; copia, hostes aut ad reuerentiam nostram, aut*

ad gratiam inclinant, sed solo terrore subiguntur armorum. Contra, certè hostem inuites spe prædæ potiùs quàm luxu. Ita Antiochum phaleris quàm armis superbiorem cauillatus est Pœnus Hannibal. Gellius narrat lib. v. cap. v. *Ostendebat Hannibali Antiochus, inquit, in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturus comparauerat, conuertebatq; exercitum insignibus argenteis & aureis florentem; equitatum, frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem. Atque ibi Rex, contemplatione tanti ac tam ornati exercitûs gloriabundus, Hannibalem adspicit, & Putasne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus eludens ignauiam imbelliamque militum eius pretiosè armatorum; Satis planè, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia, et si auarissimi sint. Nihil prorsus neque tam lepide, neque tam acerbè dici potest. Rex de numero exercitûs sui ac de equiparatione æstimandâ quæsierat, respondit Hannibal de prædâ. Nolim ergo equiti nostro commendare phaleras. phaleræ sunt; nec aliud militi, quàm feminis suus fucus. si in hoste videat, rideat; speretq; prædam, non metuat fulgorem. Docti à Ducibus Romani erant, ait Liuius lib. ix. horridum militem esse debere, non calatum auro argentoque, sed ferro & animis fretum; quippe illa prædam veriùs quàm arma esse; nitentia ante rem, deformia inter sanguinem & vulnera. Sed tamen quid sint, expendamus. Φάλαρα δὲ τὸ φαλᾶ, quod illustre significat. Sunt igitur quælibet equitum equorumque ornamenta. De equis Plutarchus confirmat in Pompeio: Χρυσῶ κεκοσμημένον καὶ φαλάρω ἀναπλέων. Equum auro ornatum & phaleris plenum. Si plenus erat, igitur phaleræ quælibet equorum ornamenta sunt. nam quî alioqui plenus esset? Ita sentirem, inquit Aldus lib. i. de Quæsitis per ep. cap. vltimo, nisi Plinius à frontalibus, Gellius à monilibus phaleras diuersas faceret. Paruus mihi scrupulus videtur; ad libros prouoco. Plinius dicit lib. xxxix. cap. xii. Quondam tantæ magnitudinis gemmas fecere, ut equis Regum in Oriente frontalia, atque pro phaleris pensilia facerent. Gellius lib. v. cap. v. Equitatum frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem. Hic certè non tam diuersum mihi,*

mihi, quàm amplum facere videntur nomen phalararum, nempe vt genus omne ornamenti complectantur. At equitum ornamenta phaleras vocari, quo probem Auctore? Nam Seruius in 1 x. Æneidos ait, *equorum esse ornamenta*. Et Suidas, docens quid sint phalerae, *Frontis ornamenta*, inquit, *scutula; id quo frons equorum exornatur*. Apud Herodotum verò, *circa maxillas tegumenta*. De la Cerda noster Commentarijs in 1 x. Æneid. cùm negasset equitum ornamenta phaleras dici posse, tandem concedit fuisse saltem inter ornamenta galearum. Et probant, Carolus Paschal. libro de Coronis, cap. xix. qui phaleras constituit inter ornamenta capitis & militares cristas: Prudentius lib. 11. in Symmach. qui *vittarum phaleras* appellat. Fulgentius in Mytholog.

Phaleratum exoticis diadema carbunculis.

Addo & Iuuenalis versum Satyræ vltimæ:

Vt lati phaleris omnes, & torquibus omnes.

vbi de equitibus loquitur. Et Silius lib. xv. qui phaleras dimittit in pectus ipsorum equitum:

—— *Phaleris hic pectora fulget,*

Hic torque aurato circumdat bellica colla.

Nam, quòd la Cerda dicat Silio se nihil credere, nec esse inter classicos Latij Principes, non me mouet; cùm & Silij versum videam sustentari Virgilij auctoritate 1 x. Æneid.

*Euryalus phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
Cingula, &c. ———*

Hac rapit, atque humeris nequidquam fortibus aptat.

Tum galeam Messapi habilem, cristisq; decoram

Induit. ———

Vbi Virgilius cingula & phaleras Rhamnetis ait aptatam humeris Euryali, hoc est, non imposita (vt ridiculè Donatus) sed induta & circumiecta. Cingula autem esse hîc baltheos, non verò equinam cingulam, vt Cerda contendit, clarè in hunc locum docet Seruius. *Cingulum hominum*, inquit, *est generis neutri. nam animalium, genere feminino dicimus has cingulas*. Igitur, cùm hîc cingula dicantur neutro genere, homi-

num

num sunt, non equorum. Iam inter equinas phaleras Virgilius v. 11. Æneidos addit monilia pectori, &c.

Instratos ostro alipedes, pictisq; tapetis,

Aurea pectoribus demissa monilia pendent:

Tecti auro fuluum mandunt sub dentibus aurum.

Livius lib. xxxvii. cristas iungit: *Ingentes elephantis erant: addebant speciem frontalia & cristæ.* Ouid. vi. Metamorph. reliquum adijcit, stragulorum ornatum:

Conscendunt in equos, Tyrioq; rubentia succo

Terga premunt. ———

Item viii. Metamorph.

Purpureusq; albi stratis insignia pictis

Terga premebat equi. ———

Claudian. in Epigramm. de equo Honorij, frena etiam in luxum phalerrarum trahit:

—— *Spumis perfunde smaragdos,*

Luxurient tumido gemmata monilia collo.

Nobilis auratos iam purpura vestiat armos,

Et medium te Zona liget, variata colorum

Floribus, & casta manibus sudata Serena:

Perfarum gentile decus. ———

Apuleius lib. x. *Phaleris aureis, fucatis ephippijs, purpureis tapetis, frenis argenteis, pictilibus baltheis, tintinnabulis perargutis exornatum equum.* Euripides denique de equis Rhœsi: *Præter ceterum cultum, multis cum tintinnabulis terribilem sonitum edebant.* Hæ phaleræ Duces solos aut victores in triumpho decent. Non tamen damnem, pugnae tempore, in Imperatoribus, Regibus, Consulibus; quibus etsi auctoritas pro ornatu, tamen phaleræ sunt pro maiestate, ut vestes virum faciunt. Nempe ad populum phaleræ. Ornandi ergo phaleris Duces; equusque Imperatorius, & Regius, & Consularis, Imperatoris, Regis, Consularibusque phaleris instruendus. Ducum splendida passim arma & ornamenta apud Historicos & Poëtas. De equis quædam referenda particulatim: ac primum de Imperatorio. Plutarchus in Graccho: *Equus ex*
Impe-

Imperatorijs insigniter ornatus. Petrus Diaconus lib. xvii. *Imperatoris equus, qui aureo erat circumdatus ornatu.* De Regio equo Plinius lib. viii. cap. xlii. *Neminem Bucephalus alium, quàm Alexandrum, Regio instratus ornatu, recepit.* Claudianus in Epigramm. de Honorij equo:

*O felix sonipes, tanti cui frena mereri
Numinis, & sacris licuit seruire lupatis!
Accipe Regales cultus. —*

Item de zonâ equi Arcadij:

*Dumq̄ auro phalera, gemmis dum frena venident,
Hac vterum zonâ cinge frementis equi:
Stamine resplendens, & mirâ textilis arte,
Balthus alipedis Regia terga ligat.*

Dionys. lib. x. Antiquit. Luc. *Quinctio Dictatori equos phaleris decorè ornatos adduxerunt, & secures cum fascibus, vestesq̄ purpureas, & alia insignia, quibus olim Regium imperium decoratum erat, obtulerunt.* Hic causam habes, cur Dictatorum & Consulium equi Regios paratus admiscere. Gregoras lib. ix. *Regios equos cum ephippijs purpureis.* De Consulari Tacitus lib. xviii. *Turbatus equus, qui insignia Consularia gestabat.* & Plutarchus in Crasso: *Equus Consularibus insignibus splendide ornatus, per vim abripiens sessorem.* Nec vnum Imperatori equum permitto, sed plures; in vsum, in liberalitatem. Equos enim phaleratos dare, Imperatorum est; & phalera, equitum præmia. Ne succense, miles, si nuper tibi dissuasi phalarum vsum; nunc reddo, quando dantur benemerito. Virgilius v. *Æneid.*

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.

Primus equum phaleris insignem victor habeto.

Liuius lib. xxxix. *Pro concione postero die laudati, donatique à Calpurnio equites phaleris.* Et ingenti quidem numero. Virgilius vii. *Æneid.*

Hæc effatus, equos numero Pater eligit omni:

Stabant tercentum nitidi in præsepibus altis.

Omnibus extemplo Teucris iubet ordine duci

Instratos ostro alipedes, pictisque tapetis.

Cyrus ducentos, qui habebant frena aurea, amiculisque virgatis erant strati, lib. v i i i. de Prædiâ Cyri. Probo hunc splendorem Imperatorum ac Ducum, modò non nimis phaleratum; modò simul stipendia castris suppetant, nec esuriat miles, quod equus Ducis mordet & calcat. Quis alioqui ferat, frenos aureos mandi, spumis smaragdos vexari, si militum dentes agant esuriales ferias? Quis aureas Poppææ soleas, quis Neronis argenteas, si auri argenti que exiguum sit in ærario? Quis equorum cultum, *ad luxuriam magis quàm ad magnificentiam exactum?* vt Curtius loquitur lib. v. Ne argentum quidem stanno infusum Plinij censura tolerauit in ornamentis equorum. *Argentum*, inquit lib. xxxi v. cap. xvi i. *stanno incoquere simili modo cœpere, equorum maximè ornamentis: quæq; in scyphis cerni prodigium erat, hæc in vehiculis atteri, cultus vocatur.* Et legis præsidio luxus excludendus fuit, Cod. lib. xi. tit. xii. *nulli licere in frenis, equestribus sellis, & baltheis margaritas, & smaragdos, & hyacinthos aptare.* Ego certè suadeam Darijs omnibus, quod Charidemus lib. i i i. Curtij suasit Dario exultanti exercitûs sui splendore: *Argentum illud atque aurum ad conducendum militem mitte.* O quantò militiæ salubrius consilium!

C A P V T I V.

Equitum arma, armorumque cura: Vexilla, ceteraque signa.

Gallo-Græci nudi ex equo pugnant. Galli olim supra umbilicum nudi. Numide & Romani equites inermes. Romani deinde corporum tegumenta à Græcis didicere. Leuis armatura è limo, lanâ, spongiâ, ligno, funibus, pellibus struthionum, corio, bractea. Grauis, ex ære ferroque densiore. Romani item tela Græcorum imitati. Discrimen clypei & scuti. Quid parma, sarissa & contus. Gladius equiti aliquando suspensus è dextro. Hippotoxotæ, & Hippacontistæ, & Arquites, ydem qui sagittarij. Equites ferentarij & iaculatores qui. Restiferi equites & Laqueatores, inter quos femina. Lancea qualis

qualis vox. *Gesum, Phalarica, Bidens, Framea, Cetra.* Arma militie hodiernæ recentia. *Gladius equiti ligandus, ne in cursu excidat, quorumdam infelici exemplo. Veterum nitor in curandis armis. Vexilla & dracones equitum. Tuba, buccina, lituus, cornu, classicum.*

A RMA distinguo cum Isidoro, in tegumenta & tela. De tegumentis primùm, mox de telis dicam. *Gallo-Græci nudi pugnant*, ait Liuius lib. xxxviii. & sunt *fusa & candida corpora, ut quæ numquam nisi in pugna nudentur.* Galli supra umbilicum nudi, apud eundem lib. xxi. *Numida discinctus & inermis eques*, eodem auctore lib. xxxv. *Romani equites antiquitus thoraces non habebant*, ait Polybius in Castramentatione (interprete Iano Lascari) *sed in subligaculis periclitabantur; unde ad descendendum ex equis, celeritèrque insiliendum, habiles erant aptique: sed in pralio minùs tuti versabantur, quòd inermes periclitarentur.* Non credit Lipsius lib. iii. de Militiâ, Dial. vii. *in subligaculis pugnasse*, etiam si *ἄζωμα* id quoque significet. Putat eos veste saltem fuisse tectos. *nam nudos in solis subligaculis quis credat?* inquit. nec ego credo, Lipsi, sed nec id Polybius dicit: *inermes fuisse* scribit, non autem nudos. Et cur minùs Polybio credatur de Romanis, quàm Liuiio de Gallis & Numidis? Deinde, periculis docti *Romani, mutauerunt, acceperuntq; Græcam armorum structuram*, ait idem Polybius. At, quæ illa Græcorum equitum armatura quam imitati Romani? Iosephus docet lib. iii. Excidij Ierosolym. *Galeas & loricas omnes habent, uti pedites.* Hic distinguendum aliquid arbitror, duplicis nempe generis fuisse horum equitum armaturam, leuem vnâ, alteram grauiorem. Ita Ælianus docet libello de Instruendis aciebus. *Equestres copia, inquit, modo armaturæ inter se distant: pars enim armis tota obsepta est, & hinc cataphracti; pars non tota armis tegitur. Cataphractos igitur eos intelligi volo, qui non solum sua corpora, sed etiam equos lorica vndique muniunt.* Sic apud Græcos & Persas. Leo Imperator Tacit. cap. vi. §. xxx. *Apud Antiquos, equestrem aciem duabus diuersis armaturis muniebant; alteram vocabant cataphractum seu loriatum, alteram non cataphractum.* §. xxxi. Ar-

mabant autem cataphractum, tum equitem ipsum undique, tum equum etiam, loricijs, id est galeis; clibanijs, id est thoracibus; paramerijs, id est macharis, &c. Apud Romanos leuis grauisque equitum armatus, sed nusquam munimenta equorum. At cuius materiæ hæc equitum tegumenta? Variæ, nisi fallor, vt peditum. Leuis armaturæ, è lino, ligno, spongiâ, funibus, lanâ, corio, struthionum pellibus, ære leui, aut ferro tenui & bracteato. De lino Plin. lib. xix. cap. i. *Honos lino etiam Troiano bello, &c. Thoracibus lineis paucos tamen pugnasse, testis est Homerus.* Ergo vetustissimus mos apud Græcos. Aliarum gentium vsum Lipsius copiosè congerit lib. iiii. de Mil. Dial. vi. E ligno Indorum equitum tegumenta nominantur apud Herodotum lib. vii. De spongiâ Liuius lib. ix. extremo: (*Samnitibus*) *spongia pectori tegumentum.* E funiculis seu licijs fuisse, vel indicio est, quòd bilices & trilices lorice dictæ, qualem Amasis Ægyptij Regis Plinius describit loco mox allato: *Cuius singula fila tercentis sexaginta quinque filis constabant.* Herodotus in Thaliâ demit de numero fila tantum quinque. E lanâ fuere, quæ Cæsar lib. iiii. Ciuilium vocat *subcoacta.* Omnes ferè milites aut ex subcoactis, aut ex centonibus tunicas aut tegmenta fecerant, quibus tela vitarent. Suidas appellat *θώρακες πολυτῆς*, *thoraces coactiles.* Plinius lib. viii. cap. xlviii. *Lana per se coacta vestem faciunt; & si addatur acetum, etiam ferro resistunt.* E corio apud Varronem: *De corio crudo pectoralia faciabant.* & Pæni equites apud Herodotum lib. vii. *Corio armati.* Struthionum pellibus utebantur Arabes, thoracum & scutorum vice, ait Pollux lib. i. cap. x. De ære Polyb. lib. vi. *Plerique capientes aream laminam, quæ sit palmi maioris, siue duodecim digitorum undique, nec amplius, eam pectori apponunt, & vocant cordituum.* vt Lascaris, *pectorale*, vt vertit elegantius Lipsius. De ferro Silius lib. viii.

— *Ferro circumdare pectus.*

Hæc, inquam, leuis armatura. Grauis armatura duplici lorice æreâ aut ferreâ constabat, quæ pectus & tergum tegebat. Pausanias lib. i. *Due erant aree partes; illa quidem pectori, & ijs*
quæ

qua circa ventrem, apta, hac, ut dorso tegmen esset. Hanc ipsam, in graui armaturâ, Vegetius *cataphractam* vocat libro 11. cap. xiv. Modus formaque armaturæ grauioris indicatus est ferè Capite præcedenti, vbi de equis & equite cataphractis. Xenophon lib. 111. videtur distinctum facere equestrem thoracem à pedestri, vt obseruat Sixtus Arcerius Notis ad Ælianum. Superest de equitum telis dicere, nam hucusque de indumentis. Polyb. lib. vi. Romanis dat *scutum & hastam*, quæ cum initiò illis essent valdè infirma, postea mutauère in *structuram Græcorum*, quorum hasta firma ac crassa, non tremula & gracilis, cuspide item præmunita: scutum non è solo corio, quod pluuia resolueretur (vt Afrorum & Maurorum parma) sed ligno fartum, pelle intextâ vestitum. Nota, idem esse parmam & scutum; clypeum pede vno longiorem, pede vno item arctiorem; & peditum tegmen esse, auctor Polybius lib. vi. scutum verò equitum, docente Seruio 1x. Æneid. (vnde *equites scutati*, in Notitiâ Imperij.) Scuti formam quoque rotundam, clypei oblongam esse. Equitibus Græcis (quos & Romani secuti, auctore Polybio) Iosephus lib. 111. Excidij dat *gladium oblongum à dextris suspensum. Contum item longum in manu, & in pharetrâ tria quatuorve iacula, cuspide latâ, etiam hastis magnitudine cedentia*. Contra ergo olim equiti, quàm pediti gladius appensus: equiti dexter, sinister pediti. Rideamus nunc, si quem sic gladio videamus alligatum: quamquam & variasse apud Romanos, doctè ostendit Lipsius in Militiâ Romanâ; & subinde dextrum, subinde sinistrum illis gladium pependisse. Præterea equestres olim gladij longi, nunc breuiores pedestribus. Addit Iosephus *contum*, qui, Lipsio iudice, est hasta cursoria. Iacula, hastæ missiles, quales fortè Veterum lanceæ nonnullæ, quas iactas à Romano equite Dionysius scribit lib. viii. Mutarunt ergo arma Romani, imitatione Græcorum; sicut & Achæorum equitum *Magister Philopœmenes armaturâ apud Achaos vitia correxit*, auctore Plutarcho in eius Vitâ. *Scuta enim habebant ex tenuitate expeditiora & restrictiora, quàm vt*

tegere possent corpora: lanceas longè sarissis breuiores, unde ob leuitatem ad eminus petendum strenui erant & bellaces, cominus non perinde valebant. Induxit ergo eos, ut pro scuto & lanceâ sumerent clypeum & sarissam, simul ut galeis, & loriceis ocreisq; tecti, loco cursoria & velitaria pugna, statariam meditentur & firmam. Leo Tact. cap. vi. §. xxxii. Cataphractorum alij habebant contaria, id est hastas, quas nunc menaula, olim lonchas nominabant: hiq; cominus cum hoste conferebant. Alij eminus iaculantes vocabantur Acrobolista velitares, &c. Alij thureos, id est scuta oblonga habebant: alij sine scutis, solis hastis praliabantur. §. xxxiii. Equites Acrobolista alij rictarijs, id est iaculis utebantur, alij arcibus: & alij ex illis hastas eminus iaciebant, alij directè procedentes, alij circumcursantes, quos Hippacontistas vocabant, Arquites vero Hippotoxotas. Horum quidam velitaribus iaculis cum semel atque iterum pugnarunt, de cetero conflagunt vel hastis, vel expeditis iaculis, vel spathis, erantq; velites. Quidam ex illis ferebant paruas secures. Et equestrem quidem aciem sic armabant Antiqui. Alia equiti arma apud alias gentes. Cetra, seu breue scutum, Hispanis in vsu, ut Lucanus lib. i. vnde Cetrati equites in Notitiâ, quales & Curtius lib. i i i. facit Barcanos. Arcus & sagittæ apud plurimos. vnde Hippotoxotæ, id est equites sagittarij, Curtio lib. v i i. quos eodem modo Cæsar nominat lib. i i i. de Bello ciuili, & Hirtius de Bello Africano. Meminere quoque Herodotus lib. ix. & Thucyd. lib. i i. sed Arrianus vocat Hippacontistas. Romani veteres vocabant Arquites, auctore Festo. Iacula non apud pauciores. vnde apud Liuium iaculatores equites. lib. v i i. Decad. i v. & Ferentarij equites, qui iaculis pugnant, apud Ælium lib. de Instruendis aciebus. Adeoq; de equestri iaculatione Plinius librum se scripsisse refert lib. v i i. cap. x l i i. Laqueis vsi equites Parthi, auctore Suidâ: Σεεφόεγι, inquit, restiferi, genus Parthorum pugnantium ex equis, qui cominus aggressi hostes, laqueis iniectis, & equis vi retractis, illos impetu equorum vel viuentes vel mortuos abstrahunt. Paria de Sagartijs Herodotus adfert lib. v i i. Sunt quidam, inquit, Nomades, qui

Sagar-

Sagartij vocantur, & gente & voce Persæ, &c. qui attulere equitatum octo millium, equitum armaturam neque ahencam neque ferream assueti ferre, prater pugiones; utentes veste è loris confertâ, quâ freti in pralium eunt. Est autem pralium illorum virorum huiusmodi: Vbi cum hoste congressi sunt, iniiciunt eis restes, in summo laqueos habentes: qui laqueus cum aut equum aut hominem adeptus est, eum ad se trahunt; ita illi illaqueati conficiuntur. Gemina his armis arma Sarmatarum describit Pausanias lib. 1. Laqueos iniiciunt in quemcumque hostium possunt; equos deinde auertentes, deijciunt, euertuntq; implicitos & illaqueatos. De Anchatibus quoque Valerius Flaccus lib. vi.

Doctus & Anchates patulo vaga vincula gyro

Spargere, & extremas laqueis adducere turmas.

Idem verò pugnae genus Mela lib. 1. cap. xxi. tribuit feminis Iaxamatharum. *Apud hos, ait, viri pedibus inherent, illa equestre pralium ineunt. Nec ferro dimicant, sed, quos laqueis interceptere, conficiunt.* Diodorus lib. xvii. assignat eum morem Tyrijs, qui Macedones oppugnatores sic illaqueabant, tractosque in terram deiciebant. Iosephus Scythis Alanis, libro vii. Excidij, vt & Hegesippus lib. v. cap. l. tribuunt. *Lanceæ Senonibus Gallis à Liuiio dantur lib. x. Nec ante fama eius cladis perlata, quam in conspectu fuere Gallorum equites, pectoribus equorum suspensa gerentes capita, & lanceis infixa.* Diodorus lib. vi. vult lanceam Gallicum esse vocabulum. Gellius Hispanicum esse contendit. Isidorus, quòd *equâ lance libretur.* Festus deriuat à Græco λόγχη. Duplex autem lancea, iaculum, & non iaculum. De lanceâ iaculo Curtius lib. ix. *Macedo, haud dubius eminus interfici posse, lanceam emisit.* Lancea non iaculum, eadem erat quæ hasta seu contus. ita Vegetius lib. 111. cap. xiv. *Lancearios prius vocari solitos hastatos scribit.* Brodæus lib. 111. Miscell. cap. xvi. contum ait sarissam esse, quam hodie Piquam appellamus. *Gesum* item Gallorum equitum telum, *graue iaculum* ait Festus. De Viridumaro eorum Rege Propertius:

Nobilis è tectis fundere gesa rotis.

Sicut

Sicut Phalarica, quam *ex elephantium phalis seu turribus milites impositi iaculabantur*, auctore Isidoro. Bidentibus Cimbrum equitem Plutarchus instruit in Mario : *Cimbrorum equites xv. millia numero, splendidis armis prouehabantur, & telum singulis bidens*. Apud Germanos *eques scuto frameaq₂ contentus est*, ait Tacitus lib. de Moribus German. quo loco quid framea sit, consulendus Lipsius. Leo Tact. cap. vi. §. xi. *Ommino autem equitem habere oportet t² sicurem ancipitem, vnâ acie instar cuspidis hasta longam & acutam, in sellâ cum thecâ coriaceâ pendentem*.

Hucusque de vetere equorum equitumque armaturâ. Equorum arma prorsus nunc exoleuere, quia oneri esse visa & impedimento. Equitum Lancearij soli, & Loricati seu Cuirassarij (vt vocari in Galliâ coeptos scribit Melzus) nunc cataphracti sunt; ceteri pro tegumentis nihil præter galeam & lorica habent: pro telis omnes gladium & fistulam è chalybe vnâ plurésve; hastas & lanceas, pauci. sed inter fistulas discrimen est. Minimæ sunt, quas Pistolas seu sclopos vocant. Harum duas Loricati gerunt, vnâ saltem Lancearij, quâ se tueantur, dum fracta est lancea. Bombardæ rotatæ, seu Arcabusij (sic dicti, quòd fistulam seu tubum pro arcu habeant) medij sunt: Carabinos vocarunt Pedemontani, apud quos inuenti feruntur. His vtuntur equites Bombardarij, qui in Sagittariorum locum adlecti, appellantur Arcabusarij & Bandularij, quia bombardam cinctu scorteo gerunt. Musquetum denique tormentum est maiusculum, fistulâ grauiore, quæ maiorem admittit glandem, ignemque concipit non filicis rotæque percussu, sed attactu funis accensi. Id de pedibus explodunt equites, bifurcato sustentatum scipione, propter grauitatem. Sunt etiam musqueta rotata minora nuper adinuenta (Musquetones appellant) fistulâ breuiore, sed quæ pari magnitudine pilam æqualiter excutit. His iam armare incipiunt Musquetarios Franquos. Hos Flaminus lib. i. cap. xxi. munit sagulis bubalinis, superinductâ lorica ferreâ tenui, brachiali coriaceo sinistro; instruit-

struitque præterea sclopis breuioribus duobus. Porrò vt fistulæ omnes locum arcuum inuasere, ita puluis pyrius fistulæ pro neruo est, glans pro sagittâ. Sed ne difficilem haberent administrationem tot simul instrumenta, singulos in ictus adhibenda; celeritati consultum est vario genere inuenti. Primum, phialæ quædam ligneæ ferreæve, è cinctu suspensæ, balthei instar circumijciuntur iaculatoribus; earumque singulis tantum ad mensuram inest pulueris, quanto opus est ad unicam iaculationem, nec amplius: vt quælibet nempe phiala iustam contineat mensuram. Nimirum hoc modo fistulam celerius onerant, nec tum metiendi est cura, cum potius est iaculandum. Alterum commentum plus etiam habet celeritatis. Pulueris certum numerum, singulis iaculationibus iuste ad mensuram, singulis inuoluunt cucullis papyraceis (Formatas vocant.) Iis cucullis, (instar cylindri longis, crassisque ad magnitudinem foraminis fistulæ, in quod immitendi sunt) supernè supra puluerem pila adiungitur paris crassitudinis; vt simul nempe, vnâ eademque operâ, puluis & pila ori fistularum iniiciantur. Id, præterquam quòd celerimè fiat, iaculatorem insuper liberat curâ mora que, puluerem glandemque pistillo seu malleolo intra fistulam tundendi; planè vt silicis solius attritu, rotæque contentione, excitandus sit ignis. Hos cucullos, seu formatas (vt iaculantibus præstò sint) alij peris quibusdam quadratis è collo suspendunt; alij scloporum inuolucris (quæ vtrimque ex equinâ dependet sella) supernè creas ferreasve pyxides foraminibus multis distinctas alligant, iisque cucullos hosce distribuunt. Redeo ad Veterum mores, eorumque insignem pro armis curam, quæ vt olim illis longè maxima diligentissimaque fuit, ita nobis profectò non leuis habenda est. *Nam, quis militem credat esse bellicosum, ait Vegetius lib. II. cap. XI V. cuius dissimulatione arma situ ac rubigine scedantur?* Xenophon fanè dictitabat, *decorum fore sibi in bello morienti, si pulchris nitidisque in armis occubisset*, apud Ælium lib. III. Var. hist. Decorum verò huius seruandi studio, vt arma nitida essent, scuta etiam inuolucris tecta aduersus

iniurias pluuiarum gerebantur, teste Cæsare lib. 11. Bell. Gall. *Scutis tegumenta*, inquit, *destrahendi tempus defuit*. Plautus item Bacchidibus:

Nequam esse oportet scutum, integumentum improbum est. Ea cautio Decurionis erat, ne impolitiæ eques, armorum neglectu, admitteret. Vegetius lib. 11. cap. xiv. *Sicut Centurio (inter pedites) eligendus est, qui cogat, ut arma omnium defricentur, ac splendeant; similiter eligendus est Decurio, qui turma equitum præponatur, possitq; turmas suos cogere, loricas vel cataphractos, contos & cassides frequenter tergere & curare. Plurimum enim terroris hostibus armorum splendor importat.* Alexander milites suos Argyraspides fecit, hoc est, ut Pollux explicat lib. 1. argenteis clypeis instruxit. Iustinus lib. xii. *Alexander, ut gloria sua etiam ornamenta exercitus conuenirent, phaleras equorum & arma militum argento induxit, exercitumq; suum ab argenteis clypeis Argyraspides appellauit.* Iulius Cæsar apud Sueton. cap. lxxvii. *Milites habebat tam cultos, ut argento & auro politis armis ornaret, simul & ad speciem, & quò tenaciores eorum essent in prælio, metu damni.* Ea quidem nitore cura est; sed maior quædam equiti habenda, ne fortè dum vno armorum genere utitur, alterum, quo mox utendum erit, per cursum amittat.

Gladius igitur ita accingendus est, ne aut vaginâ excidat, aut iactatione ad eò post tergum auertatur, ut capi manu, nudariq; ab equite non queat. *Catoni*, ait Valerius lib. 111. cap. 11. *cùm ab hoste in acie vehementi periculo premeretur, è vaginâ gladius elapsus decidit; quem subiectum præliantium globo, & undique hostilibus pedibus circumdatum postquam abesse sibi animaduertit, ad eò constanti animo in suam potestatem redegit, ut illum non periculo oppressus rapere, sed metu vacuus sumere videretur.* Equitanti Catoni id cõtigisse, Iustinus expressit lib. xxxiii. *In eâ pugná, inquit, M. Cato, Catonis Oratoris filius, dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus, pedestre prælium aggreditur.* Sed quod addit, *Dum procerum quemdam petit, gladius ei è manu elapsus in mediam cohortem hostium decidit; præterquam*

terquam quòd Valerio & Plutarcho repugnet, colorem non habet, & Catoni fortissimo militi probrosum est. E vaginâ ergo elapsus, ipsius Catonis cursu, lapsu aut descensu: eaque re tam fortiter recuperatus, vt pro amissi casu maiorem benè vindicati laudem mereretur. Ita Cæsar aliàs narrat euenisse T. Pulfioni lib. v. belli Gallici: *Verutum, ait, in balteo eius defigitur: auertit hic casus vaginam, & gladium educere conantis dextram moratur manum, impeditumq; hostes circumstunt.* Ego scripsi, obsidione nuperâ Bredanâ quid Ioanni Comiti Nassauio socioque eius acciderit in velitatiunculâ quadam cum Briautæo: *Nostri paulatim sese recipientes, dum angustius equitando inuicem premunt, eorum vnus Nassauium prateruectus, habenas ei capulo gladij sui implexas è manibus extorquet, & gladium ipse habenis retentum vaginaq; eductum amittit.* Meminit verò Flaminius lib. i. cap. v. Baxij cuiusdam apud Hollandos Nobilis, qui cùm lanceam fregisset, gladium amisit cursu, neque tueri se potuit, quin caperetur; pugnâ alioqui non segniter functus, anno M. D. LXXXV.

Venio denique ad signa. Duplicis generis ea facit Ælianus libello de Aciebus. *Alia enim percipiuntur visu, alia auditu.* Quæ visu percipiuntur, inter pedites propriè signa, inter equites vexilla (pannuli quadrati hastis affixi) sic dicta quasi velilla, vt à malâ maxilla, pro malilla. Auditu accipiuntur, tubæ, cornua, litui, buccinæ, tympana, quæ olim promiscuè pediti iuxtâ atque equiti seruiébant. Salustius de Mario: *Cohortium, turmarum, legionum tubicines.* Nunc tubæ equiti soli dantur, tympana etiam apud Germanos & Afros. Præcipuus vexillorum vsus est ad contrahendas turmas, ne permisceantur. Leo Imperat. Tact. XII. §. CXII. *Miles, si quâ ratione contingat à bando sua cohortis abesse, omnibus modis eò reuocandus est, ne acies confundatur.* Antiqui, ait Vegetius lib. II. cap. III. qui sciebant in acie commisso bello celeriter ordines aciesq; turbari atque confundi, ne hoc posset accidere, cohortes in centurias diuiserunt, & singulis centurijs singula vexilla constituerunt, ita vt ex quâ cohorte, vel quotâ essent centuriâ, in illo vexillo literis esset adscriptum,

quod intuentes vel legentes milites, in quantum tumultu à contubernaliis suis aberrare non possent. Quod idem credendum de vexillis singularum turmarum. Leo Imper. Tact. cap. XII. §. CIX. *Insigne Turmarum longè diuersum distinctumq; formâ sit à bandis ceterorum Praefectorum, ut facile ab omnibus signiferis agnoscatur.* Porro ut singulae legiones unicam pro signo habebant Aquilam, ita praeter turmalia vexilla, existimo alae cuiusque fuisse aliquod singulare vexillum. unde alioqui alae fuissent appellatae vexillationes? Vegetij verba sunt lib. I I. cap. I. *Alae nunc vexillationes vocantur, quia velis, hoc est flammulis utuntur.* Sermonem autem esse de equestribus alis, ex Cedreno constare potest, qui clarè affirmat, *vexillationes esse Romanorum equites;* additque (fortè æuo suo) *vexilla esse vela seu pannos è purpurâ & auro in quadratam formam effecta.* Leo Imperat. Tact. cap. VI. §. XVIII. *Mandamus, ut phlamoula uniuscuiusque turmae & uniuscuiusque drungi, unius quoque coloris sint.* §. XIX. *Vt verò unaquaque cohors suum bandum facile agnoscat, oportet alia quaedam privata signa capitibus adiungere, ut ex illis tum per turmas, tum per drungos, tum per banda cognosci possint.* §. XX. *Omnia autem Turmarum signa tum diuersa esse oportet, tum manifesta, ut longo interuallo cognosci possint.* & cap. VII. §. XIV. *Assuefacies eos praterea, ut aspectu & nomine sese familiariter inuicem norint, & sub quo Praefecto quisque miles sit, &c.* His autem alarijs turmalibusque vexillis & signis cohortium, fortè inscriptum subinde Principum nomen, quod ex Suetonio obseruo, Vespasiani cap. VI. *Assensere cuncti, nomenq; eius vexillis omnibus sine morâ inscripsere.* Quò respectum à Senecâ in Thebaïde:

— Aureâ clarum notâ

Nomen Ducum, vexilla praescriptum gerunt.

Amplius etiam affirmo auctoritate Seruij, fuisse nempe vexillum aliquod singulare, toti que equitatu communi, ad quod seorsim eques à pedite aduolabat. Verba Seruij sunt VIII. Æneid. ad illum versum,

Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce.

Qui

Qui erat ducturus exercitum, ibat ad Capitolium, & exinde proferens duo vexilla, vnum roseum, quod pedites euocabat; & vnum cæruleum, quod erat equitum (nam cæruleus color est maris, à cuius Deo equum constat inuentum) dicebat: *Qui saluam vult esse Rempublicam, me sequatur.* Vexillis successere Dracones, quamquam Isidorus lib. xvii. ab ipso Apolline scribat eos militiæ datos post cæsum ab eo draconem. Inde tamen dracones in Græciam volasse, non credit Isidoro Lipsius. *Nam quis, inquit, Scriptor vnumquã Græcis dracones tribuit?* Suidas Scythis eos familiares in bellis scribit, alibi etiam Indis (Sindis mallet Lipsius) qui Scytharum sunt populi. Eorum formam sic Suidas expressit: *Sindi, gens barbara, quibus in bello erant signa, in quosque mille equites, draco extensus in per-ticâ: eius caput ex argento factum; reliquum corpus sericeo textu, longitudine, crassitie, & varietate coloris in verum draconem.* Hinc ergo tandem dracones in equitatu Romano; quos ita eleganter descripsere Claudianus & Sidonius, vt ambiguum sibi faciant palmam. Claudianus in vi. Consulatu Honorij:

— *Quid fixa draconum*

Ora velint; fluitent ventis? an vera minentur

Sibila, suspensum rapturi dentibus hostem?

Sidonius in Paneg. Maioriani:

— *Iam textilis anguis*

Discurrit per utramque aciem, cui guttur adactis

Turgescit zephyris, patulo mentitur hiatus

Iratam pictura famem, pannoq; furorem

Aura facit, quoties crassatur vectile tergum

Flatibus, & nimium iam non capit alius inane.

Quibus descriptionibus satis indicant, dracones fuisse corpora inania è panno sericeo formata. Fuisse tamen subinde etiam in vexillis pictos, nec aliud quàm vulgaria vexilla, indicant Suidas alibi & Curopalates, qui vela & vexilla draconum vocant, vt & Prudentius Hymno i. Perist. *Ventosa pallia.* Septemtrionales ferè omiseram, quorum equestria signa sunt vulpinæ caudæ contis lanceisve alligatæ, vt Olaus refert

lib. VIII. cap. XXI. Hæc porrò vexilla sacra sunt, hæc nefas deserere. Hæc inter Antesignanos & Postsignanos in acie collocata. Hinc noua equiti virtutis exercendæ causâ: dum nempe sub vexillis procedit, venerationem, modestiam cultumque præstare admonetur Duci, contubernalibus, militiæ ipsi, cui sacramentum dixit. Nostrorum vexillorum, inter equites, nullum iam discrimen ab antiquis illis quadratis. Turmæ tamen equitum, quos in Belgio vocamus *Bandes d'Ordonnance*, vexilla habent oblonga & angusta, desinentia in caudam diffissam, lanceis affixa. Arcabufariorum nostratium turmæ vexillum non habent, quod miratur vehementer Flaminius à Cruce, contenditque rationibus multis, non minùs quàm ceteras vexillis ornari debere, lib. I. cap. XXXV. Causâ, inquit, nulla afferri præter consuetudinem potest. Nam id eò fieri dicere, quòd Arcabufarij numquam ferè nisi per paruas turmulas diuisim pugnant, causâ esse non potest, cum & Lancearij (qui tamen vexillum habent) non aliter pugnare possint. Cetera omnia suadent, æquè Arcabufarijs atque alijs vexilla concedenda, æquandaque stipendia; cum plus habeant in bello vtilitatis, laboris verò periculi que longè plurimum. Igitur quod naui clauus, quod temo currui, id vexillum, inquit, est equestri turmæ. Et quo alio indicio distinguetur Arcabufariorum turma à turmâ Præfecti latrunculatorum? Venio ad vocalia equitum signa. Tuba, Tyrrenorum inuentum est, Diodoro Siculo teste lib. V. (atque ab ijs *Tyrrenam* vocari) vel Tyrreni filij Herculis, si maior Hygino fides, fabulâ CCLXXIV. Hinc tubicines dicti. Et, *quoties ad aliquod opus exituri sunt soli milites, tubicines cantant*, ait Vegetius lib. II. cap. XXII. *Cornua*, inquit Varro, *quòd ea, qua nunc sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu* (inde cornicines.) & hæc eadem Buccinæ, *κέρτα κόεια* Dionysio; vnde buccinatores. Origo eorum à pastoribus conuocantibus pecus. *Cornicines*, ait Vegetius lib. I. cap. XXII. *quoties canunt, non milites, sed signa mouentur*. Lituus medius inter tubam & cornu. Tuba, recta est; cornu, incuruum; lituus, leniter inflexus; *dictus*,

dictus, quòd litis sit testis, auctore Festo: genus tubæ minoris, & hinc liticen, inquit Charisius. Vniuersa, communi voce era dicta: qui ea inflabant, aeneatores: omnium simul sonitus, classicum, à calando seu conuocando, quasi calassicum, vt Isidoro visum. Aliter Vegetius lib. 11. cap. xx11. Classicum, inquit, appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt. Hoc insigne videtur Imperij, quia classicum canitur Imperatore presente, vel cum in militem capitaliter animaduertitur. Bellicum nonnulli pro classico dixere. Vegetius autem lib. 11. cap. xx11. Quoties pugnatur, & tubicines, inquit, & cornicines pariter canunt. Buccinâ vigiliæ distinguebantur, non tubâ, vt accuratè Lipsius lib. 1v. Milit. Rom. Dial. x. vbi tympanorum originem à Bacchi triumpho in militiam Indorum tractam, venisse tandem ad nos, feliciter auguratur. Germanorum Afrorum-que tympana, quæ illi quoque adhibent ad equestrem vsus, scitè expressit Apollodorus lib. 1. Biblioth. Salmonens, inquit, pelles detractas, in curru cum aeneis lebetibus agitans, dicebat se tonare. Faciunt hæc signa, partem vulgandis Ducum imperijs; partem equis equitibusque excitandis; quo de munere sub finem Libri quinti.

CAPVT V.

Qualis equitum prisca recensio.

Græcorum Archontes, Romanorum Reges, Consules, Censores denique, censum Equitum exercuere. Probatio equitum qualis Græcis. Qualis Transuæctio. Recensio apud Romanos variè habita. Primò viritim, deinde tributim, denique Græcorum more per Probationem & Transuæctionem. Probatio quale examen equitum. Transuæctio qualis pompa. Quoties & quando vtraque habita. Fraus tamen olim in falso equitum numero deferendo deprehensa. Caueri difficile posse, sed cauere conati Xerxes & Darius.

EQVES ab equo armisque instructus demum censebatur. Id munus apud Athenienses obibant Archontes seu Iudices. Apud Romanos censebant initiò Reges, deinde
Con-

Consules, denique Censores, huius solius rei causâ creati. Græcorum equitum recensio *δοκιμασία* seu probatio dicta, quâ item Magistratus ceteri explorantur, vt ex Æschine & Lyfiâ obseruat Sigonius lib. 11. Reipublicæ Atheniens. capp. 1. & v. Vñ sunt & transuectione, quemadmodum in Philopœmene Plutarchus ostendit, & Xenophon in Hipparcho. Romanorum recensio varia. Antiquissima, Regum tempore, viritim facta, equite cum reliquo populo permixto. Altera tributim, & pro habitu pecuniarum, non viritim, sub Seruio Tullio: quod vtrumque Liuius indicat lib. 1. *Censum instituit* (Seruius) inquit, *ex quo belli pacisq; munia non viritim, vt antè, sed pro habitu pecuniarum fierent.* Tertia & quarta fuit probatio, & transuectio à Græcis sumpta, quam Romanæ consuetudini tribuunt Valerius lib. 11. cap. 11. & Suetonius in Augusto, adeoq; ex Græcis ipsis Plutarchus. Prima Romanorum recensio quoties fieri solita, non constat. Altera initiò quinquennijs singulis, deinde post annum & semestre, quando nempe censura ex quinquennali in annuam & semestrem est redacta. Sic Liuius lib. 1 v. capp. viii. & xxiv. Probatio ante transuectionem ad Romanos venit. Id Valerius indicat lib. 11. cap. 11. cùm scribit, transuectionem fieri solitam die *probationis equitum*. Erat igitur iam tum probatio ante transuectionem. Probationem quis primus Romæ intulerit, in obscuro est. Transuectionem Q. Fabius Rullianus, cognomento Maximus, inuexit. Probatio quotannis semel habita, Idibus Iulijs. Transuectio bis, die Lupercalium (qui erat xv. Calend. Martias) & die ipso probationis equitum, Idibus Iulijs. Ita Valerius loco dicto: *Equestris ordinis iuentus, omnibus annis bis Urbem spectaculo sui sub magnis auctoribus celebrabat, die Lupercalium, & equitum probatione.* Antiquissima primaq; recensio erat tantùm numeratio capitum. Census Seruianus erat classium pecuniarumq; distinctio. Probatio erat equitum seuerum quoddam examen. Transuectio, publica equitatio & pompa. Iam probatio, quale examen fuerit, Græcorum primùm, Latinorum deinde testi-
monijs

monijs ostendam. Æschines Oratione de Ementitâ legatione: *Iubet lex omnes, qui tractant aliquid ciuitatis, &c. probatos in foro, & rationem atque λόγους apud Scribam & Logistas deponere.* In quem locum Sigonius lib. 11. Reipublicæ Athen. cap. v. *Nemo, inquit, equo merere potuit, nisi, qui δοκιμασία ante excussus fuisset, an instructum ornatumq, equum haberet; usque adeo, ut infamiâ notaretur, qui ad equestrem militiam sine probatione accederet, aut equum inter armatos ascenderet.* Nam habuisse eos equum, quem πολέμους ἵππων appellarunt, ex Oratione ad Phœnippum elicitur. Vnde illud est Lysia in Oratione de Ordine deserto: *Ego vos Alcibiadi propterea iustè succensere censeo, quia iubente lege, si quis non probatus equitem agat, infamem esse, hic ausus est sine probatione equitem agere.* Plutarchus in Pompeij Vitâ probationis institutæ formam explicat accuratè: *Iucundissimum populo spectaculum Pompeius exhibuit, cum rei in militiâ gesta rationes edidit. Mos est, ut equites Romani, postquam legitimum militandi spatium absoluerunt, equum in forum ad Censores ducant, enumeratisq, ibi qua, sub quibus Imperatoribus atque Ducibus stipendia fecerint, eorumq, ratione expositâ, absoluantur. Honor quoque aut ignominia unicuique pro meritis vitæ conferitur. Ita tum Gellio & Lentulo Censoribus, in foro pro dignitate suâ sedentibus, & equitibus inspiciendos sese præbentibus, conspectus est Pompeius supernè in forum descendens, Consularia insignia gestans, atque ipse equum suâ manu adducens. Postquam propè ad Censores peruenit, dimoueri à licitoribus turbam iussit, equumq, ad tribunal adduxit, obticuitq, præ admiratione populus, & Censores gaudio simul verecundiâque eo aspectu perfusi sunt: & cum senior eorum ita interrogasset, *Quæro ex te, Pompei Magne, militiamne toties, quoties leges iubent, obieris; altâ voce Pompeius, Defunctus sum, inquit, omnibus, idq, me ipso Imperatore.* Hic locum in primis habes, forum, & in foro tribunal. Rem habes, quæ erat probanda, An stipendia implessent, & quibus Ducibus. Item morem habes, quo dabant sese inspiciendos; quo pedites ibant, equumque manu ducebant perinde explorandum. Atque hoc postremum de equo, ut ad Latinos veniam,*

clarum facit Sabini Masurij narratio apud Gellium lib. i v. cap. xx. *Censores, inquit, Pub. Nasica, & M. Popillius, cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & malè habitum, sed equitem eius uberrimum & habitissimum viderunt: Et cur inquirunt, ita est, ut tu sis quàm equus tuus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Stadius meus seruus.* Quibus in verbis obseruo, probationem vocari singillatim *Censum equitum*, quia nempe iam extra generalem populi censum soli equites seorsim probarentur. Nec iniuriã probationem dixere, cum seuerè admodum eques moresque eius excuterentur; probarentur boni, improbarentur mali. Refert Gellius lib. vii. cap. xxii. *Nimis pingui homini & corpulento Censores equum adimere solitos, &c.* Nam id profectò existimandum est, non omnino inculpatum, neque indesidem visum esse, cui corpus in tam immodicum luxuriasset, exuberassetque. Amplius Suetonius capp. xxxviii. & xxxix. Augusti, vbi simul de transuersione: *Equitum turmas (Augustus) frequenter recognouit, post longam intercapedinem reducto more transuersionis. Sed neque detrabi quemquam in transuehendo ab accusatore passus est; quod fieri solebat. & senio vel aliquã corporis labe insignibus permisit, pramisso in ordine equo, ad respondendum quoties citarentur, pedibus venire. Mox reddendi gratiam fecit eis, qui maiores annorum quinque & triginta, retinere eum nollent. Impetratisque à Senatoribus decem adiutoribus, unumquemque equitum rationem vitæ reddere coëgit, atque ex improbatis alios pœnã, alios ignominia notauit, plures admonitione, sed varia. Leuissimum genus admonitionis fuit, traditio coràm pugillarum, quos taciti & ibidem statim legerent. Notauit que alios, quòd pecunias leuioribus usuris mutuatæ, grauiori scenore collocassent.* Ad probationem manifestè spectant recognitio, reddita vitæ ratio, ignominia, pœna, admonitio. adeoque verbo ipso improbatos appellauit. De eadem Xiphilinus: *Nero annuam recognitionem equitum habuit.* Suetonius iterùm Caligulæ cap. xvi. *Equites Romanos seuerè curiosèque, nec sine moderatione recognouit, palàm adempto equo, quibus aut probri aut ignominia aliquid inesset.* Tandem huic annuæ probationi

bationi Romani quoque addiderunt geminam transuectionem, imitatione Græcorum, apud quos frequentem eam fuisse, indicat Xenophon libello de Hipparcho. *Curare, inquit, debet equitum Magister, ut pompas in festis spectatu dignas exhibeat, &c. Ac pompas quidem & Dijs & spectatoribus gratissimas fore arbitror, si ab ijs initio ducto, quorum templa & simulacra sunt in foro, ac Mercurij statuis, in orbem circum forum templaq; perequitabunt, Deos venerantes, &c. Rursus postquam statuas Mercurij obequitarint, illud mihi spectatu iucundum videtur, ut tributim ad celerem decursionem laxent equis habenas, Eleusinen usque.* Plutarchus verò testatur, Philopœmenem equitum Magistrum frequenti huiusmodi transuectionum exercitatione, Achæorum collapsam labefactamque disciplinam inter equites erexisse. *Nam, cum equites, inquit, accepisset, quorum pravi & exiles subitarijque, essent equi, instante expeditione arrepti, atque ipsi ferè militiam defugerent, aliosque delegarent vicarios: esset etiam singularis omnium cum ignavia inertia, eaque vitia Magistratus antea dissimulassent (quia inter Achaos plurimum equites pollerent, ac precipuè arbitrium haberent honorum & poenarum) ipse non submisit animum, neque elanguit. sed, cum oppida lustrando, tum equitando, iuvenes singulos ad laudem, & castigando ignauos, exercitationibus & transuectionibus, atque mutuis inter ipsos concertationibus, ubi spectandi à plurimis essent, viros nervos breuè alacritatemque impressit cunctis; & quod in disciplinâ militari erat caput, agiles reddidit atque expeditos. Arbitror duplici hoc testimonio fatis liquere, quem ob finem transuectiones hæ institutæ sint; nimirum ordinis illius recognoscendi & probandi causâ, ut scribit Auctor de Viris illustrib. cap. xxxii. Adde etiam, ob religionem in Deos, quorum cultum mox Xenophon commendauit. Sed hæc clariùs longè intelligentur, ubi ritum vniuersum formamque transuectionis Romanæ exposuero verbis Dionysij Halycarn. lib. vi. Antiq. cap. ii. *Pompa ducitur ab ijs qui equum publicum habent, qui tributim centuriatimque distincti equis vebuntur, quasi è pugna redeant, coronati fronde oleaginâ, & togis purpureis, & pu-**

nicei coloris materiam pretextam habentibus, induti, quas vocant trabeas, initium pompæ facientes à quodam templo Martis extra urbem, praterentes deinde ad eam Castoris & Pollucis in foro, interdum numero quinquies mille homines, qui ferunt quæcumque fortitudinis suæ præmia in prælijs à Ducibus acceperunt; egregium certè dignumque amplitudine Imperij illius spectaculum. Vides hîc ordinem, splendorem, honorem, religionem, numerum, quorum pleraque Latinorum quoque Scriptorum auctoritatibus confirmantur. De oleaginis coronis Plinius libro xv. cap. iv. *Olea honorem magnum Romana maiestas tribuit, equitum turmas Idibus Iulij ex eâ coronando.* De trabeis Valerius lib. ii. cap. ii. *Trabeatos equites Idibus Iulij Qu. Fabius transuehi instituit.* Diuersa ergo longè sunt probatio & transuectio, vt Lipsius demum aduertit suis in Tacitum Notis, contra quàm scripserat lib. i. Milit. Dial. v. vbi transuectionem Fabij eandem esse dixerat cum Valerij probatione. *Aliud,* inquit Commentarijs in lib. i. Tacit. *est transuectio equitum, aliud recognitio, siue censio, siue probatio; & caue ea confundas.* Certè longè aliud: nam probatio semel tantum quotannis fiebat, transuectio bis fiebat. Probatio prior transuectione apud Romanos fuit; nam eius die, Idibus nempe Iulij, transuectio edi primùm coepta est. Probatione eques pedibus ibat, equumque manu ducebat: transuectione equo vehebatur, nisi Augusti priuilegio equum pro se mitteret in ordine, quia mutilus esset aut deformis. Probatione miles examinabatur; transuectione tantum in pompam ibat. Probatione nominatim equites è tabellâ vocabantur, adeoque Ordinis Principes dicebantur, quorum nomen primùm exhibat, vt Valerius lib. i. cap. ix. exêplo vi. transuectione verò nihil simile fieri solitum. Probatio quoddam velut examen erat, transuectio pompa religiosa, instar supplicationis ad puluinaria censebatur. Fateor tamen aliquid fuisse transuectioni cõmune cum probatione. Primùm enim, stimuli cuiusdã instar, adhibebatur retinendæ disciplinæ splendorique equitatus; sed gloriæ quidam stimulus erat, vt contra, probatio, terror pœnæ. Deinde, vt probatio certius

certiùs honestiusque exerceretur, transuectio in eumdẽ cum illã diem coniecta est, vt non immeritò censio quædam Ræuardo, Manutio, Sigonio, Lipsio, esse visa sit, præsertim cùm & Ouidius disticho vno iunxerit libro 11. Trist. Eleg. 11.

At memini, vitamque meam morésque probabas,

Illo quem dederas prætereuntis equo.

Hæc tanta seruandi numerandi que equitatûs cautio, tot re-
censionibus, tot probationibus, tot transuectionibus septa,
subinde tamen elusa est dolo malo quorundam Præfecto-
rum: vt intelligatur, eò cautiùs nunc etiam cauendum esse,
quò plures hoc tempore fraudes, falso equitum numero defe-
rendo, manifestum est exerceri. Refertur insignis illa syco-
phantia lib. 111. Bell. ciuil. *Erant apud Casarem ex equitum
numero Allobroges duo fratres, Roscillus & Ægus, singulari vir-
tute homines, quorum operâ Casar, omnibus Gallicis bellis, optimã
fortissimãque erat vsus. His domi ob has causas amplissimos
Magistratus commendauerat, atque eos extra ordinem in Sena-
tum legendos curauerat, agrósque in Galliã ex hostibus captos, præ-
miãque rei pecuniariã magna tribuerat. Sed freti amicitia Casar-
is, & stultã ac barbarã arrogantia elati, decipiebant suos, stipen-
diũque equitum fraudabant, & prædam omnem domum auerte-
bant. Quibus illi rebus moti, vniuersi Casarem adierunt, palãmque
de eorum iniurijs sunt questii: & ad cetera addiderunt, falsum ab
eis equitum numerum deferri, quorum stipendium auerterent. Casar
neque tempus illud animaduersionis esse existimans, & multa
virtuti eorum concedens, rem distulit totam; illos secretò castigauit,
quòd questui equites haberent per fraudem. Quid de moribus no-
stris dicam? Et multa hoc tempore multorum virtuti (nescio
an fraudi) conceduntur; & cùm rara procedant stipendia,
non esse animaduersionis hoc tempus existimatur. Res tota
differtur. An autem secretò castigentur, hoc scire non licet.
Cauendum, cauendum esse faciliùs clamem, quàm dicam
quo modo sit cauendum. Finiam Plautino dicto:*

Qui cauet ne decipiatur, vix cauet quom etiam cauet:

Etiam quom cauisseratusest, sepè is cautor captus est.

Sicui tamen Xerxis cautela bona videatur, quam Darius probavit, indicabo Herodoti verbis lib. VII. *Copiarum numerum hoc modo inierunt. Contraxerunt unum in locum myriadem hominum (quæ sunt decem millia) quâ coarctatâ quàm maximè poterant, circulum extrinsecus descripserunt loco circumscripto, emissaq; hinc myriade, sepem circumdederunt, eatenus excitantes, ut umbilico tenus pertingeret. Eam ubi fecere, aliam subinde atque aliam myriadem introduxerunt, donec omnes connumerassent. numeratos autem nominatim digesserunt.* Hanc Dario probatam refert Curtius lib. III. cap. IV. *Darius, circumdato vallo (quod decem millium armatorum multitudinem caperet) Xerxis exemplo, numerum copiarum iniit.*

C A P V T V I.

Equestre stipendium & Annona.

Græcorum & Romanorum equitum initiò nullum stipendium, præter æs ad emendum equum. Romanis annonæ aliquid, ac demum diurna stipendia. Quanta eorum summa. quoties aucta. quoties numerata. quantò maiora Præfectorum æra, quàm gregariorum. Stipendij solutione equestres seditio- nes optimè compefcuntur. Annona equiti & equo qualis & quanta. Qua- lis potio militaris. Pecunie militaris parandæ modi Veterum varij; novus vnus altérve adiunctus.

STIPENDIIS fuisse alitos Græcorum milites, & commu-
ne æris militaris nomen, & singulare equestris stipendij
vocabulum docent. Æra enim militaria *εργολογία*, & eque-
stre stipendium *κατάσασιν* appellarunt. Hoc equiti ex ærario,
ad emendum armandumque equum, Arpocratio scribit fuisse
numeratum; solitumque Phylarchis reddi, cum militiâ de-
fungerentur, Lysias indicat in defensione Mantithei, ut ob-
feruat Sigonius lib. IV. Reipublicæ Atheniensis cap. V. Quid
prætereà stipendij diurni menstruivæ Græcia equitibus ero-
garit, obscurum est. Romani initiò equitem suum nihilo ha-
buère liberaliùs. Equum singulis attribuère è publico: viduas
præter-

prætereà assignauère, quæ equis alendis annonam suppeditarent: nihil prætereà conferebant stipendij, tantillo pretio militiam bellaque administrabant. Felicia tempora! Sed fabulosa videantur, nisi testes grauissimi affirmarent, Festus Pompeius & Liuius. *Privato sumptu*, ait Festus, *se alebant milites Romani penè ad id tempus, quo Roma est capta à Gallis*. Et triennio quidem diutiùs eques quàm pedes: hic enim stipendia facere cœpit Anxure capto, anno vrbs conditæ CCCXLVII. vt Liuius lib. I V. *Ante id tempus*, ait, *de suo quisque functus eo munere erat*. *Equiti autem*, ait lib. V. *certus numerus æris est assignatus* (in obsidione Veientium) *& tum primùm equis merere cœperunt*. Quid ergo anteà equiti datum? Nihil, nisi quod Liuius scribit lib. I. *Ad equos emendos dena millia æris ex publico data, & quibus equos alerent vidua attributa, quæ bina millia æris in annos singulos penderent*. At quo præsidio vitam militiæ tolerabant? Annonâ solâ viuebant, quæ equiti iuxtâ atque equo præbebatur ante stipendiorum vsum. Ita Lipsius notauit ex Dionysij Halycarn. lib. V. & IX. Bello enim cum Sabinis collationes in milites viritim factæ; & Veientes cùm pacem peterent, duorum mensium frumentum exercitui obtulêre. Eundem fuisse Barbaris morem, cùm ex Herodoto ac Marcellino constat, tum Curtij verbis insinuatur. Herodotus alibi: *Neque enim milite stipendiario seu mercede conducto utuntur Barbari, quemadmodum Romani*. de Romanis æui sui loquitur; nam priores quoque sine stipendio militabant. Marcellinus lib. XXIII. *Pedites in speciem mirmillonum coniecti, iussa faciunt vt calones, sequiturq; semper hac turba tamquam perenni addicta seruitio, nec stipendijs aliquando fulta nec donis*. Curtius lib. III. cap. IV. de exercitu Darij, *His, inquit, copijs triginta millia Græcorum mercede conductæ adiectæ sunt*. Igitur reliquum Persarum, Medorum, Hyrcanorum, Armeniorum agmen, non erat mercede aut stipendio conductum: aut quorsum de solis id Græcis expressisset? At inquires, Quâ re vitam tolerabant? Rapto & spolijs hostilibus, indicat Herodotus. Iam modum summamque stipendiorum veterem Polybius indi-

cat lib. vi. *Stipendium*, inquit, *pedites accipiunt in diem duos obulos; ductores ordinum duplum, equites dragmam, id est triplum.* De triplo equitis Liuius asseuerat lib. v. *Cn. Cornelius Tribunus militum triplex stipendium equitibus dederat.* anno nempe Urbis cond. CCCCLIV. At quid dragma? Dissentiunt Contarenius & Lipsius. Cum vtroque & contra vtrumque ait se sentire Erycius Puteanus libello sanè accuratissimo de Stipendio militari Romanorum. *Res*, ait cap. vi. *à denario exigenda est. Denarius primâ institutione denis permutabatur: tandem anno Urbis MDXXXVI. senis denis permutari cœpit, Q. Fabio Dictatore, ait Plinius.* Pergit cap. vii. *Dragma siue denarius in senos obulos diuisa erat. Denarius igitur, (qui Polybij ævo sexdecim assibus permutabatur) stipendium trium dierum; quemadmodum antea, quinque; quâ ratione duo obuli, quini propemodum asses sunt. propemodum, inquam; duo enim obuli ter sumpti dragmam constituunt; at tres asses quinquies, denarium & prætereà assen.* Sic porrò Puteanus stipendia ad calculos vocat cap. vi. *Stipendium diurnum (asses diurni hi si computentur) denarij menstrui quini, assesq; deni sunt: annui, sexageni septeni, asses octoni.* Et meritò tenuitatem excusat: *Nam angusta eo tempore res Romana erat, & Tribuni Senatûs libertatem coërcebant. At creuit stipendium urgente Italiâ Hannibale, tamquam maiore præmio defendi Resp. debuerit, cum discrimen immineret.* Tres ergo asses initiò peditis stipendium; mox ad quinque deductum; tandem à Iulio Cæsare duplicatum, ait Sueton. cap. xxvi. *Legionibus stipendium in perpetuum duplicauit, in asses nempe denos, qui menstrui erant denarij octodecim, assesque duodecim, annui verò denarij, ducenti viginti quinque, siue aurei nouem.* Id exile tamen visum Pannonicis legionibus apud Tacit. lib. i. *Annal. vbi Percennius fax seditionis sic obmurmurat, denis in diem assibus animam & corpus estimari. Denis nempe Julianis.* volebant nimirum denarium sexdecim assium. quod Tacitus exprimit, *ut denarius diurnum stipendium foret, nam tanti tunc denarius erat.* Equitis verò stipendium in triplum. Lipsius putat auctum hoc Iulianum stipendium

ab Augusto: Puteanus clarè ostendit modum stipendij ab eo non fuisse mutatum, sed formulam certam stipendiorum premiumq; prescriptam, definitis pro gradu cuiusque & temporibus militiae & commodis missionum, vt ipse Suetonius se explicat cap. XLIX. modo stipendij non mutato. quod reuerà illis verbis apparet. Domitianus denos Iulianos asses auxit assibus tribus & triente. Suetonius id testatur cap. VII. *Addidit & quartum stipendium militi aureos ternos.* Eum locum verissimè sic explicat Erycius Puteanus cap. XI. *Stipendium antiquitus annuum, & sic vnum fuit, quod & solidum dicebatur. semestre, & sic duplex. quadrimestre, & sic triplex. An & trimestre? certè quadruplex.* De annuo Liuius lib. V. *Annua era habes, annuam operam ede. An tu equum censes, militià semestri solidum te stipendium accipere?* Lib. item XLII. *Bis, quæ annua merebant legiones stipendia, feci.* De semestri Varro lib. III. de Vitâ populi Romani apud Nonium: *Stipendium dicebatur as, quod militi semestri aut annuum dabatur, cui datum non sit propter ignominiam, ere dirutus est.* De trimestri & quadrimestri ita colligit Puteanus cap. XI. & XII. ex Domitiano Suetonij: *Si quartum stipendium militi addidit Domitianus, erat igitur iam antea tertium seu trimestre stipendium. Addidit Domitianus quartum, aureos tres; ad alia nempe trimestria tria singula, aureorum item trium; qui erant annui aurei nouem. vt sic demum sub Domitiano aureus vnus mensruus militis stipendium factus sit. non quatuor frustra à Lipsio per incerta collecti, & in annuos quadraginta octo extensi; vt computatione nostrâ, quot menses annus, tot quoque aureos habuerit. Vnde quantum à mensium numero quadraginta octo distant, tantum à vero Lipsij animaduersione aberrauit. Vnus autem aureus mensruus, asses in diem tres denos cum triente cõstituit, in mensem quadrigenos, siue denarios vicenos quinos. In quadrimestre, asses millenos sexcentenos, siue denarios centenos. Atque hæc certa sunt, non arbitraria, etiam consensu quodam temporum comprobata.* Equiti fuissent ad hunc calculum aurei annui XXXVI. mensibus nempe singulis tres; triplum, quàm pediti dari consueuit, testimonio Polybij. & hæc ordi-

naria equiti summa. At, qui eques duplici merebat equo, is duplo quoque donabatur stipendio. Festus prodidit: *Pararium* *as* appellabatur id, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Iam ductoribus ordinum duplum dabatur quàm gregarijs. Turmarum ergo equestrium Præfectis ac Propræfectis, seu Optionibus, fortè & Signiferis, alijsque benemeritis, in mensum aurei sex. Quid? quòd equitibus turmæ Prætoris sexquiplax stipendium datum à Scipione. Festus scribit: *Cohors Prætoris* (sic dicta, quod à Prætoris non discederet.) Scipio enim Africanus (Numantinum iure substituit Lipsius) primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo in bello non discederent, & cetero militiæ munere vacarent, & sexquiplax stipendium acciperent. Inuidiosa summa equiti, fateor; eoque ut minueretur subinde petitum. Livi lib. VII. *Postulatum fuit, ut de stipendio equitum* (merebant autem eâ tempestate triplex) *era demerentur*. Sed in Tribunis quid fuit? quærit Lipsius. Magna, inquit, eorum *salaria*; sic celebrantur à Iuvenale:

— *Alter enim, quantum in legione Tribuni
Accipiunt, donat Calvina vel Catiens.*

à Plinio lib. XXXIV. cap. III. *Nec pudet Tribunorum militarium salarijs emere*. Quanta igitur? Appiani locus est, nisi erro, qui certiores nos eius faciat; iste, de Cæsare: *Diuisit deditque militi super quinque mille drachmas; Ductori ordinum eius duplum, Tribuno militum & Præfecto equitum iterum eius duplum*. Concludit Lipsius pro equite: *Ergo Præfectus alæ quadruplum vulgaris stipendij habuit*.

Ne illud etiam de stipendio omittam: narrat Xiphilinus, non equites modò, sed equos victores quoque à Nerone fuisse stipendijs donatos; nempe ut annona anseribus Capitolinis præbita est. Hæc œconomia Romanis. Quæ Barbaris? Curtius de Macedonibus indicat lib. V. cap. VI. *Ex pecuniâ Babylonis Macedonibus equitibus sexcenti denarij tributi; peregrinus eques quingenos accepit; duceni pedestrium stipendium mensum*. Ergo eques quintuplâ portione stipendij peditem excedebat. Sortem equestris huius pecuniæ ita constituit Raderus:

Facia-

Faciamus Macedonum equitum fuisse tria millia quingentos, totidem quoque peregrinorum. (Censa namque in hoc Alexandri exercitu septem equitum millia.) Singulis Macedonibus cedebant LXXX. aurei, qui ducti in tria millia quingentos, efficiunt viginti octo millia. Peregrinis singulis cedebant LXV. qui in sortem excrescunt ad XVII. millia quingentos. Summa equitibus data, aureorum millia XLV. quingenti. Nihil egero, nisi illud monuero, in quo summa vertitur militiae fideique equestris, stipendia equiti promptè numeranda esse, aut metuendas grauissimarum seditionum turbas. Peditis inopia haud ita metuenda est, neque adeò certè periculosa: eques quippe equusque famelici saeuissimam in rabiem vertuntur, comprimique æquè ac pedites nequeunt. Momento circumuolitant equites, omniaque latè incendijs miscent: pedites aut includi aut concidi faciliùs possunt. Sed quis peditatus equite destitutus equitatum furentem vagantemque inuadat aut compescat? Miserrimum seditionis genus cum insanire eques incipit. Id nempe cauit prudentissimè Marchio Balbasius Ambrosius Spinola, quamdiu Belgicas Hispani Regis copias summi Ducis loco administravit. Nam cum aliàs sepè equestrium seditionum tumultus erumperent, Prouinciasque incendijs ac latrocinijs vexarent, ipse stipendijs in tempore numeratis omnem in posterum equitum coniurationem auertit; dignus eodem quo Viriatum Appianus laudauit elogio: *Quod est difficillimum, quodq; in hunc usque diem non facile alteri continget Duci, eius exercitus per tot annos sine seditione semper ei obsequentiissimus perseuerauit.* Nunc ad annonam. Quanta ea equiti pro se, pro equo? Polybius definit lib. vi. *Equites Romani septem medimnos hordei in mensem, frumenti duos, &c. Socij equites verò, frumenti medimnum unum & trientem; hordei quinque: nisi loco hordei subinde daretur æs, quod hordearium Festus ait fuisse appellatum.* Atque hæc ad certum diem militi, ne esuriret, demensa. Cæsar 1. Bell. Gall. *Diem instare, quo die militibus frumentum metiri oporteret.* v 11. Gallic. *Post diem septimum se reuer-*

surum confirmat, quam ad diem frumentum deberi sciebat. Neque vendere militi licebat sine probro & poenâ. Suetonius Galbæ cap. VII. *Militi, qui per expeditionem annonâ arctissimâ, residuum cibariorum tritici medimnum, centum denarijs vendidisse arguebatur, vetuit, simulatque cibo indigere cœpisset, à quoquam opem ferri; atque is fame extabuit.* Sed quantum frumenti hordeive in medimno? Suidas ponit in medimno modios sex. Igitur in mensem eques Romanus habebat frumenti modios XII. hordei XLII. Socius eques tantò minus, quia minori dignitate, famulatio, fortè & numero equorum. Nam equites Romani fere amphippi in bellis erant, ut ex Festo alijsque dicitur, & iumenta prætereà pabulatoria habebant, præter equos militares. Imò duplum subinde datum annonæ ob virtutem. Varro lib. IV. de Ling. Lat. *Duplicarij, quibus ob virtutem duplicia cibaria ut darentur, institutum.* Quales illi apud Liviū lib. VII. *qui duplici frumento in perpetuum, in præsentia singulis bobus donati.* quales apud Vegetium libro II. cap. VII. *Armaturæ duplares, quæ binas consequuntur annonas.* Quærit Lipsius, An præter frumentum & hordeum, nihil obsoniorum, aut aliū alimenti? Addit salem, legumina, & suillam salsam. De sale Plutarchus in Crasso: *Simul euenit, ut post transitum fluminis, cum emetirentur necessaria exercitui, primum omnium darent lentem & salem.* Et sanè vix ambigi de sale potest, sine quo vita non est. Leguminum & suillæ Syneſius meminit, loquens de Caro Imperatore; *Cæna erat è pisis pulmentum, & in ipso frusta aliquot salis & suillæ carnis.* Atque hi nempe castrenses illi seu militares cibi, de quibus Spartianus in Hadriano: *Cibus etiam castrensis in propatulo libenter utens, larido, caseo, & poscâ.* In Pescennio: *Militarem cibum sumpsit ante papilionem.* Lampridius in Alexandro: *Apertis papilionibus prandit, cum militarem cibum, cunctis videntibus atque gaudentibus, sumeret.* At frumentum si dabatur, quis molebat? quis panem pinsebat? an eques? an pedes? sanè molitores in castris omnes, omnes fuere pistores. Scio me omnia mira loqui, inquit Lipsius; *sed quid faciam, si in tantum mores nostri & prisca diuer-*

diuertunt? Suâ manu coquebant illi ingenii, illi ciues. Quid? imò ipse aliquis Imperator, nec ex Curijs aut Fabricijs, sed nouitijs Antoninis. Herodianus nobis auctor de Antonino Caracallâ: *Triticum suâ manu molens, quod ipsi satis esset, massamq; ex eo conficiens, & in carbonibus coquens, eo vescebatur.* Amplius, si mola deesset aut focus, pultes è frumento suo faciebant. Pul-
 tiphagi illi (vt Romanos vocauit Plautus) nec gregarij modò, sed & Duces. De Iuliano Imperatore Ammianus lib. xxv. *Imperatori non cupedia ciborum ex Regio more, sed pultis portio parabatur exigua, etiam munifici fastidiosa gregario.* Pultis vsum omnino Romanis fuisse vulgarem, Valerius ostendit lib. ii. cap. v. *Frequentior, ait, apud eos pultis vsus quàm panis.* Abundè de cibo. Quid de potione? Aqua fuit aut posca, hoc est acetum aquâ dilutum. *Pescennius, militi vinum petenti, Nilum, inquit, habetis, & vinum quaritis?* Scribit de eo Spartianus. Et: *Iussit vinum in expeditione neminem bibere, sed aceto vniuersos esse contentos.* Quid nunc? *Si milites nostros ire in expeditionem quandoque oporteat, sagmarij eorum non ferro, sed vino; non lanceis, sed caseis; non ensibus, sed vtribus; non hastis, sed verubus onerantur,* ait Petrus Blesens. Epist. xciv. At hæc omnia, an equiti data supra stipendij summam? *Socijs, ait Polybius, muneri datur; Romanis verò & frumenti, & vestium, & si quibus armis egeant, omnium horum nomine, Questor certam definitamq; pecuniam de stipendio deducit.* Heus! quantillum ergo militi de stipendio superabat, post annonæ, armorum & vestis pretia detracta! fat lautum; quia non ingens aliquod pro arbitrato, sed certum definitumq; pretium deducebatur. Arbitror, ait Lipsius, *militem vix diei vnius stipendium in mensuum stipendium impendisse.* Tamen illud vel tantillum Gracchanâ etiam lege mollitum; decretumque, vt de publico militi daretur vestis, nihilq; hoc nomine de stipendio militantium deduceretur. Sed breuî quoque antiquata ea gratia. & iam miles apud Tacitum i. Annal. queritur, *stipendio vestem, arma, tentoria redimi.* Miserabilis sanè querela; haberi durè adèò militem post tam dura vitæ discrimina. Hæc scire, non iniucun-

dum quidem; sed scire, quo modo & annona & stipendium nunc parari possint, vtilius longè est, quàm qualis annona, quantum stipendium Romanis aut Græcis fuerit, vestigare. Sugeram igitur quæ apud Veteres reperi; quorum fortè nonnulla etiamnum salubria Reipublicæ esse possunt; addam & nouè excogitata. Apud Athenienses erant duplicis generis collationes in pecuniam militarem; quædam ordinariæ, quædam extraordinariæ. Ordinariæ à quaternis populi classibus conferebantur, quas Solon instituerat, quinque-modialium, equitum, Zeugitarum & Theticorum. Horum singuli, pro fortunarum suarum censu, pecuniam in stipendia tribuebant: adeoque nemo erat oneris huius publici immunis, vt ex Demosthenis accusatione in Leptinem probat Sigonius lib. i v. cap. i v. *Collationum in bellum, inquit, & salutem ciuitatis ex veteribus legibus nemo est immunis, ne posteri quidem Hermonij & Aristogitonis.* Qui ergo fortunarum suarum tenuitatem causabantur, vt immunes essent, ad ἀντίδοσιν adigebantur, quâ Solon nempe iusserat bonorum omnium cum alio fieri permutationem. Extraordinarias collationes Thucydides εἰσφορῆς appellat, atque exactas scribit bello Pelopon. cùm Mitylenæ ab Atheniensibus obsidebantur. Argentea tamen supellex, cùm εἰσφορῆν exigebantur, non veniebat in æstimationem censûs, vt constat ex Oratione Demosthenis ad Phœnippum. Arist. lib. ii. Oeconom. aliud quidpiam de Atheniensibus commemorat: *Cùm pecunijs, inquit, indigerent ad parandum bellum, instituerunt, vt omnium facultates describerentur, quæ apud vnumquemque in populo confusæ inordinatæque erant, sed & quo in loco vnaquæque possessio erat, vt pauperes possent erogare: cui autem possessio deerat, corpus condemnabatur: itaque ab illis, quod descriptum erat, vnusquisque ciuitati saluum afferebat. Chij verò debita omnia priuatorum publicè descripta exegerunt in patria necessitate, creditoribusque fenus, quousque sortem redderent, exsoluerunt.* Facetum est Lacedæmonum consilium, quod ibidem adfert; qui *Samijs militibus pecuniam in reditum poscentibus, decreuerunt, die vno se, seruos & animalia sua*

sua ieiunatura, ut quantum eâ inediâ lucrificissent, Samijs numerarent. Quid verò lepidius inuento illo Aristotelis Rhodij Phocæ Principis, qui forensium bellorum, rixarum inquam mulctis bellum publicum sustentauit, non minore tamen togæ fauore quàm sagi? Conspiciens namque, ait Stagyrites Aristoteles, ciues multas inter se agitare caussas, magnasq; longo ex tempore iniurias, quæ per bellum illis obtigerant; iudicium statuens, edixit: Quicumque definito tempore non essent sententiam assecuti, legem abs se esse latam, Non vlteriùs fore præteritorum delictorum iudicia. Tunc autem à multis offerentibus pecuniam propter breuitatem temporis, & obtinendam iustitiam, multis et iam multa offerentibus ut proferret tempus; à singulis suscipiens, immodicam congescit pecuniam. Sponsorum sponfarumque sibi odia conciliet, qui exigat Condauli Ducis aut Ephesiorum tributum. Condaulus, Mausoli Regis Polemarchus, intuens Lycios procos caesariem alere, dixit epistolas venisse à Rege, quæ iuberent mittendas esse comas ad profcomia: igitur iniunctum sibi esse à Mausolo, ut detonderet eos. Verumtamen si vellent capitatim taxam aliquam dare, se à Græciâ comas transmissurum: qui lubenter dederunt, sicq; plurima pecunia à numerosâ turbâ collecta est. Ephesij autem, cum pecuniâ indigerent, legem tulere, ut mulieres aurum non gestarent, quantum verò in præsentiarum haberent, mutuum darent ciuitati. Quantò hæc clementiùs luxui libidiniq; cincinnatorum iuuenum expressa, quàm famelicis egentium ventribus extorta per vectigalium asperitatem? Profectò Romanis (ne id committeretur) cordi fuisse, docet Liuius lib. 1. Adeoque equos è publico emptos; viduas, quæ eos nutrent, equitibus attributas; atque hæc omnia in dites à pauperibus inclinata onera. Quid verò nunc? Quæ esurienti militi debentur stipendia, hauriunt subinde mortuorum viduæ: & nisi infantes defunctorum fruuntur beneficijs, putatur parentum oblitterata memoria. Sed quàm prudenter nunc his malis mederi cœpit sapientia Regis nostri! Simul memor præteritorum obsequiorum, præsentis militum necessitati succurrere decreuit, militem frui stipendio voluit; mortuorum posteros expectare.

spectare. Addam, quæ nuperâ Bredæ obsidione Ambrosio Spinolæ suggesta fuisse scripsi, cùm angustijs ærarij ingentibus premeretur. *Pecuniam vectigalium insequentis anni mutuatam à publicanis omnibus præcipere: vectigalia publica urbibus in mutui pignus dare: pacisci cum militaribus Tribunis, ut singuli in mensem unum alterumve legionum suarum Centurionibus, aut militibus, aut utrisque stipendia abs Rege soluerent; si id graue foret, ipsi saltem Tribuni suiq; Centuriones, qui priuatis opibus pollerent, nullis stipendijs per bimestre contenti, ea sinerent gregarijs procedere.* Hæ ferè subitis in casibus artes cogendi æris. Sed Condauli singularis industria & ærario, & equitum præstando numero conducit. *Is, si quis militum moriebatur, elationem corporis dragmâ vendebat; sic nempe pecuniam conquirebat, simulq; providebat, ne falsus à Ducibus numerus deferretur, mortuis viuorum loco numeratis.* Suggestit opportunum sustentandi equitatûs subsidium Velleius lib. 11. allato Augusti exemplo: *qui cùm contra Marcomannos haberet delectum, reuocati undique omnes veterani; viri feminæq; ex censu coacti libertinum dare.* Atque huc fortè respexit Leo Imperat. Tacit. cap. xx. §. cccv. *Vbi armaturâ eges, præcipe diuitibus qui in prælio non sunt, ut si nolint ad arma venire, virum pro se equumq; mittant.* Quod inuētum etiam si certum, graue tamen, temperat molitq; sapienter Carolus Scribanus lib. 1. Polit. cap. xlii. partitis non capitatim Prouincijs, sed oppidatim & pagatim: ostenditq; si oppida singula, pagi que singuli, quotannis vel vnus equitis annum aut semestre saltem subministrarent stipendium, tam facili paratoque impendio ingentem ali posse equitatum. Auctor Thesauri Politici Apotelesmate viii. meo quidem iudicio vtilissimam suggestit equitis alēdi rationem, hostili sumptu & solo. *Turcæ, inquit, equitatum sustentant Timarorum subsidio. Timarra vocant agros hosti ereptos, datosque benemeritis militibus, eâ conditione, ut equos aliquot in bellum paratos alant.* Hinc dicere solent Turcæ, vbi Sultani equus pedem figit, ibi nullam deinceps crescere herbam. Prædictis Timarris ccl. millia equitum aluntur, qui
armis

armis probè instructi, eò proficiscuntur quò Princeps iusserit, absque omni eius sumptu. Tantus alioqui equitatus cetero qui vix xlv. auri millionibus nutriri posset. Ac tantò magis mirum; quòd qui Turcarum reditus cum Christianorum Principum reditibus conferunt, huius tanti Ottomannicarum opum membri ne quidem faciant mentionem. Certè in eo bello, quod Turca superiori tempore cum Persis gessit, tantum terræ Imperio suo adiecisse fertur, vt xl. Timarorum millia erexerit, nouumque gazophylacium Taurisij instituerit, vnde decies centena aureorum millia quotannis percipit. Mira & laudanda haud dubiè videbitur multis equestribus hæc œconomia Turcarum: mihi certè admirabilior etiam visa est Hannibalis prudentia aut felicitas, quam optandam quidem non sperandam censeo. *Is Hannibal* (si Liuiio fides lib. xxviii.) *in hostium terrâ per annos tredecim, tam procul ab domo, variâ fortunâ bellum gessit, vt nulla nec inter ipsos nec aduersus Ducem seditio extiterit; cum & pecunia sæpè in stipendium & comæatus in hostium agro deessent.* Sed paruæ eius copiæ, inquires, paruo contentæ erant. Quid paruæ? Cannensi prælio numerauit peditum millia quadraginta, equitum decem. Et paruæ hæ copiæ? ecquando nostræ vniquam tantæ!

LIBER III.
DE
INSTITVTIONE MILITIAE
EQUESTRIS.

Argumentum Libri.

EQVITIS institutio præceptis atque exercitatione perficitur. Eques igitur docendus pietatem & artem suam: instituendus item equus, imò & curandus. Res varia discrimen equitum fecere. Vexillationes, Ala, Drungi, Turma, Centuria, Decuria, equitatum diuidunt. Figura turmarum diuersa multiplicem in acie usum habent.

CAPVT I.

Eques quibus virtutum rudimentorumq; militarium exercitijs instituendus.

NVMINIS Præfectorumque cultum ac fidem equiti in primis esse necessaria, etiam ab Ethnicis iudicatum. Equitatio apud multos à pueritia tradita. Hinc Troiani ludi, quos Torneamenta dicimus. Saltio in equos, armorumque tractatio, ab Hippodidascalis per equestres scholas docta. Ordinum seruandorum vocabula & præcepta. Non modò equites singuli, sed tota simul turma exercenda. Natatio & ambulatio equestris. Recentium de exercendo equitatu documenta cum Veterum præceptis collata.

XENOPHON, homo quamuis religione Ethnicus, non malus tamen morum Magister, cum solito frequentius in Hipparcho suo diuina opis fiduciam equitibus commendasset, libellumque suum his verbis propè absoluisset, *Hac omnia Dijs approbantibus fieri debe-*

debeant; demum eximendæ admirationis causâ hanc facti sui rationem reddit: *Quod si quis miratur, sæpè à me illud scriptum esse, FAVENTE DEO AGENDVM; is sciat, si in periculis sæpè versabitur, se minùs miraturum: ac si secum reputabit, hostes tempore belli alios alijs insidias struere, rarò autem ubi lateant & abstrusa sint, sciri posse; quodq; in istis nemo sic consilio valet, ut rationem deprehendendi ostendere possit, præter Deos, qui omnia sciunt, & præsignificant tum hostijs, tum augurijs, tum rumoribus, tum somnijs. Credibile est autem, Deos hac in re magis consulturos ijs, qui non solum, cum ipsi egent, oracula petunt (ut quid sit faciendum sciant) sed etiam rebus prosperis eos venerantur & colunt. Ita sanè res habet; adeoque ob periculorum frequentiam magnitudinemque, quibus perpetuò eques præ pedite obiectatur, monent mandantque, quotquot è Recentioribus de re equestri scripsere (viri tametsi non sacri) ut eques religionem pietatemque in Deum ac Præsides militares præcipuè colat. Adferam trium Auctorum verba, ut ab equestribus Magistris suis eques virtutem lubentiùs, quàm à me homine togato, discat.*

Georgius Basta, qui summus mandatorum curator in Belgico Regis exercitu, Cæsariarum deinde copiarum Ductor summo cum imperio fuit, initio libri sui primi cap. i. *Inter ornamenta, inquit, facultatesq; omnes, quibus equestris Præfectus instructus esse creditur, fundamentum quoddam atque origo perfectionis uniuersa esse debet, Timor Dei, cum certum indubitatumq; sit, nihil æquè veræ fortitudini aduersari, quàm conscientiam scelerum admissorum.* Confirmare possum exemplo recenti veram Bastæ sententiam. Adferam quod ab oculato teste accepi. Contigisse ego ipse memini; nam id temporis puer eram. Cohortis vnus Dux (nomen teneo, & consultò taceo) antemissus vnà cum Præfectis alijs duobus, portam vrbs cuiusdam tormento effractam inuadere, cum vnus alterve angusto foramine ingredi iussus, ab excubitoribus intra portam interimeretur, ipse sibi lethalis culpæ conscius, perfractæ portæ conspectu non secùs ac tartaræ ianuæ horrore percul-

sus, aditum tentare extimuit. Affirmant, si intrasset (quod haud difficile benè armato, vt erat, iudicatum) vrbem futuram fuisse in nostrâ potestate. Ergo metu restitit. restitère & ceteri, reque infectâ domum rediêre. Hominem ad se euocatum, ignauixque conuictum, belli Imperator securi subiecit. Ille priusquam supplicium ceruice exciperet, pronuntiauit ingemiscens, se, cum vrbis porta inuadenda sibi esset, admonitum subito sceleris quo nondum animum expiarat; eoque metu deterritum fuisse, ne ingressus vitam fortè animamque amitteret. En quantis obstet successibus mens impia, quamque infestis vocibus reclamet vel vnus sceleris conscientia. O eques, purum animum ad bellum affer, & audacia tibi pro muro erit, adibisque hanc metam sine metu. Sed iam Ludouicus Melzus Pro Magistro equitum Præfectus, miles Gallicis Belgicisque armis exercitatus, interpellat. *Equiti, inquit lib. 1. cap. 11. communia sunt cum pedite sanitas, membrorum integritas, etas, discendi voluntas, proficiendi studium, Superiorum legumque, militarium obseruantia, præ ceteris verò Timor Dei, (dux certus moderatorque humanarum actionum) qui docet nimirum vnâ sibi ad instar scopi proponere virtutem, vitiaque defugere, crapula potissimum atque libidinis, quæ vel fortissimorum virorum corpora animosque effeminant & corrumpunt.* Hisce gemina adfert Flaminus à Cruce, quadraginta stipendiorum veteranus eques, Infubrum Nobilitate clarus, lib. 1. Equestris militiæ cap. 11. *Persuasum, inquit, eques habeat, vitanda sibi vitia esse omnia; concussiones maximè, vim, profanationes templorum, atque execrationes. Timorem verò Dei inprimis proponat; neque putet remittenda frena esse appetitibus, aut soluendam conscientiam: quin potius arctissimum se in ordinem ingredi, austerissimum iuxta ac periculosissimum præ omnibus ordinum reliquorum conditionibus.* Reuerà sic habet; neque molles decet esse equitum animos in tantis tam quotidianis discriminibus salutis. Si animarum simul pericula æstimarent, aliter profectò secum statuerent. Soli ferè aut pauci quotidie exploratum, cognitum, excubitumque proximè hostem mittuntur: primi
 in

in hostem impressionem dant; vltimi prælio excedunt, semper telis mortique obiecti. An hos non decet animo semper ad honestam sanctamque mortem esse comparatos? Quam multi tamen sunt, qui per diem lasciuunt, vesperi apud inferos cœnaturi? Verè in eos quadrare videtur exprobratio illa Dauidis Regis: *Dormitauerunt omnes qui ascenderunt equos.* Grauis enim lethalisque est somnus, nec admoneri, nec excitari tantorum periculorum sonitu circumstrepente. Miseris fanè hisce nihil aliud expectandum est, atque illud à Zachariâ prædictum cap. xii. *In illâ die, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem eius in amentiam.* Tristem profectò amentiam! sopitos præcipitari in tartara, quibus equi sui & quadrigæ poterant fuisse saluatio, si bonis probisque esse lubuisset. Quibus equi poterant fuisse vectores in cælum, perinde vt equi ignei Eliam eò subuexere, si charitatis igne arsisent; iam rapi, prò dolor!

Inferni Rectoris equis. — illuc, heu!

Illuc, vnde negant redire quemquam.

Iam de fide obseruantiaque in Præfectos. Apud Romanos olim solebant solùm sacramento rogari milites à Tribunis; at Flacco & Varrone Consulibus, iureiurando milites fieri cœpère. Ita Liuius lib. xxii. *Milites tunc (quod numquam antea factum erat) iureiurando à Tribunis militum adacti, iussu Consulium conuenturos, neque iniussu abituros (nam ad eam diem nihil præter sacramentum fuerat) & ubi ad Decuriatum aut Centuriatum conuenissent, suâ voluntate ipsi inter se equites decuriati, centuriati pedites coniurabant: SESE FVGAE ATQVE FORMIDINIS ERGO NON ABITVROS, NEQVE EX ORDINE RECESSVROS, NISI TELI PETENDI, AVT SVMENDI, AVT HOSTIS FERIENDI, AVT CIVIS SERVANDI CAVSSA. Id ex voluntario inter ipsos fœdere, à Tribunis ad legitimam iurifurandi adactionem translatum.* Aqua hîc hæret viris doctis; neque satis explicant quid intersit inter sacramentum & iurifurandum. Glareanus obseruat, à Liuiio lib. x. vocari etiam iurifurandum Samnitium, quod per sacra fiebat. Sigonius

nusait à Seruio lib. VIII. Æneidos idem discrimen poni inter coniurationem & sacramentum. at certè non sunt idem coniuratio & iusiurandum ; sed contrà, coniuratio potiùs idem est cum sacramento : nam Liuius ait, coniurasse tum milites, quando sacramentum dabant inter se. Malim igitur sacramentum esse voluntarium, iusiurandum verò necessarium, eoquè distingui. Longè grauiorem litem Liuius infert Modius, quàm ego certè Liuium liberare non queo. Quid enim? Dionysius Halycarnassæus lib. x. & Liuius ipse lib. III. scribit, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in hæc verba iurasse: *Conuenturos se iussu Consulis, nec iniussu abituros.* Quomodo igitur Varronis primùm & Flacci Consulatu iusiurandum adacti sunt, cum tot antè annis iureiurando se obligarint? At è foro & litibus ad equestris militiæ fidem redeo. Illustre eius exemplum prodidit Cæsar lib. VII. Belli Gallici, de equitibus Gallis fidissimis Vercingetorigi Duci suo. *Conclamant, inquit, equites, sanctissimo iureiurando confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad liberos, ne ad parentes, ne ad uxorem aditum habeat, qui non bis per hostium agmen perequitasset. Probatâ re, atque omnibus iusiurandum adactis, postero die in tres partes distributo equitatu, duæ se acies à duobus lateribus ostendunt.* Non inferioris animi facinus Marcellinus tribuit equitibus Procopij lib. XXVI. *Sub execrationibus diris in verba iurauere Procopij, hanc polliciti pertinaciam, quòd eum suis armis defensabunt.* Sed longè excellentissima illius equitis fides, qui perire ipse maluit, quàm Regem suum non seruare. Id narrat Liuius lib. I. Decad. IV. *Rex (Philippus Macedo) quoque in periculo fuit. nam ruente saucio equo, princeps ad terram datus, haud multum absuit, quin iacens opprimeretur. Saluti fuit eques, qui raptim ipse desiluit, pavidumq; Regem in equum subiecit. Ipse cum pedes equare cursu fugientes equites non posset, ab hostibus ad casum Regis concitatis confossus perijt.* Cneij quoque Lentuli Tribuni militum quàm fidum Consuli suo Paulo pectus? Hunc enim Cannensi pugnâ, cum prateruehens equo, sedentem in saxo cruore oppletum vidisset, inquit

quit Liuius lib. xxii. *L. Æmyli, ait, cape hunc equum dum tibi virium aliquid superest; comes ego te tollere possum ac protegere.* Credo mutuâ ipsorum Ducum fide, sic equitum militumque animos, fuisse subinde confirmatos. Scipionem namque, referente Liuius, sic audio suorum sibi studium obligasse, lib. xxii. *Vt ego Rempublicam non deseram, neque ullum ciuem Romanum deserere patiar: Si sciens fallo ex animi mei sententiâ, tum me Iupiter optime maxime, domum, familiam, remque meam pessimo letho afficias.* Fabio verò nolenti pugnae signum dare, nisi iurasset miles victorem se rediturum, apud Liuium lib. ii. *Mar. Flauoleius inter primores pugnae flagitator, Victor, inquit, M. Fabi reuertar ex acie. si fallat, Iouem Patrem gradiumque Martem, aliosque iratos inuocat Deos. Idem deinceps omnis exercitus in se quisque iurat.* Haud absimili iureiurando vsus apud Cæsarem Labienus lib. i i i. *Belli ciuil. Iurat se exercitum non deserturum, eundemque casum subiturum, quemcumque ei fortuna tribuisset, &c. atque idem omnis exercitus iurat.* Et sanè qui equites Rempublicam, Præfectos aut socios deseruere, plerumque turpi fato animas ignobiliter proiecere, quas impendere suorum salutis propriæque gloriæ recusarunt. Ita de Volumnio (aut Valâ Numonio) Vari Legato Velleius Patere testatur lib. ii. *Volumnius, inquit, legatus Vari, diri auctor exempli, spoliatum equite peditem relinquens, fugâ cum alis Rhenum petere ingressus est; quod factum eius fortuna volta est. Non enim desertis superfuit, sed desertor ipse occidit.* Quos verò fortuna seruauerat Cannensi pugna, Censoria seueritas asperius castigauit, Valerio teste lib. ii. cap. ix. *Marcus enim Attilius Regulus & P. Furius Philus Luc. Metellum Quæstorem, compluresque equites Romanos, qui post commissam infeliciter Cannensem pugnam cum eo abituros se Italiâ iurauerant, direptis equis publicis inter ararios referendos curauerunt.* Iam obseruantia veneratioque equitum aduersus Duces & Præfectos huiusmodi exigitur ab Flaminio Crucio, vt neget ad Præfectum ocreatos eos venire posse, qui proficiscendi aliquò rogaturi sunt facultatem, ne vel tantillum sibi sumere videantur aduersus

uersus promptissimam illam obediendi rationem. Transeo ad institutionem militarem. *Post quanta enim volueris stipendia, inexercitatus miles semper est tiro*, ait verè Vegetius lib. 11. cap. xxiii. Id equitem maximè spectat, qui nempe duplicem præ pedite curam habet, sui & equi. Equidem scio, subinde, cùm necessitas subegit, è seruis agrestibusque conscriptum fuisse equitem rudem atque inexercitatum. Pompeius namque Belli ciuilibus lib. 1. *Servos, pastores armat, atque his equos attribuit, ex ijs circiter, ccc. equites conficit*. Memini Cæsarem lib. 1. Bell. Gallic. cùm diffideret Gallis, *equis omnibus Gallis equitibus detractis, legionarios milites legionis decimæ (cui quàm maximè confidebat) imposuisse, vt præsidium quàm amicissimum, si quid opus factò esset, haberet*. Verùm etiam si necessitas eò Pompeium Cæsaremque impulerit; non tamen eâ re Pompeius excultum è seruis pastoribusque, Cæsar peritum è peditibus equitatum præstitit. Scipio certè, cùm apud Liuium lib. xxix. trecentis adolescentibus Siculis, equestri militiæ imperitis, missionem eâ lege repræsentasset, vt singuli Vicarium è Romanis adolescentibus vnum sibi substituerent; *eorum docendorum atque instruendorum curam sine publicâ impensâ Siculis reliquit*, dum & ipsi etiam tum rudes atque indocti ad equestrem militiam ritè erudirentur. *Quam aliam, inquit, egregiam euasisse ferunt*. Non ergo sat est, in equum semel insilisse, vt equestrem profiteare militiam. Decorum quoddam in conscensu, in salitione, in equitatione, in flexu, in cursu tenendum est. Ars magna est, ordinem inter suos seruare in acie & pugnâ. Singularis omnino scientia, equi simul armorumque ritè tractandorum; quibus ferè rebus vniuersa equitis exercitatio continetur. Leo Imperator Tact. cap. vii. §. xxviii. *Vbi, inquit, vnumquemque tum equitem tum peditem seorsim instruxeris, vnamquamque etiam turmam & cohortem separatim exercebis*. §. xxix. *Cohorte equitum ex contubernijs ordinatè constitutâ, narrabit illis Mandator imperata hoc modo*. §. xxx. *Nullus anticipet in conflictatione, nullus tardet, &c. Si extra cõspectum frontis exercitus iueris, intueri in cohortem; persequere*

sequere non quasi ignavus miles, neque ullius exhortationis gratiâ, aliâve de causâ cesses. Custodi miles stationem tuam. Obserua tu signifer, uti hostem iam expugnatum persequaris, &c. Neque hæc innata homini sunt, sed vsu inseruntur. Exordiar igitur ab equitatione, quæ ante militiam apud plerosque iuventuti tradi solita per lusum. Perfarum pueros scribit Herodotus lib. 1. à quinto atatis anno in vigesimum doceri equos ascendere, ferociâ exultantes domare, flectere, & ex ingenti curriculo exiguum in gyrum compellere, ex equis denique pugnare. Eundem morem Tencteri assignat Tacitus libello de Moribus Germanorum. Tencteri, inquit, super solitum bellorum decus, equestris disciplina arte præcellunt. Nec maior apud Catos peditum laus, quam Tencteros equitum. Sic instituere maiores, posteri imitantur. Hi lusus infantium, hæc iuuenum æmulatio; perseverant senes. Inter familiam, & penates, & iura successionum equi traduntur. Excipit filius non ut cetera maximus natus, sed prout ferox bello & melior. Sic Atheniensibus, ait Pausanias lib. 1. erat equester ludus, quem dixere Hippobaton, quo Phocionis filius sapissimè lusit, & victor fuit. Virgilius certè antiquissimè sic institutam Troianam iuventutem per equestrem lusum testatur lib. Æneidos v. ut iam inde à pueritiâ assuesceret equestri dimicatione.

*At pater Æneas nondum certamine misso,
Custodem ad sese, comitemq; impubis Iuli
Epitydem vocat, & fidam sic fatur ad aurem:
Vade age, & Ascanio, si iam puerile paratum
Agmen habet secum, cursusq; instruxit equorum,
Ducat avo turmas, & sese ostendat in armis,
Dic, ait. Ipse omnem lato decedere circo
Insusum populum, & campos iubet esse patentes.
Incedunt pueri, pariterq; ante ora parentum
Frenata lucent in equis, &c.
Postquam omnem lati confessum, oculosq; suorum
Lustrauere in equis, signum clamore paratis
Epitydes longè dedit, insonuitq; flagello.
Olli discurrere pares, atque agmina terni*

*Diductis soluere choris, rursusq; vocati
Conuertere vias, infestaque tela tulere.*

Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus

Aduersis spatijs, alternosque orbibus orbes

Impediunt, pugnaq; cient simulachra sub armis.

Iucundū profectò spectaculū, vtiliusque rudimentū, quàm

Ludere par impar, equitare in arundine longâ.

Hic lusus Troia dictus Ita Suetonius Iulio Cæsare cap. xxxix.

Troiam lusit turma duplex maiorum minorumque puerorum.

Apud eundem, Augusto cap. xliii. *Troia ludum edidit fre-*

quentissimè, magnorum minorumque puerorum delectu. Tiberio

cap. vi. *Præfedit Troianis Circensibus ductor turma puerorum*

maiorum. Nerone cap. vii. *Tener adhuc, necdum maturâ pue-*

ritiâ, Circensibus ludis Troiam constantissimè favorabiliterque

lusit. Venisse hunc usum ab Ascanio in Italiam, idem Virgi-

lius mox refert lib. v. *Æneid.*

Hunc morem cursus, atque hæc certamina primus

Ascanius, longam muris cum cingeret Albam,

Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos.

His enim, vt idem auctor est lib. ix.

Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.

Ac deinde,

Albani docuere suos. hinc maxima porrò

Acceptit Roma. —————

Verè hæc Maro: nec accepit modo Roma, sed tenuit etiam

constanter. Quod vt notissimo confirmem indicio, testatur

in C. Iulio Plutarchus, à puero ita facile ei fuisse equitare, vt as-

suesset etiam manus retrò insertens, & dorso suo implicans, totis

viribus equum admittere. Tacitus lib. xiii. Ann. de Nerone:

Puerilibus statim annis, &c. regimen equorum exercere. quod de

eodem confirmat Suetonius cap. xxii. *Equorum studio vel*

præcipuè ab ineunte ætate flagrauit. Quinimò probis notatos

Romanorum adolescentes, equitandi imperitos, Horatius

indicat lib. iii. Odâ xxiv.

————— *Nescit equo rudis*

*Hæere ingenuus puer,
Venarique timet, ludere doctior.*

Ars ardua profectò atque utilis, sed pueris subinde periculosa. *In hoc enim ludicro*, ait Suetonius Augusti cap. XLIII. C. *Nonius Asprenas lapsu debilitatus est.* Quid mirum, cum & viri hac exercitatione non rarò in discrimen adducti? *Titus Manlius Consul*, cum exerceretur inter equites, ait Liuius lib. x. *ab rapido cursu circumagendo equo effusus, extemplo propè expiravit.* Prudentiùs igitur Græci Nobilitati suæ consulere; quam, cum ad equitandum à pueris informabant, ne ex alto scilicet delaberentur, arietibus imponebant, vt ex Homero adnotauit Petrus Victorius lib. VIII. Variar. cap. IX. Vestigium lusûs huiusmodi hodieque apparet in equestribus nostris, quos *Torneamenta* vocamus; inuersè, quasi *Troiamenta*, seu lusus Troianos. At, non modò Nobilium Romanorum pueri, sed reliqua iuuentus omnis priùs equestribus rudimentis instruebatur, quàm ad equum rescriberetur; adèd equestris institutio necessaria ducebatur. Vegetium auctorem laudare possum lib. I. cap. XVIII. *Non tantum*, inquit, *à tironibus, sed etiam à stipendiosis militibus districtè salitio equorum semper est exacta.* Veterani sunt, quos hîc stipendiosos appellat. *Tirones verò dicti, qui, antequam sacramento probati fuerint, milites non sunt*, ait Isidorus lib. IX. cap. III. Salitio ergo in equos ante militiam tironibus imperata, à veteranis etiam exacta post multorum annorum stipendia. At, quod equestris rudimenti genus hæc salitio in equos? Vegetius explicat loco dicto: *Equi lignei hieme sub tecto, æstate in campo ponebantur: super hos, iuniores primò inerme; dum consuetudine proficerent, demum armati cogebantur ascendere.* Nec temerè, nec sine arte aut gratiâ eam fieri vult Xenophon libello de Re equestri. *Postquam*, inquit, *se allenarit ad conscensionem, tum sinistra librato corpus, dextrâ verò intensâ subleuet ipse sese.* Huiusmodi conscensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum exclusit. *Conscendet autem crure incuruato, neque genu dorso equi impinget, sed in latus dextrum tibiam traiciet.* Quòd si fortè eques sinistra manu ducet

equum, cum gestet dextrâ hastam, equidem censeo utile esse, ut sum ille sibi ut paret etiam à sinistro latere conscendendi. Ecce utilitatem, quæ subitis in casibus maior occurrit. Pergit Vegetius: *Tanta cura erat, ut non solum à dextris, sed etiam à sinistris insilire & desilire condiscerent, euaginos etiam gladios vel contos tenentes.* An vera hæc? an fieri potuere? Certè historiæ Vegetium tuentur. Suidas *Masiam* (Masinissam diuinat Lipsius) scribit *senem sine scansorio fulcro solitum in equum insilire.* Plutarchus *Pompeium senem* narrat *se exercuisse inter milites, & in equo visum, trahentem atque educentem gladium sine difficultate, equo incitato & currente, iterumque facillimè reposituisse.* Firmicus lib. VIII. cap. VI. *Erit qui dorso stans equorum, mirificè se moderatione sustentet, atque apprimè vectus equo armaturas exerceat.* Sed armatos insiluisse quis credat? Liuius de P. Decio patre affirmat lib. VIII. *Ipse incinctus cinctu Gabino, armatus in equum insiluit, ac se in medios hostes immisit.* Mira hæc, imò non mira. *Assiduâ enim meditatione faciebant, ut in tumultu prælij sine morâ ascenderent, qui tam studiosè exercebantur in pace, ait Vegetius loco dicto.* Quid? quòd equestribus in academijs & gymnasijs docebantur, ne discerent sine magistro. O singularem equestris militiæ disciplinam! Lubetne videre, qualis equitum academia? qualis schola? qui equitandi magistri? Audi Xenophontem in Hipparcho. *Cum autem in academia circo equitandum erit, ne excutiantur ab equis, ut supinantes sese & reflectentes cursum ineant, admonitos velim.* Audi Vegetium lib. II. c. XXIII. *Tempore hiemis, inquit, de tegulis, vel scindulis, quæ si deessent, certè de cannis, vluâ vel culmo porticus tegebatur ad equites; & quadam velut basilica ad pedites, in quibus, tempestate vel ventis aère turbato, sub tecto armis erudiebatur exercitus.* Hęc equitum academia, hæc schola. Imò plures fuisse id genus hippodromos, equestresque scholas, pro multitudine equitum, ut credam, adducor auctoritatibus Xenophontis, Vegetij, Cassiodori, Ammiani. Xenophon in Hipparcho: *Iam illa curare debet Magister equitum, ut quàm magnificentissima efficiat & præstet, tum quæ in academiâ, tum quæ in lyceio, tum quæ*

in

in curriculo edi consueverunt. Veget. lib. II. cap. XIX. *In legionibus, inquit, plures scholæ sunt.* Iterùm cap. XXI. *Per diuersas scholas milites promouentur.* Cassiodorus lib. V. Variarum, epist. pænultimâ Theodorici Regis ad Abundantium: *Ostendent iuuenes nostri bellis, quod in gymnasio didicere virtutis. Schola Martia mittit examina. Pugnaturus est ludo, qui se exercere consuevit in otio.* Ammianus initio lib. XXVI. & scholam nominat, & *Tribunum scholæ primæ scutariorum.* mox, *Valentianum agentem scholam secundam scutariorum.* Hi nempe Doctores Magistrive dicti. Glossarium vetus. *Campi-doctor, ὀπλοδιδάκτης. Armi-doctor, ὀπλοδιδάσκαλος.* Ac de equitum Doctore Xenophon in Hipparcho: *Iuuenes ut in equos assilire discant, persuadendi sunt; si verò magistrum adhibueris qui eos instituat, iure laudem consequere non vulgarem.* Vegetius apertè lib. I. cap. XV. *Doctores ad hanc rem artifices eligendi sunt, ut tirones siue in equo siue in terrâ rectum sagittare doceant.* Placètne insignis Doctoris audire documenta ad regendum equum? Audi ex Statio:

*Tum rector genero Polynici indulget habendum,
 Multa monens; ubi feruor equo, quâ suetus ab arte
 Mulceri, nec saua manus, nec liber habenis
 Impetus; Vrge alios, inquit, stimulisq; minisq;
 Ille ibit, minus ipse voles. —*

Hæc tria ergo inter gymnasia equites docebantur, in equos cum armis infilire, equosque atque arma ipsa velut in pugna tractare. Quin hoc consilio, *Armorum tractandorum meditatio,* ait Valerius lib. II. cap. III. à *Publ. Rutil. Conf. Cn. Mallij collegâ militibus tradita est.* Is enim nullius antè Imperatoris exemplum secutus, doctoribus gladiatorum accersitis, vitandi atque inferendi ietus subtiliorem rationem legibus ingenerauit. Sed extra gymnasia, in campo explicatis turmis, vniuersus simul eques ad reliquam equestrem disciplinam instituebatur; ad incommoda nempe loca equitatione superanda, ad ordines seruandos, ad obeundam ritè pugnam, denique etiam ad nandandum atque ambulandum. Quibus omnibus rudimentis

præibant equitem ipsi Imperatores ac Duces, quò præstantiorem haberent equitatum. Documenta singula expediam, ne dictis locupletior credar quàm factis. De umbratico prælio in apertis campis Onofander cap. ix. Strategici: *Equitum quoque exercitationes erunt, aut certatim pugnando, aut cursim insequendo, aut mixtim præliando, aut tumultuariè velitando, in campis scilicet patentibus & planis; ac etiam circa collium radices, quantum per arduas asperitates licebit, attingere. Neque enim debent per inaccessa iuga, aut per præruptos descensus equitare.* Saluberrimum documentum; extrema tamen cautela de prærupto ascensu & descensu explicanda. Nam de asperitate quoque locorum experiundâ Vegetius lib. i. cap. ii. *Equites, inquit, non solum in planis, sed etiam in abruptis & fossarum biatu difficillimis semitis, seque & equos suos assiduè exercere iusserunt; ut nihil ijs in necessitate prælij accidere posset incognitum.* Leo Imp. Tact. cap. vii. §. xxiii. *Hæc faciant in locis planis & campestribus, & ad montium pedes, & ad aspera quoque loca, quantum possunt, accedant.* §. xxiv. *Non modo autem mihi, sed & Maioribus nostris necessarium visum est, ut cum in planis locis exerceantur equi, tum etiam in editis, & condensis asperisq; ut hæc loca agmine factò transeant, atque etiam ad declivia similiter se præparent. Ad quem modum si assuesacti fuerint, neque vectores, neque equos ullus offendere poterit aut ledere.* §. xxvii. *Quicumque suis equis parentes, huiusmodi exercitationibus abstinent, hi, quantum in se est, suam ipsorum salutem produnt. Cuius scientiæ non ignarus Damis, apud Philostratum lib. ii. Apollonio interroganti, Ecquod boni equitis munus esse censeret; respondit: Equo rectè considerare, atque illi fortiter dominari, & frenis in quamcumque voluerit partem circumducere, & in decliuem locum ascendenti frena remittere, in præcipitem eunti frena non remittere. Harum rerum imperiti, ait in Hipparcho Xenophon, seu equi, seu equites, iure optimo quasi mulieres cum viris decertare videbuntur. At instituti & assuesacti transiliendis fossis, munitionibus superandis, & locis præruptis scandendis, quiq; ex altis & præruptis se dimittere & librare assuesacti sunt, & per decli-*

declivia celeriter vectari; hi verò tantò præstant inexercitatis & horum imperitis, quantum aëria & pennigera animantia terrestribus. Atque hanc artem Britannis exploratissimam fuisse, Cæsar observavit lib. 1 v. Bell. Gall. Tantum, ait, usu quotidiano & exercitatione efficiunt, ut declivi ac præcipiti loco incitatos equos sustinere, & brevè moderari & flectere possint. Periculosum reuerà institutum, cui cautelam hanc prudenter admouet Xenophon libello de Re equestri: *In flexibus sistendi equi sunt; neque enim facile est, neque periculo caret, equum concitatum statim circumagere, præsertim loco salebroso ac lubrico. At si equum sistere non placuerit, tum, quàm maximè poterit, tam se quàm equum frenis obliquabit; sin aliter fecerit, sciat leuissimâ de causâ fieri posse, ut unâ cum equo corruat. Verùm, ubi iam post flexum directè prospiciet equus, ibi ad celeritatem instigandus erit.* En, ut nihil minutum atque exile duxerunt in equitatu instruendo summi viri; quod vel maximè, exigendâ ordinum accuratissimâ obseruatione, ostenderunt cum in acie, tum in pugnâ, quò iam flecto sermonem. Et res ipsa postulat in equitatu, ordines longè teneri exactiùs quàm in peditatu. Quas enim turbas non excitent equi, animalia aut ardore ferocia, aut consternatione pauida, dum vulnerantur, dum sternuntur, dum semineces humi voluuntur tractationis impatientes? Proponè tibi faciem equestris pugnae Æneid. xi.

Implicuère inter se acies, legitq; virum vir.

Tum verò & gemitus morientum, & sanguine in alto

Armaq; corporaque, & permisti cade virorum

Semianimes voluuntur equi: pugna aspera surgit.

Orsilochus Remuli (quando ipsum horrebat adire)

Hastam intorsit equo, ferrumq; sub aure reliquit;

Quo sonipes ictu furit arduus, altaq; iactat,

Vulneris impatiens, arrecto pectore crura.

Voluitur ille excussus humi. —

Ergo ordo seruandus, aut certa ab equis pernicies.

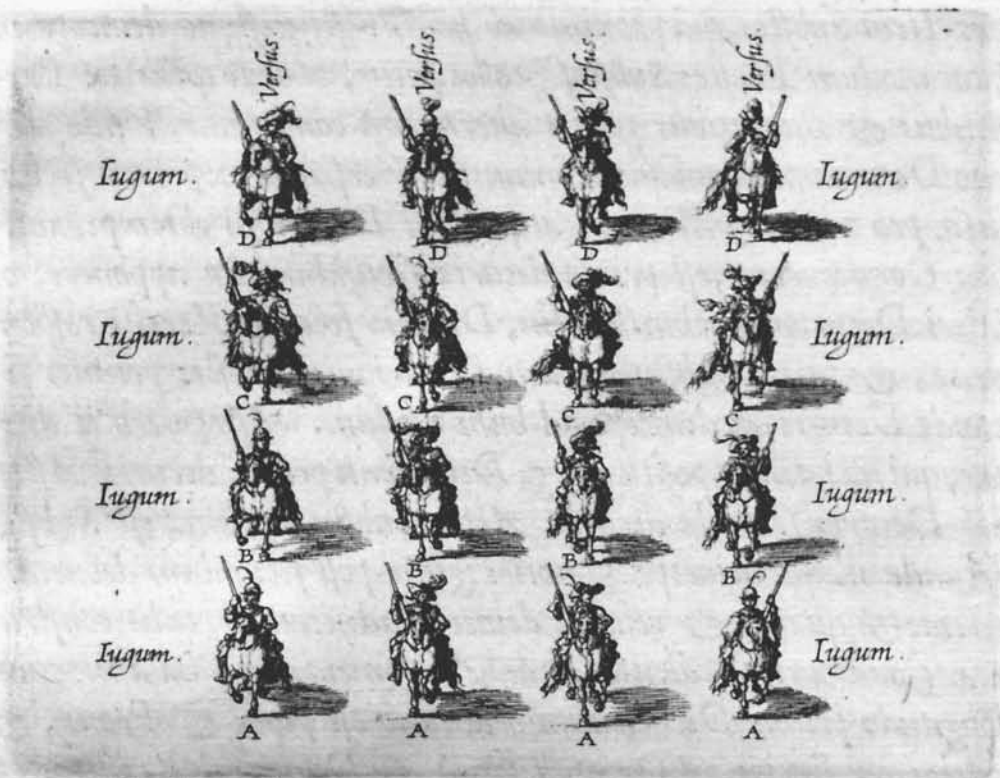
A vocabulis seu formulis equestris ordinationis incipiam,

qua

*quæ utile erit in præceptis explicasse, ait Ælianus libello de Aciebus, ut iam pridem milites, quid quodque significet, certiores, facile quæ per aciem imperantur, intelligere possint & facere. Hæc autem adfert Ælianus: Declinationem aut in hastam aut in scutum, (antè dixit in hastam aut habenam) id est, in dextram, quæ gestatur hasta; aut sinistram, quæ tenetur habena & scutum. Immutationem, conuersionem, reuersionem, & inflexionem. Ad hæc, versare, iugare, reddere in arrectum, euoluere, duplicare. Adde, inductionem, dextram deductionem, laeam deductionem. Phalangem transversam, phalangem arrectam, phalangem obliquam. Intercalationem, præpositionem, suppositionem, postpositionem, appositionem. Denique concludit: Assuefacienda sunt copia, tam pedestres quàm equestres, partim voce, partim signis quæ visu percipi valeant, ut rem aptè ac opportunè, quam quisque exigat usus, possint expedire. Libello tandem extremo, ea quæ voce mandantur (quibus haud dubiè eques assuefaciendus est) velut è formulâ recitat in hæc verba: Age ad arma, assiste ad arma; impedimenta à phalange secedant. Miles attendat præceptis, Suscipe, Recipe, Distra, Erige spiculum, Versa, Iuga, Respice præcedentem. Decuriam suam dirigat tergi ductor. Constituta intervalla conserua. Ad hastam declina, Collige. Ita consiste. Altitudinem duplica, Restitue. Laconicam euolue, Restitue. Macedonicam euolue, Restitue. Choreum euolue, Restitue. Ad hastam conuerte, Restitue. Ad hastam inflecte, Restitue. Quæ omnia quid velint, cum pleraque per se clara sint, multa verò iam exolerint; pauca tantum, quæ in re equestri usum etiamnum habent, Æliani verbis explicabo. Decuriare, inquit, est decurias instituere. Decuria autem est numerus hominum octo, vel duodecim, vel sexdecim, à Duce uno positione simplici ductus. Numerus enim decuria variè ad hunc modum à diuersis Auctoribus datur. (nunc Squadras vocamus eas turmulas; earumque Præfectos Cabos de esquadra, & Caporales seu Capita.) Optimus cuiusque decuria præponi, & ductor ceterorum omnium esse debet, qui & Decurio, & Decanus, & Dux, & Primus, & Præstes nuncupatur. Nam qui proximè Decu-
rionem*

rionem postponitur, *Substes* dicitur; qui verò hunc sequitur, *Præstes*. Item *Substes*, qui proximè ab hoc *Præstite* est; ac deinceps in hunc modum *Præstes Substesq;* collocantur, ut ordo totus ex *Præstitibus & Substitibus* positis alternatim conficiatur. Vnde merito *Decuriam* ita quoque definiunt, ut *Versus* sit ex primis secundisq; pro virtute institutis, atque uni *Decurioni* obtemperantibus. *Condecuriare*, est primæ decuriæ secundam ita apponere, ut lateri *Decurionis* primi *Versus*, *Decurio* secundi *Versus* respondeat, & lateri *Substitis* primi *Decurionis*, *Substes* primus secunda *Decuriæ*, ac deinceps ad hunc modum. *Astes* verò is dicitur, qui ita lateri appositus. v. g. *Decurionis* primæ decuriæ *Astes*, est *Decurio* secunda decuriæ. *Astes* *Substitis* primæ, est *Substes* secunda. itaque deinceps. Quoties igitur post secundam decuriam tertia, & quarta, & reliqua deinceps adijciuntur, talis constructio *Condecuriatio* dicitur; totaque coagmentatio *Phalanx*: cuius longitudo prima *Decurionum* ordinatio est; quæ & *Frons*, & *Acies*, & *Facies*, & *Os*, & *Iugum*, & *Duces*, & *Præstites*, & *Primi decuriarum* vocari solita est. Quantum verò phalangis pone frontem ad tergi usque *Ductores* porrigitur, id *Altitudo* nominatur. *Stare per directum in longum* *Astites*, *Jugare* dicitur. *Stare per directum in latum* *Præstites* *Substitésque*, *Versare* vocabulum accipit. At cur vocatur *Versus*, linea quæ directò à fronte in tergum pertinet, cum nunc in scribendo versum vocemus lineam, quâ manum ducimus à sinistrâ in dextram? Quia olim, ait *Sixtus Arserius* in *Notis Æliani*, scribebatur à summo in imo, non verò ut nunc.

Iam hæc militiæ vocabula etiamsi clara sint, ne tamen molesta sit tironi festinanti lectio, tabulâ subiectâ explicabo.

- A. Quatuor Præstites quatuor decuriarum, quorum secundus est Astes primi, tertius secundi, & quartus tertij. id vocatur Iugum.
- B. Substites singulorum Præstitum, qui item Astites sunt suorum collateronum.
- C. Præstites.
- D. Substites; atque ita deinceps alternatim. Ea linea à fronte in tergum, est Versus.

Ad rem ipsam venio ordinesque servandos; quod genus disciplinæ Æneas apud Ælium definit *scientiam bellicæ motionis*. Nam illud maius quoddam est, ait Vegetius libro 11. cap. xxiii. quòd ordines servare discunt, & vexillum ipsum in tantis permixtionibus comitantur; nec inter doctos aliquis error existit, cum multitudinis sit tanta confusio. Sanè maius aliquid est, nec nisi longâ assiduaque exercitatione discendum. A deoque fatentur Scriptores rei equestris omnes, in primisque Vegetius ipse lib. 1. cap. xxvi. *Nihil magis prodesse in pugna, quam*

quàm ut aſiduo exercitio milites in acie diſpoſitos ordines ſeruent; necubi, contrà quàm expedit, aut conglobent agmen, aut laxent. Nam, ut conſtipati perdunt ſpatia pugnandi, & ſibi inuicem impedimento ſunt; ita rariores atque interlucentes aditum per-rumpendi hoſtibus dabunt. Neceſſe eſt autem ſtatim metu uniuerſa confundi, ſi intercifa acie ad dimicantium terga hoſtis acceſſerit. Illud ergo præcipuè ſummi Duces ſtuduère. Quod ut exem-plis demonſtrem, Scipioni aduerſus Hannibalem prudens ordi-natio non dubiè cauſſa victoriæ fuit, auctore Frontino libro I I. cap. I I. Siquidem nec continuas conſtruxit cohortes, ſed mani-pulis inter ſe diſtantibus ſpatium dedit, per quod elephantum ab hoſti-bus acti, facile transmitti ſine perturbatione ordinum poſſent: eaq; ipſa interualla expeditis velitibus impleuit, ne interluceret acies, dato præcepto, ut ad impetum elephantorum vel retrò, vel ad late-ra concederent. Quo loco idem Frontinus ita Cæſaris ordina-tionem aduerſus Pompeium commendat, ut tandem addat, rem nullam ad victoriam eo die plus Cæſari contuliſſe. Ac licet de peditum iuxtà atque equitum ordinibus iſta accipi poſſint; ſingulare tamen equiti id tribuit Ælianus lib. de Inſtruend. acieb. Haud fieri poteſt, inquit, ut equitum poſteriorum multitu-do eandem præſtet utilitatem, quam in pedebus copijs, ubi ſci-licet ponè renitentes primorem continent altitudinem: equitum namque omnium numerus, corpus, pondusq; unum conſiſtit; itaq; ſit, ut, ſi poſteriores prioribus iuncti renitantur, nihil ſuo impulſu proficiant, imò unà cum alijs labantur; & perturbatis ordinibus, grauiùs ſuo errore, quàm virtute hoſtium, verſentur neceſſe ſit. Quare eius quoque cautelæ certum præceptum adfert Poly-bius lib. XII. Equitum in acie ut plurimum altitudo, ad verum uſum, octo equis vix ampliùs conſtat. Leo Imper. Tact. cap. XII. §. XI. Altitudo aciei equeſtris, quemadmodum Antiqui descri-pſerunt, ad quatuor ſolum equitum altitudinem conſtitui debet; plures enim ſi fuerint, nullam utilitatem apportabunt, &c. §. XII. Haſtati enim, qui poſt quartum equitem conſiſtunt, haſtâ uti in anteriorem partem non poſſunt. Sagittarij autem ſurſum coguntur ſagittas iacere, propter eos qui ante ſe conſiſtunt. Quantum verò

equiti cuiuslibet spatium assignet, nusquam apertè indicat. Perditi certè suum tribuit. vnde & suum equiti proportionè dare conabimur. *Differentia triplex est, inquit, interualli. Nam homo ordinatus, cubita quatuor occupat; densatus, duo; constipatus, unum.* Liceat ad eundem modum de equite nobis ratiocinari, vt *equus ordinatus* occupet, in longum & latum, longitudinem equorum quatuor; *densatus*, duorum; *stipatus*, vnius, in longum & latum; vt se possit nempe equus in orbem circumagere. quod postremum ex *Æliano* ostendemus hoc eodem Capite, sub finem. Hæc spatia atque ordines vt miles accuratissimè teneret, præcipuè verò eques, suprâ quàm credi potest *Maiores* procurarunt. Consilium suggerit *Vegetius* lib. i. cap. xxvi. *Producendi sunt tirones semper ad campum, & secundum matricule ordinem in aciem dirigendi, ita vt primò simplex extensa sit acies, ne quos sinus, ne quas habeat curuaturas; vt aequali legitimoq; spatio miles distet à milite. Tunc præcipiendum, vt subito duplicent aciem, ita vt in ipso impetu, is, ad quem respondere solent, ordo seruetur. Tertiò præcipiendum, vt quadratam aciem repentè constituent; quo factò, in trigonum, quem *Cuneum* vocant, acies ipsa vertenda est. Iubetur etiam, vt instruant orbem, quo genere, cum vis hostium interruperit aciem, resisti ab exercitatis militibus consuevit, ne omnis multitudo fundatur in fugam, & graue discrimen imminet. Hæc si iuniores assiduâ meditatione perceperint, facilius in ipsâ dimicatione seruabunt. O bonum, ô salubre consilium! Sæpè enim magnas copias inordinatas, à paucis militibus ordinatis profligatas legimus, ait de *Aciebus* instruendis *Ælianus*. Eâ re sanè, neque summorum Imperatorum cura hunc ordinum seruandorum laborem subterfugit. *Polyb.* lib. x. *Erant, inquit, motiones, quas autumabat (Scipio) quouis tempore conuenire, quibusq; assuescere oportebat equites, hæc: Inclinatio singulorum equorum in habenas, & rursus in hastam; ad hæc reuersio, immutatio, conuersio cuiusque turma, inflexio & circumflexio. His adde eductiones per decurias cum celeritate ab utroque cornu, quandoque etiam à mediâ acie. Rursum reductiones, seruato ordine, cuiusque turma ad hipparchias.* Insuper
ordi-*

ordinationes in utroque cornu, aut per interiectionem aut adductionem eorum qui caudam ducunt. Cæsar quoque, auctore Belli Africani Hirtio, cum hostium equitatu, leuiq; armatura, nullo modo par esse posset equitatu suo, non ut Imperator exercitum veteranum victorémque maximis rebus gestis, sed ut lanista tirones gladiatores condocere: quo pede se reciperent ab hoste, & quemadmodum obuersi aduersarijs, & in quantulo spatio resisterent; modo procurrerent, modo recederent, comminarenturque impetum, ac propè quo loco, & quemadmodum tela mitterent, præcipit. Mirificè enim hostium leuis armatura anxium exercitum nostrum atque sollicitum habebat; quia equites deterrebat prælium inire, propter equorum interitum, quòd eos iaculis interficiebat. Neque remissiùs Cæsar id egit Philopœmen, insignis equitum Magister, auctore Plutarcho. Is enim turmatim in latus conuertere, & in terga obuertere aciem & flectere docuit, & assuefecit; ut totius circumagendi globi dexteritas unum corpus representaret, suo se contorquens nutu. Scipio verò ex Sicilia petens Africam, ait Valer. lib. vii. cap. iiii. cum ex fortissimis peditibus Romanis trecentorum equitum numerum complere vellet, neque tam subito posset eos instruere; quod temporum angustia negabant, sagacitate consilij affecutus est. Namque ex ijs iuuenibus, quos secum ex totâ Sicilia nobilissimos & ditissimos, sed inermes, habebat, trecentos speciosa arma & electos equos quàm celerrimè expedire iussit, velut eos continuo secum ad oppugnandam Carthaginem auerturus. Qui cum imperio ut celeriter ita sollicitè paruisent; remittere se Scipio illam expeditionem, si arma & equos militibus suis traderent, edixit. Rapuit conditionem imbellis & timida iuuentus, instrumentoque suo cupidè nostris cessit. Addit historiæ huic Lilius initio lib. xxi. quod iam dictum, egregiam hanc alam equitum euasisse, multisque prælijs Rempub. adiuisse. Noluerat alioqui Scipio eos militare, nisi priùs Siculi impensâ suâ eorum docendorum atque instruendorum curam habuissent. Nimirum Scipio exercitatum equis armisque equitem quærebat, non molles imperitosque Siciliae adolescentulos: viros, inquam, non mulierculas. Sanè enim ex legionum exercita-

tionem, ex cursu, ex clamore existit ille animus paratus ad vulnera, ait Tullius quæst. 1. Tusculanâ. *Adduc etiam pari animo militem inexercitatum, mulier videbitur.* Imò ne mulier quidem: nam Amazones saltem equestri gloriâ celebrantur; & Semiramidi, agminum ductrici, equestris statua dicata est. At illi laruæ profectò, hermæque ridiculæ veriùs quàm equites sunt, qui equo pugnare audeant inexercitati. Et eccum tibi, ut spleni aliquantum indulgeas, nobile insignis ἀφιπώϊας exemplum. Ranimirus, Sanctij Maioris filius nothus, susceptâ in Saracenos expeditione, equo impositus (an alligatus?) cùm lanceam dexterâ, scutum sinistrâ teneret, dubius, quâ tertia manu habenas arriperet; Ecqui possim, interrogat, nisi fortè dentibus teneam? cum dicto risum Proceribus, regnum Alphonso VII. reliquit, ad suos reuersus. Ita Collenutius narrat lib. 1. Historiæ Neapolitanæ. Neque disparem laudem ahippo cuidam lanceario tribuit Flaminius à Cruce lib. 1. cap. v. Vidisse se ait bellis hisce Belgicis lancearium, qui cùm haud procul hoste distaret, Præfectum turmæ hac interrogatione appellauit: Cùm lanceam vnâ, frenum alterâ, capite galeam geram, quo iubes prætereà modo me hostem capere? an dentibus? Digni centimano Briareo magistro discipuli, qui manus eis supernumerarias commodet. Et ecce, qui ex tantâ imperitiâ casus existere possint. *Fugaci equo, nudo & infreno, calonum quidam insidens, ne labi posset, ex more habenam, quâ ductabatur, sinistrâ manu arctius illigauit, moxq; decussus, vinculi nodum abrumpere nequiens, per auia saltusque membratim discerptus; iumentum exhaustum cursu pondere cadaueris desinebat.* Marcellin. lib. XIX. cap. XVII. Certè si sub Romanis vixissent Cenforibus, pro frumento hordeum accipere fuissent coacti: neque antè eis in tritico reddita fuisset annona, quàm sub præsentia legionis, Tribunorum vel Principum experimentis datis, ostendissent se omnia, quæ erant in militari arte, compleisse, ut priscis moribus solitum scribit Vegetius lib. 1. cap. XIII. Sed apage hæc Martis nostri dedecora. Non equitandi modò, aut ordines seruandi, sed & tractandorum quoque armorum

scien-

scientiam eques habeat necesse est. Hanc sui ut condiscerent, non solum per doctores, verum etiam per Praefectos ipsos Romani procurabant. Praefecto legionis id munus adscribit Vegetius lib. II. cap. IX. *Arma, inquit, omnium militum, item equi, &c. ad curam eius pertinebant. Disciplina eius & severitas, exercitatio non solum peditum, sed etiam equitum legionariorum precepto eius quotidie subdebatur.* Decurioni etiam turmae id assignat cap. XIV. *Decurio turmae equitum praepositur, qui turmales suos, id est, equites, sub cura sua positos erudire possit ad omnia quae equestri cura deposcit.* Verum, ut notam acceptamque semel artem retinerent, *Romanorum novi milites, ait Vegetius lib. II. cap. XXIII. mane, & post meridiem ad omne genus exercitabantur armorum. Veteres autem & eruditi sine intermissione semel in die exercebantur armis. Neque enim parva aut levis ars est armorum (eodem affirmante lib. I. cap. IV.) siue equitem siue peditem sagittarium velis instruere.* Leo Imperat. *Tact. c. VII. §. IV. Equites exercebis ad sagittas celeriter coniiciendas. §. IX. Ut sagittas in omnes partes equo currente iaciant. §. X. Ut sagittas assidue & contentè ex equo currente iaciant. §. XII. Vtile verò est in ipso itinere faciendo, ut quidam ex illis suis se locis exerceant, & contentur haec ex equis facere. Hoc modo ipsum iter expeditum erit, & equi minus atterentur. §. XXII. Similiter exercebis equites ad decertationes quasdam & dimicationes, insectationes, conflictationes, velitationes & sagittarum iaculationes. §. XXXI. Turmae equitum exercitatio per se talis est, ut ordinatè se quasi in acie moueat, vel cursu ad aliquod signum contendat, & ibi consistat, &c. §. XXXII. Aliud genus est mouendi, ut equabiliter procedant. §. XXXIII. Aliud genus est, ut ad latus idoneè densentur, & ad caudam, &c. §. XXXIV. Aliud genus est, quando in caudam densantur, &c. nam & ad altitudinem (non solum in latus) densari acies debet. §. XXXV. Aliud genus est, ut post perfectam densationem in latus, sic densati ambulent; decanis & quintanis in anteriores partes inclinantibus, & sua ipsorum capita scutis suis atque equorum colla tegant, hastas tectas scuto humeris gestantes: tumque procedant ordinatè, cum tripudio, id est mediocri quodam*

quodam motu, qui κάλκα dicitur, &c. §. XXXVI. Aliud genus est, ut incurfione quasi interdum perfequantur curfores, quos nunc Proclafas nominant; interdum ordinatè ut defenfores, quos nunc Vindicef appellamus. §. XXXVII. Aliud genus, ut retrocedant paululum, & rurfus conuertantur, &c. inter exercitandum hafas habeant fublataf directè. §. XXXVIII. Aliud genus est, ut ordinatè fe in leuam aut dextram tranfferant. §. XXXIX. Aliud genus est, ut in quibus confiftunt locis, in eifdem interdum fe uertant, interdum frontem aciei commutent. §. XLIX. Ifta exercitationum forma fcripto tradenda Turmarchis tuis funt, reliquifq; cohortibus qua feorfim exercentur. §. L. Ipfo aftus fquallorifque tempore, utile eft ad patientiam laborum exercere milites: nemo enim fcit quo tempore bellandum erit, aut quid in bello ex ufu futurum fit. §. LI. Ifta exercitatio inftituenda, qua fi bellum ipfum gereretur. Credo, eo quoque confilio tot equeftres ludos ab Romanis inftitutos, ut honefto iucundoque in fpeciem exercitio equeftrem militiam quàm florentiffimam conferuarent. Hinc Latinæ feriæ, hinc Circenfes, hinc Equiria, alijque equeftres ludi frequenter dati, de quibus Romani Scriptorum. Ac Latinæ quidem feriæ etfi Latinis inuentoribus ortæ, Romanis tamen funt receptæ, auctore Halycarnaffæo lib. i v. quas his uerfibus Maro defcripfit lib. v ii. Æneidos:

*Ante urbem pueri & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitantque in puluere currus:
Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent, curfufque ictufque laceffunt.*

Acti mense Aprili in facro Monte notantur Calendario Romano. Circenfes variâ quidem diuerfarum exercitationum pompâ, fed equeftri præcipuè decurfione celebrabantur, ut à Liuiio defcriptos legimus lib. XLIV. Iuuenes quidam Romani, ludicro Circenfi ad ufum belli uerfo, partem humillimam muri cæperunt, &c. Nec femel quadrigis, femel defultore miffo, uix unius hora tempus utrumque curriculum complebat. Inter cetera, fexageni fermè iuuenes, interdum plures, à paratoribus ludi armati inducebantur. Horum inductio in parte fimulachrum decurrentis
exerc-

exercitûs erat, ex parte elegantioris exercitij quàm militaris artis, &c. Sic Suetonius quoque in Iulij Dictatoris Vitâ, defultorijs equis actos Circenses refert, vt notauimus Lib. 11. Clariùs etiam in rebus Diocletiani: *Præter sollemnes bigarum quadrigarumq; cursus, prælium etiam duplex, equestre atque pedestre, commisit.*

Hinc ergo *missus equorum* passim apud Scriptores, quales centum Claudius & Diocletianus ludo vno dedisse, ab eodem prædicantur. Cuius ritûs haud immemor Claudianus, Manlio Theodoro Consuli creato Circenses institutus, parari equos iubet, Panegyri Manlianâ:

*Illustret Circum sonipes, quicumque superbo
Perstrepit hinnitu Batim, qui splendida potat
Stagna Tagi, madidâq; iubas aspergitur auro.*

Equiria quater quotannis celebrata, signat Calendarium Romanum, Ianuario, Februario, Martio & Aprili. *Equiria*, inquit Festus, *ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum.* Huc spectant illa Nasonis 11. Fastorum extremo:

*Ex vero positum permansit Equiria nomen,
Quæ Deus in Campo perspicit ipse suo.*

& alibi rursus:

*Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quem Tiberis curuis in latus urget aquis.
Qui tamen eiectâ si fortè tenebitur undâ,
Cælius accipiet puluerulentus equos.*

Nunc ad reliqua equitum rudimenta. Superfunt *Natio* & *Ambulatio*. *Natationis discendæ causâ Romani Campum Martium vicinum Tiberi delegerunt. Quare non solum pedites, sed equites, ipsosq; equos vel lixas, ad natandum exercere per commodum est; ne quid imperitis, cum necessitas incumbit, eueniat,* ait Vegetius lib. 1. cap. x. Morem confirmat Horatius lib. 1. Odâ VIII.

Cur neque militaris

Inter æquales equitet? Gallica nec lupatis

T

Tem-

Temperet ora frenis?

Cur timet flauum Tiberim tangere? —

nempe post exercitium cursûs, in Campo Martio, quem al-
luit Tiberis. Iterùm lib. III. Ode VII.

Quamuis non alius flectere equum sciens

Æquè conspicitur gramine Martio:

Nec quisquam citus equè

Tusco denatat alueo.

Cato sanè apud Plutarchum filium suum docuit non solum equitare, sed fluminum vorticosâ natando transmittere. Batauos equites hac laude donat Iunius historiæ suæ Batauicæ cap. vi. non paucis vetustatis testibus aduocatis; in quibus Tacitus, Iulij Agricolaë Vicâ: *Batauorum auxiliarium ope, Iulius Agricola tentatam antea, sed infeliciter, Monam Britannia insulam in deditioem accepit, quando non classe aut nauibus insulam ingressi, sed patrio nandi vsu, quo se pariter & equos atque arma regunt, difficultatem omnem superauere.* Hem, inquires, Bataui equites! Eculeus Batauo equus est, & Martyrem vocamus equitem Batauum. Nunc quidem ita, sed olim insignis eorum fama, facta etiam nobiliora. Quin Germanorum nomine indicatos à Dione Batauos, vult Iunius, vt faciat Batauos natatores. *Immisit Germanos, quibus mos est etiam per rapidissimos fluuios leui de causâ in armis transnare.* Vides Lector, ait Iunius, hîc etiam Germanorum appellatione Batauos à Dione designari. Mox subiungit: *Quid verò clarius illis Taciti verbis lib. xx. vbi initia Bataui motûs. Erat, inquit, domi delectus eques, præcipuo nandi studio, arma equosq; retinens, integris turmis Rhenum percurrere.* Confirmat hoc ipsum Dion Nicæus de vniuerso Batauorum equitatu. ait enim, Hadrianum Imperatorem summam copiarum gessisse curam, vt diligenter exercerentur; *ita vt equites Bataui Istrum seu Danubium armati transnarent.* Hunc eundem fluuium anno M. D. XCIV. traiecêre Tartari, manu vnâ tenentes equorum caudas, alterâ gladios, ait Conzenius noster lib. x. c. xxxvi. At is mos exoleuisse Romanis aliquando videtur, nisi Tacitus

tus fallit. *Miles Romanus*, ait lib. 11. *Histor. armis grauis, & nandi pauidus. Germanos fluminibus suetos leuitas armorum & proceritas corporum sustollit.* Non pauca alia adferentur exempla equestris natationis Lib. 1 v. Cap. 1. vbi de equitum munere in fluuijs traijciendis sermo instituetur. Equus alioqui generosus naturâ suâ

— & fluuios tentare minaces

Audet, & ignoto sese committere ponto.

De ambulatione Vegetius lib. 1. cap. xxvii. *Diui Augusti*, inquit, *atque Hadriani constitutionibus precauetur, ut ter in mense tam equites quàm pedites educantur ambulatum:* (hoc enim verbo hoc exercitij genus nominant:) *& equites diuisi per turmas, armatiq[ue] [decem millia passuum] peragebant, ita ut ad equestrem meditationem interdum sequerentur, interdum cederent, & recursu quodam repedarent.* Sed de hac infrâ, vbi de equorum agitur curâ. Hæc igitur summa equestrium exercitationum, quas quidem apud Veteres reperio. Vtinam æuo nostro vel pauca florere saltem, quæ necessaria bello & pugna! Salicionis, equitationis, lanceariæ decursionis seu Troiæ vestigia adhuc pauca supersunt apud Nobilitatem; at cetera equestris militiæ rudimenta vbinam vigent? scholæ equestres nullæ, Hippodidascali nulli, natatio nulla, ambulatio rara; armorum ex equis tractatio, ordinumque seruandorum exercitatio vix vlla. Nec noua hæc querela. Iam Vegetius æuo suo deplorabat lib. 11. cap. xxiv. *Athleta, venator, auriga, præter exiguam mercedem, vel certè plebis fauorem, quotidianâ meditatione artes suas aut seruare aut augere consuescunt. Militem (cuius est manibus seruanda Respublica) studiosius oportet scientiam dimicandi, vsuq[ue] rei bellica iugibus exercitijs custodire, &c. Artifices scenici ab artificijs non recedunt pro laude vulgi. Miles sacramento lectus, ab exercitijs armorum, vel nouellus, vel iam vetustus, cessare non debet, cui pugnandum est pro salute propriâ & libertate communi.* Recentiores, qui de re equestri scripsere, ut splendorem militiæ veterem aliquatenus reuocarent, nonnulla ab antiquis ad militiam nostram vtiliter sanè traduxerunt.

duxere, ignari fortè (vtpote militiæ magis quàm Antiquitatum periti) tam antiqua præcepta sua esse; atque facile constabit cuilibet, ea cum ijs, quæ hoc Capite à nobis sunt allata, componenti. Depromam strictim necessaria eorum præcepta, vt hanc quoque vtilitatem admisceam voluptate Lectoris.

Ad inscendendum cum armis equum, Flaminius à Cruce lib. 1. præcipit Lanceario, vt sinistrâ habenas iubamque tenens, dextrâ lanceam, sinistram pedem imponat stapiæ, dextrumque ephippio traiciat. Cui geminum ferè monitum suprâ allatum ex Xenophonte.

Arcubusario ascendenti & desilienti, vt suspensam è torque fistulam tantisper imponat humero dextro, ne, dum ea longiùs dependet sub alâ dextrâ, dextrum conscendentis descendentiue crus impediatur.

Intercapedines equitum inter se, Ioannes Iacobus Valhausius lib. 11. admetitur varijs modis, laxando aciem, aut constipando. Laxatur, ait, interuallo quadruplici. Primum est quatuor passuum, secundum est octo, tertium est duodecim, quartum est sedecim passuum in omnem partem. Constipatur verò acies tribus modis: semel, comprimendo simul Iuga & Versus; iterùm, densando Iuga sola, diducendo Versus; tertium, iungendo Versus solos, & laxando Iuga. Adspice, si fortè hæres.

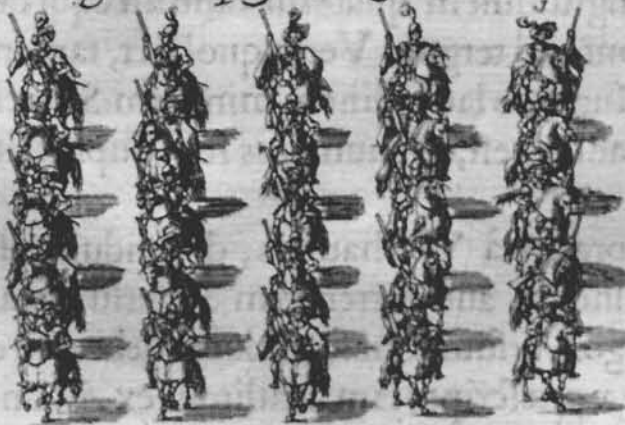
Juga et Versus compressa.

Versus compressi. Juga laxa.

Juga compressa. Versus diducti.

Veteres, quod sciam, equiti spatium non definierunt, nisi quod Ælianus lib. de Aciebus insinuet esse debere longitudinem equi ipsius. ait enim, ideò *equestres acies illas quadratas esse optimas, quæ duplicem numerum habent in longum, & simplicem in altum.* Verbi gratiâ, equos octo in longum, quatuor in altum. Etenim longitudo equi à capite ad caudam, respectu suæ latitudinis, plus spatij in altum tenet; pluresq; equi per Iuga ordinantur quàm per Versus eiusdem magnitudinis. Aspice:

Hic ob longitudinem quaterni tantum equi ordinantur in altum, à fronte ad tergum Versu quolibet, tamen octoni sunt in singulis Iugis ob latitudinem minorem. Sic acies, quoad figuram, quadrata est, etsi numerus Iugi duplex sit præ numero Versus.

Monet præterea Walhausius, docendum esse equitem, qui inter eundem aut currendum è Versu faciat Iugum, & contra è Iugo Versum, qui se evolvere debeat in dextram aut lævam. Quæ præscripta iam attulimus ex Æliano.

Flaminius à Cruce frequenter inculcat ordinum observationem,

tionem, cùm in progressu tum in cursu, sed maximè in ipso conflictu, quibus constanter seruat, victoriam; turbatis, certissimum auguratur exitium, eoq̄ue hæc equiti tradit rudimenta lib. 1. cap. vi.

i. Eques omnia classici signa distinctè internorit, ijsq̄ue exauditis, quàm celerrimè exequatur imperia, seu equi sternendi, seu conscendendi, seu ad principia decurrendi, seu progrediendi; caueatq̄ue esse postremus. Ita Ælianus quoque de Acieb. *Assuefacienda sunt copia tam pedestres quàm equestres, partim voce partim signis, vt rem aptè ac opportunè, quam quisque exigat vsus, possint expedire.*

ii. Vt eques eâ parendi celeritate assuescat, ait Ludouicus Melzus, Præfecti nonnumquam, dato exeundi signo, subito cum Vexillifero inter primos ad principia adsint, stationeq̄ue euecti, mulctent indiligentes & testudineos moratores. Id Vegetius suggestit lib. 111. cap. ix. *Dux sepiùs tentabit, quemadmodum ad signorum indicia, ad præcepta vel nutum suum, diligenter obtemperent.*

iii. Præfecti nouitiarum turmarum, ait Flaminius, singuli turmam suam in quaternas decurias seu squadras diuidant. Decuriæ cuique Decurionem & Subdecurionem præponant (hos Cauos seu Caporales, eorumq̄ue Vicarios appellamus.) Decurio & Subdecurio quilibet suorum equitum nomina catalogo inscripta habeant, eosq̄ue noscant. Paria Xenophon in Hipparcho, Ælianus de Instruend. aciebus adferunt, vbi de Decurione, Subdecurione, & Quincurione, & Condecuriatione.

iv. Dum ad principia sub vexillum conueniendum erit, Decurio quilibet à tabernaculo Præfecti, vel Optionis, turmulam suam præcedat; Subdecurio sequatur; vijsq̄ue angustis decuria incedat extensa in Versum; itinere lato, expansa in Iuga tria quaternave, pro numero equitantium. Eundem incedendi ordinem latis angustisq̄ue itineribus Xenophon præscribit Hipparcho.

v. Dum se decuriæ iungunt seu condecuriant, prima & secun-

secunda per Iuga Versusque inuicem subiunctæ occupant dextram; tertia & quarta, item subiunctæ inuicem, læuam tenent; Præfectus, Præstes esto; Vexillifer, Substes. Decuriones quaterni Vexillifero hinc inde bini sunt Adstites; Subdecuriones quaterni sunt Tergiductores seu ἄγχοί. Præceptum id ex Æliano sumptum, libello de Aciebus, vbi docet quid sit Euolutio & Duplicatio.

VI. Si Præfectus turmam in duas diuidi iubeat, ipse retentis primo & secundo Decurionibus, ac Vexillifero, duas dexteris decurias ducet: eius Optio duas sinistras; comitantibus item Decurionibus tertio & quarto.

VII. Iuga singula Quirastriorum VValhausius in vijs iubet esse non latiora equitibus quinis, in campo denis. Lanceariorum Iuga per vias, equitum quaternum, per campos octonum.

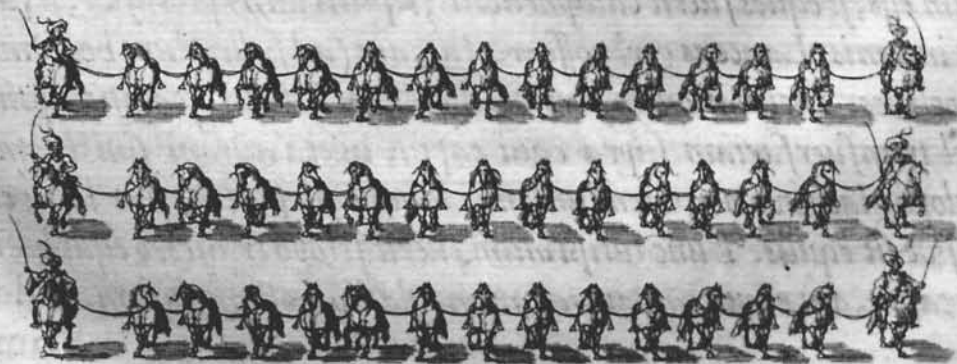
Hic ordo Flaminij sanè splendorem mihi habere videtur, & insignes prætereà vtilitates. Splendorem quidem, cum turma tota initiò diuisa, concurrens subitò, non tumultuariè tamen, tanto ordine celeritateque coalescit, iterumque se diducit vel nutu vnico Præfecti, si aliquantum assueuerit eques. Vtilitates; quia nullo turmæ ordine perturbato, decuria quælibet cum Decurione, Subdecurione, certisque equitibus suis, statim ad Præfecti imperium educi, dimitti que quaquà versus potest: si verò in hostem, (quacumque is parte eam assultabit, seu fronte, seu tergo) decuria instar Amphisibænæ vtrimque caput seu Ducem habet; planè vt simul, duabus ex partibus, hostem sustinere possit; partim versa cum Decurione in frontem, partim in tergum cum Subdecurione. Atque hæc turmæ institutio sanè expeditissima, à Xenophonte in Hipparcho descripta est, ne quis existimet esse rem nouam. *Vt clandestinâ, inquit, imperandi ratione educatur equitatus, vtile erit Decuriones constitui, & cum Decurionibus Quincuriones, vt quàm paucissimis enuntient singuli; &, vt frontem efficiant largiorem sine tumultu & confusione ipsi Quincuriones; qui ab altitudine in longitudinem ordines porrò agant, postulante id occasione.*

sione. Redeo ad recentiore[m] armorum tractationem. Flaminii lib. I. cap. VII. optat equites omnes prius inter Arcabufarios merere, quam in Quirassarios aut Lancearios adscribantur. Eam nempe primorum rudimentorum quasi scholam quamdam esse arbitratur. Atque id sanè iam à Vegetio monitum ostendimus, qui *militēs scribit olim per varias scholas promotos.* Iusta Flaminij contentio videtur, ne citius ex Arcabufarijs eques transcribatur, quam artis eius sit peritus; perinde, vt qui litteras discunt, non nisi post rudimenta ad altiores disciplinas admittuntur. Arcabufarium ergo vult de pedibus primùm instrui iaculandi arte; deinde ex equo, vt certius feriat; subinde etiam in ipso cursu, ne à flammâ vultum metu auertat. Doceri deinde fistulam nitro implere in cursu, ipsoque receptu. *Cuius rei si tempus non suppetat,* inquit VValhausius lib. II. cap. III. *gladio & sclopo se defendet; scietq[ue] auerso equo, ipse aduersus, glande hostem petere, instar Parthi hip-potoxotæ.* Quirassarium iisdem propè legibus instruit VValhausius lib. II. cap. II. aitque *præcipuè assuefaciendum gestatione armorum, utpote grauium: monendum verò, vt succussatione in hostem eat, nisi cursu fortè insequatur fugientem. tantillo autem interuallo sclopum explodendum, vt flamma fumusve hostem propinquum lambat. Munus eius ferè esse in hoste sustentando magis quam assultando, nisi cum totâ simul incurrat turmâ, quando nempe iam acies hostilis fuerit perturbata; quo tempore gladijs cominus depugnabunt.* Lancearios VValhausius lib. II. cap. I. iubet obtinere (si possint) *sinistrum hostis latus, quò inde facilius eques equusq[ue] sterni possint. Docet deinde, tres aduersarij partes lanceâ peti posse; summam, mediam, imam. Equi pectus aut latus fodiendum esse, si eques fuerit cataphractus; equitis latus pectusve, si fuerit inermis. Lanceas geri posse erectas, aut (ad fallendum hostem) procliuēs. Inclinationem fieri vel directam à dextro capitis equini, vel transuersariam supra equi caput, iuxta aurem sinistram. Sclopo gladiove non utendum, nisi lancea sit fracta, aut lesus casusve sit equus. Tunc tutissimum fuerit sclopo traicere equi hostilis caput, aut ceruicem, aut armum; gladio hostem ipsum.* Addit

Flaminius lib. i. cap. xxiv. ex re esse, ut Lancearius in hostem daturus impressionem, sinistram stapi alorum habeat dextro breuius; cum, ut in hostem fortius incurset ipsa corporis proclinatione, tum ne, sui ipsius repercussu in sinistram actus, decidat, ephippijque, cingulas frangat. Summam verò victoria spem in eo ponit, si prius in hostiles turmas Lancearij incurrant, quam hostili incursum ipsi prauertantur. Cum enim lancearum vis omnis ipso procurfionis impetu imprimatur, si hostis anteuertat Lancearij cursum, statim omnis interit lancearum usus, ob propinquitatem. Quod si eueniat, tum in longa se Iuga duplicata expandent, aut in orbem duplicem conuoluent, sclopisque tuebuntur. Musquetariorum (quos *Dragons* Valhausius appellat) eadem ferè rudimenta sunt quæ peditum, cum non nisi de pedibus pugnent. Eorum verò, quos Flaminius Musquetarios franquos vocat, vix alia est disciplina atque Arcabufariorum, nisi cum desiliunt ad pedes. Tum enim (vti Dragoniorum) singularis eorum ars versatur in dimittendis colligandisque equis, ne quid absentibus rectoribus turbent. Descripsit eam accuratissimis præceptis Flaminius lib. i. cap. xxii.

I. Equites singuli hippodesmata seu habenas alteras habebunt conuolutas, suspensasque è freni equini sinistrâ parte. Decuriones Subdecurionesque singuli habebunt habenas duplices, ex vtraque parte vnas.

II. Singularum decuriarum equi Iugo vno duobusve inuicem subiunctis pro numero colligabuntur. Interpono quod prudenter adfert Leo Imper. Tact. cap. ix. §. xlviij. *Equitum (ubi descenderint) equos, si pedites vicini sint, longè ab illis separa: ne, si ex acie ad equos recurratur, perturbatio fiat.*

III. Ut ordine equi stent, Præfectus & Optio equos suos seruilis custodiendos dabunt. Decurio primus cum decuriâ suâ euehatur passibus ante turmam vicenis, Iugaque decuriæ suæ omnia explicabit in Iugum vnum; ibique cum exscenderint, eques quilibet, celerrimè habenis è sinistrâ freni sui explicatis, reuinciet frenum Adstitis sui dextri. quod idem facient decuriæ singulæ.

IV. Decurionum Subdecurionumque equi, latera Iugorum hinc inde claudent, eorumque habenas retinebunt equites cuiusque decuriæ duo; equosque ceteros sociorum vacuos custodient.

V. Hi equi vacui vectores suos, iam pedites factos, tegent à tergo.

VI. Hos equos inter & pedestrem turmam Vexillifer tutus consistet.

Hucusque de ordine ante pugnam. In conflictu verò ipso, vbi tantus animorum vel ardor vel timor, vbi concursus & præfens hostis; maximâ non solùm arte, sed & animi præfentiâ opus est ad rem benè gerendam, ordinesque seruandos. Pro quo illud seriò constanterque tenendum est, non solùm, iniussu Ducis, neminem ad pugnam se mouere posse; sed etiam, non nisi aduersus eam hostilis exercitûs partem turmâmve, quam Dux designarit (quæ ferè esse solet opposita ex aduerso) decertare debere. Polyb. lib. x. *Nihil esse iudicabat (Scipio) tum periculosius tum inutilius equitibus, qui solutis turmarum ordinibus discrimen praliij experiri sustinerent.* Ac tum etiam temperandum monuit Leo Imper. Tact. cap. xiv. §. lxxi. *Equitibus præcipies, ne nimis impetuosè ruant in hostes, neque à pedestri acie longius recedant, quamuis hostes profligentur.* Quâ lege soluendus est equitum impetus, cum acies iam perfracta est, mandatque se hostis fugæ: tum enim probem, quod fecisse Fabium Cæsar narrat lib. viii. Belli Gallici: *Quantum equorum vires ad persequendum, dextraque, ad cadendum valent, tantum eo pralio intersciunt.* Numquam alioqui, nisi admodum rarò, concurrì collatis signis, seu acie totâ, sed

turmulis paruis in ferram diuisis, vt dicitur Libri sequentis Cap. v. Nam aliàs certè vnico prælio, eoq̄ue infelici, bellum vniuersum facilè perficeretur. Hîc iam mihi de ignauis aliquem acclamantem è turmâ turbâve audio: Ecquis hæc tam multa, tam minuta faciat? quis retineat? Bona verba, mi eques. Respõdebo tibi Xenophontis verbis ex Hipparcho: *Si quis autè est, qui multum inesse negotij existimet, si istà ratione ars equestris sit exercenda, is cogitare debet, qui ad gymnicos ludos exercentur, eos multò pluribus & molestioribus urgeri molestijs, quàm qui summâ diligentia exercent equestrem disciplinam. Illi enim se plurimo cum sudore ad gymnasticen exercent; in equestri autem exercitatione plurima sunt plena voluptatis: nam, si quis optaret volucer fieri, nullum est ex humanis operibus quod volatui magis, quàm equitatus, simile esse videatur. Iam verò potiri victoriâ in bello, multò gloriosius est quàm in pugilatu.* Possúmne & hoc addere pro arbitrato meo? Paucula visum iri præcepta, quæque nec aduertens faciet, qui quotidie sese equitando exercebit. Otioso paucissima etiam plurima censebuntur, quia nulla habet per vsum consuetudinemque prompta. Tum demum dubitans cogitat, quâ ratione pugnandum sit, cùm iam est pugnandum. Vt cumque sit, repeto & commendo aureum Vegetij dictum lib. II. cap. XXIII. *Siue legio, siue auxilia fuerint, exerceantur assiduè. Nam quemadmodum benè exercitatus miles prælium cupit, ita formidat indoctus. Sciendumq̄ est, in pugna vsum amplius prodesse, quàm vires.* Addit lib. III. cap. II. *Tanto studiosius armorum artem docendus est exercitus, quòd ei laboris consuetudo & in castris sanitatem, & in conflictu possit præstare victoriam.* Probo sententiam Probi Imperatoris: *Militem non debere comedere annonam gratuitam.*

CAPVT II.

Equus militaris quomodo exercendus.

Equorum militarium scholæ & Magistri. Equi pœnis admonendi & laude. Equestres blanditiæ, clogmus, & poppysmus. Xenophontis artibus vitia curabilia dedocendi sunt meticulosi, immorigeri, tortores, cruciantes, succussores, suffossi, seu cespitatores. Deinde exercendi saltu & flexu. Equorum exercitatorum exempla. Equi distribuendi pro variâ equitum conditione.

NON equites solum, sed ipsos etiam equos assiduo labore conuenit edomari, ait Vegetius lib. II. cap. XIV. Artem primus ostendit Bellerophon, auctore Plinio, quem arte suâ malè perijisse Horatius refert libro I v. Odâ XI.

— *Exemplum graue præbet ales*

Pegasus, terrenum equitem grauatus

Bellerophontem.

Equus certè etiam si naturâ bellicosus sit, arte tamen exercitioque percolendus est; militaris maximè seu bellicus (vt Veteres appellabant) qui equitem in bellum portat. Dossuaria iumenta clitellariosque caballos ad farcinas ablego; de ephippiatis illis ac bellatoribus mihi sermo. His (vt olim equiti) scholæ etiam datæ & Magistri. Magistri, inquam: sic namque Antiquis dicti equorum moderatores. Plato VII. Legum, ἰππῶν δὶδασκαλοὶ. Virgil. III. Georg.

— *Blandis gaudere Magistri*

Laudibus. —

Ausonius:

Quadrupedum genus impositis domitare Magistris.

Scholæ erant, hippodromus & campi. hîc primùm vitia dedocebantur, deinde docebantur bonos mores. Vitia dico, non illa quæ emendari exercitatione nequeunt (qualia senium & morbi, aliaque superiùs enumerata) sed vitia incessûs, saltûs, flexûs, cursûs, pavor subitus rerum nouarum. Hæc emendabantur admonitionibus, virtutes laude inferebantur. Iso-

machus apud Xenophontem in Oeconomico: *Equorum sobolem domitores obsequentem delinimento aliquo demulcent, reluctantem verò virgâ compellunt.* Admonitiones erant, umbra virgæ, virga, calcaria, scutica, stimuli; habent enim similes labra lactucas. Et sic equi certè admoneri dicebantur, obseruante Ludouico nostro de la Cerdâ in Georgicis Maronianis, ac varij de eo genere variè locuti. Staius lib. vi. Thebaid. de Arione equo generosissimo:

—— *Virge alios stimulisq; minisque,*

Ille ibit, minus ipse voles. ——

De calcari Plautus Asinariâ: *Calcari quadrupedem agitabo.*
& Maro Æneid. vi.

Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.
Silius lib. vii.

Ferratam calcem. ——

Virgam alij adhibent. Valer. Max. lib. iiii. *Virgam, quâ ad regendum equum usus, in oculum direxit.* Lucanus i v.

Ora leui flectit frenorum nescia virgâ.
Martialis lib. ix.

Et Massyleum virga gubernet equum.
Scuticam Ouidius Epistolâ i x.

—— *Scutica tremefactus habenis.*

Hæc omnia admonitionum genera Salomon flagelli vocabulo absoluit. *Flagellum equo,* inquit Prouerb. xxvi. sicut Virgilius verberum nomine iiii. Georg.

—— *Prensiq; negabunt*

Verbera lenta pati. ——

Sic ergo admonebantur equi: *Nam Dij quidem id cõcessere hominibus, alios vt doceant orationem; at equum oratione instruxerit nemo. Sin quando ille sese ex animi tui sententiâ gesserit, vicissim ei gratificere, in detrectantem verò imperio animaduertas; facile didicerit facere qua debeat, & facere ad arbitrium tuum,* ait Xenophon de Re equestri. Opus ergo poenâ & laude. Laus adhibebatur voce & manu. *Equi namque non dubiè intellectum adhortationis & gloria fatentur,* ait Plinius lib. viii. cap. xlii.

Voce

Voce fiunt clogmi & poppysmi, auctore Xenophonte de Re equestri. Verba eius sunt: *Neque hoc ignorandum, ποππυσμῶ* (idest, quando labris compressis acutior quidam oris sonus editur) equos mitigari; *κλωγμῶ* verò (qui sonitus fuerit palati & gutturis) incitari. At si quis initio equo offerat gratiora cum clogmo, contraria autem cum poppysmo; citò ille didicerit incitari poppysmo, mitigari verò clogmo. Quamquam & poppysmum pro plausu manûs, seu palpo, vt Plautus loquitur, plures accepere, ait Turnebus lib. i v. Aduers. cap. xv. *Palpo percutere apud Plautum, est blando manûs plausu, & velut poppysmo tangere.* de quo Maro Georg. i i i.

— *Blandis gaudere Magistri*

Laudibus, & sonitum plausæ cervicis amare.

Certè ad assentationem Iuuenalis retulit Sat. vi.

— *Frontemq; manumq;*

Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

Et Plinius quemdam equi mulcatorem poppyzonta appellat lib. i i i. cap. x. Crebra est de hoc plausu equino apud Poëtas mentio. Virgil. lib. xii. *Æneid.*

Circumstant properi aurigæ, manibusq; laceffunt

Pectora plausa cauis. —

Silius lib. i v.

Tum stimulans grato plausa cervicis honore,

Cornipedem alloquitur. —

Prudentius Hymno i i. Peristeph.

— *Blandive manu palpata Magistri,*

Imperiumq; equitis antè subacta pati.

His enim blanditijs equorum animi ad capiendas belli artes adducuntur, nec re aliâ magis

Fingit equum tenerâ docilem ceruice Magister

Ire viam, quâ monstrat eques. —

Nobilis enim equus, ait Cobares apud Curtium lib. vii. *umbra quoque virgæ regitur.* Ordinem huius disciplinæ placet à Marone audire. Is ita de equorum institutione lib. i i i. Georg.

Sin ad bella magis studium, turmasq; feroces,

Pri-

*Primus equi labor est, animos atque arma videre
Bellantum, lituosq; pati. —*

*Atque hoc iam primò depulsus ab ubere matris
Audiat. —*

*At, tribus exactis, ubi quarta accesserit aetas;
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusq; sonare
Compositis, sinuetque alterna volumina crurum,
Sitque laboranti similis.*

Sanè ita educatio instituenda est. Nam ut pueris necessario adiungitur pudor & laudis studium, ita equis addendum calcar & frenum, ait Lycon Troadensis apud Laërtium. Quamquam nolim hac equitem distineri, dum equi nondum è pullis in adolescentiam euasere. Domitoris id munus est. Nam longè satius est, ait Xenophon lib. de Re equestri, perito iam equitandi sese exercere, quàm occupari in pullis domandis. Quare eques tradet pullum suum domitori, sic tamen, ut non secus ac si filium Magistro erudiendum traderet, prescribat quomodo instructum reddi velit. At post hanc quasi infantiam, eques ipse equum suum bello formabit ampliùs, eodem etiam ordine exercitationis. Primùm demet equo timores omnes usu atque consuetudine. Pavidum enim ad omnia animal equus, ut Curtius lib. viii. & Xenophon lib. de Re equestri: *Repentina omnia in equo perturbationes efficiunt.* quod de inexercitato atque insueto plus nimio verum esse, Stadius lib. x. ostendit.

— *Patulas saltu transmittere fossas*

*Horror equis, harent trepidi, atque immanè pauentes
Abruptum mirantur equi. —*

Quin vel re minimâ terri, Horatius insinuat libro i i i.
Odâ xxvii.

*Rumpat & serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagitta
Terruit mannos. —*

Imò Herodotus lib. vii. *Canis inter equi pedes intercursum equum improvise deterritum, & erectum in pedes excussisse Pharnucem* narrat; ut nihil miri sit, sic pauefactos Hippolyti equos,

equos, apud Tragœdum, horribili monstri aspectu:

Tum verò pauidâ sonipedes mente exciti

Imperia solvunt, seq̄s luctantur iugo

Eripere. —————

Cùm igitur in bellis & gladiatorum fulgor, & tormentorum fulmina ac fragor, cadauerum humanorum aspectus, vel constantissimos viros perterrefacere possint, curandum seridò, ne equi tantarum rerum insolentiâ perturbentur. Id Damis apud Philostratum lib. II. suavit, suo illo æuo, quo tamen quieta prælia, nec fulmen vllum igneum; sed solus gladiatorum galearumque nitor emicabat. *Equum, ait, assuefacere oportet, ne clypei sonitum, aut fulgentis galeæ splendorem, nève pugnantium clamorem perhorrescat; hæc enim omnia equestri sapientia conueniunt.* Profectò igitur nunc longè conueniunt magis, cùm horrenda illa tonitrua fulminaque ænearum machinarum, cùm minorum fistularum propinqui ignes sonitusque simul mugiunt ac lucent. Quare non reijciam Persarum consilium, qui, teste Æliano Hist. lib. XVI. cap. XV. *Armata cadauerum simulacra sceno paleaq̄, effarta equis subijciebant, ut casorum in bello conspectum ferro consuescerent, ne rerum terribilium metu affecti, ad rem militarem inutiles essent.* Sanè, ni vsu assuèrint equi, suadeam eos omitti cum Xenophonte de Re equestri: *qui enim formidolosi sunt, non sinunt à se malum dari hostibus, quin equitem sæpè frustrati, in maximas conijciunt difficultates.* En exemplum à Liuiio lib. X. *Essedis carrisque superstans armatus hostis, ingenti sonitu equorum rotarumque aduenit, & insolitus eius tumultus Romanorum equos conterruit. Ita victorem equitatum velut lymphaticus pauor dissipauit.* At opportunè Xenophon libello de Re equestri monet, non irâ, non vi, non flagris metum hunc dedoceri, sed blanditijs potiùs ac morâ. *Equus, inquit, si, quid fortè mali suspicatus, accedere aliquopiam nolet, demonstrandum illi, quòd ea, quæ auersatur, fugienda non sint; hoc quidem equo animoso: sin erit timidior, illud ipsum, quod ei horribile videbitur, contrectabimus, & leniter eòdem ipsum adducemus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutiunt*

X

equis.

equis. Nam quia tum malè mulctantur, huius etiam, quæ suspitione suâ refugiunt, causam esse suspicantur. & post pauca: Si quid fortè perculerit equum, ostendere oportebat, placando, non sciendo, terribile non esse. Tenuisse videtur id præceptum Alexander in domando Bucephalo, quem (vt Plutarchus in eius Vita) animaduertens perturbari aspectu umbra, quæ tremens & agitata ei appropinquabat; freno correptum aduersus solem obuertit. Deinde, cum paululum palpasset, manique leniter ductâ demulisset; vt irâ repletum vidit, sensim abiectâ chlamyde in eum se extulit, tutoque confedit; leuiterque habenâ frenum adducens, absque ictu ullo aut conuulsione compescuit. Vt minas eum posuisse, & iam cursus cupiditate aestuare sensit, laxatâ habenâ, currentem asperâ voce & pedum pulsu instigauit. Cum, qui aderant, anxij primùm tacitque spectassent, postquam exultans gaudio, saluus retroacto equo redyt, omnium acclamatione sublatâ, Philippus præletitiâ etiam illacrymasse narratur, caputque filij (cum equo descendisset) osculatus dixisse: O fili, Regnum tibi par quere; Macedonia iam te non capit. Porro alia periculosa quoque bello vitia deregit ibidem Xenophon, quæ carptim colligam, vt equis eximantur. I. Sunt, qui recusant cum equite ab alijs equis digredi. II. Reperiuntur, qui de malâ educatione, ex equitationibus recurrunt ad domesticos recessus. III. Qui extimulati non obtemperant. Equus autem immorigerus non solum inutilis est, sed saepenumero proditoris vicem obtinet. IV. Detrectationes frenationum & conscensionum, & si qua alia renuat equus, post defatigationem melius comperiuntur. V. Duri oris equos prodit mutata subito equitatio: nam plerique nolunt excurrere, nisi ita flexus eueniat, vt improbior maxilla domum & ad reditum conuertatur. In vitiosis quoque Nonio censentur equi tortores, quos Plautus cruciantes, Lucillius succussatores & succussarios appellat. Alia, quæ prætereâ à Scriptoribus notantur vitia, huiusmodi sunt, vt omnino emendari non queant, de quibus iam supra Lib. I I. Cap. I. Quàm optandum ergo, essent equi omnes, qualis ille Deuxippi equus, qui, auctore Suidâ in voce Ἰππῶ, ita institutus erat, vt & sine habenis ocysimè ferretur, & illo pedetentim,

proce-

procedente placidissimè staret; & declinante ut circumiret, atque in gyrum duceret, agilimè conuerteretur. Aut, si is pro militari tranquillior; quantò melior ille Mezentij Rhœbus Æneid. x.

— Hoc decus illi,

Hoc solamen erat; bellis hoc victor abibat

Omnibus. —

An non hunc talem sic affari lubeat cum Marone:

Rhœbe diu (res si qua diu mortalibus vlla est)

Viximus: aut hodie —

Victor eris mecum; aut (aperit si nulla viam vis)

Occumbes pariter: neque enim, fortissime, credo

Iussa aliena pati, & dominos dignabere Teucros?

Danda igitur opera (monet Hipparchum Xenophon) ut commodos & faciles habeamus equos, cum contumaces hostibus magis, quàm nostris, sint auxilio. Quamquam Germanis olim nullam eius rei fuisse curam, Tacitus de horum moribus refert. Equi, inquit, non formâ, non velocitate conspicui; sed nec variare gyros in morem nostrum docentur: in rectum, aut uno flexu dextros agunt, ita coniuncto orbe, ut nemo posterior sit. Et Cæsar vsu didicit, in idoneos bello Germanorum esse equos. De se scribit lib. vii. Bell. Gall. Trans Rhenum in Germaniam mittit ad eas ciuitates, quas superioribus annis pacauerat, equitesq; ab his accersit, & leuis armatura pedites. Eorum aduentu, quòd minus idoneis equis utebantur, à Tribunis militum, reliquisque, sed & equitibus Romanis atque Euocatis, equos sumit, Germanisque distribuit. Doceri tamen ad statum dum desiliunt equites, assuefieri que laboribus, scribit lib. i v. eiusdem Belli: *Fumentis Germani importatis non utuntur; sed quæ sunt apud eos nata praua atque deformia, hæc quotidianâ exercitatione, summi ut sint laboris, efficiunt. Equestribus pralijs sæpè ex equis desiliunt, equosque eodem permanere vestigio assuefaciunt. Credibile, id facile doceri equos, quibus nihil ingenij ad meliores artes. Stare enim & laborare, vel muli docentur. At verum est, tum Germanos quoque equitatu non valuisse, ut ibidem Tacitus prodit: Plus penes peditem roboris, eoque mixti praliantur.*

igitur equitatus cordi est, curæ ijs sit & equorum cultus, vt idoneos habeant ad omnes belli vsus. Tales certè exercitatione redduntur. Qualis verò exercitatio esse debeat, Xenophontis verbis præscribam ex libello Rei equestris. (præcedenti enim Capite non equi, sed equitis institutionem scripsi.) *Faciendum, inquit, periculum omnium quæ in bello obijci consueuerunt; quæ sunt, fossam transilire, superare vallum, in collem erumpere, de colle desilire.* Iterùm post multa: *Obscurum non est, in pralijs quoque flexus usurpari, cum insequendi hostem, tum se recipiendi gratiâ. Iam verò posteaquam satis esse exercitij videbitur, profuerit tum post quietem repente incitare equum, aliquando auersum ab alijs equis, aliquando ad eos versum; itemq; de celeritate statim remittere, nec non consistere eum pati, & mox flectere atque incitare: non enim dubium, quin venturum tempus sit, quo ambobus illis opus fuerit.* Planè ita ad voluntatem equitis fingendus equus est, vt nihil vmquam faciat voluntatis suæ, seu fessus seu recens; sed perinde cum eo consentiat, ac si in equitem suum versus, vnus esset Hippocentaurus. Ita Chryfantas lib. Pædiæ Cyri apud Xenophontem: *Ex omnibus animalibus maximè amo Hippocentauros, si fuerunt; quippe qui & hominis uterentur prudentiâ, manuumq; artificio & equi haberent velocitatem ac vires, &c. Itaque etiam ipse, si fiam eques, mecum sanè habebò hæc omnia, &c. At ego, si equitare didicero, cum in equo fuero, agam scilicet quæ Hippocentauri sunt; cum ex equo descendero, & cœnabo, & induar, & me quieti dabo, quemadmodum alij homines. Quare quid aliud futurus sum, quàm diuisus Centaurus, ac rursus compositus? Alioqui nihil expectandum ab indomito immorigeroq; nisi*

Vt ferat in præceptis dominum obluſtantia frustra

Frena retentantem durior oris equus?

Eâ re prudenter magnus ille Sfortia præcepit Francisco filio, ne vmquam indomiti oris equo uteretur, doctus periculo suo, ait Iouius: memorabat namque se ab equo (cui, ob oris contumaciam, Draconi nomen) in fossam aliquando præcipitatum, necquidquam retinentem frena, cum Braccianus hostis ex insidijs sibi immineret.

ret. *Qui ergo nactus est equum omnino imperitum saltuum, ait loco dicto Xenophon, is vacuum illum, prehenso loro ductorio, transgressus prior fossam, attrahito ad saltandum. Quod ille si renitatur, à tergo aliquis flagrum aut virgam summis viribus incutiat; ita transiliet non solum illud spatium, sed longius etiam quam debuisset, & in posterum non expectabit verbera, sed ubi senserit modo ponè accedere aliquem, sponte saliet. Postquam vacuum assuefeceris, agitabis etiam inscensum; primum equidem trans minores fossas, mox etiam latiores. In conatu autem saliendo subdes calcaria. Usus suum habet subinde, ut saltu insigni opus sit, aut hostis certè in te insiliat. Narravit mihi Comes Henricus Bergius, machinarum castrensiùm Præfectus, Equitum Pro-Magister, cum aliquando vim magnam hostium ipse minore equitum numero diu sustentasset, fossam pedum vicenùm equestri se saltu transmisisse, neque aliter fuisse euasurum. Referam quod ipse vidi, & videns propè il lacrymatus sum. Inter Crutznacum & Alzæum (oppida inferioris Palatinatûs) dimidio à Crutznaco lapide, lapides duo in agro defossi, eminent altitudine pedum ferè trium, distantes inuicem interuallo pedum xxvi. In his incisa imago equi salientis, adscriptusque dies, quo Fridericus II. Comes quondam Palatinus, tantum spatij eques vnico transuolarit saltu. Hos lapides cum viderem, tacitus mecum ingemui, & Heu, inquam, Magne quondam Princeps, quàm infausto saltu è Palatinatu in Bohemiam, è Bohemiâ in exilium desiluisti! Sed alter, quem iam producam, non patriam modò, at vitam etiam equestri saltu amisit. Vetus monumentum in Castro Ambross. prope Oenipontum testatur, equum ab ephebo nobili subditis calcariibus admissum, ut fossam xx. pedes longam transiliret. Transilijt; sed eques & equus subitâ & vnâ pænè morte conciderunt. Id equi exuuiæ & ephebi vestes hodieque loquuntur, ait Hippol. Guarinonius lib. vi. & ex eo Ieremias Drexelius Prodomo Æternitatis, lib. i. cap. i. §. xx. Denique monet Xenophon in Hipparcho, ut celeri utantur incitatione equites per omne locorum genus, ne loci*

nempe vllius difficultatem detrectent equi. *Etenim hostes*, inquit, *aliàs in alijs consistunt locis*. Has ob res credo præcipuè institutam equestrem illam ambulationem ter in mensem, de quâ ex Vegetio suprâ. addit enim ad calcem cap. xxvii. lib. i. *non solum in campis, verum etiam in cliuosis & arduis locis, & ascendere & descendere vtramque aciem* (equitum & peditum) *coactam fuisse*. Certè vel aduersus morbos salubris ea ambulatio fuerit; *nam equorum præter consuetudinem otiantium pedes vitium contrahunt*, auctore Plutarcho lib. v. Conuual. cap. i v. Ut absolua, Militiâ hac nostrâ discrimen faciendum equorum est; interest enim, quis cui equiti conueniat aut necessarius sit equus. Lancearius (cuius vis tota in celeritate cursûs est) omnino præstanti atque exulto eget equo, qui nempe artem vniuersam teneat, incessûs, saltûs, cursûs, flexûs: καλπάζεν id vocat Plutarchus, Pollux ἰπῶα σίαν κυκλοτερεῖν, rotundum cursum, quod vulgò galop dicimus. Hi equi, quòd magnis impendijs instruantur, quòd rari reperiantur, fecère quoque vt raræ essent paucæque lancearum turmæ, quod notat VValhausius. Quirassario sufficit equus quilibet robustus, modò morigerus sit. Nam aut gradatim incedit, aut succussatim; non currit, nisi cùm hostem fugientem persequitur. Arcabularij & Musquetarij Franqui celerioribus vtuntur, etiamsi ad exiguam elegantiam doctis, modò obsequentes sint. Dragonarijs equitibus dossuarij sarcinarijque caballi ad iter sat sunt, cùm pedites ipsi pugnent. An probanda sit Gothorum cautio, Olaus arbitretur. Is scribit lib. viii. cap. xi. *Gothorum morem esse, vt iunioribus equitibus equi seniores dentur, iuniores senibus*. Quâ de causâ? Ne iuuenes, inquit, equis generosioribus plus nimio exultent atque lasciuiant, senes ne vetulis indormiant. Ego mauelim neque senes equos esse, neque vetulos equites esse, neque iuuenes lasciuos esse; sic certiùs cautum erit. Rectè à Poëtâ monitum:

Solue senescentem maturus equum. —

CAPVT III.

Equiti quanta equi sui habenda cura.

Equi neglecti, amorem exuunt. Xenophontis de equorum curâ præcepta. Rebus octonis omnis ferè equorum cura continetur. Ducum quorundam in equos laudata cura, quorundam insanus amor. Vidua Romana equos publicos curant. Triarij in castris equiti, equorumque saluti excubant. Equus vinculiâ solutus quantas dederit turbas. Calceis amissis equus Sfortiam propè perdit. Non facilè militaris equus alteri commodandus. Salubre, nosse equestribus morbis remedia; sed vitanda incantationes, & superstitiosa aspersiones. Ad Calitum opem pro equorum salute decurrendum. Quid equiti medeatur ex equitatione adusto.

LIBYES neque pabulum equis suis offerunt, neque, cum laborauerint, strigili perfricant, neque cubilia substernunt, nec ungulas expurgant; nam equi eorum apti sunt, patientesq; ad omnem dominorum negligentiam perferendam, ait Ælianus. Singularis gratia, quæ Libyco cælo contigit, qualem nempe è segnioribus equites multi optarent, quibus Horatianum illud placet,

— *Equus ut me portet, alat Rex.*

qui Censori, ut Gellius refert, respondere audeant: *Ego me, at equum meum Statius seruus meus curat.* Homines censurâ digni! Sed alibi profectò nec tam sobrij nec tam obsequentès equi nascuntur, atque in Libyâ. Nostrates esse, bibere, & quiescere volunt, postquam à labore redeunt; aut opus ieiunii & fessi recusent. Id Plutarchus libello de Fraternâ charitate monuit. *Equus, ait, suapte sponte hominis amans est, at nisi foueatur, eiq; prospiciatur, exiit charitatem.* Equus ergo curandus sedulò. Quibus, inquires, rebus? Stabulo, pabulo, potu, strigilatione, lauazione, ligatione, calceatione, medicatione, & quiete. De stabulo pabuloque Xenophon libi Rei equest. *Stabulum adificatum habere expedit, ubi quàm frequentissimâ ob oculos domini equus versetur. Ipsiusq; equi deluti conelauè ita construi optimum, ut non magis pabulum de præsepi, quàm cibus domini de penis, subduci furto possit. Qui quidem in hoc negligens est, is se ipsum,*

ipsum, ut ego opinor, negligit. Manifestum enim est, in periculis equum corpus domini accipere tamquam depositum. Id consilij probasse visus Perfa ille, qui apud Aristotelem lib. i. Oecon. cap. vi. interrogatus, quæ res præcipuè saginaret equum; respondit: Oculus domini. Certè: nam si equi omnes æquè saperent atque elephas ille apud Athenæum, qui hero suo prodebat pabuli sui sublectorem, minor eorum cura haberi posset. Sed non ita cata sunt animalia; nec loquaces equi omnes, ut Homericus ille Xantus, quem Iuno vocalem reddidit Iliad. xix. De potu Leo Imper. Tact. cap. vii. §. xxv. Æstate ne equum ad crebrò bibendum assuefacias, quâ de causâ minus utile est ad flumen castra ponere. De strigilatione in signe Aureliani Imperatoris præceptum est: Eques ipse equum suum perfricet. Sed longè admirabilius Ateæ Scytharum Regis exemplum, quod Plutarchus in Apophthegmatis adfert. Hic Rex, ait, equum strigili purgans, Legatos Philippi interrogauit, an hoc quoque Rex ipsorum faceret. Si rogaret nunc Ateas, an gregarij equites id facerent, quàm multos impolitix reos, ob neglectum cultûs nitorisq̃ue, deprehenderet? De lotionem Staius lib. iv. Thebaïdos:

—— *Eleis auriga laboribus actos*

Alphæo permulcet equos. ——

Et aquæ affusionem Festus insinuat. *Nasiterna, aquarium, inquit, vas, quo equos perfundunt. Videtur reuerà maximorum Ducum non vltima ea fuisse cura: nam & Scipioni lustranti equos & currus, Marius equum & mulum optimè à se habitos educatosq̃ adduxit, & laudem prouerbio propagauit, Mulorum Marianorum, ait Plutarchus in Marij Vitâ. Quid? quòd multorum non cura modò, sed amor etiam in equos nimius extitit, ne dicam stultus. qualis enim Caligulæ furor, equo suo mensam apponentis, hordeum vinumq̃ue ex auro præbentis, Consulatum promittentis, Sacerdotio suo collegam ascribentis? Quod ergo de Galliæ cauponibus prouerbio iactari scribit Aldrouandus lib. i. Quadrup. fol. l.iii. Galliam paradisum esse hominum, sed infernum equorum; id aliquis non incitè*

scitè dixerit de Romanis & Libybus, *Romam fuisse paradysum equorum, Libyam infernum*. Certè viduis Romanis equorum alendorum commendata cura fuit à Seruio Rege, vt Liuius lib. 1. scribit; & Triarijs ipsis equorum mandatæ excubiæ in castris, auctore Polybio lib. v. i. vt iam Græcia Latio nequeat obijcere Andromachen, quã Hæctor apud Homerum Iliad. θ. fatetur, priorem melioremque equorum suorum, quàm sui reducis, habuisse curam. At quæ illæ excubiæ Triariorum? Lege Castrametationem Polybij. *Triarij, inquit, vt quique proximi sunt post turmas locati, quotidie turmis equitum ministeria præbent, (φυλακείων excubiam vertit Lipsius) & custodiunt etiam alia, sed præsertim equos, ne aut implicati vinculis ledantur, futuri inutiles ad opus; aut soluti atque inuicem irruentes, turbas tumultusque excitent in castris.* O singularem equorum curam! Minutias censeat, qui militiam ignorat. At qui nouit, quantæ paruis ex rebus fiant in bello commutationes, is scilicet nihil huiusmodi minutum ducet. Operæ pretium est à Tacito periculosissimæ turbationis causam audire lib. 1. Annal. *Fortè equus, abruptis vinculis, vagus & clamore territus, quosdam occurrentium obturbauit. Tanta inde cõsternatio, Germanos irrupisse credentium, vt cuncti ruerent ad portas, quarum decumana maxime petebatur, auersa hosti, & fugientibus tutior. Cacinna, comperito vanam esse formidinem, cum tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obfistere aut retinere militem quiret, proiectus in limine portæ, miseratione demum (quia per corpus legati eundem erat) clausit viam. simul Tribunus & Centuriones falsum pauorem docuerunt.* An hæc minutix sunt? *Ligatio ergo equi adhibenda, non noctu solùm, sed etiam interdiu. Et en alterum non minorem ab equo vnico tumultum diurnum, per hanc tam exiguam incuriam, bello Saladini contra Christianos. Quidam eques noster, ait Æmilius initio lib. v. i. ante signares gerens, in pedes se excepit, equusque se circumagens, refugiebat in castra. Sublato à circumstantibus clamore, vt prebensis habenis sisteretur; qui rem ignorabant, de Antesignanis actum, primamque aciem casam esse rati, cedere cœperunt, ac reliquam inclinarent*

runt aciem. Nec Saladinus præbenti se fortuna defuit : reuocatis suis, in nostros fertur, &c. Pergo minutus esse in rebus periculo magnis. *Calceationem* præscribo auctoritate Flaminij lib. i. cap. v. Is suadet, vt *eques quilibet* (dum fortè casus incidet) *calceare equum norit, & frena ephippiaq; fracta tumultuariè instaurare.* Certè non semper ad manum calcearius est, quem vnum nostrates turmæ singulæ adhibent : quare suadeam saltem equi calceos priùs inspici, manuq; explorari, quàm equum educi, aut conscendi. Narrat Iouius, Sfortiæ contigisse, vt in Vmbris equo pugnans, inter præliandum soleis omnibus excalceato, eoq; in manibus hostium relicto, vix ipse pedes effugerit. An paruum à soleis discrimen ? Præter minutas hæcè curas, multis ita cordi est equus suus militaris, vt non nisi grauatè alteri rectori eum commutato dent. Prouerbio iactatum scio apud quosdam, ternas res non facillè esse commodandas, vxorem, equum, crumenam. Et certè equi militaris negandi graues videntur causæ. Sicut enim ferè corrumpere solet chelym aut barbiton qui ignarus est canendi ; ita ahippus aliquis equum facillè aut ad prisicos mores reuocat, aut noui aliquid vitij affricat. Nam vsu experientiaq; videmus verum esse illud Nafonis:

Quem portent ipsi scire videntur equi.

adeoque absente rectore consueto, lasciuire & ferocire solent, iuxtà ac pueriamoto pædagogo. Vanus sim si Phaëthontis fabulam adferam, quem paternos regentem currus equi inobedientes excusserunt. Rem dicam facetam, sed fide certiore testatam. Narrat Gregorius Tolosanus lib. xiii. de Republ. c. xiii. §. iv. Episcopo cuidam præstantem fuisse equum, quem Episcopi frater, homo militaris, tam vehementer ambiebat, quàm Episcopus amabat. Is homo cùm sciret Episcopum (dum iter equo faceret) solitum Canonicas Preces recitare, clanculum sæpiùs equum Episcopi inscendit, aspera que voce idemtidem repetens exordium illud Canonicarum Precum, *Deus in adiutorium meum intende,* simul equum calcaribus stimulabat adeò, vt equus aut calces excuteret,

teret, aut in pedes se erigeret, ad excutiendum vectorem. Id ergo cum fecisset frequentius, equum tandem eâ Precum præfatione admonitum territumque assuefecit calcitrare. Episcopus fraternæ sycophantiæ ignarus, Preces (fortè equo vehens) cum de more ordiretur, ecce tibi equus, solitâ Precum inchoatione auditâ, erigit se, excutitque sefforem. Tum Episcopi frater (qui hanc scilicet ansam dudum captarat) equum sternacem vt sibi Episcopus daret, per insignem astum impetrauit. Vide quàm sit intutum alteri equum suum commodare. Certè fuère equi, qui quasi indignati, alium nullum præter dominum suum admiscere. Plinius libro VIII. cap. XLII. *Neminem, inquit, alium Bucephalus Regio instratus ornatu quàm Alexandrum recepit in sedem, alios passim reijciens. Nec Casaris Dictatoris quemquam alium recepisse dorso equus traditur.* Gregorius quoque, egregiâ sanctimoniâ Pontifex, narrat equum, quem Nobilis quidam commodarat Ioanni Pontifici Maximo, ad Iustinum Cæsarem proficiscenti, numquam deinceps feminam vllam dorso vehere sustinuisse. Iam medicinas nosse, equisque ægris facere posse, saluberrimum fuit. Eas hîc perscribere (quod accuratè lib. I v. Flaminius fecit) operæ non duxi. Extat Vegetij Renati liber de Veterinariâ seu mulo-medicinâ; & (cuius labor perijt) Absyrtus quidam olim copiosè id præstitit, auctore Suidâ. Ἰππιάτρεις quoque equorum medicos, Valerius lib. I x. cap. xv. *Equarios* appellat; indicio, Romanis fuisse non ignotos. Et qui potuissent ignoti esse, cum *Herophilus equarius Medicus, C. Marium septies Consulem auum sibi vendicando, extulerit se adeò, vt patronus à Collegijs ferè omnibus adoptaretur?* Porro, ad *Decurionem etiam, curam sanitatis tam hominum quàm equorum pertinuisse,* Vegetius scribit lib. II. cap. XIV. *Sed rei militaris periti, inquit lib. III. cap. II. plus quotidiana armorum exercitia ad sanitatem militum putauerunt prodesse, quàm Medicos. Quare equites non solum in planis, sed etiam abruptis, & fossarum hiatu difficillimis semitis, seq̃, & equos suos assiduè exercere iusserunt.* Vtile medicinæ genus, sed durum, inquiet quispiam.

Femora enim atteri aduriq̄ue equitatu, notum esse Plinius scribit lib. xxviii. cap. xv. Ita habet, sed accipe ab eodem Medico sanitatem. *Vtilissimum est, ad omnes inde causas spumam ex ore equi illinere.* Equus ergo quod affric̄tu læsit, spumâ lenit. Proba hæc medicamenta sunt, sed obseruet Magister equitum, prohibeatq̄ue (quod inter equites solitum) ne quifquam, verbis in equi aurem infusurratis, pedum vitia sanet; ne quis solearum clauos incantet, aliâve id genus amuleta adhibeat. Ethnicorum sunt illa vestigia, qui Taraxippos colebant auertendis equorum pauoribus, Hipponas præficiabant custodiendis stabulis, certaminum præfagia sumebant ex equorum nutibus, superstitiôsâ aspersione equos lustrabant. de quo ritu Vlpianus De his qui notantur infamiâ lib. iv. *Qui aquam equis spargunt.* Nam Philippus Rubenius lib. ii. Elect. cap. xviii. ea verba, aliter quàm Alciatus, de lustratione quadam accepit. Charisius lib. i. *Ad aquas an ad equas vocari, dici debeat, questum est, &c. Melius ad equas. quòd olim greges equorum in circum inducebantur, ibiq̄, per populum cursu equabantur.* Procul superstitiôsâ hæc à Christiano equitatu habenda sunt. Ad Cælitum opem per fugium certius, medelaq̄ue præsentior equorum in morbis. Strator quidam Valentis Imperatoris, equo ex Imperatorijs optimo, post equariorum omnium desperatas artes, salutem quærere non dubitauit ab sancto Aphraate etiamtum viuo. Is, post fusas Deo preces, cùm haustram è puteo aquam Crucis signo expiasset, equo bibendam præbuit. *Deinde cùm oleum diuinâ inuocatione impleisset benedictione, ait Theodoret. Philothei cap. viii. equi ventrem inungit, & manûs contrectatione statim morbus est sublatus.* Loquuntur affixa templorum tholis anathemata, qui Indigetes his malis auertendis aduocandi sint, ne ad impia veneficorum sacra adeatur. Addam tamen naturale medicamentum, paucis fortè, nisi Plinij lectoribus, notum. Is libro xxviii. cap. xix. *Dentes, inquit, luporum maximi equis adalligati, infatigabilem cursum præstare dicuntur.* Iam verbis Xenophontis (quæ ille de Re equestri) vltimam curandorum

rum equorum partem, Quietem nimirum, absoluo: *Optima videtur nobis institutio, ut equo quies contingat, postquam voluntati agitatoris obtemperauerit.* Hoc nempe se munere quasi laudatum sentiet ad benefacta; redibitque obsequentior ad consuetum laborem spe securaturæ quietis. Recentem sanè, non fessum in pugnam venire necesse est, aut *Canterius in fossâ*, instarque Lucilliani illius erit,

Succussatoris, tetri tardiq; caballi.

Sit modò equiti ea cura ad pugnam, quæ Caligulæ ad Circum. Is, Suetonio teste, pridie quàm ederentur Circenses, viciniae silentium indicebat, ne somnus Incitati sui nocturno strepitu interrumpetur.

CAPVTV.

Equitum veterum nouorumq; diuersa genera.

Decem ferè de caussis distincta equitum nomina: ob dignitatem, censum, genus pugnae, genus armorum, munus, mores, patriam, praesidium, auctores, tempus. Dicitum de singulorum generibus; de nominibus quoque equitatus recentioris.

ROMANIS secundùm dignitatem diuisi equites in Legionarios & Alarios, ait Vegetius lib. II. cap. I. Diuersos certè fuisse, Liuius ostendit lib. XXXV. C. *Liuium Salinatorem*, inquit, qui praerat Alarijs equitibus, quàm concitatissimos equos immittere iubet, & Legionarios equites in subsidijs esse. En, vt apertè facit diuersos Legionarios ab Alarijs. Quinimò Legionarios fuisse Romanos, Alarios verò exteros auxiliares vel focios, idem indicat lib. XL. *Alarij equites*, inquit, postquam Romanorum equitum tam memorabile facinus videre, &c. Quâ sententiâ Alarios facit non Romanos. Vocabantur ergo Legionarij equites, ait Vegetius lib. II. cap. II. quos legio proprios ac sibi insitos iisdem matriculis tenet. Iterùm cap. XV. *Legionarij vocantur, propterea quòd connexi sunt legioni.* Sic autem erant connexi, vt singulae legionis cohortes (denæ erant) certum haberent sub se numerum equitum. *Prima, qua à nu-*

mero *milliaria dicta*, equites *loricatos* CXXXII. *reliqua* LX. Vegetius lib. II. cap. VI. Alarij dicti ab alis, in quibus locabantur, non quòd Legionarij quoque in alis non essent, sed vt à Romanis hoc nomine differrent. Tacitus Auxiliares appellat lib. I. *Annal. Legatos presidio Auxiliarium equitum dimittit.* Iterùm lib. II. Equites Auxiliares à *Ciroualdâ Duce Batauorum.* Inter digniores quoque *Euocati* Romanis erant, qui *ultrò ac sponte in gratiam Consulum militabant*, ait Polyb. lib. VI. veterani nempe & emeriti. Quamquam aliam vocis vsurpationem Suetonius adscribit Galbæ. *Delegit*, inquit, & *equestris ordinis iuuenes, qui, manente aureorum annulorum usu, Euocati appellarentur, excubiasq; circa cubiculum suum, vice militum, agerent.* Et hi haud dubiè *Palatini* seu *Domestici*, vt eos vocat Notitia vtriusque Imperij, sic à Palatio domoque Prætoriam dicti. Rursus Alariorum nonnulli in *extraordinarios* equites excernebantur. *Extraordinarij verò electos significat*, ait Suidas. Sic autem eligebantur, auctore Polybio lib. VI. *De Alarijs accipiunt equitum in extraordinarios partem admodum tertiam, id est de sexcentis ducentos.* Iterùm educebant florem quemdam extraordinariorum, quos Polybius vocat *Ablectos extraordinariorum.* Tacitus alibi: *Electa auxilia. Promotos* equites sic dici in Notitiâ Imperij credo, à promotione. Erant & *Prætoriani equites*, sic appellati, quia Prætori, id est Imperatori, aderant. Imperatori enim fuisse nomen Prætoris, Varro lib. I V. de Linguâ Latinâ docet: *Prætor dictus, qui præret iure & exercitu*, id est iuri & exercitui, ait Nonius. Hinc *Prætorium*, locus Imperatoris in castris; & in pedite cohors item *Prætoriana*, quæ præstò erat Imperatori; quales deinde plurimæ. At plures equites Prætorianos olim non reperio turmâ vnâ. Salustius in Iugurthâ: *Marius cum turmâ, quam ex fortissimis magis quàm familiarissimis parauerat.* Suetonius Claudij cap. XXI. *Troia lusum exhibuit, & Africanos conficiente turmâ equitum Prætorianorum.* Meminit eorumdem Tacitus lib. I. *Histor.* Tranquillus in Caligulâ cap. XI V. & in Seuero Xiphilinus. Ammianus (vt lapsabat id æuum) *cohortem Regalem*

lem appellavit lib. XIX. *Sapor Persarum Rex portis obequitat cum cohorte Regali.* Turma erat, non cohors. *Stipendarios Vegetius à factis crebris stipendijs digniores tironibus,* nominat lib. I. cap. I. *Non tantum à tironibus, sed à stipendiarijs salutio equorum districtè est semper exacta.* quamquam stipendiosos ibi legi, quam stipendarios, non-nemo mavult. Illa ergo nomina dignitas fecit, hoc verò census imposuit. *Equites equo publico.* Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum.* *Militares* hos appellavit Horatius lib. I. Odâ VIII.

Cur neque militaris

Inter equales equitet? —

Præterea *Ducenarios* è minore censu instituit Augustus, teste Suetonio cap. XXXII. Hi nempe equestrem ordinem faciebant apud Romanos, vti dicendum lib. V. cap. I. Alia nomina varius pugnandi modus equiti tribuit. *Monippi* dicti, qui vnico pugnabant equo. Hos Palæphatus *Celetes* vocat, vt & Plinius lib. XXXIV. cap. V. Seneca *Singulatores* ab equo singulari lib. II. de Benef. cap. XXXIII. Sic Festus quoque: *Celsus ex Græco κέλης eques dictus.* Scholiastes Græcus: Κέλῆς ἵπῳ & μονάμυξ. id est, *celes equus non iugatus.* Papias in Vocabulario: *Aureax equus solitarius.* Sed *Homerus* vnico equo pugnantes equites non nouerat, ait Pollux lib. I. cap. X. causam indicaui Cap. vltimo Lib. I. *Amphippi* Polluci sunt, qui binos equos habebant, quorum alter alteri adiungebatur. quo loco malè ἀνίπῳι, vt Cælius monet; cùm alij sint Anippi, quàm Amphippi, vt mox dicam. Hesy chius, *Hamippos*, inquit, *vocant equos pares coniunctos sine iugo.* De Amphippis Suidas quoque: *Amphippi dicuntur desultores, qui duobus equis iunctis sellâ & ephippio carentibus vehuntur.* Ælianus denique lib. de Aciebus: *Istro amni vicinos populos Amphippos vocant, à mutatione equorum.* Romani morem secuti sunt, auctore Festo in Paribus. *Paribus equis*, inquit, *id est duobus, Romani utebantur in pralio, vt sudante altero, transfirent in siccum.* & *Pararium* as appellabatur, quod equiti duplex pro binis equis dabatur. In exercitu Hannibalis
Taren-

Tarentinos vocabant, duos secum trabentes equos, ait Liuius libro xxxv. Desultoris officium C. Iul. Hyginus expressit Fabularum cap. lxxx. Romani seruant institutum, cum desultorem mittunt. Vnus duos equos habet, pileum in capite: ex equo in equum transilit. quæ ferè verbis totidem repetita ab Isidoro lib. xviii. cap. xxxix. Pulchrè quoque Manilius lib. v.

*Nec non alterno desultor sidere dorso
Quadrupedum, & stabiles poterit defigere plantas:
Per quos vadit equos, ludit per terga volantum,
Aut solo vectatur equo. —*

Neque infeliciùs Manilio Silius lib. xvi.

*Milite non illo quisquam feliciùs acri
Insultabat equo; vel si resupina citato
Proiectus dorso ferret cum membra; vel idem
Si nudo staret tergo, cum rapta volucris
Transigeret cursu sonipes certamina campi.*

Illustre Amphippi seu desultoris exemplum est M. Sergius, qui, vt Solinus scribit cap. vi. duobus stipendijs; primo, aduerso corpore ter & vicies vulneratus; secundo stipendio, dextram in pralio perdidit. quâ de causâ ferream sibi manum fecit: & cum neutra panè idonea ad praliandum valeret, vnâ die quater pugnavit, & vicit sinistrâ, duobus equis eo insidente confossis. Et Titum Imperatorem hîc omisisse sit nefas. Ille legioni prepositus, quadam acie, equo sub feminibus amisso, inscendit alterum vacuum, cuius rector contra se dimicans occubuerat, ait Suetonius cap. i v. Trimarcisij dicuntur, qui tribus singuli vtuntur equis, apud Pausaniam lib. x. Galli sic in Græcos ibant, Duce Brenno. Fuère, inquit, supra sexaginta equitum millia amplius mille ducenti. Nam singulos equites duo famuli sequebantur in equis, & ipsi equestrium artium maximè gnari. Ii, praliantibus dominis, in extremâ acie consistentes, ei erant vsui; vt, si fortè equus esset amissus, statim suum submitterent: si vir concidisset, seruus in eius locum succederet: quòd si utrumque belli impetus euertisset, iam præsto erat tertius, qui pro mortuis locum teneret. Iam verò, si vulnera primarius ille accepisset, è secundarijs alter ex acie illum subduce-

ducebat, alter verò saucij vicem obibat, &c. Atque hanc institutionem voce patriâ Trimarcisiam nominant: equum enim Marcam appellant. Fuit is quoque Numidis mos, auctore Liviolib. XXI. quibus Desultorum in modum binos trahentibus equos (ergo tertio infidebant) inter acerrimam sæpè pugnam in recentem equum ex fesso, armatis transultare mos erat: tanta velocitas ipsis, tam docile equorum genus. Ternos item equos Quadis & Sarmatis assignat Marcellinus lib. XV. Insidendo velocibus equis & morigeris, trahentes singulos interdum & binos, uti permutatio vires foueat iumentorum, vigorq; otio integretur alterno. Sed & Teutobochus Rex quaternos senosq; equos transilire solitus, vix unum, cum fugeret, mutauit, teste Floro lib. III. cap. III. Desultores ergo erant hi omnes, qui ex equo transiliebant in equum; eorumque equi Desultorij Suetonio in Iulio, dicti. quales & Indorum fuisse Herodotus scribit lib. VII. Indi, inquit, equos Desultorios agebant. quorum mentio quoque apud Artemidorum lib. I. Oneiroc. cap. LVIII. vbi equum κίλιθα seu singularem vocat, ut Pindarus sæpissimè. Sed aliud equitum Desultorum genus erat, qui vnico cõtenti equo, subinde desiliebant ad pedes, pugnantque pedestri prælio perinde atque equestri. Celtiberi, duobus gladijs accincti, quando equestri certamine superiores euasere, ex equis desiliunt, pedestremq; adiuvant pugnam, ait Diodorus Siculus lib. V. cap. IX. De Hispanis Livijs affirmat lib. XXI. initio: Non sustinissent tam infestum impetum (Hispani) ni Regulus ipse Indibilis, cum equitibus ad pedes degressis, ante prima signa peditum se obiecisset, &c. Plures cæsi, quia equos conscendendi spatium non fuerat. De Germanis Cæsar lib. I. v. Bell. Gall. Hostes ubi primum nostros equites conspexerunt (quorum erat quinque millium numerus, cum ipsi non amplius octingentos equites haberent) nihil nostris timentibus, &c. impetu facto, celeriter nostros perturbauerunt; rursus resistentibus nostris, consuetudine suâ ad pedes desilierunt; suffosiq; equis, compluribus nostris deiectis, reliquos in fugam coniecerunt. Sueuis certè Germaniæ populis vulgare id Cæsar scribit libro IV. de Bello Gallico cap. II. Equestribus prælijs sæpè ex

equis desiliunt, ac pedibus praliantur, equosq; eodem remanere vestigio assuefaciunt, ad quos se celeriter, cum usus poscit, recipiunt. Insolens mihi visus Daharum mos, qui bini equo vno desultabant (vt alij equites singuli equis binis aut ternis) bello Alexandri , quod Curtius memorat lib. vi. *Siluestre iter aptum tegendis insidijs erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum inuicem singuli repente desiliunt, equestris pugna ordinem perturbant. Equorum velocitati par est hominum pernicitas.* Opportunum horumce Desultorum institutum, vbi incidit necessitas pugnae, neque tamen equitabiles adsunt campi. Sed quis credat tam morigeros vsquam fuisse equos, qui in bellico illo fremitu, vacui fessoribus non terrentur, non fugerent, verum in vestigio remanerent? Nae equites ipsi nostri tam audientes dicto non sunt, absente Praefecto, atque illi equi Germanorum. Attamen sic assuefactos, sic doctos fuisse militares equos credendum est, cum vsitatissima Barbaris iuxta ac Romanis & Graecis ea fuerit Desultorum pugna, quorum singulis seruulum fuisse, aut stratorem retinendo equo, nullus credat. Vt lixas aliquot, aut equarios id curasse autumem, haud grauate adducor; sicut de Dimachis Alexandri, Pollux mox citandus scribit, hodieque seruandis equis Velitum nostrorum (quos *Dragoons* vocant) pauci sunt appositi custodes: illorum iumentis quoque, quos Flaminius à Cruce Franquos Musquetarios appellat, equites duo praeponuntur. Sic ergo Celeres Romanorum desiliebant, auctore Dionysio lib. ii. *Celeres, inquit, saepe in pralijs victoria auctores erant, quod & pugnandi initium facerent, & omnium postremi recederent, & ex equis pugnarent, vbi campus ad equestre certamen esset commodus; pedibus vero, vbi incommodus. Hunc autem morem Romulus mihi videtur à Lacedaemonibus accepisse, postquam cognouit, & apud illos generosissimos quosque iuuenes Regum satellites fuisse, quorum opera illi uterentur in bellis, ut sibi & in equestri & in pedestri pugna propugnatores essent.* Quae postrema verba notanda sunt, vt antiquiores Romanis Lacedaemonibus fuisse equorum Desultores sciatur. De iisdem Roma-

Romanis bello Latino Liuius lib. 11. Tum ad equites Dictator aduolat, obtestans, ut fessio iam pedite, descendant ex equis, & pugnam capeffant. Dicto paruere. Desiliunt ex equis, prouolant in primum, & pro antesignanis parmas obijciunt: & tum demum impulsu Latini, percussa q̄, inclinauit acies. Equitibus admoti equi, ut persequi hostem possent. Iterum lib. 111. bello Sabinorum in Romanos: Equites duarum legionum sexcenti ferè ex equis desiliunt, cedentibusq̄, iam suis, prouolant in primum, simulq̄, & hosti se opponunt: & equato primum periculo, pudore deinde animos perditum accendunt. Verecundia erat, equitem suo alienoque Marte pugnare, peditem, ne ad pedes quidem digresso equiti parem esse. Rursus lib. 1v. bello Romanorum in Volscos: Sext. Tempanius Decurio equitum, cum magna voce exclamasset, ut equites, qui saluam Remp. uellent esse, ex equis desilirent; omnium turmarum equitibus, uelut ad Consulis imperium motis, Nisi hac inquit, armata cohors sistat impetum hostium, actum de Imperio est. Sequimini pro vexillo cuspidem meam; ostendite Romanis Volscisque, neque equitibus uobis ullos equites, neque pedibus esse pedites pares. Cum clamore approbata adhortatio est. Vadit, alitè cuspidem gerens, quacumque incidunt, uia uiam faciunt. Eò se inferunt obiectis parmis, ubi suorum plurimum laborem uident. Restituitur omnibus locis pugna, in qua eos impetus tulit: neque dubium erat, quin, si tam pauci simul obire omnia possent, terga daturi hostes fuerint. Denique lib. xxxix. Fugientem in castra equites persecuti sunt, & permisti turba hostium intra vallum penetrauerunt. ubi ab relictis in presidio castrorum praelium instauratum, coactiq̄, sunt Romani equites descendere ex equis, &c. Caduntur passim Hispani per tota castra, &c. Pro concione postero die laudati donatiq̄, à C. Calpurnio equites phaleris, pronuntiauitq̄, eorum maximè operà hostes fusos, castra capta & expugnata esse. Est & apud Frontinum lib. 11. cap. 111. exemplum equitum desilientium ad pedes, pugnantiumque, sub Cæsare Germanico. Feliciter quidem subinde; quamquam verissimum aliàs esse censeam, quod Hirtius fatetur lib. de Bello Hispanico: Ferè apud exercitus hac est equestris praelij consuetudo, cum eques ad

dimicandum dimisso equo cum pedite progreditur, nequaquam par habetur, id quod in hoc certamine accidit. Suâ enim in arte quisque valet plurimum, minùs in alienâ. Atque his locis omnibus nulla stratoris, aut seruuli, aut equisonis, qui vacuum domini equum teneret, mentio aut vestigium. Docti ergo erant remanere sessoribus vacui, paucorum custodiæ relictî; quod Liuius insinuat lib. 11. bello Latino, vbi scribit, *Equitibus* (qui ad pedes defilierant) *equos denuò admotos, vt persequi hostem possent,* planè vt singulis suus redderetur equus: aut certè ipsi repeterent & internoscent; quod indicat lib. xxii. de Cannensi clade: *Equitum pedestre praelium fuit, quale iam haud dubiâ hostium victoriâ; cum victi mori in vestigio mallent, quàm fugere, & inde dissipati omnes sunt, equosq; ad fugam, qui poterant, repetebant.* At quomodo poterant internosce quisque equum suum? Nimirum id promptum equiti, quotidie equum suum tractanti, videnti, inscendenti, etiam si in turmâ magnâ similiolum aut gemellorum. Quamquam vix dubitem, singulos certo ordine equos dimisisse cum equitio reliquo turmalium suorum: vt fieri nunc debere ostendunt tabulis suis VValhausius & Flaminius à Cruce. Non negem tamen, certius fuisse Alexandri Macedonis inuentum, quod Pollux ei tribuit lib. 1. cap. x. *Erat, inquit, alia equitum species* $\delta\mu\acute{\alpha}\chi\alpha\iota$ (*Alexandri inuentum*) *leuiorem peditis armaturam, & grauiorem equitis habentes apparatus, ad utramque expediti pugnam, pedestrem scilicet & equestrem; vt in locis, equis conuenientibus, equitarent; si verò in loca equis non peruia venirent, ne imbelles omnino essent, & malum Lydium paterentur; equum famulus quidam, sedulo ob hoc sequens, ab eo recipiebat; hic verò ab equo descendens continuò armatus consistebat.* Profectò sapienter: nam Martiales illos equos quis non vereatur turbaturos aliquid absente magistro, si vel equæ pauca intersint equis coleatis?

Nonne vides vt tota tremor pertentet equorum

Corpora, si tantùm notas odor attulit auras?

Ac neque eos iam frena virum, neque verbera seua,

Non scopuli, rupesque caua, atque obiecta retardant.

Flumi-

Flumina, correptos undâ torquentia montes?

Id tamen de seruulo stratore Curtius non narrat, vbi Dimachas describit lib. v. *Alexander delectis equitum sex millibus, trecentos (quos Dimachas appellabat) adiungit. Dorso hi arma grauia portabant; ceterum equis vehebantur: cum res locûsque posceret, pedestris acies erat.* Audin' ne verbum de seruo equorum custode. At Pollucem eâ re non damno: nam Philippus, teste Frontino lib. i. cap. i. equitibus singulis singulos calones concessit. Zengitis quoque Callisthenes seruos singulos. duos etiam Desultoribus singulis, Pausanias lib. x. Aliter Celtiberi conabantur sine seruulo, vacuorum equorum quieti prouidere. *Hi, si Suidæ credimus in voce Ἰδιον, proprium hoc habent in pugnâ, ut cum pedites suos laborare viderint, ex equis descendentes in aciem, equos ordine stantes relinquunt. Extremis enim de loris equorum paruos clauos suspendunt, eosque studiosè desigunt: itaque parère docent equos, & ordine stare, dum reuersi clauos reuellerint.* Parui clauus quomodo tenuerint equos? Nam terræ infixi tenere quâ potuère? An arboribus reuincti? vbi tot arbores in campo quolibet vel agro? Prisci *Velites* verè *anippi* dicendi sunt, hoc est, equitibus iuncti. Vt enim Desultores illi veri equites erant, qui de pedibus pugnabant; ita *Velites* veri pedites erant, sublatis tamen in equos, ut equitibus eadem celeritate adessent, eosque in pugnâ de pedibus iuuarent. Tales eos Valerius describit lib. ii. cap. iii. *Velitum vsus eo primum bello repertus est, quo Capuam Ful. Flaccus Imperator obsedit: nam, cum equitatu Campanorum, crebris excursionibus equites nostri, quia numero pauciores erant, resistere non possent, Q. Nanius Centurio è pedibus lectos expediti corporis, & veloce saltu iungere se equitibus, & rursus celeri motu relabi instituit, quò facilius equestri prælio subiecti pedites, viros pariter atque equos hostiis telis incesserent. Quod hîc Valerius subobscurè dicit, equitibus se iungere, & rursus relabi; Liuius explicatè scripsit lib. xxvi. Ex omnibus legionibus electi sunt iuuenes maximè vigore ac leuitate corporum veloces, &c. eos singulos in equos suos accipientes equites, assuefecerunt & vehi post se, & desilire perniciter, vbi si-*

gnum datum esset. Igitur equites erant ante pugnam, pedites plerumque in pugna: nam & ex equis pugnasse subinde, Vegetius indicat lib. III. cap. XXIV. *Velites*, inquit, *iuvenes erant, leui armaturâ, corpore alacri, qui ex equis missilia optimè dirigebant.* auctoritate fortè Dionysij, qui lib. II. cap. II. scribit, *ex equis pugnasse Celeres, ubi campus ad equestre certamen erat commodus.* quamquam *Celeres* multò *Velitibus* sunt antiquiores. *Velitibus* similes *Ferentarij* nostri *Drageons*, nisi quòd paulò etiam digniores; quippe qui soli proprijs equis vectantur, cùm illi alienis, & post singulorum equitum terga. Sat varium hucusque equitum genus à pugnandi diuerso more. Iam munus vt multiplex, sic multa quoque nomina fecit. In primis *Comitatensibus* à comitando, quorum plurimæ vexillationes numerantur in Notitiâ Imperij. Sic *supernumerarij equites* & *superflui* à munere Vegetio vocantur lib. III. c. XVIII. qui belli Ducibus præstò sunt, vt in omnem partem subsidio mittantur; *superflui* nempe turmis constructis; ne, si aliunde decerpantur, eâ parte fors aciem debilitent abstracti. *Subsidiarios* passim Historici appellant. Vt enim Varro lib. IV. Ling. Latin. ait, *Subsidium* dictum, quia *Triarij* subsidebant, prioribus ordinibus in pugnam successuri. sic equites *subsidiarij*, qui fessis integri submittebantur. *Cursores equites*, vt ex Mauritio quodam Græco Turnebus docet lib. XII. Aduers. cap. XVI. *qui ante agmen & aciem excurrerant. Defensores*, qui nec ex acie exeunt, nec excurrunt, auctoritate eiusdem Scriptoris. *Ferentarij equites* appellati, auctore Varrone, quòd *fundis lapidibusq; pugnarent, quæ tela feruntur, non tenentur.* vel, si maior Festo fides, à *ferendo auxilio*, quòd quidquid opus esset, *auxilio ferrent.* vnde nomen habent & à munere, & ab armis, vt mox ex Æliano. *Pabulatores*, Liuius lib. VIII. Decad. IV. *Magna pars oppressa foret, ni statio Pabulatorum, sexcenti equites occurrissent.* Pro armorum genere distinctus quoque eques. *Equestres copia*, inquit Ælianus libel. de Acieb. *modo armaturæ inter se distant. Pars enim armis tota obseptæ est, & hinc cataphracti. Pars non tota armis tegitur, &c. Partis non cataphractæ, alij*
Hastati

Hastati habentur, alij *Ferentarij*. *Hastati*, qui manus conferunt, & *hastâ* cominus decertant: quorum alij *scutum* gerunt, & inde *scutati* dicuntur; alij sine *scuto* solâ *hastâ* pugnant, qui nomine speciali *Hastati* vocantur & *Contati*. *Ferentarij* equites ij dicuntur, qui *eminus* solent *dimicare*: quorum alij *iaculis*, & vocantur *Tarentini*; alij *arcu*, qui *sagittarij* & *Scythæ* vocantur. *Tarentinorum* duo sunt genera. Alij longius *iaculantur*, & *Iaculatores*, ac speciali nomine *Tarentini* vocantur: alij, cum *semel* aut *bis* *iaculum* miserint, *cominus* *pugnare* incipiunt, &c. *Leues* hos nominari *solutum* est. De *Leuibus* meminit & *Appianus* in *pugnâ* *Africanâ* cum *Hannibale*. *Scipio*, inquit, *iussit* *Italicos* equites ab *equis* *desilire* *levius* *armatos*. *Suprà* *Lib. II. Cap. IV.* de *Arquitibus*, *Hippotoxotis*, *Hippacontistis*, *Scutarijs*, *Clibanarijs*, *Cetratis*, *Armigeris*, *Restiferis* & *Iaculatoribus* equitibus dictum. *Mores* prætereà equitibus nomina indidère: nam *Feroces* equites à *ferociâ*, & *Alites* à *celeritate* dictos, *Notitia* recenset. Imò iam *venia* mihi *petenda* est, vt *Grammaticarum* aurium *pace* liceat *barbara* pleraque equitum nomina ex eâdem *Imperij* *Notitiâ* proferre, ne *indiligens* habear, qui *profuscepto* studio nihil debui *videri* *omisisse*, quod ad *equestrem* *militiam* spectaret. A *patriâ* igitur (vt *notissima* nomina *omittam* *Marcomannorum*, *Arcadum*, *aliorum*que) *Taisali* equites, & *Stablesiani* vel *Stabliani*, qui *Galliæ* *populi*. *Equites* *Bastai* (quos *Dion* in *Hadriano* scribit *armatos* *transisse* *Danubium*) fortè etiam à *loco* aliquo dicti. *Passerentiaci*, ab *vrbe* *Passerâ*. *Brachati*, à *Brachâ* *Hispaniæ* oppido. *Cordueni* seu *Cordubeni*, à *Cordubâ*. *Ala* *Treuirensium* *Tacito*. Sic à *præsidij*s quibus equites imponebantur, *Ala* *secunda* *Armeniorum*, *Oasi* *minore*. *Ala* *prima* *Abasgorum* *Oaseos* *maioris*. *Oases* *vrbes* *duæ* sunt *Ptolomæo*, quarum *maior* *proxima* est *Abydo*. *Auctores* equitibus quoque nomina reliquerunt: *Theodosius* *Ala* *Theodosiana*, *Constantiacis* *Constans*, *Honorianis* *Honorius*. Sic *Ala* *Petrina*, *Scriboniana*, *Tacito* ab *auctoribus* *nominatæ*. *Ordo* denique *temporis* *Alas* *numeris* *distinxit*, in *primam*, *secundam*, *alias*que *deinceps*; in
equi-

*equites Seniores & Iuniores, in secundo, sexto, octavo Dalmatas, aliaque id genus portenta veriùs quàm nomina; quæ audientur Libro 1 v. Equites æui nostri, præter Lancearios, ab armis recentibus noua quoque nomina inuenêre. Quirassarij, seu Corassarij, annis abhinc LX. in Galliâ nati, Lancearijs ob exhaustam bello Nobilitatem deficientibus successêre, ait Ioannes Iacobus V Valhausius lib. 11. cap. 11. sic dicti sunt à Corassâ, seu Cuirassâ, vt Liuius *loricati equites, à lorica, quæ idem significant. Iorum enim appellationem lorice dedit; corium, corassæ; Gallicum cuire, cuirassæ. Hi pro Lancearijs substituti, hoc solo ab his differunt, quòd sclopo vtantur pro lanceâ, & gradario succussarioque equo pro expedito. Hinc Quirassarij faciliùs Lancearijs reperti, adeoque plures; nam minore eis opus peritiâ, minorisque impendij equo, præ dexteritate splendoreque Lanceariorum. Campi etiam Belgici montuosi, non raræ siluæ & lutosa itinera, palustre tenaxque solum, Lancearijs inequitabilem fecêre terram. his de causis ferè etiam exoleuêre. Arcabusarij equites ijdem qui Carabini & Bandularij. Arcabusium enim fistulam instar arcûs significat, quam Pedemontani inuentores Carabinum appellarunt. Quia verò è torque (quem *Bandulier* vocant Galli) ea fistula suspenditur, Bandularij quoque dicti sunt. Musquetarij & Hastati seu Piquarij equites, reuerà Velites sunt, qui non nisi pedibus pugnant; equis impositi per iter, ad celeritatem, ne equites morentur; communi nomine *Drageons* appellantur, cuius mihi causâ obscura est. Musquetarij Francoi, quos Flaminius à Cruce instituit, nouum omnino nomen sunt; dubium an feret ætatem. De horum aliorumque armis actum Lib. 11. Cap. 1 v.**

CAPVTV.

Equitatus diuisio.

Legionarij diuisi in Centurias : Socij & Auxiliares in Alas. Centurie & Aleiterum in Turmas & Decurias. Centuria initiò tres, Turma decem, Decuria triginta, in qualibet Legione. Aucti deinde equites, auctus & numerus Centuriarum, Turmarum, Decuriarum. Æliani partitio & Lycurgi in Oulapisc. Turma & Ala vnde dictæ. Ala non plures duabus. Agema Macedonum, & Ala sacræ quid. Quæ nostri equitatus diuisio. Quid Globus seu Drungus.

ROMVLVS trecentos Legionarios equites (quot initiò numerabantur) diuisit centurijs tribus. Rhamnenses à Romulo, ab Tito Tatio Titienses appellati. Lucerum nominis & originis caussa incerta est, ait Liuius lib. I. Deinde fecit equites sexcentos, centurijs tamen non ampliùs tribus, auctore Plutarcho. Mox Tarquinius Priscus, centurijs Romuli tribus addidit alteras tres, equite duplicato in mille ducentos. Denique Seruius, instituto censu equitum ex primoribus ciuitatis, scripsit centurias XII. teste Liuiio libro I. Fuere igitur tum centuriæ XVIII. Legionariorum. Hos legionis cuiusque equites diuidebant turmis denis, ait Polybius lib. VI. (vbi alas minùs rectè Lascaris vertit) nempe vt in legione qualibet decem erant peditum cohortes, ita cuilibet cohorti sua fuit annexa turma, vt Vegetius lib. II. cap. VI. Causam consilij huius reddit eiusdem lib. cap. XXI. *Per hanc contextionem in legionibus & cohortibus equitum peditumque, seruabatur vna concordia, &c. nam ita Legionarij equites cohortes suas contubernij affectione venerantur, cum naturaliter equites à peditibus soleant discrepare.* Placuit & Barbaris Romana partitio, fuereque imitati. Liuius lib. X. Decad. I. I. cap. XI. *Syphax equites in turmas, pedites in cohortes, sicut quondam ab Romanis centurionibus didicerat, distribuit.* Quid igitur turma? *Terma est, inquit Varro lib. IV. Ling. Lat. È in V abijt, quòd terdeni equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Rhamnium, & Lucerum, fiebant.* Polybius

non facit turmas numero maiores. Vegetius lib. 11. cap. XIV. auget equitibus duobus. *Habet, inquit, turma equites triginta duos.* Capite verò VI. turmam adnexam cohorti primæ seu milliariæ, facit *equitum centum triginta duum*: reliquas autem nouem, singulas *sexaginta duum*. Ælianus aliter turmas equestres partitus est lib. de Aciebus. *Omnes turme, inquit, constituentur sexaginta quatuor. Equites quatuor millia nonaginta sex, &c. Turma constet equitibus sexaginta quatuor; dua turma Epilarchiam, hoc est, turmam duplarem, constituunt equitum CXXVIII. dua duplares Tarentinam reddunt, equitum CCLVI. dua Tarentina Magisterium, equitum DXII. duo Magisteria Ehipparchiam, equitum MXXIV. duplicata in duplare Magisterium, Telos, equitum IIMXLVIII. duplicatum Telos, Epitagma. Id summam ordinis siue agminis facit, equitum quater mille nonaginta sex.* Aliter distributi fuere Lacedæmonum equites in *Ὀυλαμῆς*, ex Lycurgi instituto. *Ὀυλαμὸν* verò scribit Plutarchus Vitâ Lycurgi, fuisse turmam equitum quinquagenum acie quadratâ constructam, meminist; eiusdem Hesychius. Ita Nicol. Cragius lib. 1 v. Reip. Lacedæm. Sanè & Roman; sicut singularum centuriarum equites centenos auxerunt in ducentos, ipsas item centurias ternas in denas octonas; sic etiam deinde auxere paullatim equites triginta singularum turmarum, ipsasque turmas denas, in turmas plures. De turmis auctis in duodenas, Tacitus lib. 11. Historiarum: *Duodecim turma equitum aduersus hostem ire.* De turmalibus auctis, Ammianus lib. xviii. *Duarum turmarum equites circiter septingentos.* Iam ergo equites vnus turmæ, de triginta, aucti in trecentos circiter & quinquaginta. Idem vsu venit decurijs, quæ ternæ initiò in turmis singulis, denum singulæ equitum, & ipsæ namque multiplicatæ sunt; & prætereà decuriæ nomen Ælianus tribuit equitibus sexdecim sub vno Decurione. Adèò nomina abierunt à primo suo significato centuriæ, turmæ, decuriæ; quæ iam nec centuriæ, nec turmæ, nec decuriæ sunt numero illo prisco, vnde primum duxere nomen; sed corpora sunt maiora, nominibus tamen iisdem appellata.

pellata. Vt ad caput redeam numeri equestris; initiò apud Romanos *trium millium primò legio fiebat, ac singula tribus Tatiensium, Rhamnium, Lucerum, millia singula militum mittebant*, ait Varro lib. I V. Linguæ Latinæ. Hisce singulis millibus peditum videbantur additi equites centeni. Polybius lib. V I. *Equites faciunt trecentos in singulas legiones*, nempe ex quaque tribu centum. Is ergo antiquus numerus Romanorum equitum. Auctis deinde legionum peditibus in quatuor millia, non statim item equites aucti in quadringentos. nam ex Liviò obseruo non vno loco, retentum equitum Legionariorum numerum, post peditum incrementa. Lib. I I I. *Decem legiones quaternum millium & ducentorum peditum, equitum trecentorum*. Lib. V I I I. *Scribebantur quatuor ferè legiones quaternis millebus peditum, equitibus in singulas trecentis*. Sed diu post, ac sensim lib. X L. *Novam legionem quinque millium & ducentorum peditum equitibus quadringenis Consules scribere iussi*. Vbi tamen equitum centenarij, milliarijs peditum vno centenario adhuc minores. Ad sociorum auxiliares equites venio. Hos primus, quod sciam, Romanis iunxit Tullius Hostilius, dirutâ iam Albâ. Liviùs lib. I. *Equitum turmas decem ex Albanis legit*. Nisi quis dicat, Albanos iam non socios, sed Romanos factos, Albâ totâ Romam immigrante. Socij porrò auxiliareſque equites diuisi in *alas*. Alares enim propriè equites, non Legionarij; quamquam subinde Legionarij etiam in alâ positi, vt Lipsio obseruatum. *Dictæ alæ*, auctore Cincio apud Gellium lib. X V I. cap. I V. *quòd circum legiones dextrâ sinistrâque tamquam alæ in auium corporibus locabantur*. Duplex ergo alâ, dextra & sinistra, à situ. Cùm octo equitum alæ Tacitus numerat lib. I. Annalium, turmas intelligit; sicut Lascaris Polybij *ἰλας* vertit in *alæ*, pro turmas. Varijs autem nominibus hæ alæ seu turmæ fuère appellatæ, nempe vel à nomine Præfectorum, vel gentium, vel municipiorum: quæ nomina Lazius collegit lib. V I. de Rep. Rom. cap. I I. nosque iam attigimus ex Tacito Capite præcedenti. Eadem alæ deinde *vexillationes* dictæ, auctore Vegetio lib. I I. cap. I. Nu-

merus verò sociorum equitum duplex præ Romano erat. id Polybius lib. vi. indicat: *Multitudo sociorum peditum par quidem legionibus Romanis, ut plurimum equitum dupla.* Caussam Lipsius adfert, quòd socij latè per oppida, per agros sparsi, faciliùs equos suppeditarent & alerent; Romani contrà, angustè clausi, paucos id temporis haberent equestri censu præditos. Quantæ verò hæ sociorum alæ? Facilis coniectura est. Nam, si socij equites dupli ad Romanos, nimirum sexcenti, demendo de his ducentos extraordinarios (ut superiore Capite ex Polybio dictum) supererunt in alam socialem equites quadringenti; subinde tamen plures. apud Liuium libro x. *Campanorum ala quingenti equites. Numidarum ala equites quingenti.* Quin & *milliaria ala* apud Hyginum, & in lapide prisco, PRAEF. ALAE BRITANNICAE MILLIARIAE. Hæ sociorum alæ diuisæ quoque in turmas & decurias, ut Romanorum centuriæ. Tacitus lib. i. i. Histor. *Quatuor equitum turmas, uniuersam alam Treuirorum cum Iulio Claſſico misit.* Hyginus: *Ala habet turmas sexdecim; Decuriones & reliqua, prout numerum turmarum.* Sed diuersus à Romano mos fuit quorundam exterorum in conflandis turmis: nimirum, quò singulæ firmiores essent, arctioreque concordia vincitæ, vnus gentis cognationisve equites in turmam colligebant, alienis omnibus exclusis. Ita Macedones soliti, teste Curtio lib. v. *In disciplinâ quoque militaris rei, ait, pleraque Alexander à maioribus sumpta utiliter mutauit. Nam, cum antè equites in vnam quisque gentem describerentur, seorsim à ceteris; exempto nationum discrimine, Praefectos non utique suarum gentium, sed delectos attribuit.* Tacitus Germanis tribuit libro de eorum Moribus: *Quodq; precipuum fortitudinis incitamentum est, non casus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, sed familia & propinquitates.* Prætereundum non duxi equitatum Macedonum, quem *Agema* vocabant, de quo Curtius lib. i. v. *In dextro cornu locati sunt equites, quos Agema appellabant.* Iterum lib. v. *Ipse cum armigeris & alâ, quam Agema appellabant, arduâ semitâ processit.* Eamdem vocem Paullus Leopardus lib. i.

Emendat. cap. xxiii. restituit tribus locis Polybij, quibus *agenia* & *agnema* legebatur. Tribus item Liuij, quos Marcellus Donatus in Dilucidationibus Liuianis quoque adnotauit. Liuius lib. xxxvii. *Addita his ala mille fermè equitum; Agema eam vocabant.* Iterùm lib. xlii. *Duo erant agemata, hanc ipsi legionem vocabant.* Ibidem denique post pauca: *Medius omnium (Perseus) Rex erat; circa eum agema, quod vocant, equitumq; sacra ala.* Ex his omnibus Scriptorum locis, quædam de agemate colliguntur certa, quædam relinquuntur ambigua. Certa sunt, Primò, Agema esse numerum equitum. Deinde, Duo agemata vocari & facere vnam legionem. Tertiò, Agema esse equitum ferè mille. Obscura & ambigua manent, Primò, An agema etiam sit peditum conglobatio, vt hîc dicitur esse numerus equitum. Deinde, Vnde dictum sit agema. Hæc postrema duo doctè studioseque explicauit Raderus noster lib. i v. Curtij, cap. xxxii. allatis variorum Auctorum testimonijs. Eustatius ergo de vocis origine, *Agema*, inquit, *est vox militaris, ducta ab ἀγω duco, vel potius ab ἀγῶ, ἀγῶν, hoc est, admiror.* Deinde, peditum iuxtà atque equitum esse affirmat. *Agema est acies equitum & peditum selectorum, apud Macedonas, eò quod esset ἀγῶν, hoc est, admiranda.* Quibus paria ferè Suidas attulit voce Ἀγῶνα. *Acies*, inquit, *elephantorum, equitum, peditum, quæ Regem præcedit.* Et accuratè obseruandum id esse, monet Raderus, Agema nunc peditum nunc equitum agmen dici; & hoc quidem Curtij loco disertè vocari equitum, at mox lib. v. cap. x. *Alam, quam agema appellabant, necessariò de pedite esse intelligendam; quòd nempe arduâ illâ semitâ, quâ Alexander hanc alam ducebat, eques incedere non potuerit.* Dissentire nolo cum doctissimo Patre Radero; at si ei adessem, veritatis, non contentionis studio interrogarem, An quò Alexander eques, & Lysimachus equo vehens, penetrarunt, ipsomet iudice (lib. v. Curtij cap. x.) eò non potuerint transire alij equites. Et, An credibile sit, Alexandrum tam ignoto, tam periculoso itinere absque alâ equitum incessisse. Mihi certè NON LIQVET. Quæ verò alæ illæ

sacræ, de quibus Liuius libro XLII? Si diuinare licet, equites præstantissimi Macedonum, qui vel Regi erant à custodiâ, & sic sacri dicti, sicut Homero *ἱερεῖ φύλακας*, *sacri custodes*: vel societas equitum inter se sacramento aut amore deuinctorum, vt Epaminondæ *ἱερεῖς λόχῳ*, id est, *sacra cohors*, Thebanorum, quæ, auctore Athenæo lib. XIII. constabat amanti- bus solis & amatis; in quibus ob singularem fidem totius equitatûs robur, vt de Soldurijs seu Deuotis Aquitanix scribit Cæsar lib. III. Bell. Gall. *Sacram hanc cohortem primus, vt narratur, Gorgidas composuit è viris trecentis*, ait in Pelopidâ Plutarchus. Addo diuisionem equitatûs nostri. Germani in Cæsareo exercitu, Agematum instar, habent agmina quædam millenûm aut quingentorum equitum, quæ vocant Regimenta. Hæc peditum Tribuni subinde vnâ cum legione suâ administrant, nonnumquam id solum munus habent equitum Præfecti. Videtur ab Alexandro id genus agminum excogitatum, apud Curtium lib. VI. *In Satrapene, inquit, diutius substitit: ac, ne desides otio dimitterent animos; iudices dedit, præmiaq; proposuit de virtute militari certantibus. Octo, qui fortissimi iudicati essent, singulis militum millibus præfuturi erant (Chiliarchas vocabant) tum primùm in hunc numerum copijs distributis, namque antea quingenaria cohortes fuerant*. Flaminius Crucius, qui Cæsari diu equo militauit bellis nuperis Bohemicis, vehementer id genus Agematum commendat lib. III. cap. III. Adeoque equitatum vniuersum suadet diuidi in tot Agemata, quot sunt equitum millia; singula iterùm millia disponi turmis denis. Quam diuidendi equitatûs rationem ostendit neque leuibus neque paucis argumentis, longè vtiliorem esse acie illâ Ludouici Melzi, quam ille proposuit Tabulâ suâ IX. de quâ plura Lib. IV. Cap. V. Hæc tam numerosa equitum agmina apud Hispanos Gallosque vno sub Duce vsum non habent, quia nempe equitatum vniuersum in turmas singulas diuidunt, quarum minimas Valhausius lib. III. cap. I. vult esse lancearum, neque maiores tricenis: quòd nimirum plura simul Lanceariorum Iuga, quàm duo,

Præsti-

Præstitum scilicet & Substitutum, incurfare in hostem nequeant: tertium enim Iugum ipsos Præstites suos magis quàm hostem laceraret, quem attingere scilicet tanto intervallo non potest. Cuirassiorum turmæ centenis vulgò aut pluribus etiam constare possunt, cùm earum præcipua vis ad resistendum adhibeatur, quæ maior sanè est pro mole numeroque turmalium. Arcabufarij sexagenos ferè turmâ vnâ non excedunt, quòd decuriatim ferè, non turmatim hostem lacefant. Equitum musquetariorum turmæ, perinde vt peditum cohortes, centuriam totam admittunt, & plures. Præter has turmas subinde plurium turmarum decurijs, Agemata quedam etiam apud Hispanos Gallosque conflantur, nullo sub vexillo, vno tantùm aliquo equestrium Præfectorum ducente. Globos seu Drungos cum Vegetio vocare possumus. Hic lib. 111. cap. XIX. sic definit: *Globus dicitur, qui à suâ acie separatus, vago superuentu incurfat inimicos.* ibidemque Globi cum Drungo significatum permiscet. Id fit, cùm aut exploratum aut insidiatum itur, vbi à maioribus hostium copijs est metus: tum nempe, ne signa periclitentur, sub signis non itur. Vt gloriæ tamen partem habeant vniuersi, decerpuntur ex singulis turmis pauci, qui simul iuncti, agmen faciunt turmâ ordinariâ maius.

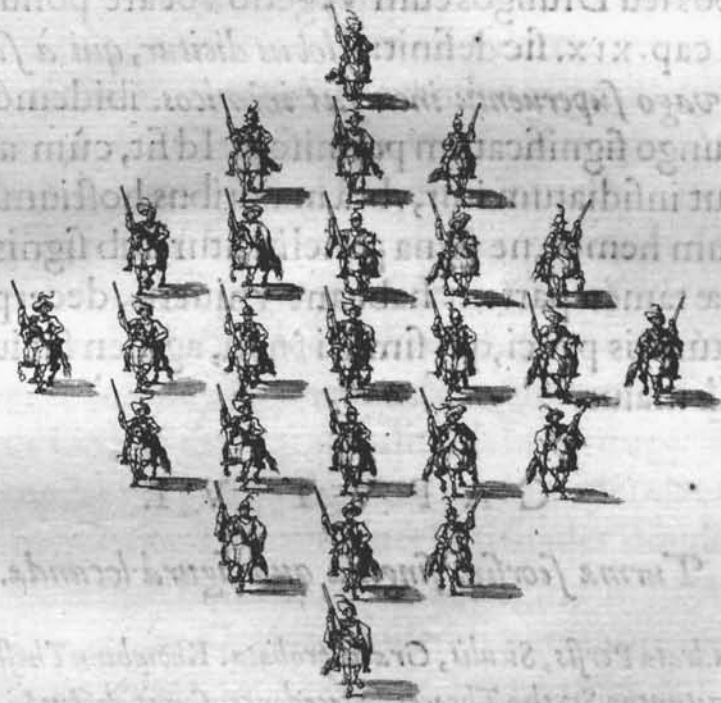
CAPVT VI.

Turma seorsim singula quâ figurâ locanda.

Figura quadrata Persis, Siculis, Græcis probata. Rhombum Thessali inuenere. Cuneo vtuntur Scythæ, Thraces, Macedones. Curis dictus Caput porcinum. Ilion Oualem aciem reperit, quæ Ille dicta.

EQVITVM acies aut quadratas, aut parte alterâ longiores, aut Rhombi cuneive geretes speciem, tradidere Auctores, ait Ælianus de Instruendis aciebus. Nota, eum loqui non de acie totius exercitûs, sed de ordinatione cuiusque singularis turmæ. *Quadratis aciebus Persæ, ait, & Siculi, ac plerique Græcorum vsi sunt,*

sunt, existimantes & ad compositionem, & ad equitantium coitionem accommodatius. Et omnino, quòd disciplina genus seruare, multis in rebus prestantius. Nam & instructio, quoniam per Versus ac Fuga ordinetur, occurrit facilius; & principes in hoc uno pugnandi genere hostem uniuersi aggrediuntur. Optima verò inter quadratas habentur, quæ duplici tam in altum quàm in longum numero constant; exempli causâ, octo in longum, quatuor in altum; aut decem in longum, quinque in altum; quæ numero parte alterâ longiores consistunt. Etenim longitudo equi à capite ad caudam, respectu suæ latitudinis, plures eos habere debet qui per Iuga ordinentur, quàm eos qui in Versus se porrigant. Aciebus ad rhombi similitudinem formatis Thessalos primos vsos comperimus,

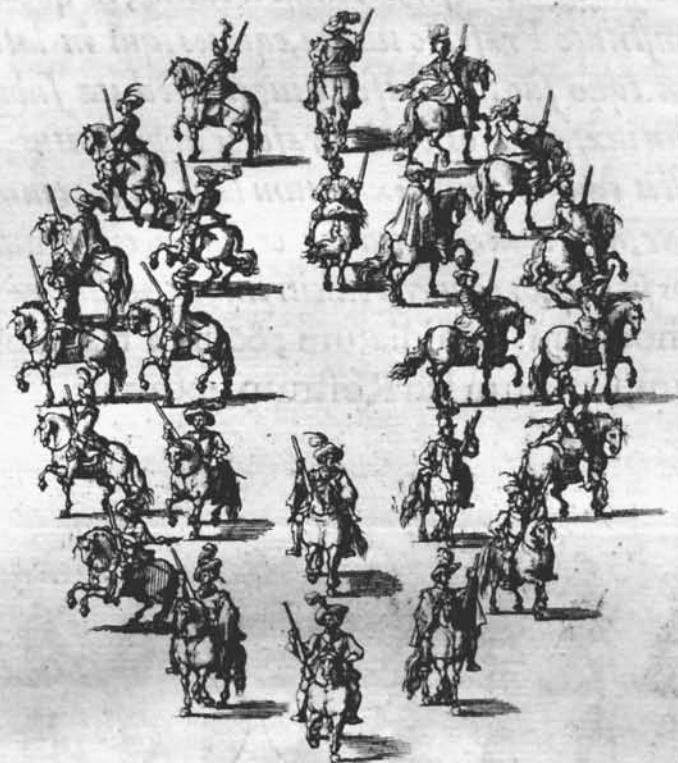
qui plurimum valuerunt equitatu, fasone, ut ferunt, eius generis aciei auctore, utpote ad omnes vsus accommodatioris. Equites enim constituti in hac formâ, vertere se in quemuis conspectum possunt, minimeq; vel à tergo vel à latere capientur. quippe cum prestantiores rhombi latera teneant, & principes angulos regant. stat enim

enim in priore angulo, turma ipsius Præfectus; in dextro autem & sinistro, qui custodes vocantur lateris, statuuntur; in reliquo verò angulo, ductorem tergi locari solitum est. Rhombi formam omnium maximè necessariam in usum venisse creditur; eo quòd præ ceteris omnibus constituto Præfecto turmae, equites, qui in lateribus ordinantur, non equo suo illi Præfecto iugent, sed ita subijciantur, ut eorum capita iuxta armos equi Præfecti apponantur; intervallisq; inter se iustis equites tum dextri tum laevi, tum etiam posteriores discernantur, ne frequentia turbet ordinem, cum equi immitiores in proximos sibi equos conuersi calcitent, & militibus vulnera infligant. Rhombum dimidiatum, & iam transformatum in trique trum, Cuneum seu Rostrum vocamus.

Cuneum milites nominant Caput porcinum, ait Vegetius lib. III. cap. XIX. Pergit Ælianus: Cuneatis Scythæ utuntur & Thracæ; quin etiam Macedones vsi sunt, suadente Rege Philippo. Efficacius genus id existimatum est, quàm quadratum, ob eam scilicet rem, quòd suos Principes circumpositos habeat, & fronte exigua constet, & equitandi usum per quodlibet intervallum facilem præbeat, regressumq; celeriore; quippe quòd minus difficiles circuitus illos habeat, quos quadrata acies sortiuntur.

Turmam, quæ ad speciem oui instruitur, Ilion Thessalus excogitarat, unde Ile vocata est: suosq; Thessalos eo ipso genere in-

struendi exercuit. Vtile hoc est, cum singulis suis angulis habeat principes; primum Ilarcham, id est, turma Præfectum; ultimum Tergiductorem, utrimque autem lateris Custodes, &c. Ergo genus id inuentum ab Ilione Thessalo, mandatum post executioni ab Iasone Medæ marito. Constat hæc turma equitibus sagittarijs, more Armeniorum & Parthorum, &c.

Explicata sunt variæ sententiæ Veterum, quemadmodum turma instruantur, sed, quoniam in his magnam differentiam esse constat, non sine delectu uti debemus, sed quotidianis exercitijs sapius experiri genera instruendi singula: itaque securè in prælijs, quod facilius commodiusq; probetur, admittere officium est.

Hucusque aperta Æliani verba, ea que re non inculcanda.

LIBER IV.

DE

MVNIIS VSVQVE MILITIAE
EQVESTRIS.

Argumentum Libri.

MVNIA equitis vniuersim continentur aut itineribus, aut praesidijs, aut castris, aut acie. In itinere exploratum dimittuntur, frontem faciunt, latera tegunt, agmen claudunt. In praesidijs interna externaq; tuentur. In castris excubias, circuitionem, custodias habent. Extra castra stationibus disponuntur, pabulationes instituunt, speculatum eunt, insidias struunt, stationes hostium laceffunt, palantes excipiunt; aquatores, frumentatores, lignatores aggrediuntur; com meatum & subsidia impediunt, hostium statua inuadunt, agros populabundi deuastant, in acie denique pugnam inferunt, aut defendunt.

CAPVT I.

Equitum vsus aciesq; in itinere.

EQVES iter facit aut solus, aut pediti iunctus. Iter verò vel terrestre est (idque angustum, aut latum;) vel auestre; diurnum aut nocturnum. Quae praesidia singulis itineribus facienda. Exploratores, Antecursores, Subsequa equites ad tutelam dimittendi. Viarum duces plures, aut fidus vnus. Vie & loca nota sint oportet. Ratio flumina traiciendi; & tranandi artes. Acies viatorie diuerse.

QVI rem militarem studiosius didicerunt, inquit Vegetius lib. III. cap. VI. afferunt, plura in itineribus, quam in ipsâ acie, pericula solere contingere. Nam in conflictu armati sunt omnes, & hostem cominus vident, & ad pugnandum animo veniunt præparati: in itinere minus armatus, minusque attentus est miles; &, superueniente impetu vel fraude, repente turbatur. Quare præsidia itineri facienda suggerit. I. Ut Imperator habeat per scripta Itineraria locorum per quæ tendit, ita ut eorum intervalla non solum passuum numero, sed etiam viarum qualitatem norit. Ac ferè picta sint: ut non solum consilio, sed aspectu, viam eligat profecturis. Amplius etiam Iulius Cæsar providebat, qui numquam exercitus per insidiosa itinera duxit, nisi per speculatus prius esset locorum situs, auctore Suetonio. II. Ut à peritis viarum itinera inquirat. Prudentissimus Israëlitarum Dux Moyses Numer. x. cap. dixit Hobabo filio Raguel: Noli nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster. En, qui nubem & ignem duces habebat, ductorem prætereà, quem interroget, poscit. Sic Xerxes, Ephialte quodam Trachinio per montium angustias monstrante iter, centum hominum millia duxit in exercitum Leonidæ, quem uniuersum circumuenit. Auctores sunt Herodotus & Polyenus. III. Ut viarum idoneos duces adhibeat, eosque custoditos ducat, addit à pænæ ostentatione vel præmij. Vtriusque in promptu exemplum est. Prioris, apud Polyenum lib. IV. Extabat oraculum Apollinis, Lycum quemdam Alexandro fore itineris contra Persas ducem. Accedit ad Alexandrum bubulcus, inquiens sibi Lyco nomen esse, in circuitu montium occultam esse viam, &c. Alterius, apud Liuium lib. XXXII. Pastor quidam à Choropo Principe Epirotarum missus dicitur ad Consulem T. Quintium. is se in eo saltu, qui Regijs tunc oneratus castris erat, armentum pascere ait, omnes montium eorum anfractus collesque nosse; si secum aliquos mittere velit, &c. Consul ducem promissis ingentibus oneratum, si fides extet, vinctum tamen, Tribuno tradidit. Libro item IX. Cùm

Sora-

Soranus transfuga clam ex oppido profectus, ad vigiles Romanos penetrasset, duci se extemplo ad Consules iubet; deductusque, traditurum urbem promittit, &c. Decem milites delectos secum per ardua ac propè inuia in arcem ducit. 1 v. Vt plures huiusmodi duces indicesq; habeat, ne duorum aut trium error discrimen pariat vniuersis: interdum enim imperita rusticitas plura promittit, & credit se scire, quæ nescit. Certè hoc neglectu elusa calliditas Hannibalis per errorem rustici. Imperat duci, ait Liuius libro XXII. ut se in agrum Casinatem ducat: sed Punicum abhorrens à Latino nomen, Casilinum pro Casino accipere ducem fecit; auersusq; ab itinere, per Alifanum Calatinumq; & Calenum agrum in campum Stellatam descendit. ubi cum montibus fluminibusque clausam regionem circumspexisset, vocatum ducem percontatur, ubi terrarum esset. Cum is Casilini eo die eum mansurum dixisset; tum demum cognitus est error, & Casinum longè inde aliâ regione esse. Id documentum cum metu sanè æstimabat exercitus Alexandri, apud Curtium lib. v. Nox quoque & ignota regio, ac dux, incertum an satis fidus, multiplicabant metum, ex vnius captiui vel fide, vel animâ, pendere & Regis salutem, & suam. v. Vt nesciat hostis, quâ exercitus proficiscatur. Cæsar lib. 1. Bell. ciuil. Exploratis regionibus, magno circuitu, nullo certo itinere exercitum ducit. erat enim iter à proposito diuersum, contrariamq; in partem iri videbatur. Necessaria profectò Ducibus documenta.

Primum ergo equitis in itinere munus est, in omnem partem explorare vias, seu solus, seu pedite comitatus, seu terrâ seu aquâ, seu diu seu noctu proficiscatur. Id eiusdem Vegetij monitum lib. III. cap. VI. *Dux cum agmine exercitûs profecturus, fidelissimos argutissimosq; cum equis probatissimis mittat, qui loca, per quæ iter faciendum est, in progressu & à tergo, dextrâ laeuâque perlustrent. Et quanta Posthumij clades in Caudinis, cautelæ huius omisso! quantum discrimen Iulij Consulis in Samnitium saltus ingressi sine speculatore! Sed nec explorare tantùm cateruatim, verùm etiam turmatim præcurrere, hostemque præeuntem carpere, equitis ex itinere studium*

est. Cæsar lib. 1. de Bell. ciuil. *Equitatu præmissis qui nouissimum agmen carperet atque impediret, ipse cum legionibus subsequitur. Nullum intercedebat tempus, quin extremi cum equitibus præliarentur.* Ibidem: *Relinquebatur Cæsari nihil, nisi ut equitatu agmen aduersariorum malè haberet, & carperet.* Sed ex præcursu, ad agminis frontem redeo. Hanc eques firmabat in exercitu mixto. Tacit. 1. Annal. *Pars equitum & Auxiliaria cohortes ducebant; mox prima legio.* Nimirum, sicut claudebat tergum, eodem teste lib. Annal. XIII. *Dux via pariter & pugna composuerat exercitum, &c.* Id quod lib. 1. Annal. vocat, *incedere itineri & prælio.* Vtrumque hoc equiti munus in exercitu mixto Vegetius tribuit lib. III. cap. VI. *Primi equites iter arripiant, inde pedites; impedimenta, sagittarij, calones, vehiculaq; in medio collocentur, ita ut expedita pars peditum & equitum subsequatur.* En equitem à fronte & à tergo, ad tuendum medium agmen. Iam vtrisque à latere etiam locatum, & subinde per turmas inter ipsum agmen, Polybius indicat lib. VI. *Equites interdum sequuntur à tergo suas quisque partes (id est, inter ipsum agmen, turmæ quælibet suam legionem) aliàs iumentorum latera obequitant stipantes ea, tutumq; præbentes incessum.* Generatim suadet Vegetius loco iam allato, *ut ea pars, ad quam hostis venturus creditur, appositis lectissimis equitibus, & leui armaturâ muniatur.* Benè monet de lectissimis; nam ita solitum, Polybius in Castrametatione scribit. *Primi, ait, plerumque incedunt extraordinarij (qui nempe lectissimi equitum peditumq; bellatores:) si verò qua esset à tergo suspicio, sociorum extraordinarij à fronte ad tergum traducebantur.* Aliàs certè quocumque itinere ita *vices seruabant frontis & tergi,* ait Polybius mox laudatus, *ut alternis diebus legiones & cornua eadem præcederent, rursumq; sequerentur à tergo; ut aquationis frumentationisq; integræ æqualiter omnes participes fierent, mutantés semper ordinem, ut alternatim primores incederent.*

X Scriptores æui nostri, Baſta & Melzus, id referunt in prærogatiuam quamdam honoris. Baſta lib. III. cap. V. *Vi Præfectis, inquit, satisfiat, per ordinem mutantur frontis-ductionis dies;*

dies; sic nempe, ut qui frontem hodie duxerit, cras tergum, perendie medium agmen tueatur. Mox cap. xi. Castris verò iam positis, cum extraordinariæ aliquæ excursions faciendæ sunt, non dierum seruetur ordo; sed Præfectus equitatûs ei turma dat primum incedendi locum, quæ prima ad designata castrorum principia venit; ut vniuscuiusque scilicet diligentia excitetur ad singulos præueniendos. Melzus ferè paria adfert lib. i i. cap. v. quatuor tamen præterea addit noua. i. Si eodem tempore in dictum locum conueniant simul turme duæ, tum aut in vnâ eas esse conflandas, aut ab equitatûs Præfecto vnâ alteri pro arbitrio præponendam. ii. Si vnica tantum turma Arcubusariorum sit in agmine vniuerso, eam perpetuò debere præcedere aut sequi, pro periculo viæ. iii. Præfecto equitatûs pro industriâ suâ excogitandas esse artes, quibus Præfectorum aliorum offensiones euitet, dum, periculo fortè exigente, Præfectis alijs peritiores præponit ad gerendam melius rem. Id faciet, inquit, aut clam alijs huiusmodi Præfectos monendo, uti priores in loco adesse studeant; aut, si præuiso expeditionis die, ita ordinem incedendi distribuât, ut sors ducendi peritioribus eo die contingat. i v. Subiungit cap. x. Præfectum, cui plures turme ducendæ datæ sunt, aut in fronte aut in tergo esse quidem debere ad imperandum, non tamen eius turmam primam esse debere aut postremam, sed illius turmam, cui eo die contigit sors. Grauis etiamnum controuersia, periculosarum sæpè contentionum causa, dum alij sibi vindicant perpetuum præeundi ius, alij suas cuique vices esse debere contendunt. Romanorum Latinorumque fortissimi, postremi olim pugnabant, auctore L. Liuius lib. viii. (ad eò honorem dat demitque rebus opinio.) *Nihil apud Latinos dissonum, ait, à Romanâ Repub. præter animos, &c. Hastati omnium primi pugnam inibant, &c. Tum Principum pugna erat, &c. Triarij sub vexillis considebant, sinistro crure porrecto, scuta innixa humeris, hastas subrectâ cuspide in terram fixas, haud secus quàm vallo septa inhorreret acies, tenentes. Si apud Principes quoque haud satis prosperè esset pugnatum, à primâ acie ad Triarios sensim referebantur. Inde rem ad Triarios redisse, cum laborabatur, prouerbio increbuit.*

Ibidem

Ibidem porrò Melzus hæc promit ducendo exercitui mixto præcepta. I. Frontem aut tergum exercitûs mixti, minimùm trientes duo totius equitatûs firmanto. II. Turmæ, quibus obtigerint ducendi vices, statâ horâ loco constituto adsunto, pridieque vesperi à Præfecto dux viæ eis designator. III. Primam aciem comitantor eæ turmæ, quibus diei illius fuissent custodiæ, seu palatinæ, seu castrenses, seu pro castris: eoque die, ob secuturas noctis excubias, ab alijs muneribus immunes sunt. IV. Præfectus primæ aciei (si à Magistro equitum iubebitur) turmam vnam Arcabufariorum tutelæ eorum, qui pontes viasque sternunt, adiungito. V. Idem Præfectus Optionem suam stipatum equitibus vicenis aut vicenis quinis, iusto interuallo ante agmen præmittito. Duo verò ex ijs equites, qui Optionem (dum consistet cum equitatu Præfectus) admoneant, inter frontem & turmulam illam præcursoriam interponuntor; agmine autem quiescente, Optio in vicinis turmulis procubitores collocato. VI. Nullus primam agminis aciem anteuertito, nullus se equitatu cum famulatio aut impedimentis interponito. VII. Turmulæ septenæ, constantes singulæ vel Cuirassarijs, vel Arcabufarijs quindenis vicenisve è primâ acie, totidemque è tertiâ, in latera ablegantor tuendis impedimentis sub ductu Decurionum. VIII. Optio aut Decurio turmæ quæ à tergo est postremæ, bono interuallo post eam cum vicenis equitibus subsequitor; duobus prætereà ad significandum longè à tergo relictis. IX. Ne quis post tertiam aciem deseratur, procurato. X. Interquiescente, vt fit, acie tertiâ, Præfectus Decuriõve vltimæ turmæ, equites in vicinos tumulos lateraque viarum aduersus hostem partitor. XI. Exploratoribus, qui antecurrunt (dum per silvas angustiasque est iter) Musquetarij pedites admiscantor. XII. Turmulas item laterales equitum Musquetarij pedites admixti stipanto. XIII. Viarum, quæ hostis interuenire posset, fauces, vnâ duabusve impositis, partemque procurrentibus turmis occupantor; mox eadem turmæ (aduentante acie tertiâ) cum reliquo exercitu proceduntor.

XIV. Si periculum, quod à fronte timebatur, in latera fortè ceciderit, dimidia peditatús equitatusque præeuntis pars aciem tertiam opperitor, neque priùs promoueto.

Aquestre iter trans amnes nullo ponte commissos, singulare dat equiti munus. Nam quantâ hîc curâ prouidenda circumspiciendaque omnia? Plerumque hostis expectat paratis recentibusque copijs in aduersâ ripâ: ripam subinde latentibus sub aquâ palis prætexuit, alibi insidias posuit. Tibi per aquas & limum magis sæpè rependum quàm currendum est. Ordines in lubrico & tenace solo seruandi. Tum madido humenti que militi in ripas altiores enitendum, pelendusque ab eo imminens & benè pastus hostis. Tû præclare actum crede, si non corrupta madore arma, si non plerique aquarum pernecitate abrepti hausti que. Et plura etiam eueniunt quàm scribo. Quibus ergo præsidijs traijciendi amnes? Leo Imperator Tactic. cap. 1 x. §. x i. *In fluuiorum transitionibus, aut aliorum locorum ignotorum, antecursores præmitte, qui priùs loca explorent, ea que, qualia sint, nuntient, ut præfectis idoneis antemissis transitum custodias.* §. x ii. *Sin admodum lubrica difficilia que, loca sint, te ipsum oportet primùm transire, deinde ibi consistere & commorari, donec omnes sine offensione transierint.* §. x iii. *Hoc enim virum clarissimum & nobilissimum patrem nostrum Basilium Regem fecisse cognouimus, quando contra Germanicam Syriæ ciuitatem copias duxerat, & Paradisum fluuium anticiparat, qui, lampadibus in medio constitutis, ipse suâ ipsius præsentia atque ope uniuersum exercitum facile & sine offensione traduxit, qui sæpè manum illis afflictis porrexerat; & quosdam periculis eripuit.* Iam obserua quæ ab Historicis adferam. Arrianus lib. i. de Trãsitu Alexandri per amnem Granicum: *Alexander ad Granicum amnem progrediebatur exercitu instructo, duplici phalange armatorum ordinatâ. Equites in cornibus ducens, impedimenta ponè sequi iussit. Speculatores, qui hostem obseruaturi essent, duxit Hegelochus, habens secum equites sarissophoros ac velites circiter quingentos, &c. E speculatoribus aduolant quidam, ei nuntiantes, in ulteriore Granici ripâ Persas expectare*

acie instructâ. Tum Alexander totum exercitum etiam ad pugnam struxit. Parmenioni suadenti, ut in ripâ tâtisper quiesceret, dum hostis noctu diffugeret; Pudeat me, inquit Alexander, si hic riuulus nobis obstabit, qui sine difficultatibus Hellespontum traiecimus, &c. Hac locutus, Parmenionem ad sinistrû cornu ducendum mittit, ipse dextrum ducturus eò concessit, &c. Persarum equites ad xx. mille erant. Peregrini pedites paulum infra totidem mille. Equitatum Persæ in longè exporrectam phalangem ad fluminis ripam collocarant, &c. Ceterum quâ parte ipsum Alexandrum conspicabantur tendentem, hac turmas equitum densas collocarunt, &c. Alexander Antecursores equites Peonâsq; ac peditum unam cohortem, quibus præerat Amyntas Arrhabæi, primos in flumen descendere iussit, atque ante eos Socratis turmam, &c. Ipse dextrum cornu ducens flumen ingreditur, obliquam semper aciem obtendens quâ amnis ferebatur. Persæ in propinquantes desuper tela mittebant, eratq; equitum turbulentus conflictus, his flumen exire, illis exitum prohibere nitentibus. Ac primi quidem Macedonum cæsi sunt omnes. Alexander dextrum cornu adducens, primus in Persas irruit, ubi conferta maximè eorum acies erat. Hic inter confligendum hasta Alexandro confringitur, qui aliam ab Arete, Regiorum equorum stratore, petijt; sed cum illi in pralio laboranti hasta diffracta esset, ita ut cum dimidio eius fragmento (quod ostendebat) pugnare manifestò videretur, aliam poscere iussit Alexander. Dibaratus autem Corinthius (unus è socijs qui circa Regem erant) suam ipsi hastam tradit. eâ arreptâ, conspicatus Mithridatem Darij generum longè ante alios equo prouectum, cum turmâ equitum cunei instar formatâ, ipsius quoque ante alios equo effertur, ac hastâ faciem feriens, Mithridatem prosternit. Interibi Rocfates in Alexandrum inuehitur, ac caput eius securi percutit, diffractâque nonnihil galeâ ictus, tamen non penetravit. Hunc etiam hastâ prosternit Alexander in pectus usque traiectâ: ponè autem Spiridates iam in Alexandrum securim eleuarat, quem præuertens Clitus Dropida filius, securi in humerum adactâ brachium ei abscidit. Vegetius disertè lib. i i i. cap. vii. In transitu fluminum, explorato vado, duæ acies equitum electis anima-

animalibus ordinantur, interuallis competentibus separata, ut per medium pedites & impedimenta transeant; nam acies superior aquarum impetum frangit; inferior, eos, qui rapti subuersiq; fuerint, colligit atque transponit. Id à Cæsare Vegetius didicit, qui lib. I. de Bell. ciu. hæc de se ipso: *Cæsar, continuato diem noctemq; opere, in flumine auertendo, huc iam rem deduxerat, ut equites, etsi difficulter atque egrè siebat, possent tamen atque auderent flumen transire, pedites verò tantummodo humeris ac summo pectore exstare: & cum altitudine aquæ, tum etiam rapiditate fluminis ad transeundum non impedirentur, &c. Cæsar etsi timebat tantæ magnitudinis flumini exercitum obijcere, conandum tamen atque experiendum iudicat, magnòque numero iumentorum in flumine supra atque infra constituto, transducit exercitum. Pauci ex his militibus, vi fluminis abrepti, ab equitatu excipiuntur ac subleuantur; nemo tamen interijt. Quamquam & Hannibalis geminum ferè extat facinus, auctore Cælio apud Liuium lib. XXI. Cælius auctor est, inquit, Hannibalem per superiora Padi vada exercitum transduxisse, elephantis in ordinem ad sustinendum impetum fluminis oppositis. Ea periti amnis vix fecerint; nam neque equites, armis equisque saluis, tantam vim fluminis superasse verisimile est. Addubitat ergo, neque Cælio sat credit Liuius. Iterùm tamen Cæsar lib. VII. de Bell. Gall. sic exercitum traduxit, equitibus supernè tantùm (non elephantis) contra vim fluminis collocatis. Vado per equites (in Ligeri) reperto, pro rei necessitate opportuno, ut brachia modò atque humeri ad sustinenda arma liberi ab aquâ esse possent; disposito equitatu, qui vim fluminis refringeret, atque ab hostibus primo aspectu perturbatis incolumem exercitum transduxit. Quin Liuius ipse lib. XXI. narrat, equites in flumine aduersus peditem pugnasse. Ex parte alterâ ripæ, ait, vis ingens equitum in flumen immissa, mediòque alueo, haud quaquam pari certamine concursum: quippe ubi pedes instabilis, ac vix vado fidens, vel inermi equite, equo temerè actò, peruertere possit; eques corpore armisque liber, equo vel per medios gurgites stabili, cominus eminusque rem gereret. Quid tamen, si profundior nec vadosus esset amnis? si violentior, quàm ut iumenta*

starent refringerentque cursum? Tum vel arte transnabant pedes equeſque, armis tractis, vel lintres ratesque subitarias fabricabant. Liuius lib. xxi. *Accolas Rhodani Hannibal pellicit donis ad naues undique contrahendas fabricandasque, &c. Itaque ingens coacta vis nauium est lintriumque, temere ad vicinalem usum paratarum, nouasque, alias primum Galli inchoantes cauebant ex singulis arboribus; deinde & ipsi milites, simul copia materia simul facilitate operis inducti, alueos informes, nihil (dummodo innare aqua & capere onera possent) curantes, raptim faciebant, quibus se suasque transueberent. Iamque omnibus satis comparatis ad traiciendum, terrebant ex aduerso hostes omnem ripam equis virisque obtinentes: quos ut auerteret, Hannonem Bomilcaris filium vigiliam primam noctis cum parte copiarum, maxime Hispanis, aduerso flumine iter ire unius diei iubet, & ubi primo possit, quam occultissimè traiecto amni, circumducere agmen; ut, cum facto opus sit, aggrediatur ab tergo hostem. Ad id dati duces Galli, &c. transitum ostendere. ibi raptim casa materia, ratesque, fabricatae, in quibus equi, virique, & alia onera traicerentur. Hispani sine ulla mole in utres vestimentis coniectis, ipsi cetris superpositis incubantes flumen transnatauere. Et alius exercitus ratibus iunctis traiectus, castris prope flumen positus, nocturno itinere atque operis labore fessus, quiete unius diei reficitur, &c. Postero die profecti ex loco, prodito fumo significant se transisse. quod ubi accepit Annibal, dat signum ad traiciendum. Jam paratas aptatasque habebat pedes lintres, eques (ferè præter equos nantes) nauium agmen ad excipiendum aduersi impetum fluminis parte superiore transmittens, tranquillitatem infra traicientibus lintribus praebebat. Equorum pars magna nantes, loris à puppibus trahabantur, præter eos quos instructos frenatosque (ut extemplo egresso in ripam equi usui essent) imposuerant in naues, &c. Elephantorum traicendorum varia consilia fuisse credo: certè varia memoria est actæ rei. Quidam congregatis ad ripam elephantis, tradunt ferocissimum ex ijs irritatum à rectore suo, cum refugientem eum in aquam, natantemque sequeretur, traxisse gregem (ut quemque timentem altitudinem destituerat vadum) impetu ipso fluminis in alteram ripam rapi-*

piente.

piente. Ceterum magis constat ratibus traiectos, &c. Ratem unam
 ducentos longam pedes, quinquaginta latam, à terrâ in amnem por-
 rexerunt, quam, ne secundâ aquâ deferretur, pluribus retinaculis
 validis parte superiore ripâ religatam, pontis in modum humo in-
 iectâ constrauerunt, ut bellus audacter velut per solum ingrederen-
 tur. Altera ratis equè lata, longa pedes centum, ad traiciendum
 flumen apta, huic copulata est: & cum elephanti per stabilem ratem
 tamquam viam (præredientibus feminis) acti, in minorem appli-
 catam transgressi sunt, ea extemplo (resolutis quibus annexa erat
 vinculis) ab actuarijs aliquot nauibus ad alteram ripam pertrahi-
 tur. Ita primis expositis, alij deinde repetiti ac traiecti sunt. Nihil
 sanè trepidabant, donec continenti velut ponte agerentur. Primis
 erat pauor, cum solutâ ab ceteris rate in altum raperentur. Ibi vr-
 gentes inter se (cedentibus extremis ab aquâ) trepidationem ali-
 quantulam edebant, donec quietem ipse timor circumspicientibus
 aquam fecisset. Excidère etiam sciuentes quidam in flumen, sed
 pondere ipso stabiles, deiectis rectoribus, querendis pedetentim va-
 dis in terram euasere. Redeamus ad natatum, tractionemque
 equorum. Tacitus de Britannis in Vitâ Agricolaë: Quibus no-
 ta vada & patrius nandi vsus, quo se pariter, & equos atque ar-
 ma regunt. Idem de Batauis lib. II. Eques præcipuo nandi studio
 arma equosque retinens, integris turmis Rhenum perrumpere.
 Operæ pretium à Vegetio artem discere. Is lib. III. cap. VII.
 Cum alior, inquit, fluctus, nec equitem patitur; equites fasces de
 cannis aridis, vel vluâ facere consueuerunt; super quos loricas &
 arma (ne videntur) imponunt; ipsi equiq; natando transeunt, colli-
 gatofq; secum fasces pertrahunt loris. Quem locum illustrat
 Steenvvechius exemplis duobus aliquantò diuersæ artis. Al-
 terum exemplum est Ammiani lib. XXV. Et pars cratibus, in-
 quit, temerè textis, iumenta retinentes hinc inde natantia; alij su-
 persidentes vtribus. Alterû Diodori Siculi lib. XI X. Calamorum
 fasces adeò ingentes inter se coniungunt, immittuntque in paludem,
 quibus terni insidentes, duo remos agunt, alius fert arcum, ad nauig-
 antiûmque ex aduerso, aut vim adferre conantium, impetum
 propulsat. Adde nouum Ammiani locum lib. XXX. Para

Armeniorum Rex cum ad flumen venisset Euphraten, & inopiâ nauium voraginosum amnem vado transire non posset, nandi imprudentiâ pauentibus multis, ipse omnium maximè cunctabatur. & remansisset, ni, cunctis versantibus varia, id reperire potuisset effugium in necessitatis abrupto tutissimum: Lectulos in villis repletos binis vtribus suffulserunt, quorum erat abundans propè in agris vinarijs copia, quibus singulis Proceres insidentes & Regulus ipse, iumenta trahentes, præruptos vndarum occurfantium fluctus obliquatis meatibus declinabant; hocq; commetot tandem ad vltiorem ripam post extrema discrimina peruenerunt, &c. Residui omnes equis inuecti natantibus, & circumfluyente flumine sæpè demersi iactatique, infirmati periculoso madore expelluntur ad contrarias margines: ubi paulisper refecti, expeditius quàm diebus præteritis incedebant. Vtrium porrò vulgarem vsum Cæsar Lusitanis tribuit lib. i. de Bell. ciu. ad tranandos amnes, & Hispanis Lilius lib. x x x. & scuta sua militi Ammianus lib. x v i. Sed de auestri itinere iam abundè; nam de equitum transeuersione nauali, spectat ad militiam naualem.

Nocturnum iter vt curas auget, sic equiti quoque munus. Prudens est Petreij Afranijque apud Cæsarem consultatio lib. i. Bell. ciu. de nocturnâ profectio. *Disputatur in concilio, & tempus profectiois quaritur. Plerique censebant, vt noctu iter facerent, posse prius ad angustias veniri, quàm sentirentur. Alij, quòd pridie nocte conclamatum esset in castris Cæsaris, argumenti sumebant loco, non posse clam exiri, circumfundi noctu equitatum Cæsaris, atque omnia loca atque itinera obsideri, nocturnaque prælia esse vitanda. Ergo, ne quis nocte error per tenebras, ne quis ab hoste assultus, hæc ampliùs equiti omnia tribuunt Georgius Basta & Ludouicus Melzus. i. Præmittenda cum Decurione turmula Arcabufariorum duodenûm aut denûm quinûm, fido peritoque viarum duce comitata. Hi bis mille passus antegressi, ex rusticis alijsque de hoste cognoscant. Flaminius Crucius minùs longè, ob periculum, præire iubet. ii. Submittendi post hos alijs quaterni, vt (prægressis fortè prioribus) si à latere hostis interueniat, renuntient agmini sequen-*

sequenti. III. Globus sexagenûm Loricatorum seu Cuiraffariorum confletur ex turmis simul omnibus lectorum, ducaturque, quâ maximè periculum formidatur, à Præfecto aliquo peritiore, nullo comitante vexillo. Hic globus seu drungus quemcumque hostis incurfantis impetum sustentare conabitur. IV. Turmæ reliquæ, singulæ suos habeant viarum duces; aut, si tantus peritorum ductorum non suppetat numerus, priores turmæ, cùm ad biuia venerint, equites duos sequentibus relinquunt, qui ducant, quò ipsæ sunt progressæ. Stipent autem sese inuicem turmæ, vna alteram, minimo interuallo sequentes; nisi ingruat pugna, nam tum se abiungent. V. Qui equitatu prærit, singulos equites è turmis singulis præstò habebit ad mandata suis perferenda. Equites item quaternos præmittet, qui renuntient, si quid acciderit maiori illi drungo è sexagenis equitibus præmisso. Accurret ipse parti laboranti, subsidia mittens paria periculo, non maiora. VI. Decurio aliquis, denis duodenisve Arcabusarijs stipatus, longo interuallo agmen subsequetur, quaternis præterea post se relictis, nuntiabitque, si fors hostis ad carpendum agmen accurrat. VII. Præfectus aliquis è peritioribus tergi-ductor erit, qui turmas hosti carpenti obuertat, Præfectumque equitatus totius admoneat. VIII. Silentio agant nocturnum iter, galeati-que, & tenentes arma, nec tubâ signum turmæ vlli aberranti detur (vbi periculosum est iter) nisi grauis caussa poscat.

Iam aciem viatoriam equitum explicemus. Hæc ad pugnae vsum varia est, aliaque locis campestribus, alia vijs angustis. Igitur vel ad impetendum hostem, vel ad tutè commeandum solummodò acies ordinatur. Illa offensiuâ, hæc defensiuâ vulgò dicitur. Si ad impetendum hostem itur, tum sic locandæ sunt turmæ, vt primæ sint maximè idoneæ ad faciendam impressionem, Lanceariorum videlicet & Arcabusariorum. Si solùm ad commeandum tutò, tum contrà præcedere debent turmæ, quæ plurimùm conducunt sustentando, Picquariorum equitum & Cuiraffariorum. A deo que reliquus equester exercitus sic incedit itineri & prælio, vt ex
angu-

angustijs in aciem facile se explicare possit, vel ad offerendam pugnam, vel ad defendendam patentibus in campis. Hoc modo, inquit Melzus lib. ii. cap. viii. faciamus equestrem exercitum turmarum quadraginta. Is exercitus loco campestri ac lato incedet diuisus in cornua duo, quæ singula constabunt turmis viginti, dispositis ad eam formam quæ subijcitur.

Frons.

Cornu sinistrum.

Arcabusarij

Lancearij

Cuirassarij

Cuirassarij

Arcabusarij

Arcabusarij

Lancearij

Cuirassarij

Cuirassarij

Lancearij

Cuirassarij

Cuirassarij

Lancearij

Cuirassarij

Lancearij

Cuirassarij

Cuirassarij

Arcabusarij

Arcabusarij

Arcabusarij.

Cornu dextrum.

Arcabusarij

Lancearij

Cuirassarij

Cuirassarij

Arcabusarij

Arcabusarij

Lancearij

Cuirassarij

Cuirassarij

Lancearij

Cuirassarij

Cuirassarij

Lancearij

Cuirassarij

Lancearij

Cuirassarij

Cuirassarij

Arcabusarij

Arcabusarij

Arcabusarij.

Loco autem angusto præcedit cornu dextrum, subsequitur deinde sinistrum; ac tum Iuga singula Lanceariorum constant equitibus quaternis, ceterorum Iuga octonis. Cornu dextrum, postquam ex angustijs euasit, consistit, opperiturque

que sinistrum; simul tum vnà procedunt lateribus aduersis, interuallo passuum centum quinquaginta, spatio inter turmas singulas passuum sexaginta. Præfectus Arcabufariorum alæ dextræ, ad bis mille passus præmittit Decurionem aliquem ex peritioribus, stipatum turmulâ denûm-quinûm, & fido viæ duce. Atque hic Decurio è denis illis quinis dimittit binos antrorsum, binos dextrorsum, binos sinistrorsum, cognitum num vsquam apparuerit hostis. A tergo idem facit Præfectus turmæ vltimæ, quæ claudit alam dextram, renuntiatque equitatûs ductori. VValhausius alterius generis viatorias acies ternas affert, quarum aliæ se explicant ad pugnandum, alię ad tuendum. Exempli causâ; loco angusto, ad pugnandum sic inuicem subsequuntur turmæ, in quibus nonnullę ex pedestribus equestres factæ, ad festinandum iter.

Frons.

Lancearij	
Arcabufarij	
Lancearij	
Arcabufarij	
Lancearij	
Arcabufarij	
Musquetarij	} equitantes
Musquetarij	
Musquetarij	
Musquetarij	
Musquetarij	
Musquetarij	

Picquarij	equitantes
Cuirassarij	
Picquarij	equitantes
Cuirassarij	
Picquarij	equitantes
Cuirassarij.	

210 DE MILITIA EQVESTRI
Ad tuendum verò sustinendumque hostem, hoc modo:

Frons.

Picquarij equitantes

Cuirassarij

Picquarij equitantes

Cuirassarij

Picquarij equitantes

Lancearij

Lancearij

Arcabusarij

Arcabusarij

Lancearij

Arcabusarij

Cuirassarij

Musquetarij

Musquetarij

Musquetarij

Musquetarij

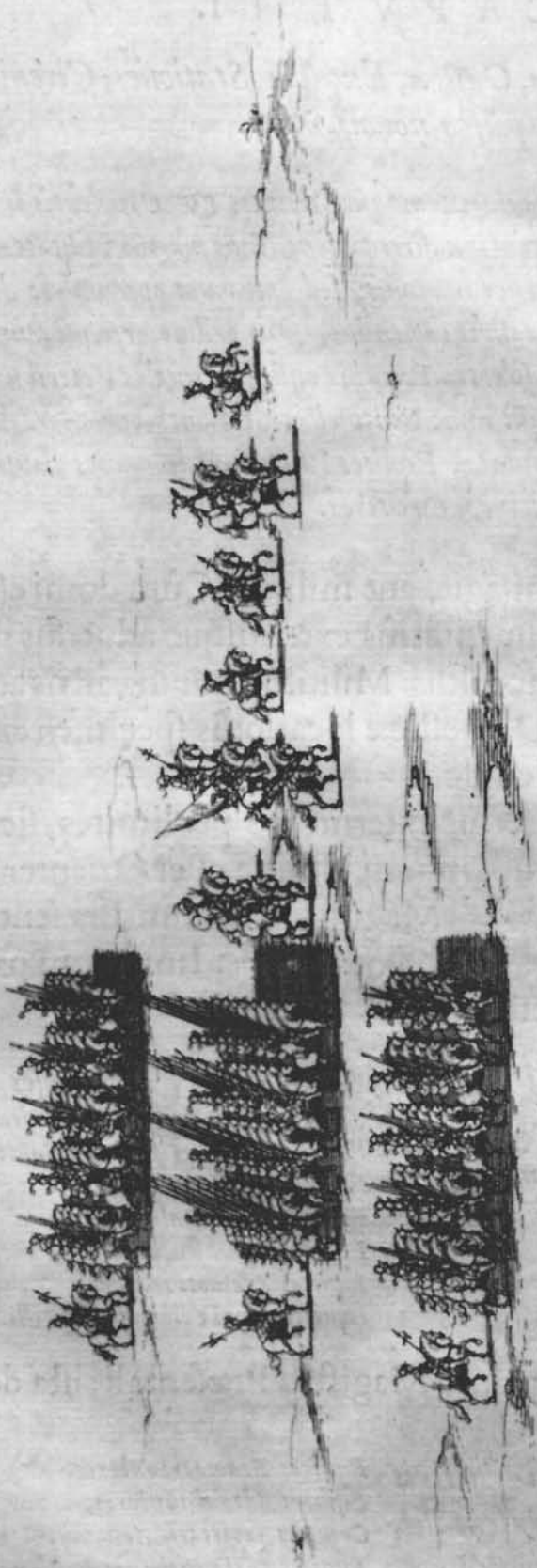
Musquetarij

Musquetarij

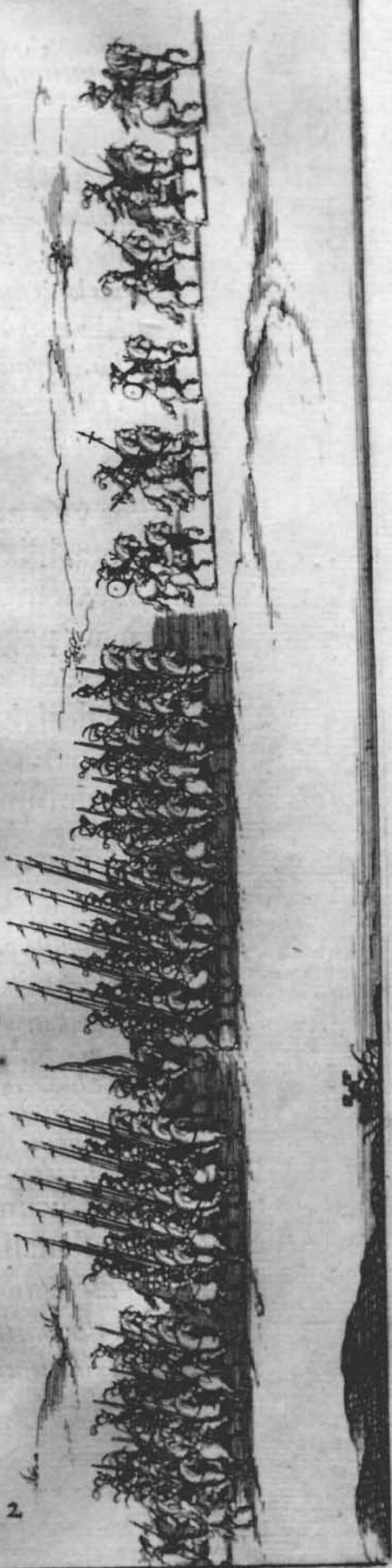
} equitantes.

Tertia acies viatoria ex solis equitibus Musquetarijs et Hastatis seu Piquarijs ad hanc formam procedit, loco explicato.

Loco angusto, Praefectus ceteriq; Magistratus, eundem in praecundo locum tenent, excepto Signifero, qui medius incedit inter utranque turmam Piquariorum. Turmae vero invicem subsequuntur, hoc modo.

CAPVT II.

Equitum Præsidia, Castra, Excubia, Stationes, Circuitio, prisco nouoq; more.

Equites quibus præsijs per vtrumque Orientis & Occidentis Imperium distributi. Locus equitum in castris priscus. Eius magnæ utilitates. Locus hodiernus. Eques operum immunis, sed operarum operumque defensor. Quis locus equestribus castris capiendus. Quo ordine arteque muniendus. Philopæmenis hac in re solertia. Excubia equestres quales Veteribus, quales nobis. Procubitores, qui nunc Sentinella. Stationes cur Agragie dictæ. Ea plures & sæpius mutata. Equites Prætoriani immunes habendarum stationum. Quid Circuitio & Circitores.

EQVES aut domi agit, aut militiæ. Cùm domi est, per præsidia tribuitur interiùs exteriùsque aduersus domesticos externosque tumultus. Militiæ, viuit in castris ad quotidianam pugnam. Domesticæ locationis specimen exhibebo priùs; castrensis deinde.

Præsijs igitur internis externisque per limites, sic equitem imponit vtriusque Imperij Notitia. Per Orientem quidem primùm sub duobus Magistris militum Præsentalibus (vt vocat) tum sub alijs absentibus, per Imperium partitis. Adferam Notitiæ verba :

<i>Sub dispositione viri illustris</i>	<i>Vexillationes Comitatus VII.</i>
<i>Magistri militum Præsentalis,</i>	<i>Equites cataphractarij Biturigenfes.</i>
<i>Vexillationes Palatinæ V.</i>	<i>Equites armigeri seniores Gallicani.</i>
<i>Equites Promoti seniores.</i>	<i>Equites quinto-Dalmata.</i>
<i>Comites Clibanarij.</i>	<i>Equites nono-Dalmata.</i>
<i>Comites sagittarij iuniores.</i>	<i>Equites primi scutarij.</i>
<i>Comites Taisali.</i>	<i>Equites Promoti iuniores.</i>
<i>Equites Arcades.</i>	<i>Equites primi Clibanarij Parthi.</i>

Hæc dicuntur de primo Magistro Præsentali, ista de altero Præsentali.

<i>Sub dispositione viri illustris</i>	<i>Equites Braccati iuniores.</i>
<i>Magistri militum Præsentalis,</i>	<i>Equites Bataui iuniores.</i>
<i>Vexillationes Palatinæ VI.</i>	<i>Comites sagittarij Armenij.</i>
<i>Comites seniores.</i>	<i>Equites Persæ Clibanarij.</i>
	<i>Equites Theodosiani seniores.</i>

Vexilla-

Vexillationes Comitatus VI.
Equites cataphractarij.
Equites cataphractarij Ambianenses.
Equites sexto-Dalmata.

Equites secundi scutarij.
Equites scutarij.
Equites secundi Clibanarij Parthi.

Sequentia de Magistro absente à Palatio.

Sub dispositione viri illustris
Magistri militum
per Orientem,

Sub dispositione viri illustris
Magistri militum
per Thracias,

Vexillationes Comitatus X.
Comites cataphractarij.
Buccellarij iuniores.
Equites armigeri seniores Orientales.
Equites tertio-Dalmata.
Equites primi scutarij Orientales.
Equites secundi Stablefiani.
Equites tertij Stablefiani.
Equites Promoti Clibanarij.
Equites quarti Clibanarij Parthi.
Equites primi sagittarij.
Cuneus equitum secundorum Clibanario-
rum Palmirenorum.
Felices Arcadiani seniores.
Felices Honoriani seniores.

Vexillationes Palatinæ III.
Comites Arcadiaci.
Comites Honoriaci.
Equites Theodosiani iuniores.
Vexillationes Comitatus XXI.
Equites cataphractarij Albigenses.
Equites sagittarij seniores.
Equites sagittarij iuniores.
Equites primi Theodosiani.
Sub dispositione illustris Magi-
stri militum per Illyricum,
Vexillationes Comitatus II.
Equites sagittarij seniores.
Equites Germaniciani seniores.

Sed, quod notandum, hæ equestres copix fuere intra Orientem; nam aliæ prætereà in extimis Orientis limitibus, multoque maiores, ad compescendam licentiam vicinorum, perpetuò excubabant sub Ducibus seu Comitibus limitariis. Dion lib. LV. numerat tredecim limites, imperante Alexandro: Notitia recenset viginti quinque. Equites verò in hisce limitibus numerat per cuneos & alas: cuneos quidem CII. alas CV. vniuersim, quæ per Ægyptum, quæ per Iauriam, quæ per alios tredecim limites, equitum sexdecim nillia sexcentos, hoc modo:

IN ÆGYPTO.

Sub dispositione viri spectabilis
Comitis rei militaris
per Ægyptum,

Ala secunda Armeniorum, Oasi minore.
Et quæ de minore laterculo
emittuntur.

Equites Stablefiani, Pelusio.
Equites Saraceni Thamudeni, scenis ve-
teranorum.
Ala Theodosiana nuper constituta.
Ala Arcadiana nuper constituta.

Ala tertia Arabum, Thepenuti.
Ala octava Vandatorum, Nea.
Ala septima Sarmatarum, scenis Man-
drorum.
Ala prima Ægyptiorum, Selle.
Ala veterana rasa Gallorum, Rinocorura.
Ala prima Herculea, scenis extrage rasa.

*Ala quinta Retorum, scenis veterano-
rum.*

Ala prima Tingitana, Thinunepsi.

Ala Apriana, Hippone.

Ala secunda Assyriorum, Sosteos.

Ala quinta Praelectorum, Dionysiade.

Provinciae Augustanicae.

Ala secunda Vlpia Afrorum, Thaubasteos.

Ala secunda Aegyptiorum, Tacasiri.

IN THEBAIDE.

Sub dispositione viri spectabilis

Ducis Thebaidos,

Cuneus equitum Maurorum scutariorum, Lyco.

*Cuneus equitum scutariorum, Hermo-
poli.*

Equites sagittarij indigena, Tentyra.

Equites sagittarij indigena, Copto.

Equites sagittarij indigena, Diospoli.

Equites sagittarij indigena, Lato.

*Equites sagittarij indigena, Maximia-
nopoli.*

*Equites Promoti indigena leg. tertia
Diocletiana, Ambo.*

Equites Felices Honoriani, Asphynis.

*Ala prima Abasgorum, Hibe Oaseos
maioris.*

*Et quae de minore laterculo
emittuntur.*

Ala secunda Hispanorum, Poisartemidos.

Ala Germanorum, Pesca.

Ala quarta Britonum, Isui.

Ala prima Hiberorum, Thmoi.

Ala Neptunia, Chænoboscio.

*Ala tertia Dromedariorum, Maximia-
nopoli.*

Ala octava Palmyrenorum, Phænicone.

*Ala septima Herculea voluntaria, con-
tra Larò.*

Ala prima Francorum, Apollonos.

*Ala prima Iouia cataphraeta, Ripam-
pane.*

Ala octava Abydum, Abocedo.

*Ala secunda Herculea Dromedariorum,
Psinula.*

Ala prima Abasgorum, Oasi maiore.

*Ala prima Quadrorum, Oasi minore Tri-
nytheos.*

*Ala prima Valeria Dromedariorum,
Pnecteos.*

IN PALÆSTINA.

Sub dispositione viri spectabilis

Ducis Palaestinae,

Equites Dalmata Illyriciani, Berofaba.

Equites Promoti Illyriciani, Menoide.

Equites scutarij Illyriciani, Chermula.

Equites Mauri Illyriciani, Aelia.

Equites Thamudeni Illyriciani, Bitfana.

Equites Promoti indigena, Sabaiæ.

Equites Promoti indigena, Zodochatæ.

Equites sagittarij indigena, Hauana.

Equites sagittarij indigena, Zoara.

*Equites primi Felices sagittarij, indi-
gena, Palaestina, Sabura, seu Vetro-
caria.*

Equites sagittarij indigena, Mohaile.

*Et quae de minore laterculo
emittuntur.*

Ala prima milliaria Sebastena, Asuade.

Ala Antana Dromedariorum, Admaithæ.

Ala Constantiniana, Toloha.

*Ala secunda Felix Valentiniana, apud
Præsidium.*

Ala prima milliaria, Hasta.

Ala Idiota, Constituta.

IN ARABIA.

Sub dispositione viri spectabilis

Ducis Arabiae,

Equites scutarij Illyrici, Animothea.

Equites Promoti Illyriciani, Tricomia.

Equites Dalmata Illyriciani, Ziza.

Equites Mauri Illyriciani, Arcopoli.

Equites Promoti indigena, Speluncis.

Equites Promoti indigena, Mæsiæ.

Equites sagittarij indigena, Gaddæ.

Equites sagittarij indigena, Diaphem.

*Et quae de minore laterculo
emittuntur.*

Ala nona milliaria, Acauatha.

Ala sexta Hispanorum, Gomothea.

Ala Constantina, Libonæ.

Ala secunda milliariensis, Naarsafari.

Ala prima Valentiniana, Thamatha.

*Ala secunda Felix Valentiniana, apud
Adittha.*

IN PHOENICE.
Sub dispositione viri spectabilis
Ducis Phœnicæ,

Equites Mauri Illyriciani, Otthara.
Equites scutarij Illyriciani, Euthara.
Equites Promoti indigena, Saltacha.
Equites Dalmata Illyriciani, Latani.
Equites Promoti indigena, Auatha.
Equites Promoti indigena, Nazala.
Equites sagittarij indigena, Abyra.
Equites sagittarij indigena, Casama.
Equites sagittarij indigena, Calamona.
Equites Saraceni indigena, Betproclis.
Equites Saraceni, Thalsea.
Equites sagittarij indigena, Adath.

Et quæ de minore laterculo
emittuntur.

Ala prima Damascena, in monte Iouis.
Ala nona Diocletiana, Variaraca.
Ala prima Francorum, Cuma.
Ala prima Alamannorum, Neja.
Ala prima Saxonum, Vero-fabula.
Ala prima Phanicum, Rena.
Ala secunda salutis, Arefa.

IN SYRIA.

Sub dispositione viri spectabilis
Ducis Syriae & Euphratensis,

Equites sagittarij Illyrici, Syriana.
Equites Promoti Illyriciani, Ocfariba.
Equites sagittarij indigena, Matthana.
Equites Promoti indigena, Adada.
Equites sagittarij indigena, Aratha.
Equites sagittarij, Acadama.
Equites sagittarij, Acauatha.

In Augusto Euphratensi.

Equites Dalmata Illyriciani, Barbatisso.
Equites Mauri Illyriciani, Neocasarea.
Equites Promoti indigena, Rosapha.
Ala prima noua Herculea, Amuda.
Ala prima Iuthungorum, Salutaria.

IN OSRHOENA.

Sub dispositione viri spectabilis
Ducis Osrhoenæ,

Equites Dalmata Illyriciani, Gallaba.
Equites Promoti Illyriciani, Gallinico.
Equites Mauri Illyriciani, Dabana, aliàs
Danaba.

Equites Promoti indigena, Banase.
Equites Promoti indigena, Syna Iudeorū.
Equites sagittarij indigena, Oraba, aliàs
Araba.

Equites sagittarij indigena, Thillaza-
mara.

Equites sagittarij indigena Medianen-
ses, Mediana.

Equites sagittarij indigena, primi Os-
rhoeni Razin.

Et quæ de minore laterculo
emittuntur.

Ala septima Valeria pralectorum, Thil-
lacama.

Ala prima Victoriatorum, contra Bintha.

Ala secunda Paphlagonum, Thillafica.

Ala prima Parthorum, Resaia.

Ala prima noua Diocletiana, inter Than-
nuctin & Orobam.

Ala prima Salutaria, Duodecimo consti-
tuta.

IN MESOPOTAMIA.

Sub dispositione viri spectabilis
Ducis Mesopotamiæ,

Equites scutarij Illyriciani, Amida.

Equites Promoti Illyriciani Resaui, Theo-
dosiopoli.

Equites Ducatores Illyriciani primi Du-
catores, Amida.

Equites Felices Honoriani Illyriciani,
Constantina.

Equites sagittarij indigena Arabanenses,
Cartha.

Equites scutarij indigena Pafeses, Assara.

Equites sagittarij indigena Thilbithen-
ses, Thilbithina.

Equites sagittarij indigena, Thannuri.

Et quæ de minore laterculo
emittuntur.

Ala secunda noua Aegyptiorum, Charta.

Ala octaua Flania Francorum, Ripaltha.

Ala quintadecima Flauia Cardueno-
rum, Caiui.

IN ARMENIA.

Sub dispositione viri spectabilis
Ducis Armeniae,

Equites sagittarij, Sabu.

Equites

Equites sagittarij, Domana.

In Ponto.

Ala Rizena, Delearixæ.

Ala Theodosiana, apud Auaxam.

Ala Felix Theodosiana, Sylvanis.

*Et quæ de minore laterculo
emittuntur.*

Ala prima Augusta Colonorum, Chiacæ.

Ala Auriana, Dascusæ.

Ala prima Vlpia Dacorum, Suisse.

Ala secunda Gallorum, Aeliane.

Ala Castello Tablariensi constituta.

Ala prima Prætorica nuper constituta.

Ala prima Iouia Felix, Chaszanica.

Ala prima Felix Theodosiana, Pithia.

IN SCYTHIA.

Sub dispositione viri spectabilis

Ducis Scythiæ,

Cuneus equitum scutariorum, Sacidauæ.

Cuneus equitum Solensium, Capidauæ.

Cuneus equitum Stablefianorum, Cij.

Cuneus equitum Stablefianorum, Bireo.

Cuneus equitum cataphractariorū, Arubio.

Cuneus equitum armigerorum, Aegyflo.

Cuneus equitum Arcadium, Talamodio.

IN MOESIA SECUNDA.

Sub dispositione viri spectabilis

Ducis Mæsiæ secundæ,

Cuneus equitum scutariorum, Securiscæ.

Cuneus equitum Solensium, Duno.

Cuneus equitum scutariorum, Latris.

His tantis tam variis equitum copiis Oriens vniuersus quæ interior quæ exterior aduersus domesticos hostilesque tumultus erat munitus.

Occidenti præerat equitum Magister vnus, cui alij duces quinque, per quinque Prouincias diuisi cum equitatu, parebant. Sic Notitia.

IN OCCIDENTE.

Sub dispositione viri illustris Co-

mitis & Magistri equitum

Præsentalis,

Vexillationes Palatine IX.

Comites seniores.

Cuneus equitum armigerorum sexaginta, Pristra.

Cuneus equitum secundorū armigerorū.

Cuneus equitum scutariorum, Appiaria.

Cuneus equitum Stablefianorū, Sucidauæ.

IN MOESIA PRIMA.

Sub dispositione viri spectabilis

Ducis Mæsiæ primæ,

Cuneus equitum Constantiacorum, Pinco.

Cuneus equitum Promotorum, Flauiana.

Cuneus equitum sagittariorū, Tricornio.

Cuneus equitum Dalmatarum, Auremonte.

Cuneus equitum Promotorum, Viminacio.

Cuneus equitum sagittariorum, Ledenatæ.

Cuneus equitum Dalmatarum, Pinco.

Cuneus equitum Dalmatarum, Cuppis.

IN DACIA RIPENSI.

Sub dispositione viri spectabilis

Ducis Daciæ Ripensis,

Cuneus equitum Dalmatarum Forensium, Bononiæ.

Cuneus equitum Dalmatarum Diuitensium, Dorico.

Cuneus equitum scutariorum, Cebro.

Cuneus equitum Dalmatarum Diuitensium, Augusta.

Cuneus equitum Dalmatarum, Augusta.

Cuneus equitum Dalmatarum, Varina.

Cuneus equitum Stablefianorum, Almo.

Cuneus equitum scutariorum, Aegeta.

Cuneus equitum Constantinianorum, Vio.

Equites Promoti seniores.

Equites Brachati seniores.

Equites Batavi seniores.

Equites cornuti seniores.

Equites cornuti iuniores.

Comites Alani.

Equites Batavi iuniores.

Equites Cōstantes Valēntinianēses seniores.

Vexil-

Vexillationes Comitatus XXXII.

Equites armigeri.
 Equites Prima-Gallica.
 Equites Octauo-Dalmatae.
 Equites Dalmata Passerentiaci.
 Equites Mauri Alites.
 Taifali iuniores.
 Equites Honoriani seniores.
 Equites Mauri feroces.
 Equites Constantiaci feroces.
 Equites scutarij.
 Equites Stablefiani Africani.
 Equites Marcomanni.
 Equites armigeri seniores.
 Equites sagittarij Clibanarij.
 Equites sagittarij Parthi seniores.
 Equites primi sagittarij.
 Equites secundi sagittarij.
 Equites tertij sagittarij.
 Equites quarti sagittarij.
 Equites sagittarij Parthi iuniores.
 Equites Cetrati seniores.
 Comites iuniores.
 Equites Promoti iuniores.
 Sagittarij iuniores.
 Equites Cetrati iuniores.
 Honoriani iuniores.
 Armigeri iuniores.
 Equites secundi scutarij iuniores.
 Equites Stablefiani Italiciani.
 Equites sagittarij Cordueni.
 Equites sagittarij seniores.
 Cuneus equitum Promot.

Item vexillationes intra Italiam.

Comites seniores.
 Equites Promoti seniores.
 Equites Brachati seniores.
 Equites cornuti seniores.
 Comites Alani.
 Equites Mauri feroces.
 Equites Constantes Valentinianenses iuniores.

*Intra Gallias cum viro illustri
 Comite & Magistro equi-
 tum Galliarum.*

Equites Batavi seniores.

Igitur in Occidente Magister equitum praerat vexillationi-

Equites cornuti seniores.
 Equites Batavi iuniores.
 Equites Brachati iuniores.
 Equites Honoriani seniores.
 Equites Honoriani iuniores.
 Equites armigeri seniores.
 Equites Octauo-Dalmatae.
 Equites Dalmata Passerentiacenses.
 Equites primi-Gallicani.
 Equites Mauri Alites.
 Equites Constantiaci feroces.

*Intra Africam cum viro spe-
 ctabili Comite Africae.*

Equites Stablefiani Italiciani.
 Equites scutarij seniores.
 Equites Stablefiani iuniores.
 Equites Marcomanni.
 Equites armigeri seniores.
 Equites Clibanarij.
 Equites Parthi sagittarij seniores.
 Equites Cetrati seniores.
 Equites primi sagittarij.
 Equites secundi sagittarij.
 Equites tertij sagittarij.
 Equites quarti sagittarij.
 Equites Parthi sagittarij iuniores.
 Equites Promoti iuniores.
 Equites scutarij iuniores Comitatus.
 Equites Honoriani iuniores.
 Equites scutarij iuniores schola secunda.
 Equites armigeri iuniores.

*Intra Britannias cum viro
 spectabili Comite Bri-
 tanniarum.*

Equites cataphractarij iuniores.
 Equites scutarij Aureliaci.
 Equites Honoriani seniores.
 Equites Stablefiani.
 Equites Syri.
 Equites Taifali.

*Intra Tingitanam cum viro
 spectabili Comite Tingitanae.*

Equites scutarij seniores Comitatus.
 Equites sagittarij seniores Comitatus.
 Equites Cardueni Comitatus.

bus quadraginta & vni; nimirum, Palatinis nouem, Comitatusibus triginta & duabus, de quibus Palatinas sex dabat Comiti Italiae, tres Magistro equitum per Gallias; Comitatusium verò, sex Comiti Italiae, nouemdecim Africae, quatuor Britanniae, tres Tingitanæ, octo Magistro Equitum Galliae: qui numerus Comitatusium etsi excedat trigessimum secundum, tamen non exerrat, quia sic subinde vexillationum solummodò partes Ducibus præbentur (vnde eadem vexillationes sæpiùs numerantur in partibus) sed antea totæ & semel tantùm sunt supputatæ. Ita Pancirollus in Notitiâ Occident. cap. x x v.

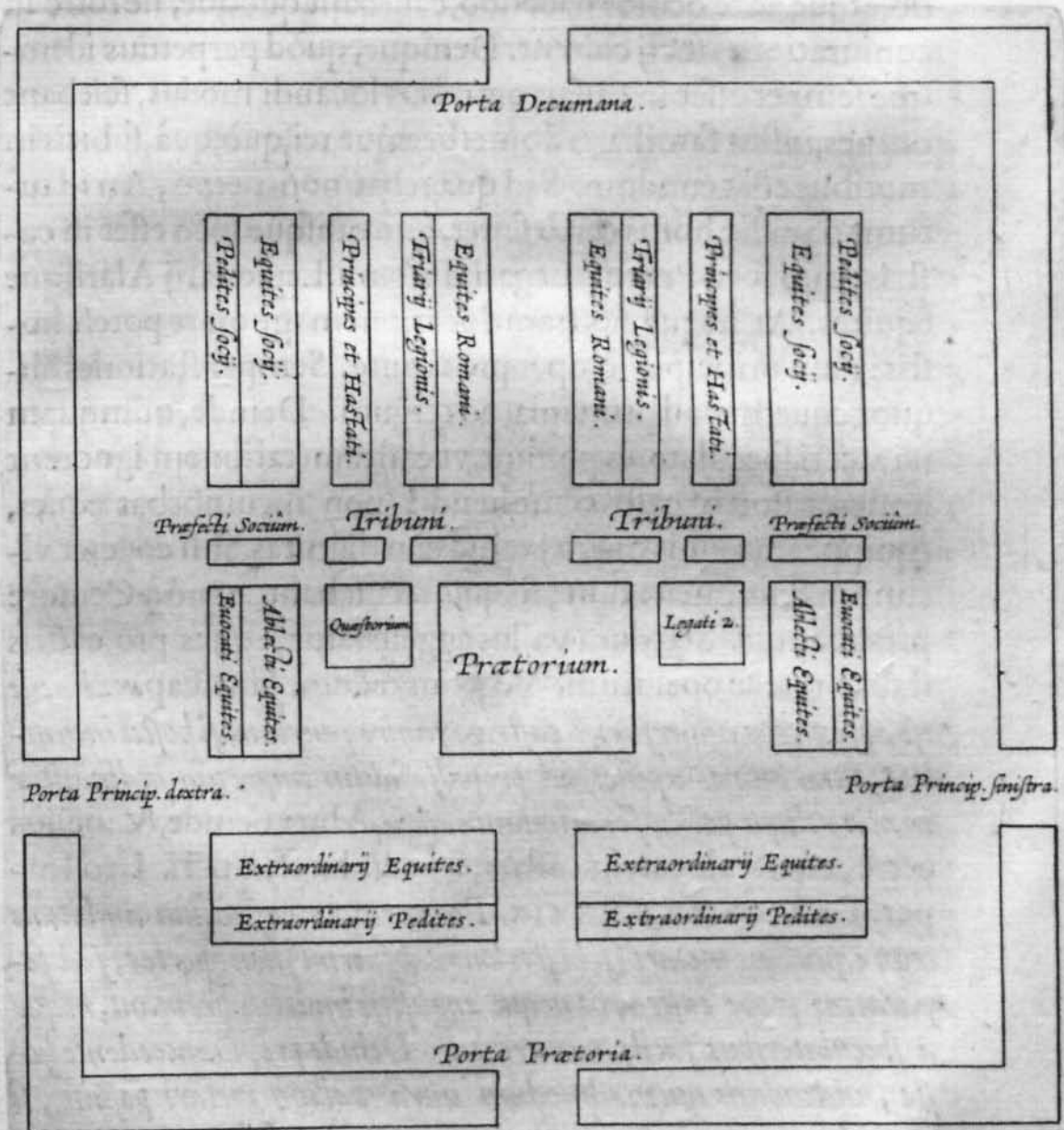
Equitum porrò horumce nomina cùm superiùs explicata sint Lib. i i i. Cap. i v. inde eorum cognitio repetenda.

Iam tandem è præsidij ad castra; quæ iungo, quia non ampliùs dissident quàm statua à tumultuarijs, vel hiberna ab æstiujs.

De castrorum ergo locatione vetere Polybius lib. vi. in hæc verba: *Ab utroque extremo Tribunorum tabernaculo, retrò, quasi inflexam metationem habent extraordinariorum equitum Ablecti, & quidam ex ijs qui vlrò ac sponte in gratiam Consulium militant. Hi omnes locantur, & spectant aduersa latera, alij Quæstorium intuentes, alij forum. Opponuntur istis in vallum spectantes pedites extraordinarij: supra utrosque via relinquitur lata pedes centum, &c. Ad superum huius viae latus, sociorum equites extraordinarij metantur, forum versus aspicientes & Prætorium & Quæstorium. His demum equitibus auersi locantur sociorum extraordinarij pedites, aspicientes vallum. Iterùm, cùm dimensi fuerint centum pedes antrorsus legiones versus, tum à rectâ lineâ, qua sit æquidistans Tribunorum tentorijs, facere incipiunt legionum tabernacula, struentes in hunc modum. Cùm secuerint bifariam dictam lineam rectam, ab eo puncto, rectis ad lineam angulis, equites utriusque legionis oppositos inter se locant pedibus l. inter se distantes, sectione in medio interualli habitâ. Est autem, peditum equitumq; locatio similis; redditur enim tota species tam manipuli, quàm turme, quadrata, &c. Post equites collocant*
utrius-

utriusque legionis Triarios ad singulas turmas, singuli manipuli figuris respicientibus in alteram partem auersis ab equorum aspectu. Oppositos Triarijs locant Principes, &c. Post Principes similiter auersos locant Hastatos, &c. Hastatis sociorum equites oppositos locant. Subobscura sint omnia sine tabulâ, quam accuratissimam Lipsius verbis hifce Polybianis appendit. Ego equitum solummodò, proximalque peditum, quorum hîc est mentio, metationes depingam.

IMAGO CASTRORVM VETERVM.

Magna fanè militaris prudentia elucet in hac locatione. Nam imprimis hîc proximus hosti Imperator ad occurrendum assultationibus, ad excipiendos transfugas, ad continendum reliquum exercitum. Hîc iuncti Imperatori Duces quoque summi: hîc separati ab reliquis fociorum turmis lectissimi equites, Extraordinarij scilicet, eorumque Ablecti; ijs tamen adiuncti Romani Tribuni, mixti que Euocati, equites Romani. Sic nempe tutelam suam focijs committendo, eorum obligabant fidem; sic robora eorum à reliquis separando, atque ante oculos habendo, cauebant quoque, ne fortè in coniurationes socij coirent. Denique, quòd perpetuus idemque semper esset in castris omnibus locandi modus, sciebant omnes, instar familiaris domesticæque rei, quò, quà, subitis in motibus esset eundum. Sed quærebat non-nemo, An id tutum? nam sic hostis certò sciret, quo quisque loco esset in castris; quo loco Prætor, Legati, Tribuni, Legionarij Alarijque equites. At neque nostram locationem ignorare potest hostis: nam principia semper pro fronte. Semper stationes aliquot equestres ad principia, ad tergum. Deinde, numquam ita arceri speculatores possunt, vt castrametationem ignorent hostes. Porrò castris moliendis non incumbebat eques, (quippe immunis operis) tanta eius dignitas, nisi cogeret vltimum discrimen: tum, si opus recusabant, equo à Censore priuabantur. Sed dum vallus aggerabatur, eques pro castris stabat tutelæ operarum. Vegetius testatur lib. i. cap. v. *Facile est absentibus aduersarijs castra munire: verum, si hostis incumbat, tunc omnes equites ad propulsandum impetum ordinantur in acie, reliqui post ipsos muniunt castra.* Aliter deinde, & meliùs certè, equites locati in castris, à peditibus seiuncti. Leo Imper. Tact. cap. xi. §. xxxix. *Pedites intra castrorum ambitum cum equitibus metari (si hostes longè abfuerint) non oportet, sed separatim prope castra; vt neque angustijs inuicem premant, neque à speculatoribus faciliè numerentur. Deinde propius accedente hoste, videndum quemadmodum intra vallum metari possint, si quando opus fuerit, vt cum equitibus pedites locentur.* §. xl. *Ac*

tum prouidendum, ne confusè equites cum peditibus, sed separatim distincteq; consideant. Sic verò nostra equitum castrametatio nunc se habet, fereque à pedite separatur in tergum aut latus, vbi plura adstabulandum pabulandumque ædificia; nec vno administratur loco. Lælius Brancacius tamen lib. *Militarium Officiorum* cap. VIII. tabulis duabus equitatum locat ante peditatum proximè portam prætoriam; hoc est in fronte proximè hostem. Atque, vt ordine dicam, ductu Bastæ & Melzi, aut aperto in campo, aut pago vno pluribusve eques castrametatur; eaque loca aut tuta sunt, aut intuta. Locotuto, tuta tamen omnia timenda. adeoque & Præfectus & turmales, ait Basta lib. II. perinde parati esse debent, ac si vicinus semper immineret hostis. Laxè tum equites locandi, vt & commodiùs habeantur, & ne vnus aliquis locus sustineat nimium damni. Principia etiam tum nullo certo loco statuenda. Magister equitum medio castrorum, Optio eius pro fronte, summus Mandatorum curator à tergo locandus: vnus & alter procubitor in vigilias mittendus. Locus si ab hostis viciniâ periculosus fuerit, is interdiu castris antecapiendus cognoscendusque est; vt nempe ante noctem principia ritè designentur, vt locis opportunis custodiæ, stationes, excubiæ statuuntur; hosti aditus præripiantur, equiti stabula distribuuntur; ne ea per tenebras, palarum ardentium luce, cum incendij periculo quærenda sint. A mille passibus, quàm ad locum castris designatum veniatur, præcedit ceteros aut Mandatorum curator turmâ vnâ Arcabusariorum stipatus, aut Præfectus metatorum cum turmulâ vicenûm tricenûmve Arcabusariorum, ceterisque turmarum mensoribus, & vno duobusve equitibus vnius cuiusque turmæ comitantibus. Turmam illam, aut hanc turmulam, aliquis ex Optionibus ducit, locatque aduersâ castrorum parte, quæ vicinior hosti, dimissis huc illuc exploratoribus, procubitoribusque collocatis; qui non antè deducuntur, quàm equitatus reliquus inuectus sit in castra, ne hostis impediât metationem. Castris captis, locisque metatis, summus Metator Magistro

equitum eiusque Optioni renuntiat metata esse castra. Tum Præfecti omnes à suis singuli menforibus equitibusque (qui fuerant præmissi) in stationes ducuntur; eâ turmâ exceptâ, cui excubiæ diei noctisve præsentis obuenerunt. Præfectus quisque vexillum suum vel honoris causâ in stationem usque comitatur. Præfectum deinde equites, nisi prohibeat. Præfecti omnes, Optionibus suis, vnoque aut altero veterano equite stipati, inspectum principia proficiscuntur, vt quò conueniendum sit, omnes norint. Magister equitum, eiusve Optio, aditus viarum omnes hosti obstrui curat, obiectis arborum truncis, aliisve impedimentis, appositisque peditibus (quorum signa medijs castris custodiantur) aut Arcabusarijs, qui de pedibus prohibeant hostem, nec in equos inscendant, donec iubeantur. Via, quâ in castris decurrendum est, expeditur noua, fossis cõstratis, resectis submotisque impedimentis, vt in hostem nempe occultè commodeque erumpatur. Vniuersam hanc curam insigni Ducis præstantissimi Philopœmenis studio, apud Liuium expresso, lubenter illustrabo. Liuius ita scribit lib. xxxv. *Erat autem Philopœmen præcipua in ducendo agmine, locisque capiendis, solertia atque usus. Nec bellis tantum temporibus, sed etiam in pace, ad id maximè animum exercuerat. Vbi iter quopiam faceret, & ad difficilem transitu saltum peruenisset, contemplatus ab omni parte loci naturam, cum solus iret, secum ipse agitabat animos, cum comites habebat, ab ijs quarebat, si hostis ab eâ parte apparuisset; quid, si à fronte; quid, si ab latere hoc aut illo; quid, si à tergo adoriretur, capiendum consilij foret. Possè instructum rectâ acie; possè inconditum agmen, & tantummodò aptum via occurrere: quem locum ipse capturus esset, cogitando aut querendo exequabatur: aut quot armatis, aut qua genera armorum (plurimum enim interesse) usus: quò impedimenta, quò sarcinas, quò turbam inermem reijceret: quanto ea, aut quali presidio custodiret: & utrùm pergere quâ cœpisset ire viâ, an eam quâ venisset repetere melius esset: castris quoque quem locum caperet, quantum munimento amplecteretur loci, quâ opportuna aquatio, quâ pabuli lignorumque copia esset, quâ proximo die*

castra

castra mouendi tutum maximè iter, quæ forma agminis foret. His curis cogitationibusq; ita ab incunte atate animum agitauerat, vt nulla ei noua in tali re cogitatio esset. Huius tanti Ducis diligentiam si non superauit, æquauit certè Henricus Comes Bergius equitatu Regio Pro-Magister obsidione Bredanâ, cuius difficillimo longissimoq; tempore commeatum omnem perpetuò castris subuexit. Adscribam quæ ipse vidi, visaque publicauit Historiâ Obsidionis Bredanæ. Comiti Bergio equitatus pars maxima attributa, quæ commeatui præsidio esset. Atque is hac ratione munus suum administrabat. Sollemne illi erat, manè ante lucem confusum impedimentorum agmen explicare, deinde præmissis equitum turmis aliquot emissarijs proficisci. Tormenta primis ultimisq; adiungere, ad significandum hostis aduentum; cuius indicium sonitus tanto perferretur, vt eo signo (quod conuenerat) miles scilicet se colligeret, eamq; in partem accurreret, quæ laboraret. Vtrumque uia latus equitum alis diuisis tegere; equitatu præsidia leuis armaturæ interponere; reliquo equitatu denique agmè claudere, sic itineri simul & prælio incedere. Occurrere, quantum poterat ratione cauere, vt tutioribus itineribus ad fallendas insidias contenderetur, uis ad faciliorem subuectionem instauratis. Si quod periculum nuntiaretur, ne alieno loco prælium committeret, dispicere; eamq; ob rem aut idoneo resistere, aut iniquo egredi, & carros pro uallo, si pugnandum foret, obijcere, iaculatoribus introrsum reductis. Quoties procedendum erat, statiuus ante omnes progredi, tum, donec ultimi ferè transissent, ad spectandum accelerandumq; resistere; post omnes iter agere, & primis deinde inter procedendum præcurrere; post omnes denique statiuus inuehi; hospitia militi ante uesperam partiri; tum statiuus lucente adhuc die circūuehi; agrestes aduocare, de hoste, de itineribus cognoscere; custodias, ubi usus erat, disponere; pontes occupare aut abrumpere, vt hosti uiam auferret; equites in stationibus, si opus esset, frenatis equis expeditos collocare, alios in omnem partem dimittere ad excipiendos aliquos, ex quibus de hostium insidijs cognosceret; certos prætereà habere speculatores, qui consilia molitionesq; omnes indicarent, in quos plurimum nummorum effundebat; noctu aditus omnes excubitoribus

ribus tenere, &c. Iam agrestium rebus non minùs quàm commea-
 tui consulebat. Milites ipse, tamquam incendiorum Præfectus, de
 igne, quem in horreis accenderant, extinguendo admonere. Indili-
 gentiores, quorum incuriâ incendium malè obrutum resurrexerat,
 domosq; corripuerat, sub dio deinceps excubare facere, are diruere,
 sarcindiq; damni condemnare, &c. Præter hæc (quod Veteres
 videntur aliter fecisse) prouidendum in primis, vt, vbi castra
 erunt, tectorum copia sit, quibus equi stabulentur. Nam sub
 dio pluuiòque Ioue, aspero maximè cælo, vt noctem equi
 agant, equos corrumpere est. Id cauit scilicet Dux Albæ, dum
 Regis Hispani copias in Belgio duxit, vt ipsas etiam statio-
 nes equitum tecto tueretur; indeque inueterauit mos. Forum
 in medio castrorum aut cuiusque pagi erit. Principia (Plaça
 d'armas) per diem in fronte castrorum, noctu à latere desi-
 gnabuntur. Equitum Magistro adesse perpetuò conuenit, ad
 accipienda mandata, equitem vnum è singulis turmis vici-
 nis; duos ex remotis, quorum alter maneat, vno cum manda-
 tis dimisso. Leo Imper. Tactic. cap. xi. §. xx. *Vnusquisque*
Turmarcha suum mandatore ad Imperatoris cohortem aman-
det, vt ibi maneat. Similiter Tribuni & Comites ad Turmar-
charum castra suos mittant, vt per eos celeriter cognoscant qua
agenda sunt. Prætereà cum vno in loco equitatus yniuersus
castrametabitur, Magistro equitum aderunt perpetuò sum-
mus Mandatorum curator, & Præfectus metatorum, vt ac-
cepta à Magistro equitum mandata, cum Optione eius com-
municata, curent dari effecta. Summus Mandatorum cura-
tor suam turmis singulis stationem diuidit. Post metationem
instituantur excubiæ. his castra nempe tuenda sunt. Veterum
excubiæ ex quatuor viris sunt, ait Polybius lib. vi. Id clariùs
Vegetius expressit lib. iiii. cap. viii. De singulis centurijs qua-
terni equites & quaterni pedites excubitum noctibus faciunt. equi-
tes autem extra vallum nocturnas excubias facere debent. Exem-
plum prodidit in Iugurthâ Salustius. Excubitum, inquit, in
portas pro castris equites Auxiliarios mittere. Procubitores vocat
Festus, qui noctu custodia causâ ante castra excubant. Hirtius
 lib.

lib. xi. eleganter: *Illā dies fungendi muneris obuenerat.* Hodie *sentinellæ* à sentiendo vocantur. Hi, vbi aperti sunt campi, instar coronæ castris circumfunduntur, equitantque ex aduerso perpetuò, quasi loca commutantes. Neque noctu solummodo, sed interdiu quoque excubant in equo semper. Luce subinde in templorum turribus, aut arboribus, plerumque editioribus in colliculis extra viam militarem, ne simulatione viatoris alicuius, ab hoste circumueniantur. Quare nec quemquam appropinquare permittunt. Noctē locis demissis, bini iunctim loco ab castris distante ducentis trecentisve passibus: vnus duòve seiuncti inter hos & castra, vbi maius fortè interest camporum spatium. Horum duorum primus obseruat medium, medius in oculis habet vtrumque extremum. Sine galeâ omnes, vt exaudiant strepitum faciliùs. Noctē nullum ingredi egredive castris sinunt, nisi constiterint priùs interuallo xxx. aut xl. passuum: tum verò excubitor medius Præfectum vigiliæ admonet (cuius est cognoscere) quod etiam facit ignibus visis, vel audito canum frequenti latratu, aut sonitu bombardarum, aut aduentu hostis deprehenso, quo tempore procubitores ad stationem proximam recipiunt sese pedetentim. Id prudenter præscribit Flaminus lib. iiii. cap. vi. reijciens Melzum, qui iubet alterum procubitorum extremorum, socio relicto, redire ad stationem. Certè id sine deserti procubitoris periculo apertissimo fieri non potest. Tesseram procubitoribus dandam negavit Dux Parmensis: quia semel, capto vno procubitorum extremorum, socio relicto, tesseraque ex eo cognitâ, hostis ceteros fefellerit, induxeritque subsidia vrbi Tornacensi, à Duce Parmensium obsessæ. Loca excubitoribus idonea designat ostenditque Præfectus; Optionibus turmarum, Curator mandatorum. Equites ducit deducitque Optio turmalis ad stationem, Decurione iuuante. Excubiæ sustentantur à stationibus, quas à stando Veteres appellarunt. Agrarias Vegetius plerumque nominauit, quia in agris sub dio. Hæ diurnæ erant. Ita Scriptores indicant: Vegetius lib. iiii. cap. v. *Per diem positis*

castris, alij manè, alij post meridiem, propter fatigationem hominum equorumq̄, agrarias faciūt. (malè angarias legebatur.) Tacit. xi. Annal. Stationes, vigilia, diurna nocturnaq̄, munia in armis agitabantur. Liuius lib. xlii. & diurnas fuisse, & earum nouum morem indicat: *Emilius stationum quoque morem mutauit: armati omnes, & frenatis equis, equites diem totum perstabant: id cùm aestiuis diebus vrente assiduo sole fieret, tot horarum aestu ac languore ipsos equosq̄, fessos, hostes integri sæpè adorti, vel pauci plures vexabant. Itaque ex matutinâ statione ad meridiem decedi, & in post meridiem succedere alios iussit.* Cæsar lib. vii. de Bell. Gall. *Castella, in quibus interdum stationes disponderentur. Quin & multiplices eas fuisse, quarum aliæ sustinerent alias, prodidit Liuius lib. xxiii. Prouectusq̄, ante stationes equo. Iterum xlviii. Suam tamen alteram stationem propius castra sexcentorum equorum posuerunt.* Cæsar lib. i. de Bell. ciu. *Quare cognitâ, crebras stationes disponunt equitum. Iterum: Longiore circuitu custodias stationesq̄, equitum vitabant.* Lib. v. Bell. Gall. de Britannis: *Rarò magnisq̄, interuallis praeliantur, stationesq̄, dispositas habent, atque alios alij deinceps excipiunt, integriq̄, & recentes defatigatis succedunt.* Nunc nocturnæ quoque sunt, & quidem sub tecto habentur. Recentiores Corpora custodiarum dicunt, voluntque locari in medio pagorum aut castrorum. Nos cum Cæsare Custodias nominabimus lib. i. Bell. Gall. *Nec clam transire propter custodias Menapiorum possent.* & i. de Bell. ciu. loco recens allato. Hæ, vbi mixtus est peditatu exercitus, peditum ante se positis stationibus defenduntur, vti & peditum procubitoribus tutelam præstant antepositi excubitores equitum, ait Melzus. Has stationum vigilias vni pluribusve turmis præscribit Mandatorum curator. Dumque in vigilias turmæ eunt, abesse nullâ causâ Præfectus potest. Vigiliarum scriptum catalogum seruat Metator summus, vt ex æquo sit omnibus excubandi labor. Immunes earum sunt turma Prætoria, aliæque duæ, quæ Imperatori sunt à custodia. Turma quoque Optionis summi & Curatoris mandatorum. Atque hæ stationum vigiliæ ad tutelam ipsius exercitûs

tûs & castrorum. Sanè etiam Prætorio Imperatoris seruando, olim *manipulus vnus in diem locabatur*, auctore Polybio lib. vi. Nunc excubat cohors tota, vbi adest peditatus; turma, si castra administrat equitatus solus, anteposito excubitore vno. Optionis summi tabernaculum (quando is Imperatoris aut Magistri equitum vices gerit) custodit turmula aut manipulus vicenûm-quinûm, præposito Accenso, quem *Sergeantum* vocant. Tentorio Curatoris mandatorum, administrantis pro Imperatore exercitum, excubant vigiles deni sub decurione, qui *Corporal* nuncupatur. Si Præfectus turmalis aliquis copias regit, excubabunt ei procubitores quaterni, aut quini. Præfecto turmæ (cui castrorum imperium non est) nullus miles excubat, nisi contubernio accipiat vexilliferum cum vexillo. Arcabusariorum tamen Præfectis vigil vnus apponitur, quòd ij primi obijciantur aduentanti hosti. Vexillifero etiam, cùm solus degit, ob religionem vexilli, designantur excubitores quaterni aut quini. Hæc strictim ex Melzi lib. 111. cap. 11. Excubijs stationibusque circuitio adiecta est, ad cautelam, *ne vigilum diligentia consuetudine minueretur, quod fit diuturnitate*. Quare prudenter quoque Æmilius Consul vigili scutum pilumque dempsit, vt non pugnare, sed excubare se meminisset. Liuius lib. xlii. *Vigiles nouo more scutum in vigiliam ferre vetuit: non enim in pugnam vigilem ire, vt armis vtatur, sed ad vigilandum, vt, cùm senserit hostium aduentum, recipiat se, excitetque ad arma alios*. Alioqui vbi fessi sint, *innixos pilo, capite super scuti marginem posito sopitos stare; vt fulgentibus armis procul ab hoste conspici possit, ipse nihil prouideat*. Ergo circuitiois fides equitibus committitur, inquit Polybius lib. vi. *Id Veteres fraxare dicebant, vigiliam circuire*, auctore Festo. At qualis illa circuitio? Idem explicat eodem libro. *Cùm tempus appetierit, primam vigiliam circuit ille qui eam sortitus est, habens apud se testes aliquos ex amicis*. (Obserua cautelam.) *Perlustrat verò locos non solum circa vallum & portas, sed etiam circa manipulum & turmas. Quòd si reperit vigilantes, qui primam agunt, capit ab ijs tesseram: sin aliquem dormientem, aut loci desertorem,*

rem, testificatus proximos, abit. Idem fit ab ijs qui sequentes vigi-
lias lustrant, &c. Quisque autem circitorum, unà cum luce, ad
Tribunum defert tesseram: & si omnes reddita sunt, sine culpâ
abeunt. Quòd si quis pauciores fert quàm pro numero vigiliarum,
inquirunt ex caractere, quam vigilia defecerit. Quo cognito,
vocat Centurionem qui ducit eos quorum vigilia fuerat. Ii disce-
ptant cum circitore: & si vigiliam delictum est, statim ostendit
circitor, adhibitis testibus è proximis; id enim facere tenetur: si nihil
horum, in ipsum cadit culpa. De iisdem Vegetius lib. III, cap. VIII.
Nunc militia factus est gradus, & Circitores vocantur. Exempla
equestris huius circuitionis extant passim apud Lium libro XXI. Circumeunti vigiliam equiti arsit scipio quem manu
tenebat. Apud Statium lib. X.

— Monitu ducis acer agebat

Amphion equites; noctem vigilatâque castra
Explorare datus. —

Circuitionem & circitores vulgò nunc Rondes appellamus;
seruaturque accuratè id munus. Neque solùm procubitores
nocturnis, sed etiam stationibus totis (quæ olim diurnæ
solummodò erant) inuigilant noctu frequenter ipsi summi
Præfecti. Melzus lib. III, cap. II. Munus est, inquit, Curatoris
mandatorum, noctibus singulis obire excubias; frequenter etiam
summi Optionis: nonnumquam ipsius equitum Magistri, aut
Imperatoris. Et rursus cap. III. Supra sedulam explorationem
viarum, conducit maiori securitati castrorum, quaternos prætereà
circummittere equites circitores, altero tanto extra procubitores in-
teruallo, quanto ipsi procubitores distant à castris, ut canum latri-
um, equorum hinnitum, strepitumque exaudiant. Quo audito, tres
de quaternis propius cognitum eant, quartus indicatum reuertatur
in castra. Ac pro suspitione periculi, ter quaterve subinde nocte
unâ, ab statione huiusmodi circitores circummittantur; qui, si ho-
stem aduenire renuntiant, turmas pro castris stare expeditas, atque
opperiri consultum, est pabulo modico ab singulis comportato. Hæc
eques munia præstat castris ipsis tuendis. Iam, quid suâ equi-
que causâ faciat, expendendum.

CAPVT III.

*Pabulatio, Frumentatio, Aquatio, quomodo equisibus
institueda.*

Pabulatio hostilis impedienda. Exercitus ante frumenti maturitatem non educti. Frumentatio ex agris, ex horreis. Aquatio è propinquo curanda. Quomodo frumenti aquarumque penuriae consulendum. Sarmaticorum equorum inedia. Pabulo deficiente, equis quale aliquando præbitum alimentum. Cades iumentorum, ob pabuli inopiam. Præcepta ritè instituenda pabulationis.

PABVLA equis præcipuè congerenda, ait Vegetius lib. IV. cap. VII. At cuius ea generis sunt? Pollux definit lib. I. cap. XI. *Alimenta equorum, hordeum, spelta, siligines, fœnum, frumentum. Apud Homerum verò etiam triticum. Et, si credere licet, vinum potus erat, & lotus, & palustre apium.* Sed Homericam illam omitemus, quibus felices Heroïcorum equorum animæ in Elysio pascebantur: nostris equis non licet esse tam beatos, ne Consualibus quidem ferijs, quando coronati otiantur. Hordea igitur ceteraque quâ arte aut modo quærebantur? Pabulatione & frumentatione. Hæc curare Hipparchum Xenophon monet. *Hiscere rebus, eorum quibus præes, inquit, benevolentiam conciliabis, si prospicere & consulere ut frumento abundant, &c. ut pabuli, ut tabernaculi, ut aquæ curam gerere videaris.* Quantæ verò necessitatis momenti que ea sit res, non aliunde cognoscas meliùs, quàm vel hostium ipsorum studio, qui id vnum agunt, ut impediunt pabulationem. Ita vaferrimus Vercingetorix apud Cæs. lib. VII. docet omnibus modis huic rei studendum, ut pabulatione & commeatu Romani prohibeantur. *Id esse facile, quòd equitatu ipsi abundant, & quòd anni tempore subleuentur, pabulum secari non posse. Necessariò dispersos hostes ex adificijs petere: hos omnes quotidie ab equitibus deleri posse. Præterea salutis causâ rei familiaris commoda negligenda, vicos atque adificia incendi oportere quoquo versus, quo pabulandi causâ adire posse videantur.* Sic Britanni optimum factu esse duxerunt,

frumento commeatuq; Romanos prohibere, & rem in hiemem pro-
 ducere, quòd his superatis, aut reditu interclusis, neminem postea
 belli inferendi causâ in Britanniam transiturum confidebant.
 lib. IV. Bell. Gall. Sic Galli lib. II X. Hirtij: Cum sæpè insidijs
 equites peditesq; disponerent, magna detrimenta Romanis in pabu-
 lationibus inferebant. Sic Cæsar lib. I. de Bell. ciu. Petreium &
 Afranium domuit. Hæc consiliantibus eis nuntiatur, aquatores
 ab equitatu premi nostro, &c. Premebantur Afraniani pabulatio-
 ne, aquabantur agrè, &c. Itaque magnus quotidie eorum numerus
 ad Cæsarem perfugiebat, &c. Tandem omnibus rebus obsessi,
 quartum iam diem sine pabulo retentis iumentis, aqua, lignorum,
 frumenti inopiâ, colloquium petunt. Sic Pompeij equitatum cor-
 ruptit lib. VIII. de Bell. ciu. ut pabulatione Pompeium prohiberet,
 equitatumque eius ad rem gerendam inutilem efficeret. Quid?
 quòd non antè exercitus educerentur, nisi ferè matura essent
 frumenta. Nam, quo equi aliàs pascerentur, nisi vel agri, vel
 horrea pabulum suppeditarent? Ita in Cæsare obseruo lib. II.
 Bell. Gall. Cæsar, in ita estate, in interiorem Galliam Q. Pedium
 Legatum misit; ipse, cum primum pabuli copia esse inciperet, ad
 exercitum venit. Iterùm lib. VI. Cæsar, cum maturescere frumen-
 ta inciperent, ad bellum Ambiorigis Minuc. Basilum cum omni
 equitatu præmittit. Ex agris ergo horreisque pabula petenda,
 equitum peditumque præsidio. Salubre monitum Onofan-
 dri cap. X. Strategici: Si copias pabulatum mittat Imperator,
 summopere cauere debet, ne per vberes diuitesque hostium regiones,
 huc illucque preda opimas perquirendo oberrent, &c. Palantes
 enim & dispersi, preda insolenti letitiâ abigentes, ab hostibus op-
 primuntur ac profligantur, &c. Imperator igitur, vacuis & iner-
 mibus, armatos aliquot equites peditesque adiungat. Hirtius li-
 bro VIII. Bell. Gall. Ex captiuo quodam comperit Cæsar, Cor-
 reum, Bellouacorum Ducem, millia VI. fortissimorum militum
 delegisse, equitesque ex omni numero M. quos insidijs eo loco collo-
 carat, quem in locum, propter copiam frumenti ac pabuli, Romanos
 pabulatum missuros suspicabantur. Quo cognito consilio, Cæsar
 legiones plures quàm solebat educit, equitatumque, quâ consuetu-
 dine

dine pabulatores mittere præsidio consueuerat, præmittit. Hunc insidijs circumdederunt nostri, & turmatim in eum locum deueniunt; ubi Correuus in proximas turmas impetum facit, &c. Fit magnâ contentione diuersum prælium, & accedunt propius interim legiones. Crebri nuntij afferuntur, Imperatorem instructis copijs adesse. Hostes concidunt animis, atque itineribus diuersis fugam querunt. Nequidquam: nam quibus difficultatibus locorum Romanos claudere volebant, ijs ipsi tenebantur, &c. Iterùm Cæsar lib. i v. de Bell. Gall. Legionem, ex consuetudine, vnâ frumentatum missâ, &c. Ac sanè, quoties præsidia pabulatoribus addita, feliciter pabulatio euenit, hostesque pulsi sunt. Liuius lib. XLIII. Tum verò instare dissipatis Galli, & cadere; magnâque pars oppressi forent, ni statio pabulorum sexcenti equites occurrissent. Contrâ, quoties præsidia pabulationis omissa. Liuius lib. XLII. Cùm ex transfugâ cognosset Rex (Perseus) sine ullo armato præsidio passim vagantes per agros Romanos metere, cum mille equitibus est profectus; cùm, quantum accelerare poterat, effuso agmine essent, improvisò aggressus est Romanos. Iuncta vehicula, pleraque onusta, mille admodum capiuntur, sexcenti fermè homines. Nec statio tantùm in tutelam disposita, sed & magna subinde exercitûs pars pabulatoribus præsidio data. Liuius lib. VII. Hannibal frumentatum duas exercitûs partes mittebat. Cæsar lib. i v. Bell. Gall. Cognouerat Cæsar magnam partem equitatus (à Germanis) frumentandi causâ aliquot diebus antè trans Mosam missam. Sic quoque ad aquandum, lib. i. de Bell. ciu. Afranius, præsidio in castris relicto, vniuersas ad aquam copias educunt. Liuius lib. XXXV. Tarentini equites aquarijs præsidio erant. Prudenter: nam aliàs, aut cæsis aut fugatis pabulatoribus aquatoribusque, frumentatio & aquatio impedita, vt exemplis ostendetur Capite sequenti, ubi de munere equitum turbantium pabulationem. Has ob res, ubi pabulatio aquatioque institui non posset, pabulum & aquam vnâ ferre in certos dies iubebantur. De pabulo Cæsar lib. VII. Bell. Gall. Triginta dierum pabulum frumentumque habere conuectum omnes iubet. Duplum nempe præ solito; nam solitos semper dimidiati

diati mensis annonam ferre Romanos singulos, Tullius scribit Tusculanâ 11. Ampliùs Heluetij apud Cæsarem lib. 1. Bell. Gall. *Trium mensium molita cibaria sibi quemque domo afferre iubent.* Lubet scire comportandi modum? Liuius explicat lib. 1x. *Eques folliculis in castra frumentum ueheret.* Folliculi *hippoperæ* sunt, vt Seneca loquitur, seu sacci instar vtriũ. Leo Imperator cap. vi. Tact. §. x. geminum adfert præceptum: *Ad sellas, duas scalas ferreas, & florofacum, & pedilum, & sellopungium, vt quo tempore aduocatur aliquis, sufficere sumptum duorum aut trium dierum possit; & tuchia ad opisthelinas quatuor, & verticalia, equituchium, & similiter hypogeuneum.* Cap. xii. §. cxxiii. *Die ipso belli miles quilibet gestet ad sellam suam aquam secum in phlascijs, & biscoctum in sellopungio, & farine vnâ atque alteram libram, pro necessariâ refocillatione, si aut ipse aut quis alius incidat in aliquam animi defectiõnem.* Quæ eadem repetuntur sequenti capite §. xi. Feliciùs meliùsq; Sarmatis natura consuluit, qui pridie quàm itinera acturi sunt, equos suos inediâ preparant, exiguum tantum potum ijs impertientes, atque ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident, auctore Plinio lib. viii. cap. xlii. De aquâ Suidas, *Pharusij*, inquit, *dum in Mauros eunt per sola arentiaq; loca, vtres aquâ refertos subligant ventribus equorum.* Curtius lib. 1v. *Aqua etiam defecerat, quam vtribus cameli deuexerant.* Cambysem per siticulosa Arabiæ tendentem, Rex Arabum docuit aquam vtribus vectare, & camelis imponere, ait Herodotus lib. 111. Antigonus Rex Gadamartis, decies mille cadis aquâ refertis, decem dierum potionem exercitui comportauit, auctore Polyeno lib. 1v. Pompeius contra Albanos profectus, decem millia vtrium aquâ referorum militi per sicca tendenti subuexit, teste Plutarcho. Sed quoniam vel plusculis diebus tantilla copia par esse vix poterat, & magnas ea res haberet difficultates, id in primis prouidebatur, vt equitatus diuersa in statiua mitteretur frumentationis vberioris causâ, semperque propinquam haberet aquationem, ne aqua aut annona deesset. Quoad frumentationem

tionem Cæsar lib. v. Bell. Gall. *Equitatum in plures ciuitates distribuere coactus est, itaq; facillimè inopia rei frumentaria mederi sese posse existimauit.* Vtinam in hostili solo! Quod Contzenius noster suadet lib. x. Polit. cap. xxxi. De expediendâ curandaq; aquatione æqualis Ducum cura. Leo Imper. Tact. cap. xi. §. xxxv. *Mediocri fluuio præterlabente, superiorem partem versus equi aquatum ducendi non sunt, ne aqua, pedibus turbata, cœnosa ac lutulenta fiat.* §. xxxvi. *Vasis aquam educant ad vitandam aqua turbulentiam.* Liuius lib. xxii. *Aufidus amnis utrisque castris affluens, aditum aquatoribus ex suâ cuiusque opportunitate haud sine certamine dabat.* Ita nempe incommodare inuicem Duces studebant, & crebræ contra aquatores pugnae. Liuius lib. xxxv. *Philopœmen, iussis equitibus subsequi, super torrentem, unde aquari possent, rupem occupauit. Hostes quingentos passus abierant: ex eodem riuo utrimque cum præsidio leuis armatura, &c. & Tarentini equites super torrentem prælium commiserunt.* Iam, quantæ bello Alexandrino contentiones pro aquâ apud Hirtium? quot puteos fodi Cæsar iussit, ne marinam sui biberent eodem bello? Quid tamen, si fcenum, frumenta, potabilis denique aqua deficient? quò eques? quò equi? Ad miseranda alimenta decurrendum est. *Algâ è littore collectâ, & aquâ dulci elutâ, iumentorû esurientium vitam produxere,* ait Hirtius de Bello Africano. & Pompeiani lib. iiii. Bell. ciu. *Folijs ex arboribus strictis, & teneris arundinum radicibus contusis, equos alebant.* idem aliàs lib. i. Bell. ciu. *Quartum iam diem sine pabulo retentis iumentis, sese dederunt.* Bello denique postremo Bredano à me scripto, *tâta pabuli inopia esse cœpit, ut aut equino fimo, aut aridis arborû folijs, aut myricis, equi pabulabundi vescerentur, cum auena satis afferri non posset, quâ tot curulia sarcinariâque iumenta, præter ephippiatos equos, sustinerentur.* At, dum neque ista suppetunt, heu qui casus! Pompeiani inopia pabuli adducti, omnia sarcinaria iumenta interfecerunt, lib. i. Bell. ciu. Ergo ut hisce calamitatibus caueatur, accipe à Melzo pabulationis præcepta lib. i i. cap. xvii. & lib. i i i. cap. xv. i. Pabulatoribus equitibus pedites, si ad-

funt, præsidio dantor. **ii.** Quoties toti exercitui pabulum quæritur, pabulationi Optio aliquis Imperatoris Vicarius præsto, & Latrunculatorum Præfectus adesto. **iii.** Aliàs pabulationem Præfectus aliquis præcipuus administrato. Latrunculator, Curio castrensis, & carnifex adsunto. **iv.** Cùm Centurio aliquis pabulatores ducit, absque vexillo proficiscuntor. **v.** Calones, lixæ, carri, turmis euntibus ne admiscantor. **vi.** Eundem in locum continenter pabulatum non mittuntor. **vii.** In longinqua primùm, in proximiora deinde pabulatores excurruntor. **viii.** A locis, in quæ hostis venire maioribus copijs potest, abstinentor. **ix.** Quò hosti periculosum iter, eò pabulatum ducuntor. **x.** Cùm longiùs ab castris pabulandum, statio turmarum aliquot inter castra & pabulatores collocator. **xi.** Aditus, quibus irrumperè hostis posset, equitum turmulis peditùmve manipulis insidentor. **xii.** Eques vnus viarum fauces longiusculè ingressus, indidem excubato; duo antecursores equites laxiùs vias singulas exploranto: pontes, angustiaèque, quibus hosti transeundum esset, stationibus equestribus occupantor. **xiii.** Turmæ hinc inde duæ pabulatorum latera teguntor. **xiv.** Turma vna extremos loci fines, intra quos pabulantur, custodito; eique Latrunculator & carnifex præstò suntor. Qui fines transierit, capital esto. Præfectus huius turmæ exploratores in omnem partem dimittito. **xv.** Reliquum agmen post pabulatores incedito. **xvi.** Hoste aduentante, is, qui agmini præest, vti ex re fore iudicauerit, decernito. Horum præceptorum non pauca cõplexus est Onofander Strategici cap. x. *Si copias pabulatum mittat Imperator, summopere cauere debet, ne vberes diuitesq; hostium regiones, huc illucq; prædas opimas perquirendo, oberrent; ne hac ratione in maximas aliquando strages incidant, &c. Quotquot igitur iniussu Imperatoris aliqua depradari ausi fuerint, plectantur. Ipse verò si quando pabulatum mittere voluerit, vacuis & inermibus aliquot armatos equites peditesq; adiungat; qui quidem abigendâ prædâ non occupabuntur, sed ordine dispositi, munient ipsos pabulatores, vt tuto se ad suos cum prædâ recipere possint.*

CAPVT IV.

Reliqua equitum munia.

Explorare vias & castra, & quàm accuratè castrorum locus inspiciendus. Captiuos ad cognoscendum excipere, & quàm cautè credendum. Insidias struere, & quàm occultè eundum. Stationes vigiliasque laceffere. Commeatum, aquatores, pabulatores, frumentantes, lignantes aggredi. Auxilia hosti missa impedire. Procubitores & statiuæ equitum inuadere. Agros denique populari & prædari. Sed ab iniuria sociorum abstinendum.

PRÆTER itinerum tutelam, præter excubias multiplices, præter equestrem pabulationem, frumentationem, aquationem, multiplex insuper equiti negotium est. Colligam obiter à Veteribus exempla, addamque præcepta præcipuè ad explorationes, insidias, statiuorumque inuasiones ritè obcundas. De exploratione Xenophon in Hipparcho: *Si periculosum alicubi sit iter, prudentis erit equitum Magistri, vt ante præmissos, etiam præmissi alij quidam antecedant.* Onofander Strateg. cap. vi. *Præmittat (Dux) etiam equites scrutandis explorandisque vijs, maximè cum silua penetranda, aut circumseptæ collibus solitudines.* Leo Imper. Tacticor. cap. ix. §. xxxviii. *Præmittes ad loca exploranda equites quosdam, præsertim si siluosa sint, aut collibus aut montibus inclusa, per qua transeundum est.* Liuius lib. xxvi. *Hannibal ipse cum duobus millibus equitum, ad portam Collinam vsque ad Herculis templum est progressus, atque vnde proximè poterat, mœnia situmque, vrbis obequitans contemplantur.* Cæsar lib. i. Bell. ciu. *Petreius cum paucis equitibus occultè ad exploranda loca proficiscitur, hoc idem fit ex castris Cæsaris.* Geminum euentum narrat Liuius lib. xxi. *Scipio cum equitatu profectus ad castra hostium, ex quibus propinquo copias, quanta & cuius generis essent, speculandas, obuius fit Hannibali, & ipsi cum equitibus ad exploranda circum loca progresso.* Alibi: *Quin imus ipsi (inquit Marcellus Consul Collegæ suo) cum equitibus paucis exploratum?* En vt ipsi Imperatores cum equite loca explorant. Aliàs certè fidos semper præmiffere, cum

ipsis non liceret. *Ceteri enim exploratores, ait Xenophon lib. vi. Pædiæ, nihil aliud quod sciant possunt renuntiare, quam quacumq; nouerint omnes. Liuius lib. xl. Prætor Romanus M. Fuluium fratrem cum duabus turmis sociorum equitum ad castra hostium speculatum misit, quàm proximè succedere ad vallum iussit. & lib. xxi. Fabius exercitum reducit, misso exploratum cum quadringentis sociorum, equitibus L. Hostilio Mancino. Iterum: Paulus Consul Marc. Statilium Præfectum cum turmâ Lucanorum exploratum misit: qui, ubi ad equitauit portis, subsistere extra munimenta ceteris iussis, ipse cum duobus equitibus vallum intrauit, speculatusq; omnia cum curâ, renuntiat, profectò insidias esse. Sic sanè exploranda cognoscendaque loca sunt, adeoque intranda, si licet. Sæpiùs factum Liuius narrat lib. xxi. Consul duobus equitibus in castra præmissis, postquam satis tuta omnia esse exploratum est, inferri signa iussit. lib. x. Equites Consuli referunt excessum ex urbe, &c. His auditis Consul, &c. quinque equites iubet intrare urbem, & modicum spatium progressos tres manere eodem loco, si tuta videantur, duos ad se explorata referre. Procul ergo exploratione abstinento Confidij, qui metu perterriti, non visa pro visis referant. Fuluios, Mancinos & Statilios volo, qui loca ipsa ingrediantur & inspiciant.*

Alterum equitum munus, excipere nuntios, agrestes, aut palatos, ad cognoscendum. Id sæpè Ducibus necessarium. Cæsar lib. de Bello Gallico: *Cogunt equitum duo millia Sicambri; & Eburonum fines adeunt, multos ex fugâ dispersos excipiunt, &c. Quibus in locis sit Cæsar ex captiuis quarunt. Iterum: Cæsar L. Minucium Basilum cum omni equitatu præmittit, & Basilus multos in agris inopinantes apprehendit, eorum indicio ad ipsum Ambiorigem contendit. Hirtius lib. vii. de Bell. Gall. Equitum turmas dimittit in omnes partes, ad aliquos excipiendos, ex quibus hostium consilia cognosceret. Equites officio functi renuntiant, &c. Sed, ne cautus Dux maiore hostium astu circumueniatur, prouideat, nec nisi consentientibus captiuorum plurimis credat. Ita sanè prudenter ibidem: *Quæ cum Cæsar consentientibus plurimis cognouisset, &c.**

Inſidijs verò ſtruendis præcipuè adhibetur eques. Atque id prudentiſſimum frequentiſſimumque eſt bellandi genus, ex inſidijs hoſtem oppugnare. *Boni enim Duces*, ait Vegetius lib. I I I. cap. I X. *non aperto Marte, in quo eſt commune periculum, ſed occulto ſemper attentant, ut, integris ſuis, quantos poſſunt hoſtes interimant certè vel terreant.* Adeoque poſt multa concludit: *Dux, ſi aduerſarium intelligit potiore, certamen publicum vitet; ſed pauciores numero & inferiores viribus, ſuperuentus & inſidias facientes, ſub bonis Ducibus reportauerunt ſapè victoriam.* Artem ergo ſtruendi inſidias accuratiſſimè Melzus tradidit libro I V. vbi hæc ferè præcepta præſcribuntur. I. In inſidijs totus equitatus, ſi inferior eſt hoſtili, ne collocator. I I. Inſidiæ hoſti occultiſſimæ ſunt. I I I. Circummiſſis equitibus, an inſidiarum loco vicinus lateat hoſtis, explorator. I V. Procuſſores aut ex arborum cacuminibus, aut in terreſtribus tumultis iacentes, excubant. V. Ad inſidias noctu educuntur, nec multò ante auroram ſtruuntur. V I. Iuſtis interuallis latentes in inſidijs turmæ diſiunguntur. V I I. Equitatum vniuerſum (cùm in inſidijs ponitur) pedites mille cum Muſquetarijs D. & haſtatis C C C. comitantur. V I I I. Hi pedites paſſibus mille, poſt vniuerſum equitum agmen, viarum latera occupant; hoſtemque eò uſque inuectum opprimunt. I X. Antecurſores equites trecenti, in turmas diuifi, hoſtem eliciunt. X. Horum nullus (præter Præfectum ſubſequentium ſociorum) conſcius inſidiarum eſto. X I. Ex his centum præeunt; ducentique à mille paſſibus ſubſiſtunt. X I I. Primi centeni ad C C. proximos, inſequentem hoſte, ſe recipiunt. X I I I. Ducenti, receptis prioribus centenibus, hoſtem pugnando remorantur. X I V. Imminente maiore vi, intra reliquum ſuorum agmen ſimul omnes ſe recipiunt. X V. Tranſgreſſo trecentos pedites hoſte, latentes inſidiæ emicant, & hoſtem inuadunt.

Hæc Melzi præcepta varijs Antiquorum exemplis vera confirmantur. Primum eſt Hannibalis in Sempronium, Liuij lib. X X I. *Locum, inquit, inſidijs circumſpectare Pænus cœ-*

pit. Erat in medio riuus, præaltis utrimque clausus ripis, & circa obsitus palustribus herbis, & quibus inculta fermè vestiuntur, virgultis & pribusque: quem, ubi ad equites quoque tegendos, satis latebrosus locum, circumuectus ipse, oculis perlustrauit, &c. primà luce Numidas equites transgressos Trebiam flumen, obequitare iubet hostium portis, iaculandoq; in stationes, elicere ad pugnam hostem: iniecto deinde certamine, cedendo sensim citra flumen pertrahere, &c. Sempronius ad tumultum Numidarum primum omnem equitatum, ferox eâ parte virium, deinde sex millia pedum, postremò omnes copias ad destinatum locum iam antè consilio, auidus certaminis, eduxit.

Alterum eiusdem Pœni in Flaminium apud lacum Thrasymenum, Lilius lib. XXI. Peruenerant ad loca insidijs nata, ubi maximè montes Cortonenses Thrasymenus subit. Via tantum interest per angusta, velut ad id ipsum de industriâ relicto spatio: deinde paullo latior patefcit campus; inde colles assurgunt. Ibi castra in aperto locat, ubi ipse cum Afris modo Hispanisq; consideret, &c. Equites ad ipsas fauces saltus, tumulis aptè tegentibus locat: ut ubi intrassent Romani, obiecto equitatu, clausa omnia lacu ac montibus essent. Flaminius, cum pridie solis occasu ad lacum peruenisset, inexplorato postero die, vixdum satis certâ luce angustijs superatis, postquam in patentiorem campum pandi agmen cœpit, id tantum hostium, quod ex aduerso erat, adspexit; à tergo ac super caput detecta insidiam. Pœnus ubi, id quod petierat, clausum lacu montibusq; & circumfusum suis copijs habuit hostem, signum omnibus dat inuadendi, &c. Romanus, clamore prius undique orto, quàm satis cerneret, se circumuentum sensit; & antè in frontem lateraque pugnari cœptum est, quàm satis instrueretur acies, aut expediri arma stringique gladij possent, &c. Tres fermè horas pugnatum est, & ubique atrociter.

Tertium est Memnonis Regis apud Frontinum lib. I I. cap. v. Is, cum equitatu prævaleret, & hostem in collibus se continentem in campos vellet deducere, quosdam ex militibus suis sub specie perfugarum misit in hostium castra, qui affirmarent exercitum Memnonis iam perniciosâ seditone furere, ut & subinde ali-

qua

qua pars eius dilaberetur. Huic affirmationi ut fidem faceret, passim in conspectu hostium iussit parua castella muniri, velut in ea sese recepturi essent qui dissidebant. Hac persuasione sollicitati, qui in montibus se continuerant, in plana descenderunt, & dum castella tentant, ab equitatu circumuenti sunt.

Quartum ibidem est Pompeij in Mithridatem, aduersus quem in Africâ numero & genere equitum praevalentem, tria milia leuis armaturæ, & quingentos equites nocte in valle sub virgultis, quæ intra bina castra erant, disposuit. Primâ deinde luce in stationem hostium dimisit equites ita firmatos, ut cum uniuersus cum exercitu hostium equitatus praelium inisset, seruatim ordinibus paulatim cederent, donec spatium darent consurgendi à tergo ob hoc dispositis. Quod postquam ex sententiâ contigit, conuersis qui terga dedisse videbantur, medium hostem trepidantem cecidit, ipsos etiam equos pedite cominus accedente confodit, eoque praelio fiduciam Regi, quam in equestribus copijs habebat, detraxit.

Quintum est Etruscorum in Romanos. Liuius ita narrat lib. x. Magister equitum (M. Æmilius Paulus) pabulatum egressus, ex insidijs circumuenitur; signisque aliquot amissis, cædâ militum cade ac fugâ in castra est compulsus.

Sequentes insidiæ, binæ Labieni in Cæsarem, vnæ Scipionis in Domitium, alteræ Domitij in Scipionem, postremæ Etruscorum in Romanos, non euenerunt è sententiâ Ducum, quia malè adornatæ. De Labieno Hirtius Bello Africano: *Erat conuallis satis magnâ latitudine, altitudine præruptâ, crebris locis, spelunca in modum, subrutis; quæ erant transgredienda Cæsari antè, quàm ad eum collem, quem capere volebat, perueniretur; ultraque eam conuallem Oliuetum vetus, crebris arboribus condensum. Hic cum Labienus animaduertisset, Cæsarem, si vellet eum locum occupare, prius necesse esse conuallem Oliuetumque transgredi, eorum locorum peritus, in insidijs cum parte equitatus leuique armaturâ consedit; & prætereà post montem collèmq; equites in occulto collocauerat, ut, cum ipse ex improviso legionarios adortus esset, ex colle se equitatus ostenderet, & re duplici perturbatus Cæsar eiusque exercitus, neque retrò regrediundi, neque ultra procedendi*

cedendi oblatâ facultate, circumuentus concideretur. *Cæsar*, equitatu antè præmisso, inscius insidiarum, cum ad eum locum venisset, abusi, siue oblii præceptorum *Labiæni*, siue veriti ne in fossâ ab equitibus opprimerentur, rari ac singuli de rupe prodiere, & summa petiere collis. Quos *Cæsaris* equites consecuti, partim interfecerunt, partim viuorum sunt potiti. Ibidem alteræ eiusdem insidiæ nihilo feliciores: *Labiænus* progressus à suis castris millia passuum VII. per iugum & collem, per quem *Cæsar* pridie iter fecerat, ibi castra duarum legionum facit; atque ibi ipse quotidie existimans *Cæsarem* eodem sæpè frumentandi gratiâ commaturum; cum magno equitatu leuique armaturâ insidiaturus locis idoneis confedit. *Cæsar* interim de insidijs *Labiæni* ex perfugis certior factus, paucos dies ibi commoratus, dum hostes quotidiano instituto, sæpè idem faciendo in negligentiam adducerentur, subito manè imperat portâ *Decumanâ*, legiones se octo veteranas cum parte equitatus sequi; atque equitibus præmissis, nec opinantes insidiatores subito in conuallibus latentes leui armaturâ concidit circiter D. reliquos in fugam turpissimam coniecit. Tertiæ *Scipionis* in *Domitium* lib. III. de Bell. ciu. *Scipio* paucis diebus interpositis, nocte insidias equitum collocauit; quo in loco superioribus ferè diebus nostri pabulari consueuerant: & cum quotidianâ consuetudine *Q. Varus* Præfectus equitum *Domitij* venisset, subito illi ex insidijs consurrexerunt. Sed nostri fortiter eorum impetum tulerunt, celeriterque ad suos quisque ordines redijt, atque ultrò uniuersi in hostem impetum fecerunt. Ex his circiter LXXX. interfectis, reliquis in fugam coniectis, nostri, duobus amissis, in castra se receperunt. Quartæ *Domitij* in *Scipionem* ibidem narrantur. His rebus gestis, *Domitius* sperans *Scipionem* ad pugnam elici posse, simulauit sese angustijs rei frumentariæ adductum castra mouere; uasisque more militari conclamatis, progressus millia passuum III. loco idoneo & occulto omnem exercitum equitatumque collocauit. *Scipio* ad sequendum paratus, equitatum, magnamque partem leuis armaturæ ad explorandum iter *Domitij*, & cognoscendum præmisit: qui cum essent progressi, primaque turma insidias intrauissent, ex fremitu equorum illatâ suspitione, ad suos se recipere cœperunt.

qui-

quique hos sequebantur, celerem eorum receptum conspicati, restiterunt. Nostri, cognitis hostis insidijs, ne frustra reliquos expectarent, duas nacti hostium turmas exceperunt. In his fuit M. Opimius Prefectus equitum. Reliquos omnes earum turmarum aut interfecerunt, aut captos ad Domitium deduxerunt. Postremæ Etruscorum in Romanos à Liuiio narrantur lib. x. Etrusci insidijs, quas feliciter experti erant (aduersus Magistrum equitum Paulum Æmilium pabulantem) hostem tentant. Tecta semirutæ, vici per vastationem agrorum densi, haud procul castris Romanorum aberant. ibi abditis armis, pecus in conspectu præsidij Romani (cui præerat Cn. Fuluius Legatus) propulsum: ad quam illecebram cum commoueretur nemo, ab Romanâ statione pastorum vnus progressus sub ipsas stationes, inclamat alios cunctanter ab ruinis vici pecus propellentes, quid cessarent, cum per media castra Romana tutò agere possent. Hac cum Legato Carites quidam interpretarentur, & per omnes manipulos militum ingens esset indignatio, nec tamen iniussu mouere se audent; iubet peritos lingua attendere animum, pastorum sermo agresti an urbano propior esset. Cum referrent, sonum lingua, & corporum habitum & nitorem, cultiora quàm pastoralia esse; Ite igitur, dicite, inquit, detegant nequidquam conditas insidias. omnia scire Romanum; nec magis iam dolo capi, quàm armis vinci posse. Hac ubi audita sunt, & ad eos qui consederant in insidijs perlata, consurrectum repente ex latebris est, & in patentem ad conspectum undique campum prolata signa. Visa Legato maior acies, quàm quæ à suo præsidio sustineri posset.

Ad paruula minutaque equestria prælia venio (sic ea Cæsar & Hirtius vocant) quæ irritandis laceffendisque excubitoribus stationibusque committebantur. Xenophon Hipparcho: Primis excubitoribus continenter insidia struenda sunt, cum pauci esse soleant, & à munitionibus procul abesse, &c. Nulla tam gloriosa præda, atque excubiarum. Liuius lib. xxvii. In medio campo ab stationibus procurstantes, certamina haud satis dictu digna ferebant. Hirtius de Bello Africano: Turma interim equitum, quæ pro vallo in stationibus esse solebant, ab utrisque Ducibus

quotidie minutis prælijs inter se pugnare non intermittunt. Cæsar lib. v. Belli Gallici: *Paruulis equeſtribus prælijs ad aquam factis, utrique ſuo ſe loco continent. & hæc sæpè magnorum certaminum irritamenta, eoque ferè inſtituta ad eliciendum equitatum. Certè Cannenſis clades longè atrociffima, à leui Numidarum aduerſus aquatores dimicatiunculâ initium cepit. Aliàs quoque ex paruo irritamento ingens certamen accenſum. Liuius lib. x. Decad. III. cap. XI. Primò pauci equites ex tuto ſpeculantes, ab ſtationibus progredi; inde iaculis ſubmoti recurrere ad ſuos: inde excuſiones inuicem fieri; & cùm pulſos indignatio accenderet, plures ſubire; quod irritamentum certaminum equeſtrium eſt, cùm aut uincenſibus ſpes, aut pulſis ira aggregat ſuos. Ita tum à paucis prælio accenſo, omnes utrimque, poſtremò equitum certaminis ſtudium effudit. De Stationibus Liuius libro XXI. Numidas equites obequitare iubet hoſtium portis, iaculandoque in ſtationes elicere hoſtem ad pugnam. Hirtius de Bello Africano: Equites Barbari prælijs minutis cominus dimicabant. Cæſar, cùm ab eo opere copias in caſtra reduceret, Iuba, Scipio, Labienus magno incurſu cum omni equitatu leuique armaturâ in legionarios impetum fecerunt. Cæſar ex medio itinere copijs reductis, equitibus ſuis auxilium tulit, &c. Quòd ni in noctem prælium eſſet coniectum, & Iuba cum Labieno capti, in poteſtatem Cæſaris ueniſſent, equitatusque cum leui armaturâ funditus ad interneccionem deletus eſſet. Iam commeantes, aquantes, frumentantes, pabulantes, lignantésue, equitibus immiſſis, excipere & turbare, haud minùs infrequens. Tantum verò in eo eſt momentum, ut hoſtis exitium haud dubiè inde pendeat, ſi commeatu impediatur. Sanè Vercingetorix apud ſuos lib. VII. Belli Gallici pronuntiabat, nihil intereſſe, Romanosne interficerent, impedimentisue exuerent, quibus amiſſis, bellum geri non poſſit. Hoc conſilio, Scipio Domitio, Labienus Cæſari, Etruſci Æmilio Paulo equeſtres inſidias ſtruxêre. Atque ut de ſingulis ordine dicam; de commeatu eſt Hirtij teſtimonium lib. Bell. Hiſp. Poſtero die equites noſtri (Romani) longiùs ad Cordubam uerſus proſecuti ſunt eos qui commeatus ad caſtra Pompeij ex oppido portabant.*

tabant. De aquatoribus ibidem: *Circiter 1 x. equites ad aquatores nostros excucurrerunt.* De iisdem Cæsar lib. v. Bell. Gall. verbis iam allatis. De frumentatoribus & pabulatoribus Curtius lib. x. *Nuntiatur, equites frumentum, quod in urbem vehebatur, retinuisse.* Hirtius de Bello Alexand. *Longinus omnem suum equitatum emisit, quem magno sibi usui fore credebatur, si pabulari frumentariq̃, Marcellum non pateretur.* Cæsar lib. 1 v. Belli Gallici: *Suspicati hostes, huc nostros esse venturos, & dispersos depositis armis in metendo occupatos subito adorti, & equitatu atque essedis circumdederunt.* Et lib. 1. Belli ciuili: *Eodem die equitum magnam partem traiecit, qui inopinantes pabulatores & sine ullo dissipatos timore aggressi, quàm maximum numerum iumentorum atque hostium intercipiunt.* Tacitus lib. v. Annal. *Adequitare castris, infensare pabula.* Liuius lib. xxxix. *Cùm in pabulatores Romanos repente impetus ab equitibus Hispanis factus esset, submisso ab statione Romanâ equitatu, prælium equestre fuit.* In lignatores Cæsar lib. v. de Bell. Gall. *Huic quoque accidit, quod erat necesse, ut nonnulli milites, qui lignationis munitionisve causâ in siluas discessissent, repentino equitum aduentu interciperentur.* Sic & submissa auxilia interpellare, equitum præcipuè munus est. Liuius lib. x. *Caruilus Consul D. Brutum Scæuam Legatum, cum legione primâ, & viginti cohortibus alarijs, equitatuque, ire aduersus subsidium hostium iussit. Quocumque in loco fuisset obuius, obsisteret ac moraretur, manumque, si forte ita res posceret, conferret.* Cæsar lib. 1. de Bello ciuili: *Equitum magnam partem flumen traiecit, &c. qui cohortibus centurias subsidia missa sentientes, in duas partes sese distribuunt.* Lib. 11. de Bello ciu. *Equites ex statione nuntiant, magna auxilia equitum peditumq̃, ab Rege missa Vticam venire: eodemq̃, tempore vis magna pulueris cernebatur, & vestigio temporis primum agmen erat in conspectu. Nouitate rei Curio permotus, præmittit equites, qui primum impetum sustineant ac morentur. Ipse celeriter, ab opere deductis legionibus, aciem instruit: equites committunt prælium, & prius quàm planè legiones explicari & consistere possent, tota auxilia Regis impedita ac perturbata, quòd nullo ordine &*

sine timore iter fecerant, in fugam se coniiciunt. Statiua verò inuadere, stationesque depellere, vt fiducia magnæ, ita artis est singularis. Cæsar lib. III. de Bell. ciu. *Equitum suorum turmas iubet in hostium equitatum (qui ad oppidum in statione erat) facere impressionem.* Lib. v. de Bello Gallico: *Equites hostium esse darij acriter pralio cum equitatu nostro in itinere conflixerunt, &c. impetuque in eos facto, qui erant in statione pro castris collocati, acriter pugnaverunt.* Hirtius de Bello Hispan. *Pompeius, dum longius profequitur, quo loco equites nostri stationem habuerant, aliquot turmas cum leui armaturâ, impetu facto, loco sunt deiectæ, & propter paucitatem nostrorum equitum, simulque leui armaturâ inter turmas aduersariorum protritæ.* Iam quâ id arte faciendum? Basta docuit lib. II. folijs 104. 105. & 106. *Statiua, inquit, vel noctu assultanda sunt prius quàm aut data mandata, aut excubia posita, aut stationes locatae sunt: vel primâ luce, cum è nocturnis vigilijs hostis se recipit ad quietem. Qui verò equites impressionem facturi sunt, commodum, vt in turmas quinque diuidantur. Harum prima concitato impetu procubitores fugientes insequetur, penetrabitque constanter usque in ipsa hostis principia, inuadetque stationem. Secunda non segniore cursu primam subsequetur, iuuabitque, in varias se castrorum statiuiorum vias partiens, ne hostis coire in turmas possit. Tertia lentè gradatimque procedens occupabit forum. Quarta trans forum vecta eò se conferet, vnde maior exaudietur tumultus. Quinta, si, quiete statiuiorum obseruatâ, duxerit non esse intrandum, partito circumueniet pagi aditus exitisque, ne quâ hosti pateat fuga. Atque hoc, inquit fol. 65. pulcherrimum equestris militiae stratagema est, statiua equitum inuadere: nam, dum frena, sellas armaque expediunt, dum inscendunt, dum ad vexillum in principia decurrunt, imparati opprimuntur ab agmine iam instructo.* Non iniuriâ admiratur Flaminius doctrinam Ludouici Melzi, iubentis statiua inuadi nullo præmissio speculatore, ne eo fortè deprehensio stationarij admoneantur, parentque sese in aduentum hostis. Rectè id quidem, ne turmulæ exploratorum antecurrant, vti fieri in itineribus consuevit: at certè tamen occultis exploratoribus statiua eorumque

aditus

aditus antè speculanda sunt, quàm inuadantur. Quis enim prudenter speret, adeò socordem esse in statiuis suis hostem, vt non claustris, septis, aut fossis ea præmunierit aduersus inuasorem? Quis credat, locum inexploratum adeò iacere apertum, incustodito hoste, vt nullum sit obicem itineri ingressuique reperiturus? Sanè & hæc antè speculanda sunt, & excubiæ cognoscendæ, & hostis socordia vigilantiaque expendenda. Sic à peritis factum Liuius testatur lib. xxi v. Bello Apolloniatum cōtra Philippum: *Dum Præfectus inuentutem, armaq; & urbis vires inspiceret: ubi ea visa inspectaque satis animorum fecere, simulq; ab exploratoribus comperit, quanta socordia ac negligentia apud hostes esset; silentio noctis ab urbe sine ullo tumultu egressus, castra hostium adeò neglecta atque aperta intravit, vt satis constaret, prius plus mille hominum vallum intrasse, quàm quisquam sentiret.* Quæ res vt exemplis discatur, addam illustriores aliquot statiuorum inuasiones à magnis Ducibus fortiter prudenterque factas. *Cæsar* (lib. vi. Belli Gallici) *ad bellum Ambiorigis L. Minucium Basilum cum omni equitatu præmittit, si quid celeritate itineris atque opportunitate temporis proficere possit. Monet, vt ignes fieri in castris prohibeat, ne qua eius aduentus procul significatio fiat; sese confestim subsequi iubet. Basilus, vt imperatum est, facit; celeriter contraq; omnium opinionem confecto itinere, multos in agris inopinantes deprehendit. Eorum indicio ad ipsum Ambiorigem contendit, quo in loco cum paucis equitibus esse dicebatur. Comites familiaresq; eius angusto in loco equitum nostrorum vim paulisper sustinuerunt: ijs pugnantibus, illum in equum quidam ex suis intulit, fugientem silua texerunt, &c. Magna fuit fortuna, omni militari instrumento, quod circum se habebat, erepto, rhedis equisq; comprehensis ipsum effugere.* *Crassus* lib. liii. Belli Gallici. *Equitum Præfectos cohortatus, vt magnis premijs pollicitationibusq; suos excitarent, quid fieri velit, ostendit. Illi, vt erat imperatum, eductis quatuor cohortibus, qua præsidio castris relicta, integra ab labore erant, & longiore itinere circumductis, ne ex hostium castris conspici possent, omnium oculis mentibusque ad pugnam intentis, celeriter ad eas, quas diximus,*

munitiones peruenerunt; atque his prorutis, prius in hostium castris constitierunt, quam planè ab his uideri, aut quid rei gereretur cognosci posset: tum verò clamore ab eâ parte audito, nostri redintegratis viribus (quod plerumque in spe uictoria accidere consuevit) acrius impugnare cœperunt. Hostes undique circumuenti, desperatis omnibus rebus, se per munitiones deicere, & fugâ salutem petere contenderunt: quos equitatus apertissimis campis consecutus, ex millium l. numero vix quartâ parte relictâ, multâ nocte se in castra recipit. Apud Liuium lib. xxxv. Consul Numidas octingentos fermè equites inter auxilia habebat. Eorum Praefectus Consuli pollicetur se, parte utrâ uellet, cum suis erupturum: tantum uti diceret, utra pars uicis frequentior esset, in eos se impetum facturum, & nihil prius quam flammam tectis iniecturum, &c. Collaudatum Consul spe praemiorum onerat. Numida equos conscendunt, & obequitare stationibus hostium (neminem laceffentes) cœperunt. Nihil primo aspectu contemptius; equi hominesq; paululi & graciles, discinctus & inermis eques, & equi sine frenis; deformis ipse cursus, rigidâ ceruice, & extento capite currentium. Hunc contemptum de industriâ augentes, labi ex equis, & per ludibrium spectaculo esse. Itaque, qui primò intenti paratiq; (si lacefferentur) in stationibus fuerant, iam inermes sedentésque pars maxima spectabant. Numida adequitare, dein refugere; sed propius saltum paulatim euehi, uelut quos impotentes regendi equi inuitos efferrent. Postremò subditis calcaribus per medias stationes hostium erupere; & in agrum latioremeuecti, omnia propinqua uia tecta incendunt: proximo deinde uico inferunt ignem, ferro flammâque omnia peruastant. Apud Tacitum i. Annal. C acinna cum expeditis cohortibus praire, & obstantia siluarum amoliri iubetur. Legiones modico interuallo sequuntur. Inuit nox sideribus illustris; uentumque ad lucum Marsorum, & circumdatae stationes, stratis etiamnum per cubilia, proptérque mensas nullo metu, non antepositis uigilijs; adeò cuncta incuriâ disiecta erant, nulliusque belli timor. Sat iam opinor artificiorum ad inuadenda statua. Venio ad ultimum equitum munus, populandi agros praedandi que. Gestit non paucis, scio, animus, dum has eis blanditias facio,

facio, propono que licentiam prædandi. Sed hostiles agros intelligo, non nostrorum, non sociorum. Prædones sint, non equites, qui in suos sæuiunt. Onofander Strateg. cap. vi. *Edicatur* (Imperator) *per socias ditiones iter faciens, ut milites se illis locis abstineant, nihil illorum aut attingant aut corrumpant.* Igitur prisca illa militiæ decora, equites Romani, in hostem prædabundi mittebantur. Cæsar lib. 11. de Bello ciu. *Curio animaduertit multa undique portari atque agi plenissimis vijs, quæ repentinè tumultus timore ex agris in urbem conferebantur. Huc equitatum mittit, ut diriperet atque haberet loco prædæ.* Castigabantur verò qui suorum agros violarent. Narrat Lamprius, ab Alexandro Seuero Tribunos quosdam capite plexos, quòd per eorum negligentiam milites luxuriati essent; cumque aniculam quamdam iniurijs miles affecisset, *militem ab eo exauctoratum, addictumque fuisse anicula in seruum, quòd artifex carpentarius esset, ut eam pasceret, &c.* Si quis de viâ in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci aut fustibus subiciebatur in conspectu eius, aut virgis, aut condemnationi; aut, si hac omnia transiret dignitas hominis, grauissimis contumelijs, cum diceret: *V'isne hoc in agro tuo fieri, quod alteri facis?* Plura non congero, ne stillam in mare conferam. Moneo potiùs, & inculco salutare illud Baptistæ præceptum militibus datum: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendijs vestris.* Quibus verbis prædas iniustas agi vetat. (concussio enim terror est iniectus extorquenda pecunia aliûsve rei causa, ait Adamus noster Contzenius in Lucam, ex Cuiacio & Iureconsultis.) Ac sanè vel ab Ethnico homine accipienda lex foret, quam Vopiscus Aureliani auctoritate latam refert. *Est, inquit Vopiscus, Aureliani epistola ad vicarium suum data, huiusmodi: Si vis Tribunus esse, imò si vis viuere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat. Ouem nemo contingat. Vuam nullus auferat. Segetem nemo deterat. Oleum, sal, lignum nemo exigat. Annonâ suâ contentus sit. De prædâ hostis, non de lacrymis Prouincialium habeat, &c. Stipendium in baltheo, non in popinâ habeat, &c. In hospitij castè se agat, &c.*

Sed

Sed ea ferè nunc tempora sunt, vt iniuriam facere, perinde sit atque victoriâ frui. Deplorauit hunc militiæ statum non lacrymabiliùs quàm veriùs Petrus Blesensis epist. XCIV. *Ordo militum nunc est, ordinem non tenere. Nam cuius os maiore verborum spurcitiâ polluitur, qui detestabiliùs iurat, qui minùs Deum timet, qui ministros Dei vilificat, qui Ecclesiam non vereatur, iste hodie in cætu militum fortior & nominatior reputatur.* O vtinam aliquando malo tanto fiat medicina! Et quæ poterit? inquires. Triplex, meo quidem arbitrio, aut Martem nostrum nullus sanabit Æsculapius. Primum, *Certa stipendiorum numeratio.* Tum enim militem stipendijs contentum esse iubeas, tum furta eius seuerè punias, cùm emere potuit quod rapuit. Nam quo alio viuat miles, nisi aut stipendio aut rapto? An non queritur iustiùs, quàm illi Porcenniani, *militiam grauem & infructuosam? non denis in diem assibus corpus & animam aestimari, sed ne denis in mensem quidem?* Alterum, *Seuera castigatio.* Aspero enim & absciso castigationis genere militaris disciplina indiget, quia vires armis constant, quæ, ubi à recto tenore descuerunt, oppressura sunt, nisi opprimantur; Valerius libro II. cap. VII. Clearchum ergo se Dux summus præstet, credatque, *Imperatorem à militibus, potiùs quàm hostem, metui debere.* Frontinus lib. IV. idemque Valerius. Tertium, *Ducis ipsius aliorumque Præfectorum abstinentia atque exemplum.* vt Liuianum hoc dicere possint: *Facta, non dicta mea, vos milites sequi volo; nec disciplinam modò, sed exemplum quoque à me petere;* lib. VII. Gallicratides nimirum volo, qui, stipendio solo contento, munera remittant. Catones voueo, qui solis esculentis & poculentis in Prouinciâ contenti viuant. Tuberones desidero, qui fictilibus vesci malint, quàm vel oblato vti argento. vt absoluam verbis Valerij Maximi lib. II. cap. VII. *Hoc præcipuum decus & stabilimentum Romani Imperij (& nostri) militaris disciplina, in cuius sinu ac tutelâ serenus tranquillisque beata pacis status acquiescit.*

CAPVT V.

Quod equitis Christiani munus ante pugnam. Quomodo locanda acies equestres, & qualis.

Equitis preparatio religiosa ad pugnam. Stimulus ab exemplo Ethnicorum deuouentium sese in pugna. Equitum caelestium auxilia. Situs aciei quis capiendus. Acies equestres varia. Praecepta equestris pugnae, & discrimen à pedestri. An frenis equorum detractis aliquando confligendum. Illustria equestrium certaminum spectacula.

AD pugnam referuntur studia equitis cetera, perinde ut bellum omne ad victoriam. Pugna namque operum equestrium summa est. Ad hanc ergo eques Christianus parare se debet non animo gladiatorio, quasi caedes promiscuas in macello aliquo editurus; sed sicut miles Christi, aut victurus, aut moriturus, ut sacramento rogatus est, pro Repub. pro patriâ, pro Religione. Leo Imperat. Tactic, cap. xx, §. XLVII. *Colendus, inquit, omnino Deus est. Bellorum autem in exordijs eum maximè veneraberis. Si enim illum colueris purè ac religiose, sicuti fas est, in omnibus periculis & perturbationibus supplicabis illi quasi amico, & salutem ab illo comparabis, §. CLXXII. Quando copias tuas ad bellum educturus es, oportet liberas & solutas à peccato esse, & piâ instaq; mente Deum colere, atque ita ad bellum procedere.* Quæ postrema verba præiuit Leoni Onofander Strategici cap. v. *Educat copias Imperator puras & lustratas secundum ea quæ vel legibus sacris sancita, vel à Vatribus prescripta sunt, omnem publicæ alicuius maculæ aut impietatis conscientiam projiciens.* Sanè qui strenuè fortiterque pugnet, eum aut intemeratâ mente virum esse oportet, aut hominem ætheum: quod ego frequenter sapientissimos Duces dicentes audiui, idque ita se habere verissimum est. Nam quis aliàs intrepidè se obijciat morti, nisi credat aut placatum se habere Deum, aut nullum esse Deum? Certè hic vnicus Christiano equiti murus est, hæc lorica vnica, hoc scutum vnicum aduersus omnem metum, hoc in hostem, in enses tutus ruit; dum

nempe securus illi flagrat in pugnam animus, vtcumque res casura est, seu vincat, seu vincatur. Tales ego fuisse Machabæi illius magni spiritus credo, quos verè sic extulit Ambrosius lib. 1. Offic. *Quanta virtus animi primò, ut mortem non timeret, deinde ut circumfusus legionibus inimicorum in confertos raperetur hostes, medium penetraret agmen, & contemptâ morte ferocior, abiecto clypeo, utraque manu vulnerat & molem bestia subiret ac sustineret? post infra ipsam succederet, quò pleniore feriret ictu, cuius ruinâ inclusus magis, quàm oppressus, suo est sepultus triumpho.* An non, sic mori, genus quoddam martyrij est, quo Christiani equites coronantur, qui animo ante prælium expiato sancteque composito occumbunt? An non plus gloriæ, quàm sanguinis, ex horum fortissimis vulneribus fluere; & non mori, sed nasci, quia sic moriuntur, dicendi sunt? Mirari subinde soleo, quæ pietas, aut quis impetus potiùs impietatis, inuexerit in media hostium agmina morituros equites quosdam Ethnicorum. Equidem existimo, cùm nullum esse Numen crederent, famæ laudisque perpetuæ cupiditate animas profudisse & perdidisse: quantâ tamen in speciem religione id agebant? quàm serijs cærimonijs pro Republ. capita deuuebant? Labet adferre Liuij verba, describentis vtriusque Deciorum, patris & filij, deuotiones. Patris, lib. viii. *In hac trepidatione Decius M. Valerium voce magnâ in clamat: Deorum, inquit, ope, Valeri, opus est. Agedum Pontifex publicus populi Romani, præi verba, quibus me pro legionibus deuoueam. Pontifex eum togam prætextam sumere iussit, & velato capite, manu subter togam ad mentum exertâ, super telum subiectum pedibus stantem, sic dicere: Fane, Iuppiter, Mars-pater, Quirine, Bellona, Lares, Diui Nouensiles, Diij Indigetes, Diui quorum est potestas nostrorum hostiùmque, Diijq; Manes, vos precor, veneror, veniam peto, feroq; uti Populo Romano Quiritium vim victoriamq; prospereis, hostesq; Populi Romani Quiritium terrore, formidine, morteq; afficiatis. Sicut verbis nuncupavi, ita pro Repub. Quiritium, exercitu, legionibus auxilijs Populi Romani Quiritium, legiones auxiliâq; hostium, mecum Dijs Manibus Telluriq; deuoueo. Hac ita*

preca-

preccatus, lictores ire ad T. Manlium iubet, matureq; Collega se deuotum pro exercitu nuntiare: ipse incinctus cinctu Gabino, armatus in equum insiluit, ac se in medios hostes immisit. Filij, lib. x. Decius patrem P. Decium nomine compellans, Quid ultra moror, inquit, familiare fatum? Datum hoc nostro generi est, ut luedis periculis publicis piacula simus. Iam ego mecum legiones hostium maclandas Telluri & Dijs Manibus dabo, &c. cum secundum sollempnes preces adiecisset, prae se agere sese formidinem ac fugam, cademq; ac cruorem, Caestium Infernorumq; iras, contacturum funebribus diris signa, tela, arma hostium, locumq; eundem sua pestis, & Gallorum & Samnitium fore. Hac execratus in se hostesque, qua confertissimam cernebat Gallorum aciem, concitat equum; inferensq; se ipse, infestis telis interfectus est. Debenl certè hæc Ethnicorum facta onerare pudorem equitum Christianorum, si segniores sint in deuouendis Numini capitibus animisq; suis, non per vanas illas verborum execrationes, sed per sinceram deuotionem mentis bonæ, qui mentes animosq; immortales habere se sciunt. In rem præsentem facit, quod de Gallis Cæsar commemorat Bell. Gall. lib. vi. In primis hoc volunt persuadere, non interire animas: atque hoc maximè ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto.

Felices errore suo (ait Lucanus) quos ille timorum

Maximus haud urget, Lethi metus! inde ruendi

In ferrum mens prona uiris, animaq; capaces

Mortis, & ignauum est reditura parcere uita.

Feliciores profecto Christiani equites, non errore, sed fide; quibus, auctore Iobo, hæc spes reposita est in sinu suo, quod in nouissimis resurrecturi sunt, & in carne suâ videbunt Deum Saluatorem suum. Hac ergo spe accensi, in ferrum flammæque ruant. Aut pudor sit à Germanis olim Ethnicis, quibus etsi mores, Appiano teste, ferocissimi sunt; in aggrediendo tamen insignis audacia, contemptus mortis maximus, ob reuiuiscendi spem. Certè omnis in Deo locanda equiti Christiano fiducia est, idemtidem illud cogitanti, quàm fallax sit equus ad salutem, Psalm. xxxii. Non enim in equorum uiribus uoluntas

tua est, Domine, aiebat Iudith Holofernem obtruncatura. Nam quantulæ sæpè res equitem equumque perdunt! Cingula vna ephippij stapiæque fracta, resectæ ab hoste frenorum habenæ, solea lapsa, aut clauus vnus equi malè calceati. Hincequi salus & equitis. Ecquis iam Bellerophontæâ superbiâ (quasi terras periculaque omnia contempturus) alato equo cælum inuadere moliatur, ratus prælijs omnibus fore se immortalem? sis licet

*Eques ipso melior Bellerophonte;
nisi Numen iuuerit, Canterius in fossâ eris. Multum scilicet profuit Pharaoni immensus ille equitatus, cùm Dominus equum & ascensorem proiecit in mare.*

— *Quantum hinnitum atque equitatum!*

Egregiè iuuit hippotyphia Carolum II. Imperatorem, quo bellum contra Ludouicum fratris filium inlustè gerente, cùm equorum latera, quibus insidebant, equites tunderent calcari-
bus & cruentarent, equi quasi ad stipitem ligati immobiles permansere, teste Baron. Tom. x. ex Annal. Francorum. Hoc nimirum illud *va* est, quod equiti præfidenti Isaias minatur cap. xxxi. *Va, qui non sunt confisi super sanctum Israël, & Dominum non requisierunt, sed in equis sperantes, habuerunt fiduciam super quadrigis, quia multi sunt; & super equitibus, quia prauvalidi nimis. Non profectò, non in fortitudine equi voluntatem habebit Dominus, Psalm. cxlv. Illi quidem armis confidunt, simul & audaciâ: nos autem, aiebat Machabæus lib. ii. cap. viii. in omnipotente Domino, qui potest & venientes aduersum nos, & vniuersum mundum vno nutu delere. Ita satiùs. Nec defuit fidenti speranti-
que Machabæo equestre auxilium è cælo: Cùm vehemens pugna esset, cap. x. apparuerunt aduersarijs de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes: ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conseruabant; in aduersarios autem tela & fulmina iaciebant. Iterùm capite sequenti: Cùm Lysias nusquam cogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus, in millibus equitum, & in octoginta elephantis consideret; Machabæus, & qui cum eo erant,*

erant, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, ut bonum Angelum mitteret ad salutem Israel. Cumq; pariter prompto animo procederent Ierosolymis, apparuit precedens eos eques in veste candidâ, armis aureis, hastam vibrans. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & conualuerunt animis, non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare. Ibant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum. Leonum autem more, impetu irruentes in hostes, prostrauerunt ex eis undecim millia peditum, & equitum mille sexcentos. Huc equiti perfugiendum in pugna est; huc non Machabæus modò, sed profani etiam Romanorum Imperatores ducunt, qui, sublatis in cælum manibus, Tempora Dijs suis pollicebantur ad auertendum discrimen, rati nullam aliunde rebus labantibus opem esse expectandam. Sic Numen & Cælites certâ veraque fide aduocare in prælia suadeam equiti Christiano. Execrationibus autem dirisque in se, in socios, in equos coniectis vociferari, Acherontem totum in vota excire, parum opportuna pugnae præsidia sunt. Mens bona, animus præsens, fixa in Deo spes, Cælitum aduocatio, optima tempori tali patrocinia. Sic Apostolus Iacobus Ramiro Hispanorum Regi aduersus Mauros pugnanti, candido vectus equo, candidum gestans vexillum, cruce rubrâ distinctum, suppetias venit, auctore Marianâ. Sic Theodosio Imperatori in Eugenium mouenti, albis equis vehentes adfuere de cælo SS. Ioannes Euangelista & Apostolus Philippus, affirmante Theodoreto. Sic Christianis Antiochenibus, dum Turcas debellant, visi albis equis sublimes SS. Demetrius, Georgius & Mercurius, teste Paulo Æmilio de Rebus Francorum. Sic Georgius Martyr hinnitu equi picti, cui pictus ipse insidebat, è regione sacelli Mariæ victricis, victoriam Constantino Despotæ, eiusque olim patri prænuntiavit, teste Gregorâ lib. viii. Sic denique Christum ipsum equo albo vehentem Ioannes præuidit auxilio venturum Christianis, quos extremis mundi temporibus ab Antichristo oppugnatum iri vaticinatur Apocalypf. cap. xix. *Et vidi*

calum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum iustitiâ iudicat, & pugnat. Quæ verba Lactantius lib. vii. capp. xvii. xviii. & xix. de vero Christi descensu accepisse videtur: quamvis credibilius sit (auctore Cornelio à Lapide) symbolicè hæc Ioanni ostensa; nec Christum ipsum, sed pro eo Archangelum Michaëlem, stipatum Angelicis turmis, in certamen descensurum. His ego Ducibus plus sperem, quàm quos *Latini belli spectaculo interfuisse Deos fama tradidit, duos in cædidis equis Castorem & Pollucem*, narrante Floro. Quid ergo faciet, pugna imminente, eques Christianus? Quid suasurum me arbitraris? An fortè vt in conscientiam anxie inquirere incipiat, cum de sternendo hoste cogitandum esset? An vt preculas aliquot demurmuret, dum clamore hostem terrere, se suosque excitare deberet? An vt precarias sphæulas numerare incipiat, dum plumbei globi explodendi in aduersum agmen? A page intempestiuas illas religiones galeatorum leporum. Iam antè hæc egisse oportuit, cum manè surgitur, cum in excubijs statur, cum equus ephippio sternitur, cum ad signa conuolatur. Pugnandum est, dum pugnandum est; aliàs orandum erat. Hoc vnum, non breuius quàm præsentius, dum iam imminet pugna, permitto: Memor sacramenti sui militaris, quo rogatus est, oculos animumque attollat cælo; & diuinâ spe plenus, quasi auspicatò ruat in hostem. Sic de Ethnicis ipsis Tacitus lib. iii. Hist. *Orientem solem* (ita in Syriâ mos) *Tertiani*, inquit, *salutauère*. De Horatijs Curiatijisque pugnaturis, idem à Zonarâ affirmatur. A Plutarcho quoque de Marcello. Sed Martinum militem fortissimum, eundemque inter Christianos sanctissimum, præponere Ethnicorum exemplis lubet. Is Iuliano Cæsari, ignauiam sibi exprobranti, cum iniquam impiamque pugnam detrectaret, *Ego*, inquit, *intrepidus crastinâ die ante aciem inermis adstabo: & in nomine Domini Iesu, non clypeo protectus aut galeâ, hostium cuneos penetrabo securus*. Salubriter quoque monet Leo Imperator Tact. cap. xii. §. LXIX. *Cum iam ad conflictationem mouet exercitus, consueta*
Christia-

Christianis vox vsurpanda est, Crucis victoria. Id præstat scilicet, quàm momentis omnibus cacodæmonis nomen vsurpare; quod quibusdam ita solemne est, vt fortes alioqui sibi esse non videantur.

Iam ad aciem venio, equite tam religiosè comparato. In primis commodus capiendus est aciei situs. Id Vegetius monet lib. III. cap. XIV. *Ordinaturus aciem tria debet antè prospicere, solem, puluerem, ventum. Nam sol ante faciem ferit visum; ventus contrarius tua inflectit ac deprimit, hostium adiuuat tela; puluis à fronte congestus oculos implet & claudit. Hac momento eo, quo acies ordinantur, etiam imperiti vitare solent; sed Duci prouido cauendum est in futurum, ne, post paullulum accedente die, noceat solis mutata conuersio; ne ventus aduersus, horâ solitâ, eo pugnante nascatur.*

Hæc, quia communia sunt pediti iuxtâ atque equiti præcepta, non pertracto: sed, an verum, quod non-nemo scribit, equites interea non quidem in equis sedentes, sed tamen stratos equos paratosq; habentes, Imperatoris iussa expectasse? vt nempe Triarij subsidebant post hastatos. Nullus credo: nam id perniciosæ foret moræ. Neque fanè Auctor id vllâ Liuij (vt putauit) auctoritate firmavit. Nam è castris paratos equos frenatosque exisse, militesque insiliisse, ostendit; non, in acie vacuos ad inscendendum fuisse.

Secundò, *Consideranda sunt loca*, inquit Vegetius, *in quibus pugnandum est: nam si equitatu gaudemus, campos debemus optare*, lib. III. cap. IX. XIII. & XXVI. Eâ re apud Horatium lib. I. Epist. VII.

Haud malè Telemachus proles patientis Vlyssæi:

Non est aptus equis Itachæ locus, vt neque planè

Porrectus spatijs. —————

Vnde prouerbio iactatum, vt Suidas refert, *Equus in campum.* Ergo prouidendum, ne hostis campos inequitabiles reddat. Caue. Hæ ferè artes sunt, arboribus cæsis ramisque vias impedire, Cleomenis apud Frontinum: murices spargere, Darij apud Curtium, & Cæsaris obsidione Alesianâ: occultas

cultas foueas agere, Clearchi apud Polyænum : capedunculas fictiles terræ infodere, Phocensium apud Herodotum: campos inundare, Herculis apud Polyænum. Sed aduerte, campos equitatu quærendos, quando equitatu abundabis. At cum hostis equite præualebit, abde equos tuos in angustias. Audi Liuium lib. XXI. *Apparuit equitatu meliorem Pœnum esse, & ob id campos patentes, quales sunt inter Padum Alpésque, bello gerendo Romanis aptos non esse.* Ita est: loci, in quo pugnatur, angustijs redigitur in paucitatem magnus equitatus; magno exiguus equitatus par fit, dum explet locum paruum.

Tertiò, *Observatur*, ait Vegetius lib. III. cap. XI. *ne lassos post cursum equos ad pralium agat.* Moniti huius neglectu pœnas dedit Curio, exercitu ferè amisso, aduersus Iubam Regem. Cæsar ita narrat lib. II. Bell. ciuil. *Curio equites sequi iubet sese, iterq; accelerat, ut quàm maximè ex fugâ perterritos adoriri posset. At illi, itinere totius noctis confecti, subsequi non poterant, atque alij alio loco resistebant. Ducenti, neque longiùs fugientes prosequi, nec uehementiâ equos incitare poterant, &c. Nostros vires lassitudine deficiebant. Curio praliâ interficitur. Equites perpauci ex pralio se recipiunt, &c.*

Quartò, *Cauendum*, ne dubitantem aut formidantem exercitum ad pugnam publicam aliquando educas, Vegetius libro III. cap. IX. Id Cæsar cauebat lib. IV. Bell. Gall. *Equitatum, quòd recenti pralio perterritum esse existimabat, agmen sequi iussit.*

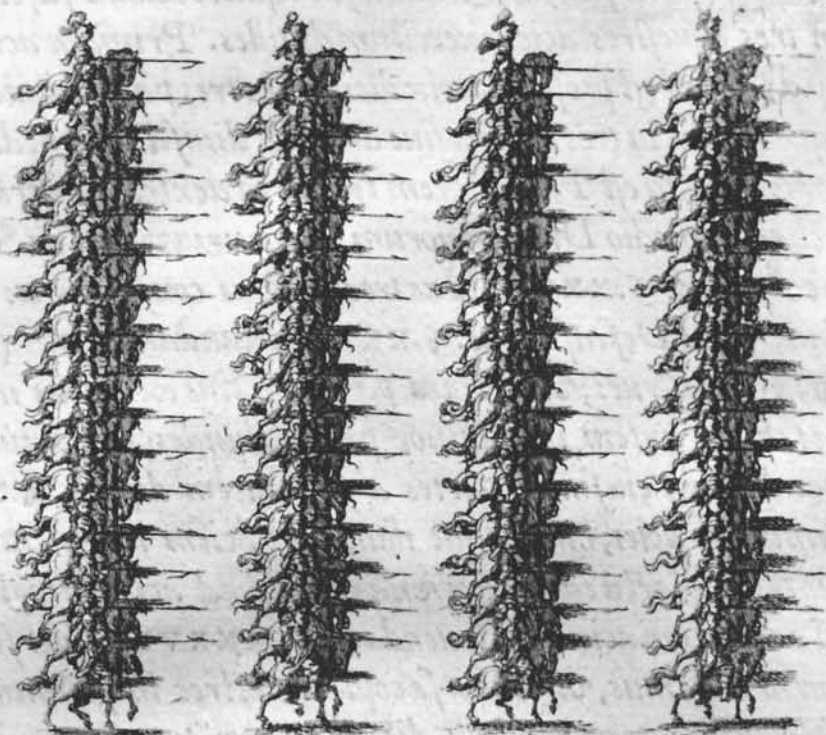
Quintò, *Si equites impares sunt, more Veterum, velocissimi cum scutis leuibus pedites ad hoc ipsum exercitati, iisdem miscendi sunt, quos Expeditos Veteres nominabant*, Vegetius lib. III. c. XVI. Id consilium Vitellio victoriam peperit contra Petilium Cerealem, teste Tacito Hist. lib. III. *Petilio Cereali equestre pralium aduersum fuerat: namque incautum, & tamquam ad victos ruentem, Vitelliani interiectus equiti pedes excepere, &c. Capitur Præfectus ala Tullius Flavianus, ceteri scedâ fugâ consternantur.*

Hæc

Hæc aciei ferè præuidenda, à cælo, à solo, ab equis, ab equite. Ipsa verò acies dein instruenda, seu particulatim, seu vniuersim, vti præscribetur. Leo Imp. Tacit. cap. xii. §. xxvi. *Sin autem soli equites fuerint, & aduersus equites bellum suscipiendum est, in tres equestres acies exercitum diuides. Primam aciem (qua $\alpha\chi\lambda\omega\varsigma$, id est propugnatrix dicitur) in tres partes diuides, vnaquaque turmâ in tres $\mu\omicron\upsilon\epsilon\gamma\epsilon\varsigma$ sue drungos diuisâ. In mediâ turmâ $\pi\omicron\upsilon\varsigma\epsilon\gamma\mu\gamma\omicron\nu\omicron\nu$, id est Propretorem tuum: in dextrâ sinistraq; Turmarchas, in medio Drungariorum aut $\mu\omicron\upsilon\epsilon\gamma\alpha\pi\chi\omega\nu$ seu Tribunorum collocabis. §. xxvii. Has tres turmas constitues ex Procuratoribus, & ex Defensoribus. §. xxix. Secundam aciem (qua subsidiaria) sic instrues, vt tertiam partem totius exercitus in se contineat. Eam autem in quatuor partes diuides; & vnus sagittæ iactu ad latera eiusmodi partes à se inuicem distent. §. xxx. In extremis oris aciei, hinc atque illinc post aciem instructam, quasi vnus sagittæ iactu educes ex vnâ cohorte ad aciem tergititum, quasi ad tertiam aciem instruendam. §. xxxviii. Ad summam autem mandamus, vt vniuersa copia equestres in primam & secundam aciem tempore belli distribuantur, tumq; maxime, cum magnam exercitum habueris.*

Sed accuratiùs hoc tempore distinguendum duplex pugnae genus, & varium item equitum discrimen. Pugna vel oblata est, vel defensa; seu (vt vulgo seruiam) offensiuâ aut defensiuâ. Sic equitum quoque alij valent ad inferendam pugnam, alij ad arcendam. In pugna oblata, seu vltroneâ impressione, locum præcipuè habent Lancearij & Arcabusarij: horum enim est, fistulis displosis assultare & persequi hostem; illorum, inuadere & percurrere lanceis aciem. De his opportunè illud Taciti pronunties ex libello de Moribus Germanorum: *Equestrium sanè virium id proprium, citò parare victoriam, aut citò cedere.* Ergo Lanceariorum turma vna, constans equitibus, exempli gratiâ, sexaginta quatuor, ad offerendam pugnam, seu equitati hostili, seu peditibus, disponitur à Valhausio acie quintuplici.

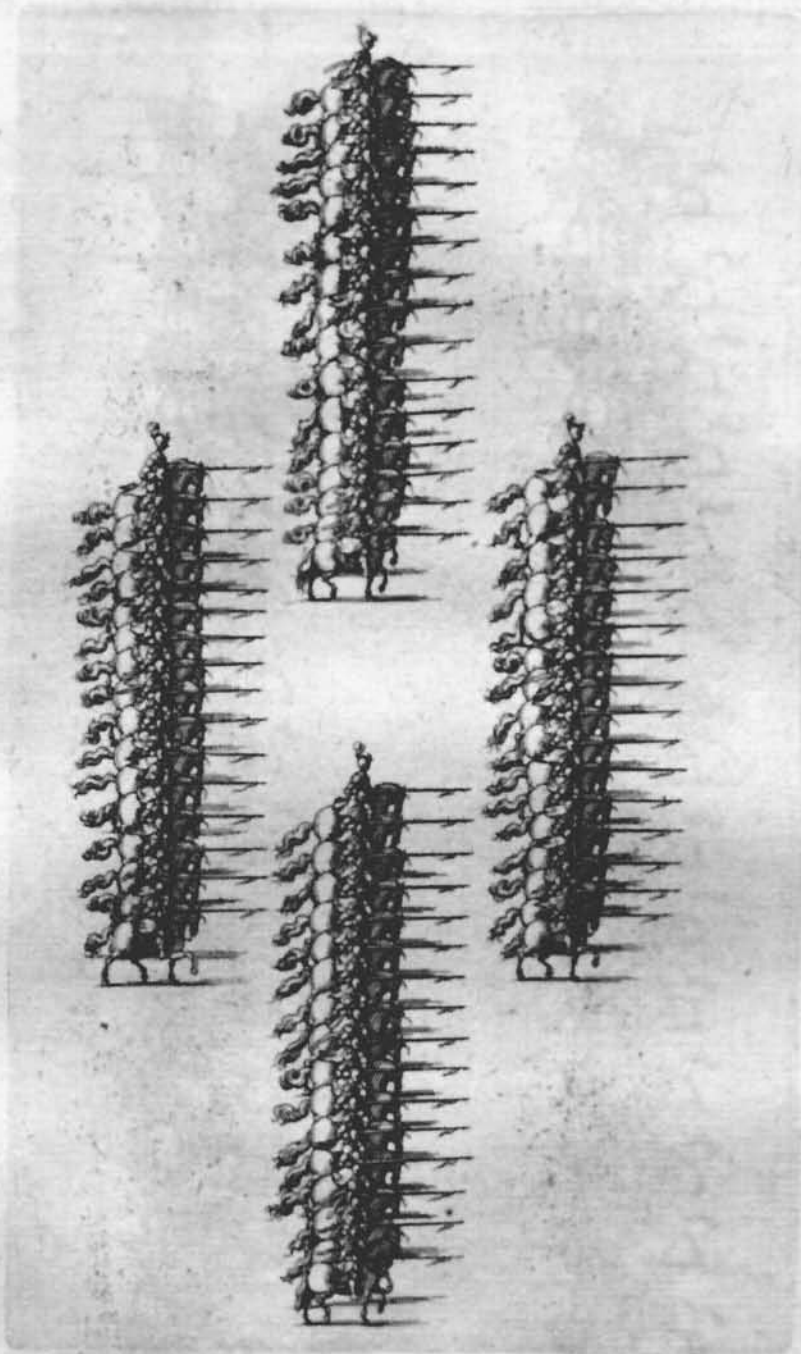
Prima acies tributa est in quatuor Iuga inuicem subsequencia, quorum singula habent equites senos-denos, hoc modo:

Hæc Iuga necesse est incurrant seorsim singula, alioqui impediant inuicem: possuntque diuidi singula in Iuga bina, vt vniuersa sint octona; locenturque aut aliud post aliud, aut quaterna & quaterna lateribus aduersis.

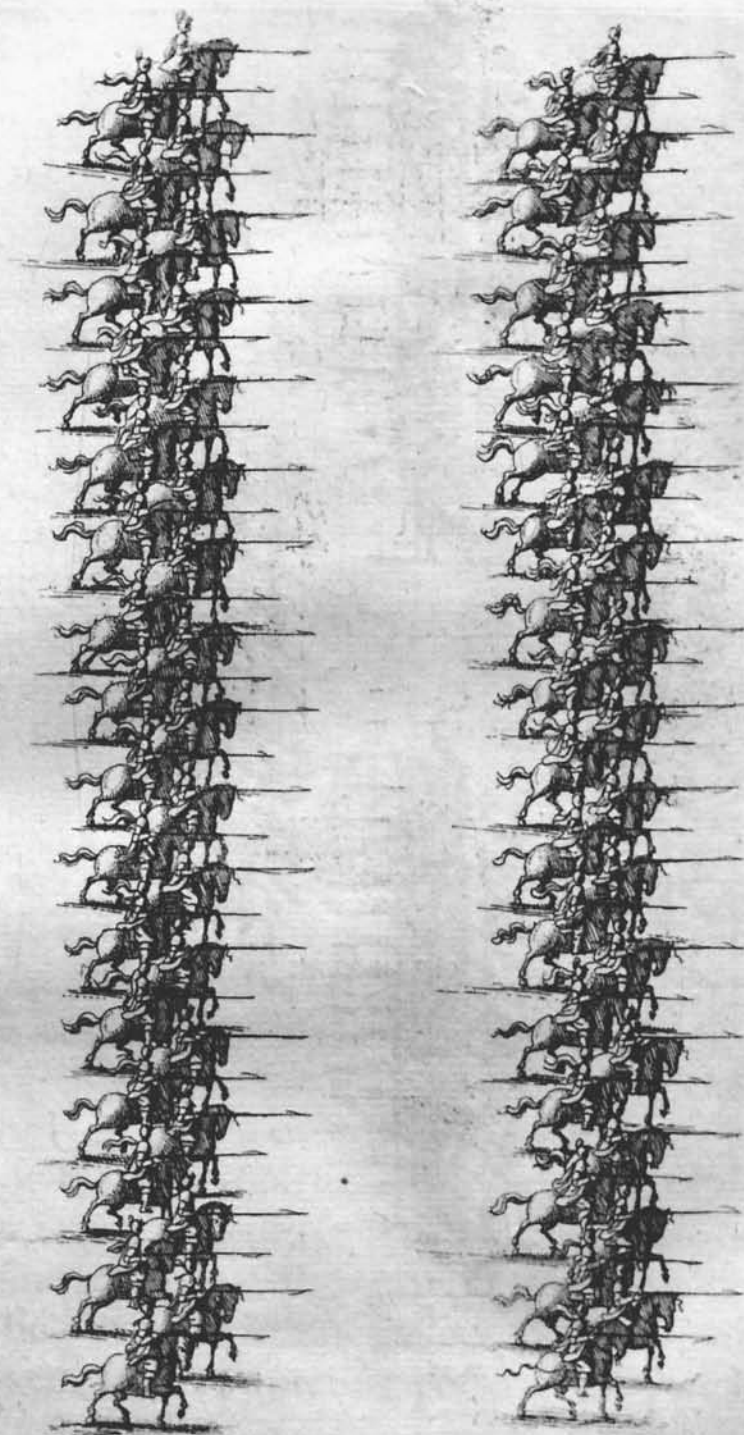
Secunda Lanceariorum acies constat Iugis item quatuor, equitibus totidem in Iuga singula atque acies superior, ita tamen dispositis, vt lanceæ secundi Iugi intermixtæ sint, à tergo, Iugo primo, aliquanto spatij intervallo, sic, vt incurrere in hostem possint simul Iuga bina inuicem mixta, anteriùs posteriùsque, ad hanc formam:

Hæc

Hæc singula Iuga diuidi possunt in bina equitum octonum,
disponique aut post inuicem, aut lateribus aduersis, vt iam
explicatum.

Tertia Lanceariorum acies constat Iugis totidem, eiusdem numeri, sed dispositis quasi in quincuncem, hac specie:

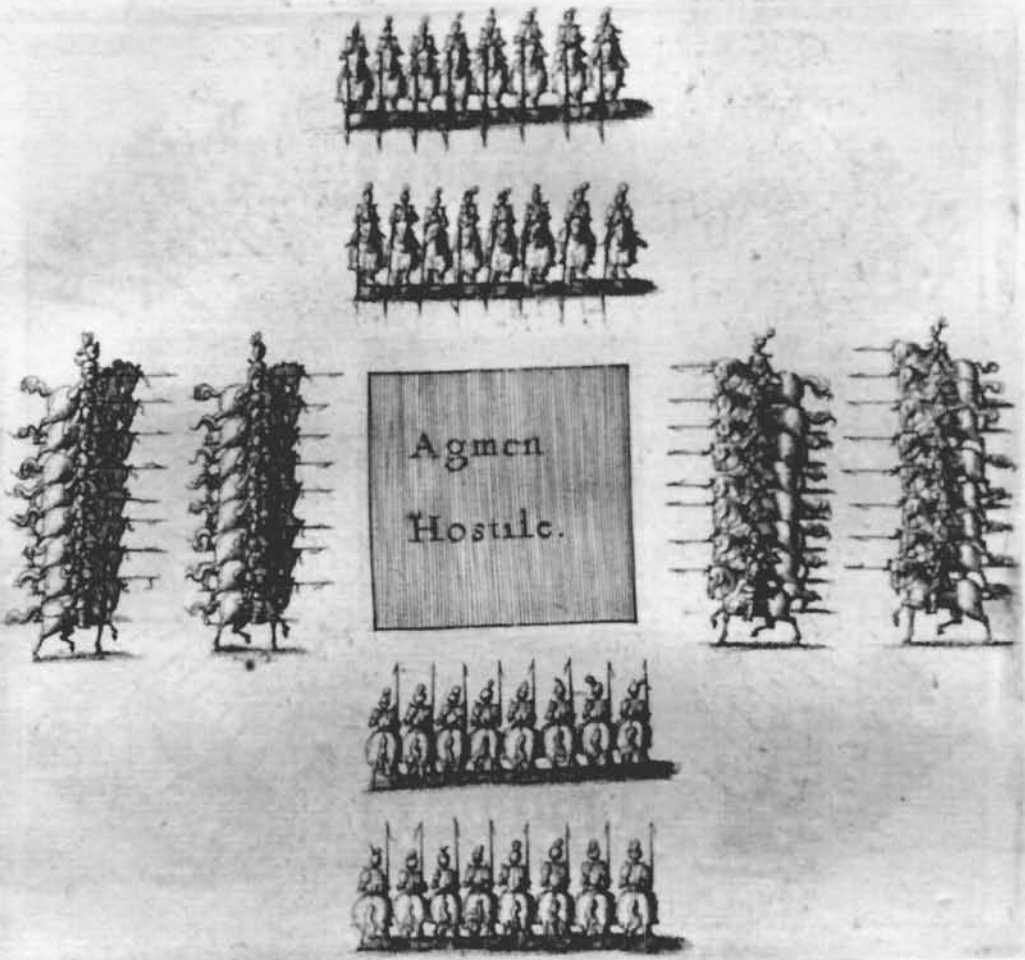

Hæc Iuga si in bina diuidantur, singula locabuntur eodem situ.

Quar-

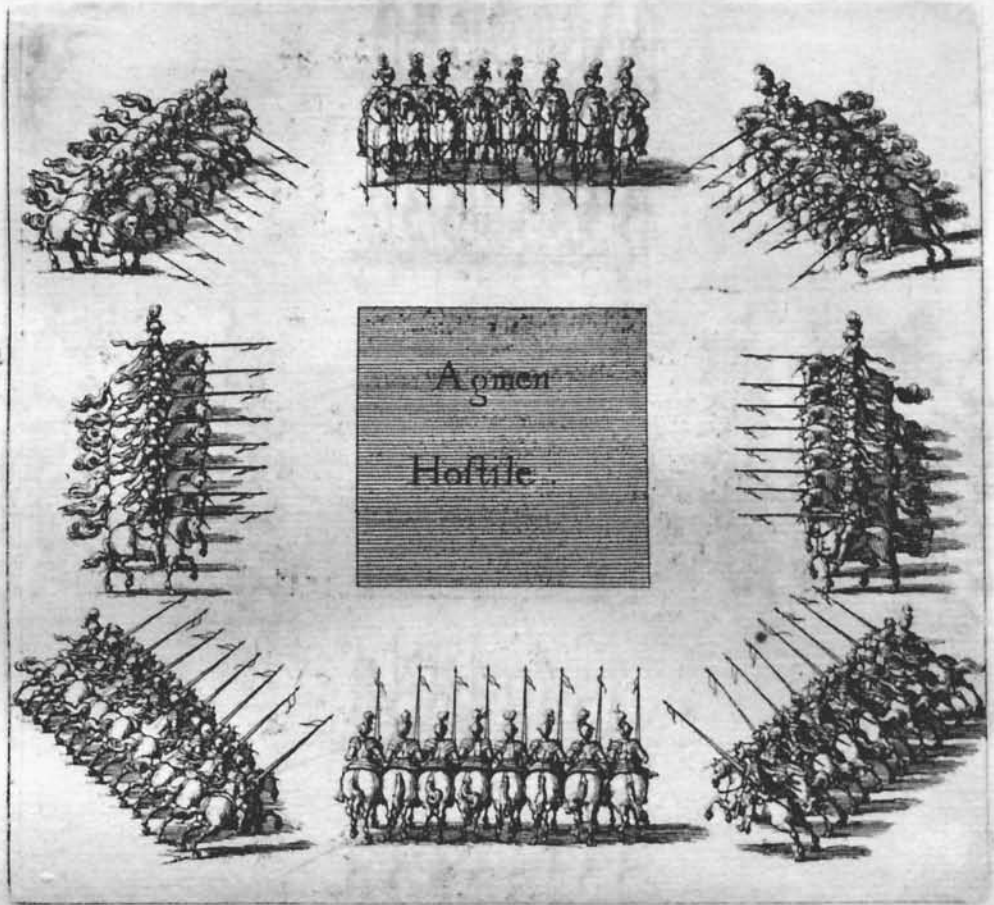

Quarta constat octo Iugis, quæ singula octonos equites numerant, dispositos in quadrum, ordine duplici, ad includendum hostem quaternis lateribus, hoc exemplo:

Horum Iugorum quaterna faciunt impressionem simul, deinde quaterna alia.

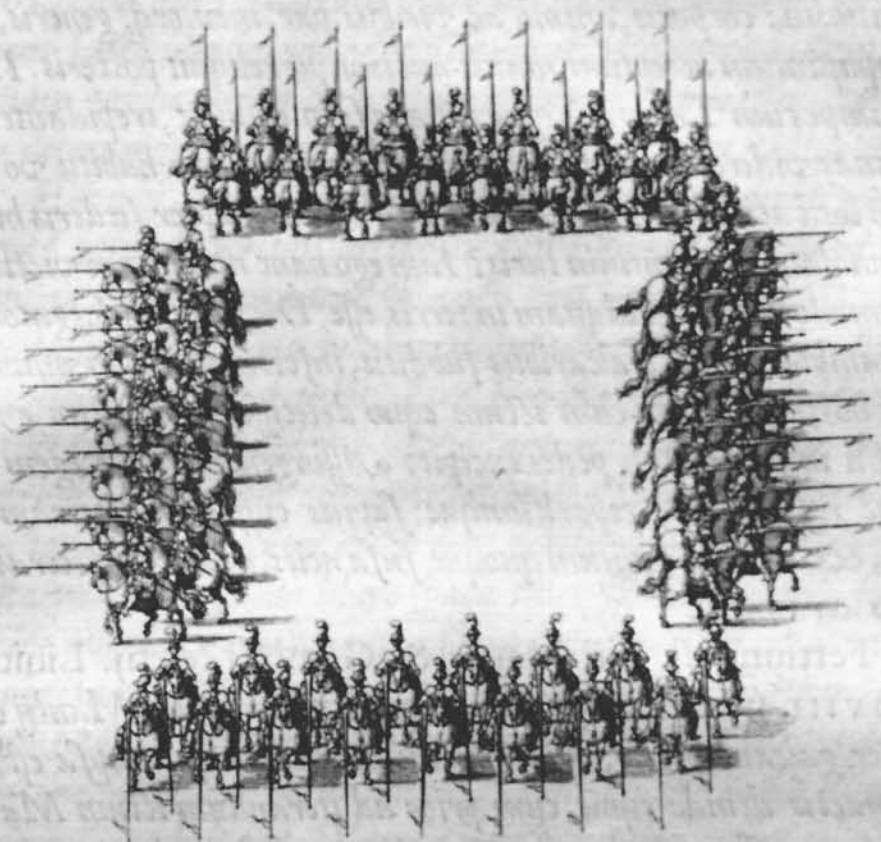
Quinta Lanceariorum acies constat octonis item Iugis, sed dispositis in coronam, vt non modò latera hosti preman- tur, sed & quæcumque eius pars sit obsessa, faciuntque im- pressionem simul omnes. En figuram:

Hæ quinque sunt Lanceariorum acies (vt vocant) offensiuæ, ad inferendam pugnam.

Alia

Alia eorum est acies ad defendendum, in quadrum nempe Iugis duplicibus, lanceis extrorsum versis, ad hunc modum:

Singulare monitum (quod solos Lancearios in conflictu spectat) adfert Leo Imper. Tact. cap. XII. §. CIV. *Hasta, conflictationis tempore, flammula non habeant, sed de hastis detrahant equites, & in thecas suas abdant, quando ad unum milliare ab hoste absunt; hucusq; autem omnino in hastis habeant.* Adijcio nunc exempla Lanceariorum aliquot singulari certamine egregie dimicantium cum hoste.

Primum est Aruntis & Bruti, apud Liuium lib. II. qui uterque contrario ictu per parmam transfixus, duabus harentes hastis, ex equis moribundi lapsi sunt.

Secundum est Cornelij Cossi equitis in Tolumnium

Re-

Regem, Liuius lib. iV. *Eques* (Veientium) *maximè resistebat, equitumq; longè fortissimus ipse Rex* (Tolumnius) *ab omni parte effusè sequentibus obequitans Romanis, trahebat certamen. Erat tum inter equites Tribunus militum A. Corn. Cossus, eximiâ pulchritudine corporis, animo ac viribus par, memorq; generis, quod amplissimum acceptum, maius auctiusque reliquit posteris. Is cum ad impetum Tolumnij, quacumque se intendisset, trepidantes Romanas videret turmas, insignemque eum Regio habitu volitantem totâ acie cognouisset; Hicne est, inquit, ruptor fœderis humani, violatorque gentium iuris? Iam ego hanc maectatam victimam (si modò sancti quidquam in terris esse Dij volunt) Legatorum Manibus dabo. Calcaribus subditis, infestâ cuspide in unum fertur hostem, quem cum ictum equo deiecisset, confestim & ipse hastâ innixus se in pedes excipit. Assurgentem ibi Regem umbone resupinat, repetitumque sæpius cuspide ad terram affixit, &c. Itaque equitum quoque fusa acies, quæ una fecerat anceps certamen.*

Tertium est Titi Manlij & Geminij Metij. Liuius libro VIII. *Qui cum infestis concurrissent cuspidibus, Manlij cuspis super galeam hostis, Metij trans cervicem equi elapsa est: circumactis deinde equis, cum prior ad iterandum ictum Manlius consurrexisset, spiculum inter equi aures fixit; ad cuius vulneris sensum cum equus, prioribus pedibus erectis, magnâ vi caput quarteret, excussit equitem, quem cuspide parmâque innixum, attollentem se à graui casu, Manlius ab iugulo, ita ut per costas ferrum emineret, terra affixit.*

Quartum Ducarij Insubris in Consullem Romanum. Liuius lib. XXII. *Insuber eques (Ducario nomen erat) facie quoque noscitant, Hic Consul est, inquit popularibus suis, qui legiones nostras cecidit, agrôsque & urbem est depopulatus; iam ego hanc victimam Manibus peremptorum fœdè circumdabo. Subditisque calcaribus equo, per confertissimam hostium turbam impetum facit, obtruncatôque prius armigero, qui se infesto venienti obuiam obiecerat, Consullem lanceâ transfixit.*

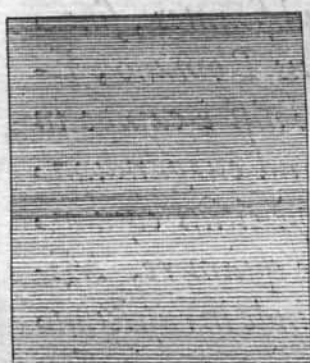
Quin-

Quintum Iubellij Taureæ & Claudij Afelli, apud Liuium lib. xxiii. *Inter multos nobiles equites Campanorum fortissimus eques, adeo, ut cum apud Romanos militaret, vnus eum Romanus Claudius Afellus gloriâ equestri aquaret. Hunc Taurea cum diu perlustrans oculis obequitasset hostium turmis, tandem facto silentio, ubi esset Claudius Afellus, quasiuit; & quoniam verbis secum de virtute ambigere solitus esset, cur non ferro decerneret, daretq; opima spolia victus, aut victor caperet. Hæc ubi Afello nuntiata sunt in castra, id modo moratus, ut Consulem percunctaretur, licerétne extra ordinem in provocantem hostem pugnare; permissu eius arma extemplo cepit, prouectusque ante stationes equo, Tauream nomine compellauit, congregique ubi vellet iussit. Iam Romani ad spectaculum pugnae eius frequentes exierant, & Campani non vallum modo castrorum, sed mœnia etiam urbis prospectantes compleuerant. Cum iam antè ferocibus dictis rem nobilitassent, infestis hastis concitarunt equos; dein libero spatio inter se ludificantes, sine vulnere pugnam extrahebant. Tum Campanus Romano, Equorum, inquit, hoc, non equitum erit certamen: nisi è campo in cauam hanc viam demittimus equos, ibi nullo ad euagandum spatio cominùs conferentur manus. Dicto propè citius equum in viam Claudius egit. Taurea verbis ferocior quàm re, Minimè sis, inquit, canterium in fossâ. Quæ vox inde in rusticum proverbium prodita. Claudius cum ex viâ longè perequitasset, nullo obuiò hoste in campum rursus euectus, increpans ignauiam hostis, cum magno gaudio & gratulatione in castra redijt.*

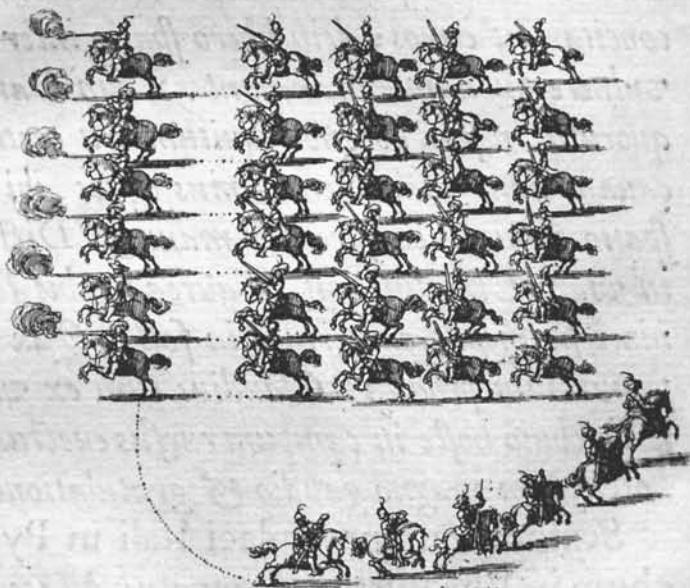
Sextum denique Oplaci Itali in Pyrrhum, apud Plutarchum in Vitâ Pyrrhi. *Leonnatus Macedo, cum Italum quemdam Pyrrho intentum, equoque in eum conuersum, omnes eius motus obseruare & sequi conspexisset, Cernisne, inquit, ô Rex, Barbarum illum equo albis pedibus, cetera nigro, insidentem? Magnum aliquid meditari & arduum videtur: in te enim vnum, reliquis neglectis, intuetur, & aduersum te consistit ferocia plenus. Proinde ab eo tibi caue. Et hæc illis adhuc colloquentibus, Italus ille equo conuerso, infensaque hastâ contra Pyrrhum impetum fecit,*

simulque & Regis equum ferijt, & eius equus à Leonnato est confossus : utriusque autem lapsa equo, Pyrrhum amici eripuerunt, Italus pugnans interfectus est. Nunc de Lancearijs abundè.

Arcabufarij vsum præcipuè habent in assaultando, & persequendo, utpote leuioris armaturæ. Igitur aut peditatum aggrediuntur, aut equitatum. Et peditatûs quidem aut frontem, aut latus inuadunt. Frontem, singulis Iugis procurentibus, quæ mox redeunt mutata in Versus, post equitem equite secuto; occupantque locum Iugi postremi post turmam è quâ procurrerant, fistulas denuò in receptu ipso apparantes. Numerus Iugorum est pro multitudine numeroque Arcabufariorum, quorum turmæ maiores minoresque fiunt. En tibi specimen quo frontem inuadunt.

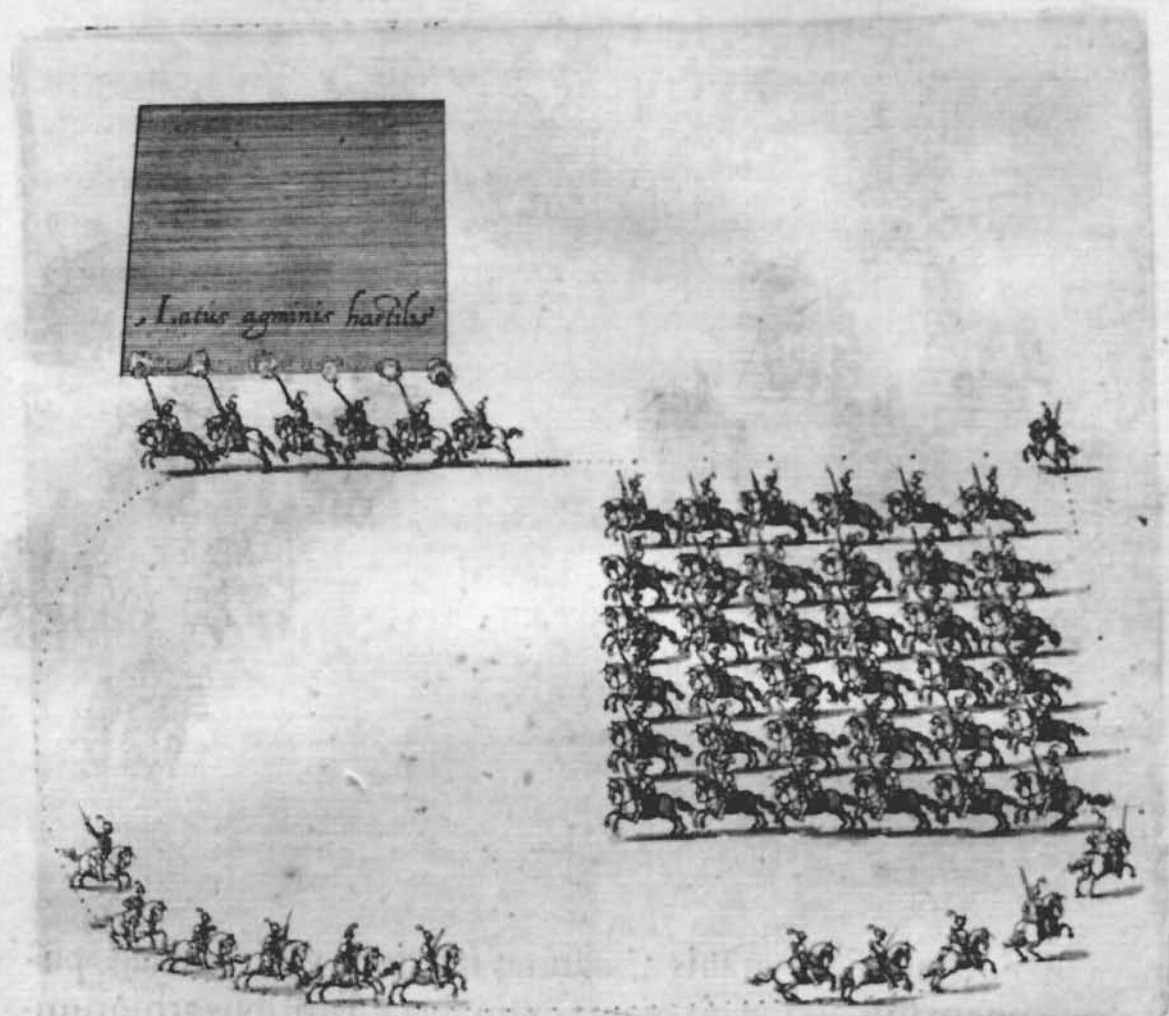

Frons agminis hostilis.

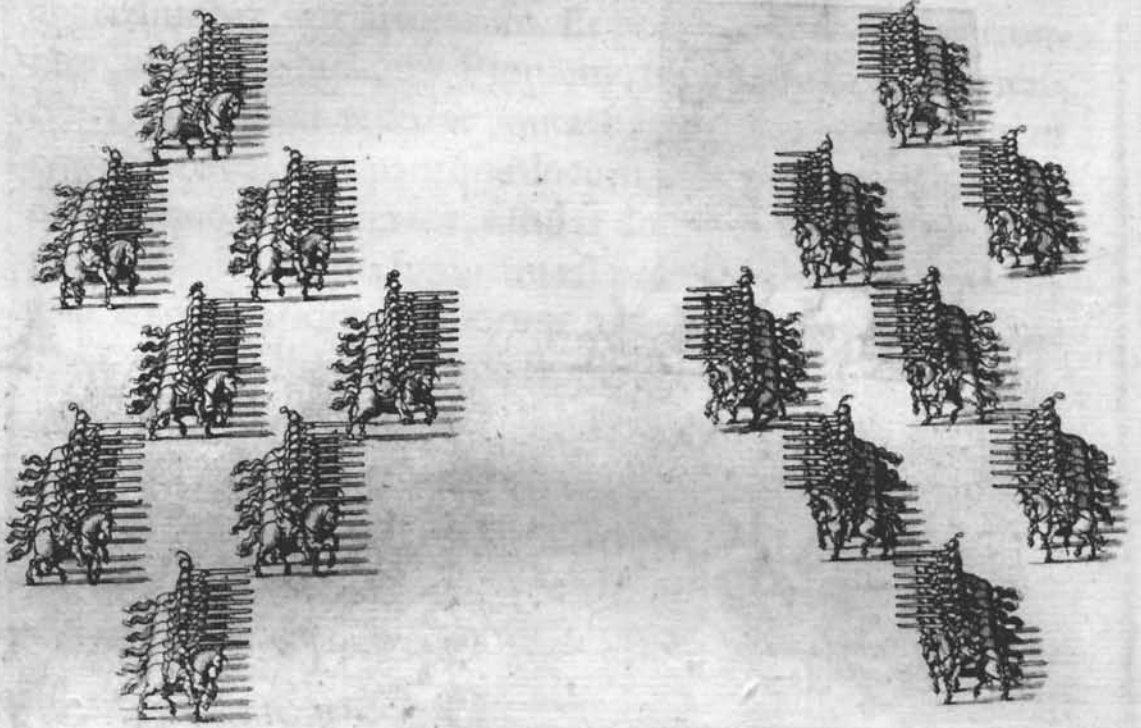

Latus

Latus inuadunt non Iugo è fronte, sed Versu sumpto è latere turmæ, eques post equitem, redeuntque ad tergum suæ turmæ, Versu commutato in Iugum. En modum quo assultant hostile latus.

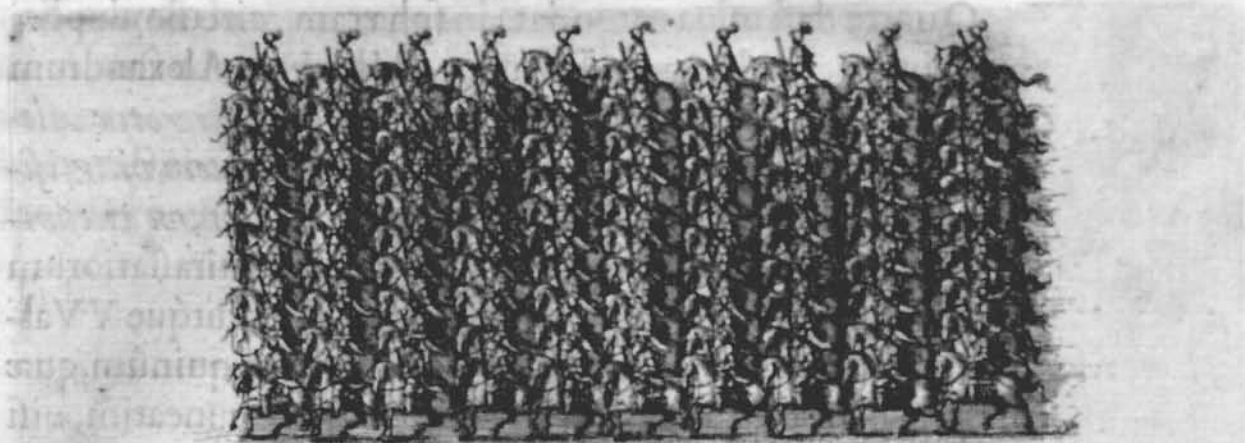

Si verò Arcabufarij equitatum inuadunt, singulæ turmæ sese partiuntur in Iuga octona, concurruntque cum singulis singulæ, quod est acie in ferram dispositâ pugnare. Aspicere simulacrum:

Quirassarij grauis armaturæ maximo vsui sunt ad pugnam sustentandam; equis enim succussatoribus armorumque pondere retenti, minùs habiles sunt pugnae inferendæ, ferè vt Veterum cataphracti. Quadruplex ergo eorum acies defensiva à VValhausio proponitur. Exempli causâ: Turma vna habeat Quirassarios centum.

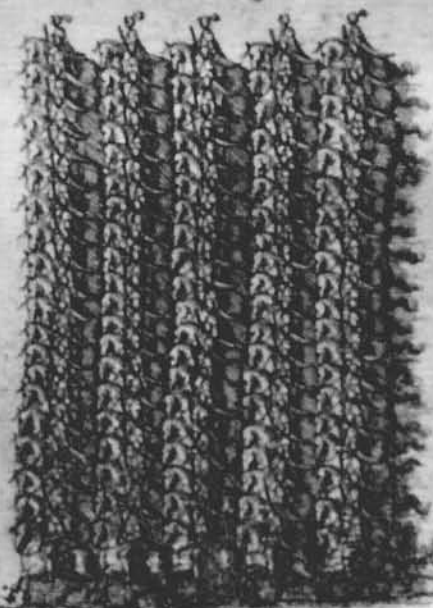

Prima Acies defensiva, constans Iugis decem dispositis in quadrum.

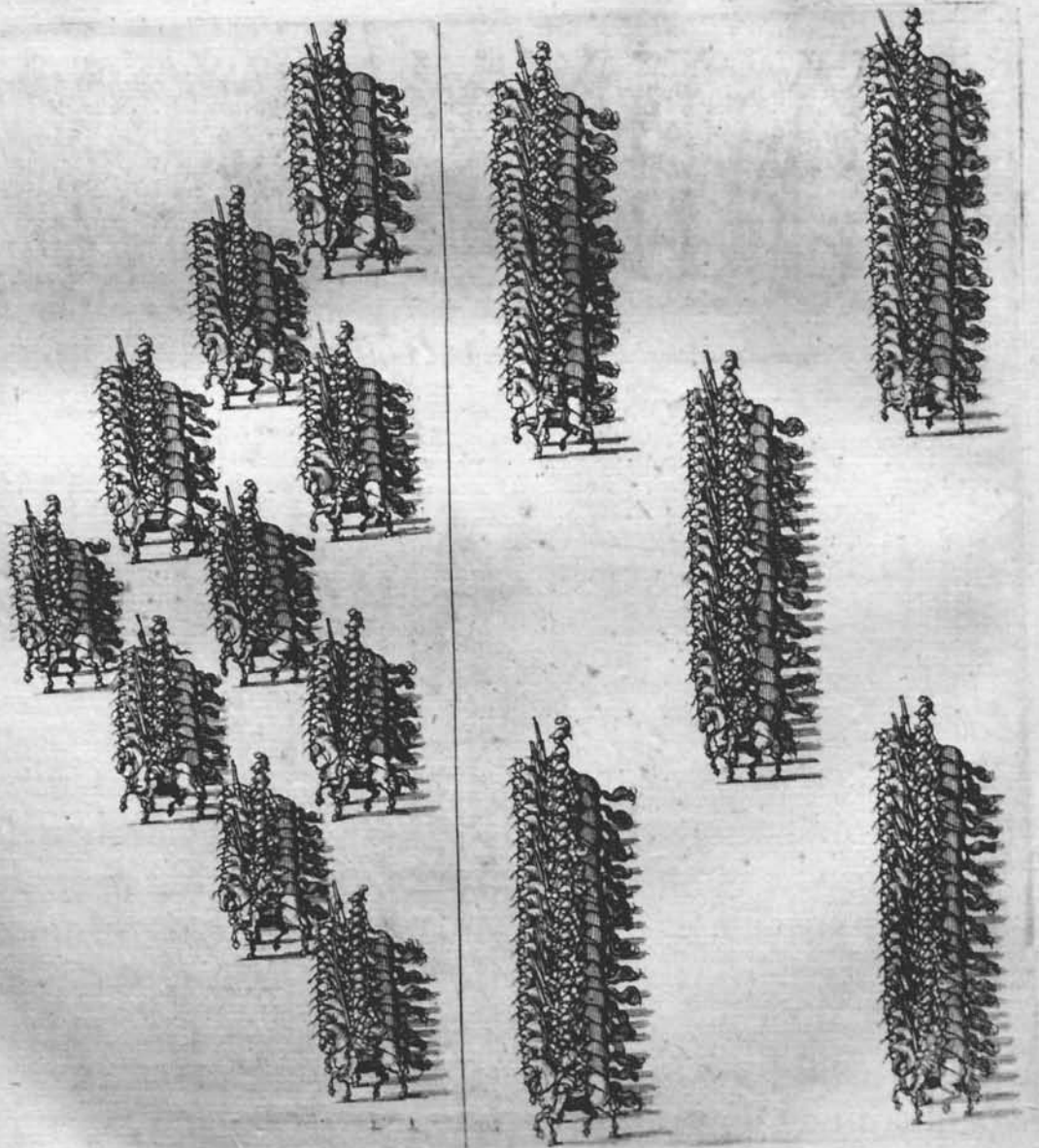

Secunda Acies defensiva, constans Iugis vicenis, Equitibus in Iuga singula quintis.

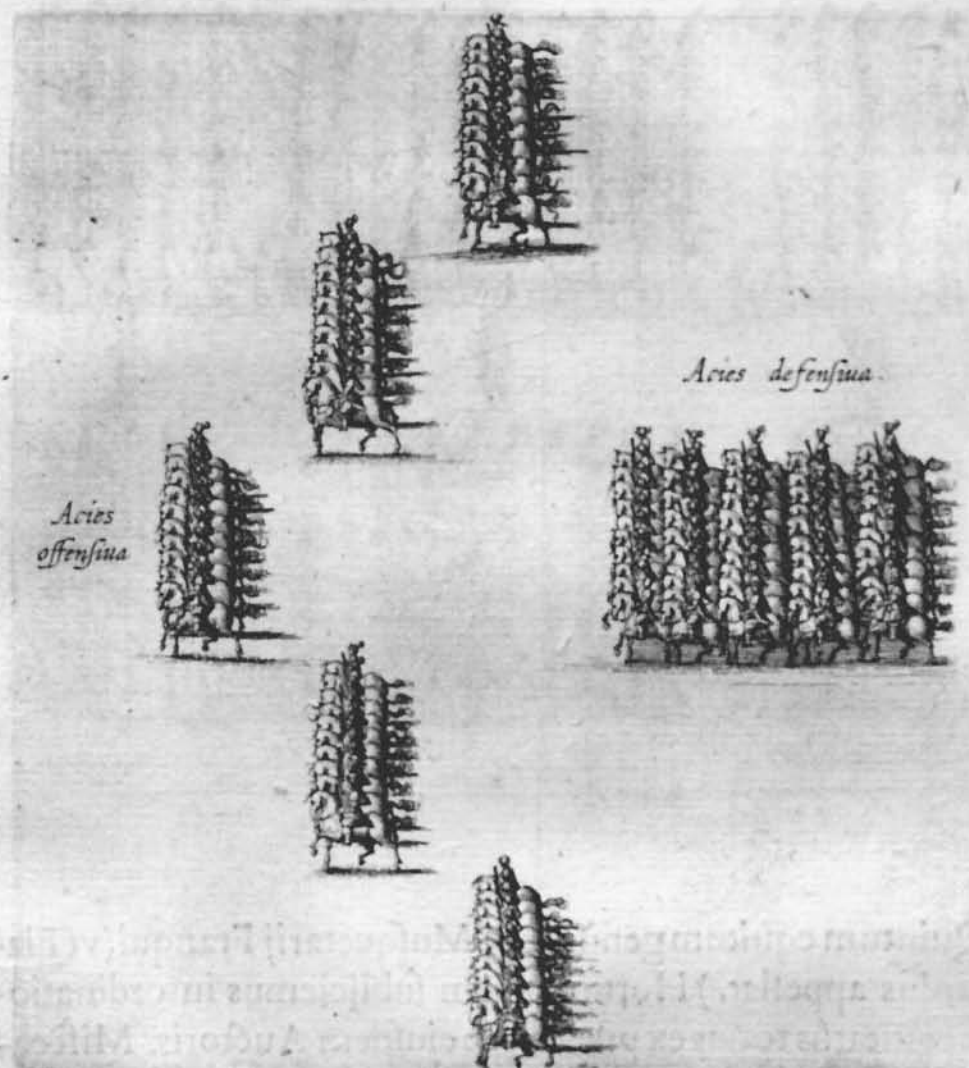
Tertia Acies defensiva Iugorum quinque, Equitum viginti in Iugo quolibet.

Quarta defensiva rotundata in sphaeram, circulo duplici aut triplici, qualis apud Ælianum est ille. Hac Alexandrum usum, Frontinus insinuat lib. II. cap. III. *Cum vereretur Alexander, inquit, hostium multitudinem, suorum autem virtuti fideret, aciem in omnem partem spectantem ordinavit, ut circumventi undique pugnare possent.* Subinde tamen Quirassariorum quoque usus est ad pugnam inferendam: ostenditque Valhausius acies offensivas duas. Una est Iugorum quinum, quæ singula habeant equites vicenos, dispositos ferè cuneatim, nisi quòd cuspis absit. Altera est Iugorum denum, constantium equitibus denis, dispositis cuneatim. Atque eccam ytramque.

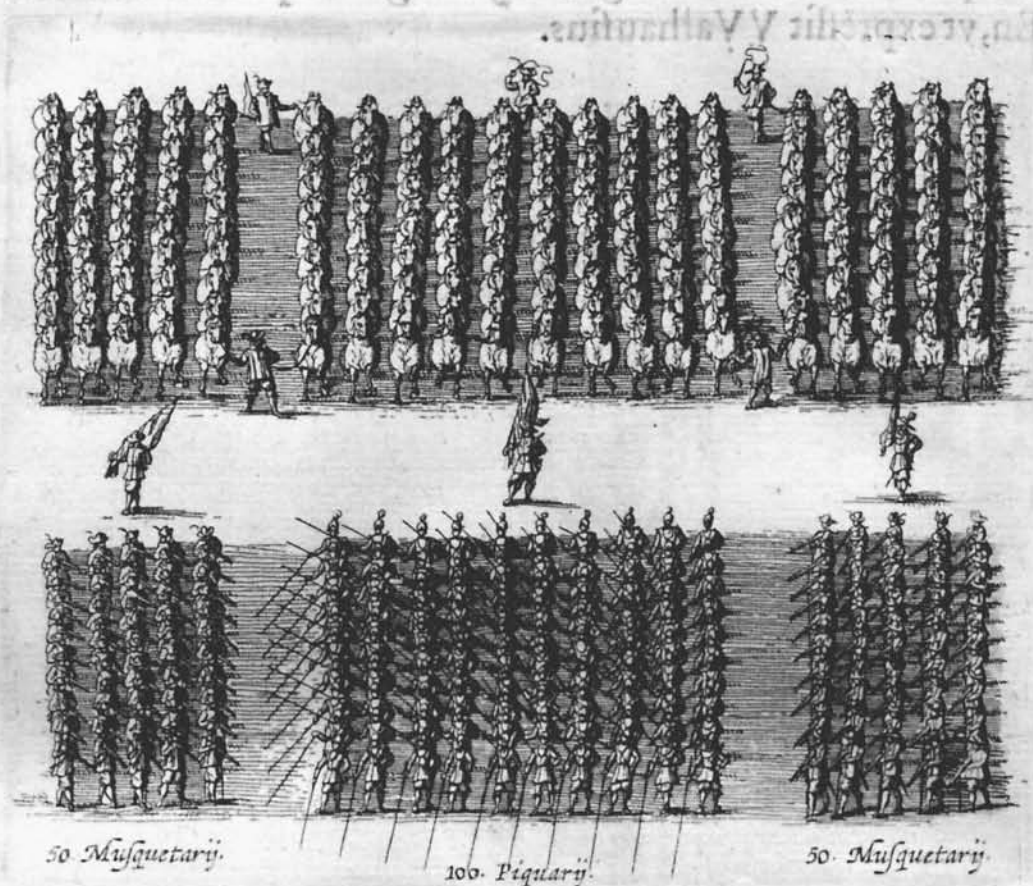
Super-

Supereſt denique acies Quiraffariorum, inſtructa partim ad incurſandum, partim ad ſuſtentandum, compoſita nimirum ex primâ deſenſiuâ (quę quadrata eſt) & primâ offenſiuâ; hac pro fronte, illâ in tergo, Iugis ſinguliſequitum denûm, En, vt expreſſit VValhauſius.

Quartum equitum genus ſunt Velites ſeu pedites equis impoſiti, vt commodiùs equitatum ſtipent; qui tamen de pedibus pugnant, *Dragoons* vulgò nunc vocant. Horum uſum oſtendam in acie ex omni equitum genere mixtâ, cùm ſoli ipſi tamquam equites non pugnent, ſed de pedibus, uti dictum; niſi fortè in itinere, ab hoſte priùs oppreſſi, quàm deſilierint ad pedes: tum enim Piquarij ſe iungunt, agmine medio,

medio, vniuersi centum. Musquetarij vtramque alam faciunt, hinc inde quinquaginta, quini in quolibet Iugo, ad hanc normam:

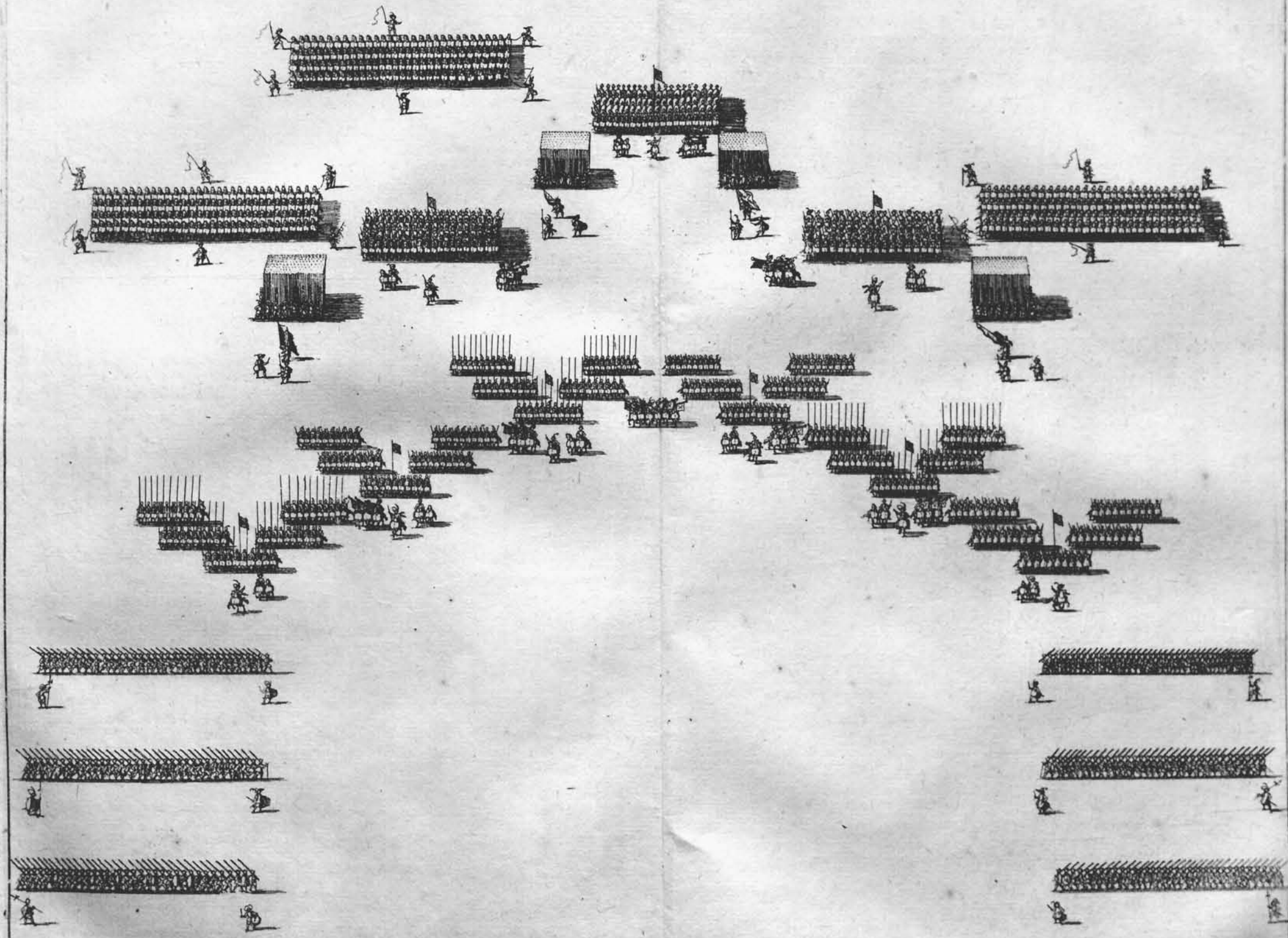
X Quintum equitum genus sunt Musquetarij Franqui (vt Flaminus appellat.) Horum aciem subijciemus in ordinatione equitatûs totius ex præscripto eiusdem Auctoris. Misceamus ergo primùm quaterna equitum genera, Lancearios, Quirassarios, Arcabusarios, Dragonios, in exercitum purè equestrem, aciemque instruamus ad pugnam offensiuam & defensiuam. Offensiuæ simulacrum geminum expressit VValhausius: tertium prodidit Ludouicus Melzus, omissis Dragonijs, quæ hîc infero,

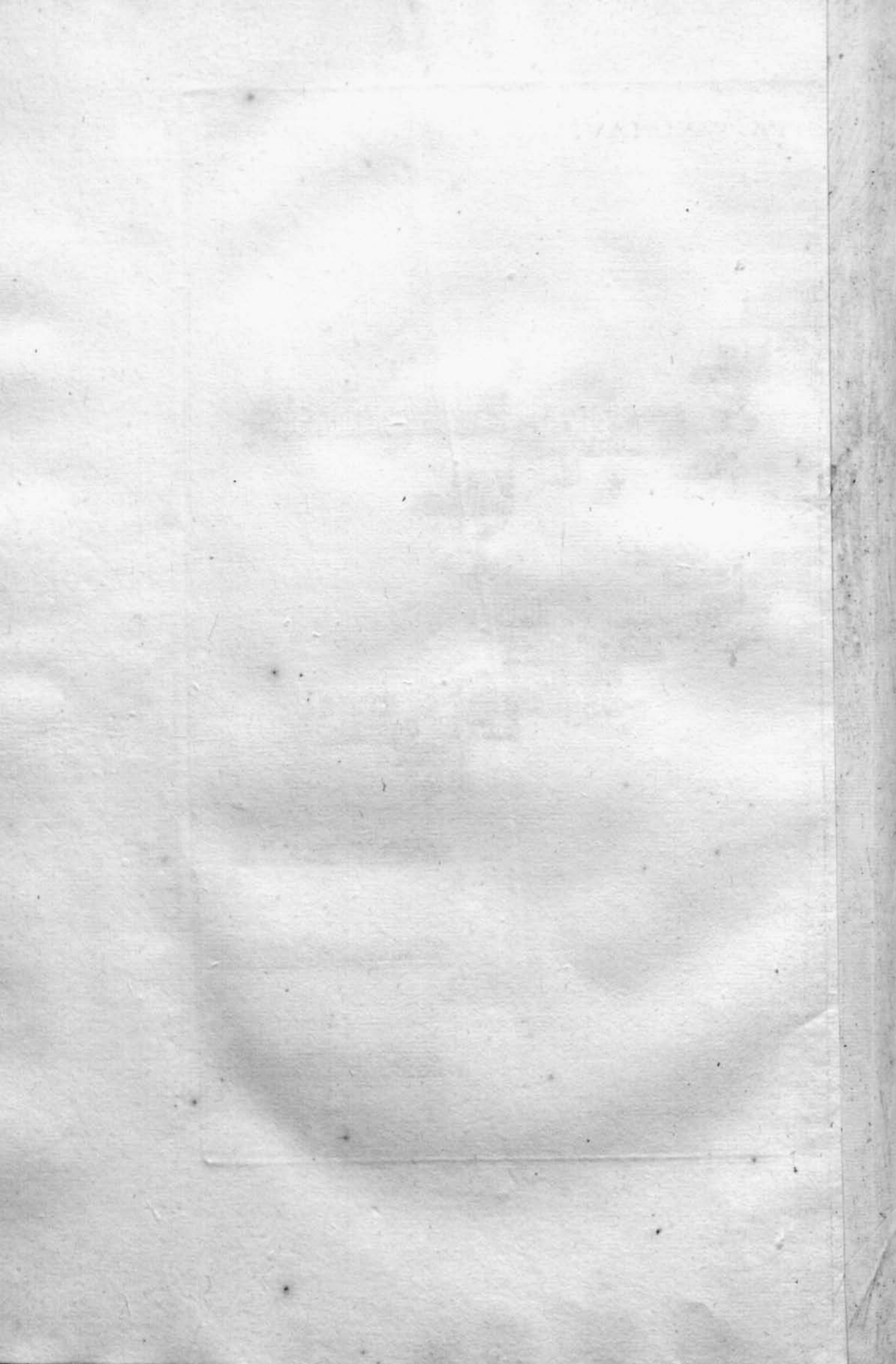
Habet

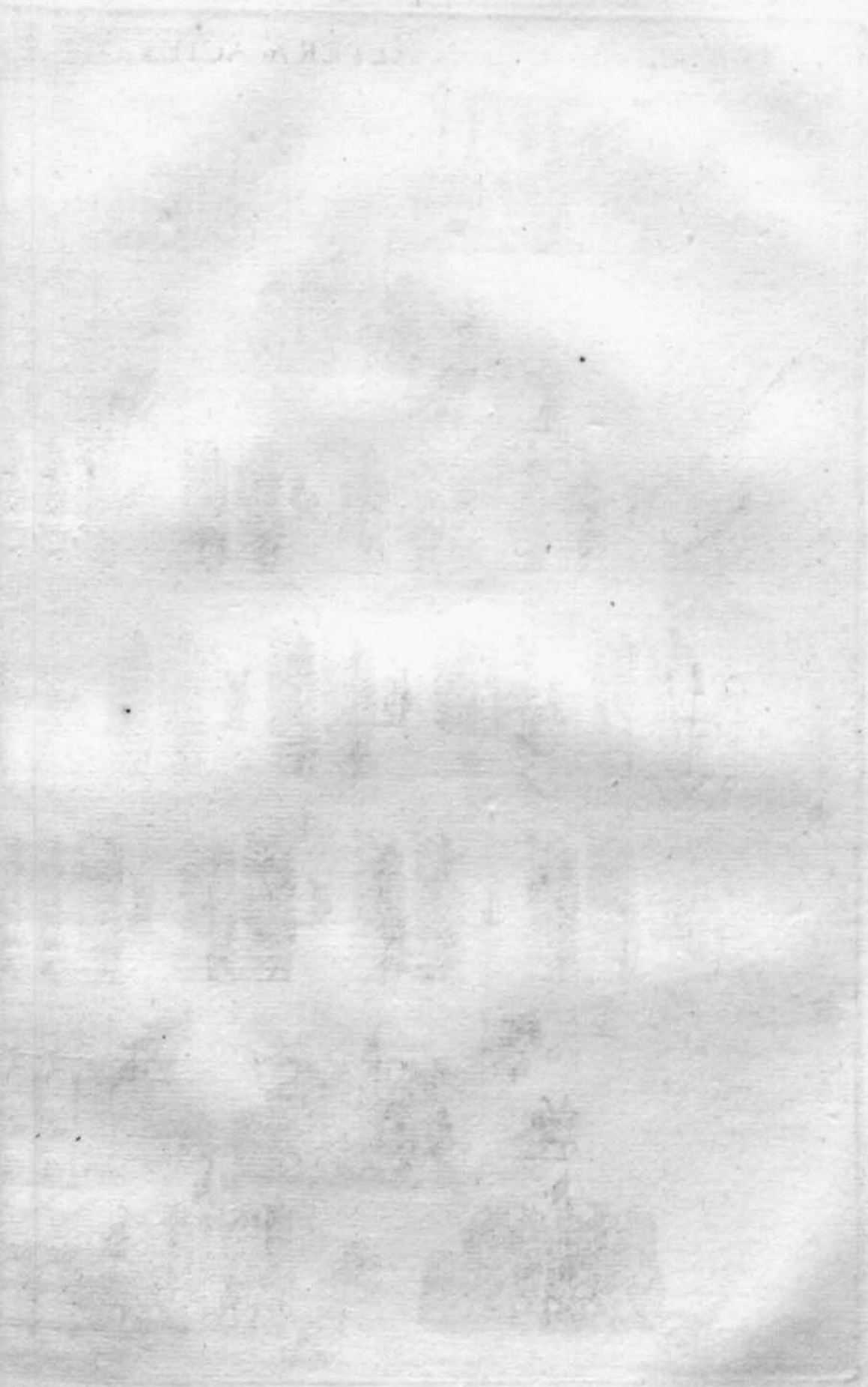

PRIMA ACIES OFFENSIVA WALHAVSII.

Fig. 1. Pag. 272.

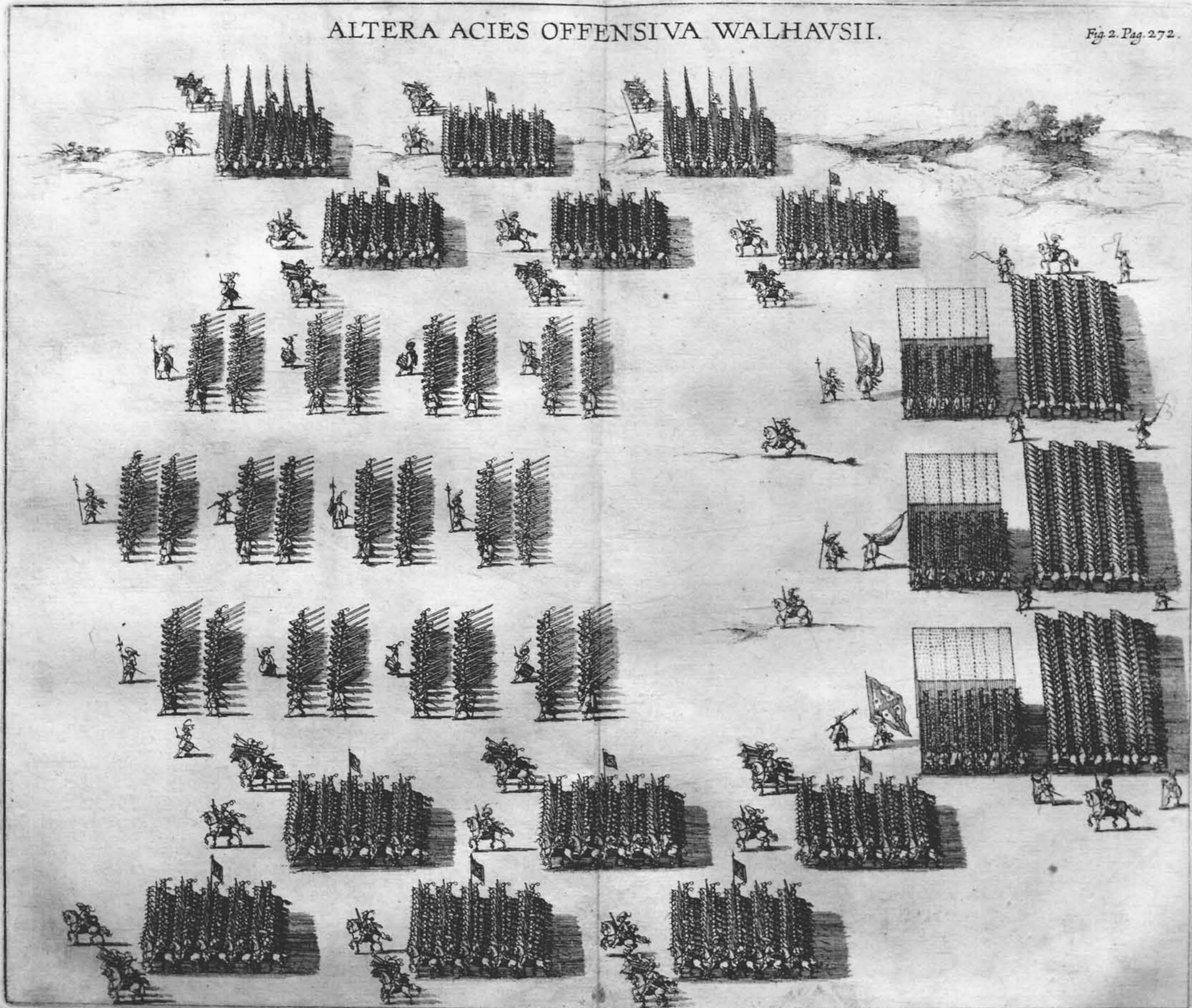

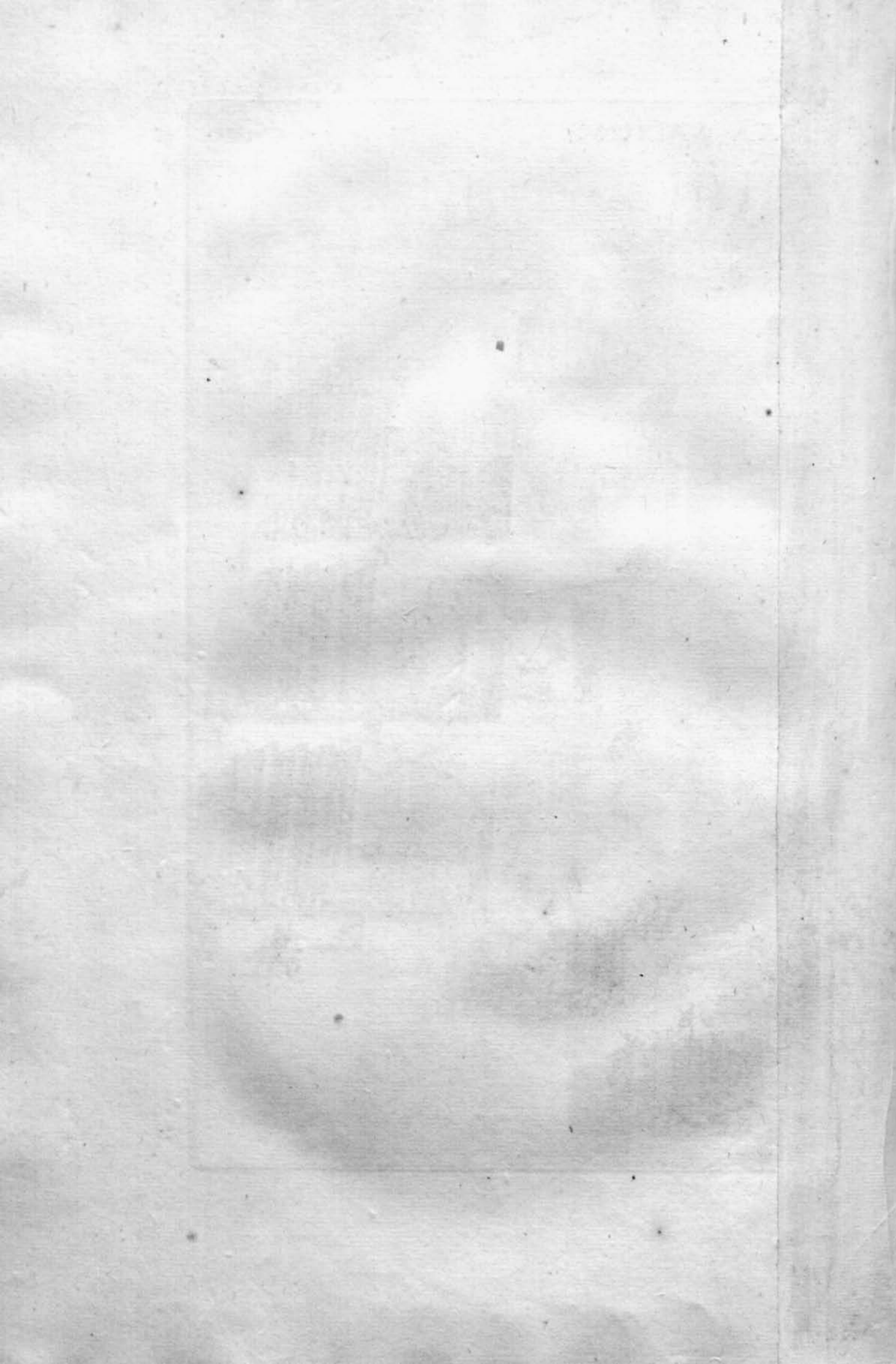

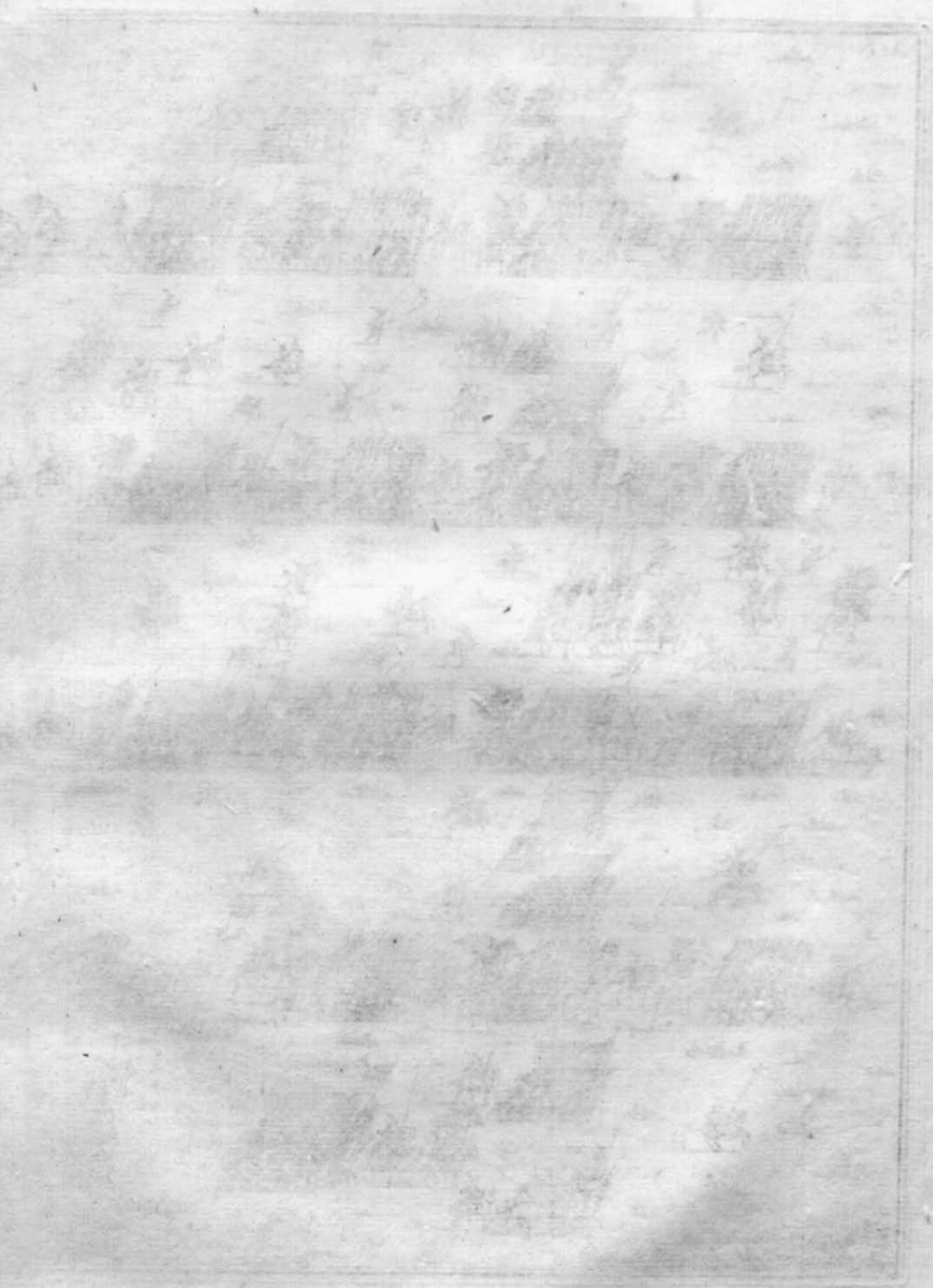

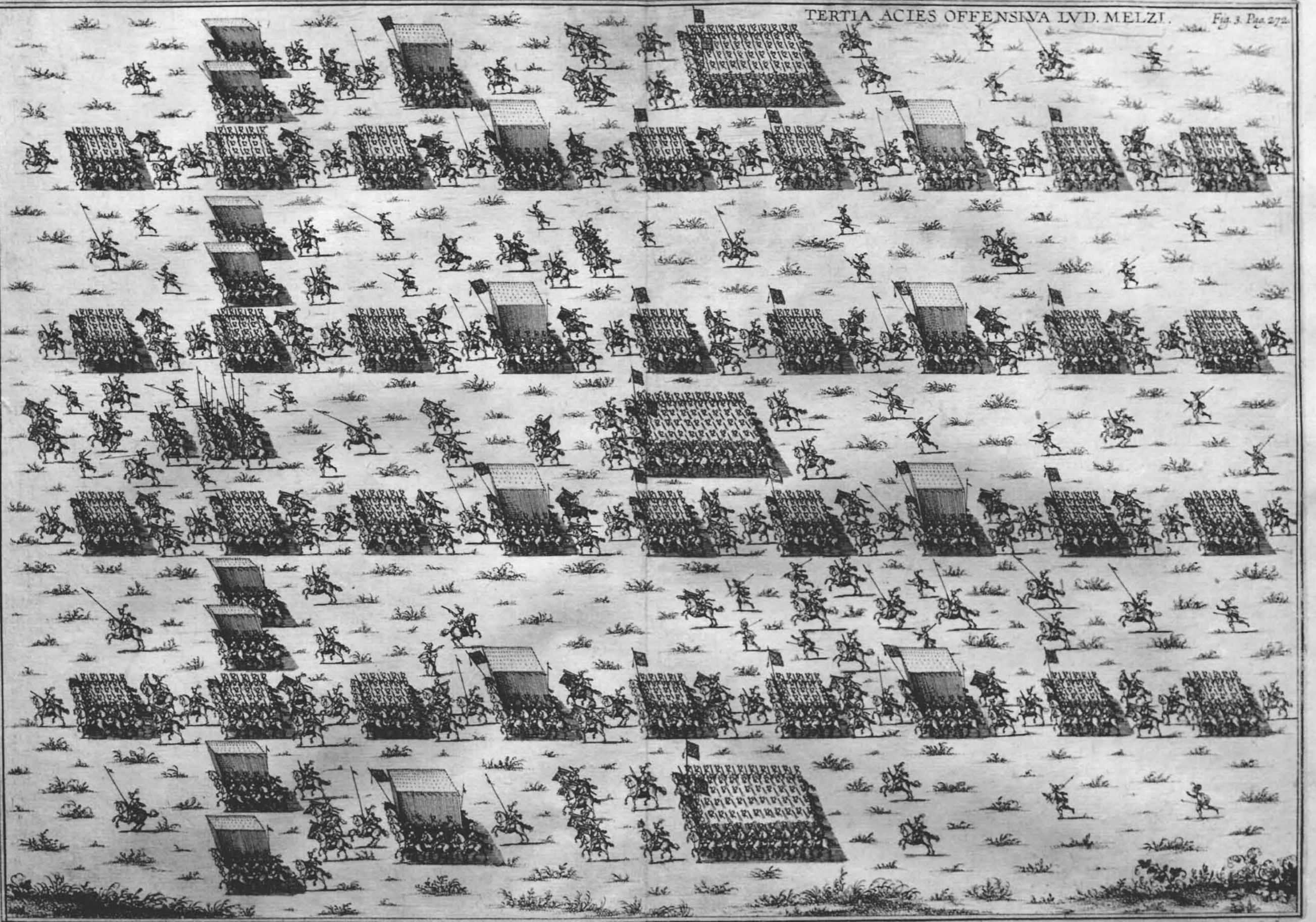
ALTERA ACIES OFFENSIVA WALHAVSII.

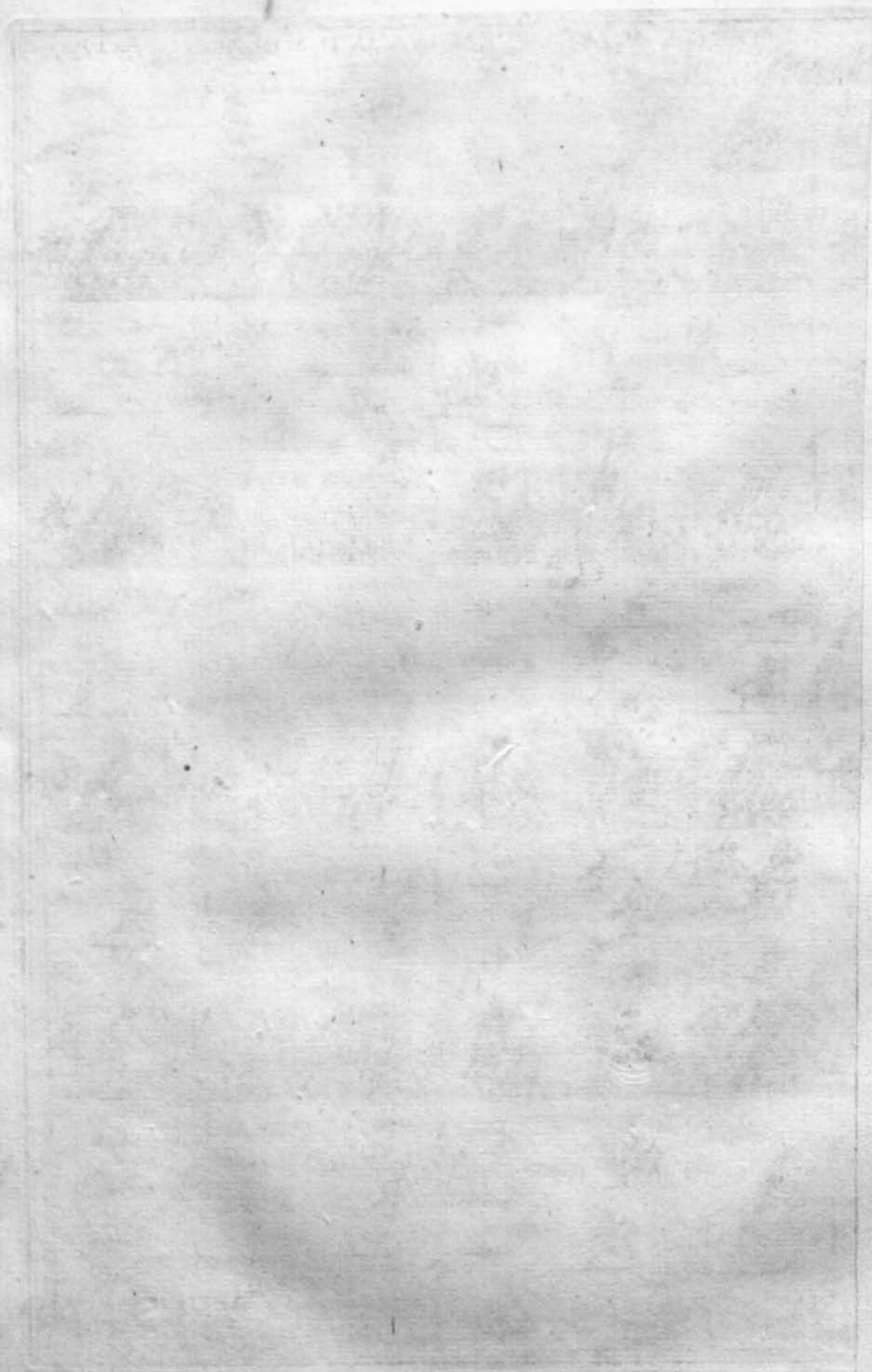
Fig. 2. Pag. 272.

Habet hæc acies Melziana à fronte turmulas antecurforum duodenas, nempe Lanceariorum octonas, Arcabufariorum quaternas, quæ singulæ è turmis suis decerptæ, constant equitibus xxv. ducunturque ab Optionibus Præfectorum, è quorum turmis decerptæ sunt. Harum vsus est, discurrere huc illuc, & aut spargere sese latiùs, aut, parte iunctâ, impetere latera hostis decertantis; aut subinde (quod Lanceariorum est) aduentantis frontem inuadere globo toto, eiusque turmas perturbare. Hoc suo munere defuncti, recipiunt sese post globos Quirassariorum maiores, instaurantque arma ad repetendam pugnam.

Exemplo docet Melzus ingentem vsum harumce turmularum. Anno, inquit, M. D. LXXIV. Ludouicus Comes Nassauus copias suas fraternis Auriaci Principis copijs iungere nitebatur. Ducebat in eum Sancijs Dauila Hispanus, occurritque in Mookâ Geldriæ pago. Pugnandi necessitas Nassauio incidit. Ergo mille simul equites in Regias turmas immittit. Obiectus ei cum Lancearijs non ampliùs vicenis quinis Petrus Antonius à Saxo-ferrato, Optio Camilli del Monte, tanto impetu latera hostilis globi inuasit, vt sexaginta interfectis, aciem perturbarit.

Frons aciei habet quaternas Arcabufariorum turmas duplicatas, simul nempe octonas. Tergum tuentur quaternæ item turmæ Arcabufariorum. Alas faciunt; dextram, turma Prætoria, cum maiore vno globo Quirassariorum; sinistram, turma pro-Prætoria, cum altero item maiore Quirassariorum globo.

Medium tenet globus tertius maior Quirassariorum. Atque hi tres globi, ducentorum aut quingentorum equitum singuli, instar Triariorum sunt, vocanturque *Compagnie di retengo*, ait Melzus, quasi in subsidia, ad summæ rei vsus necessitatemque seruata. Et verò præficiuntur singulis Præfecti exercitatissimi.

Narrat Melzus, huiusmodi agmen vnum quingentorum Quirassariorum victoriam attulisse Duci Guisio pu-

gnanti aduersus hæreticos, iam cetera superiores, conflictu Dreuxensi.

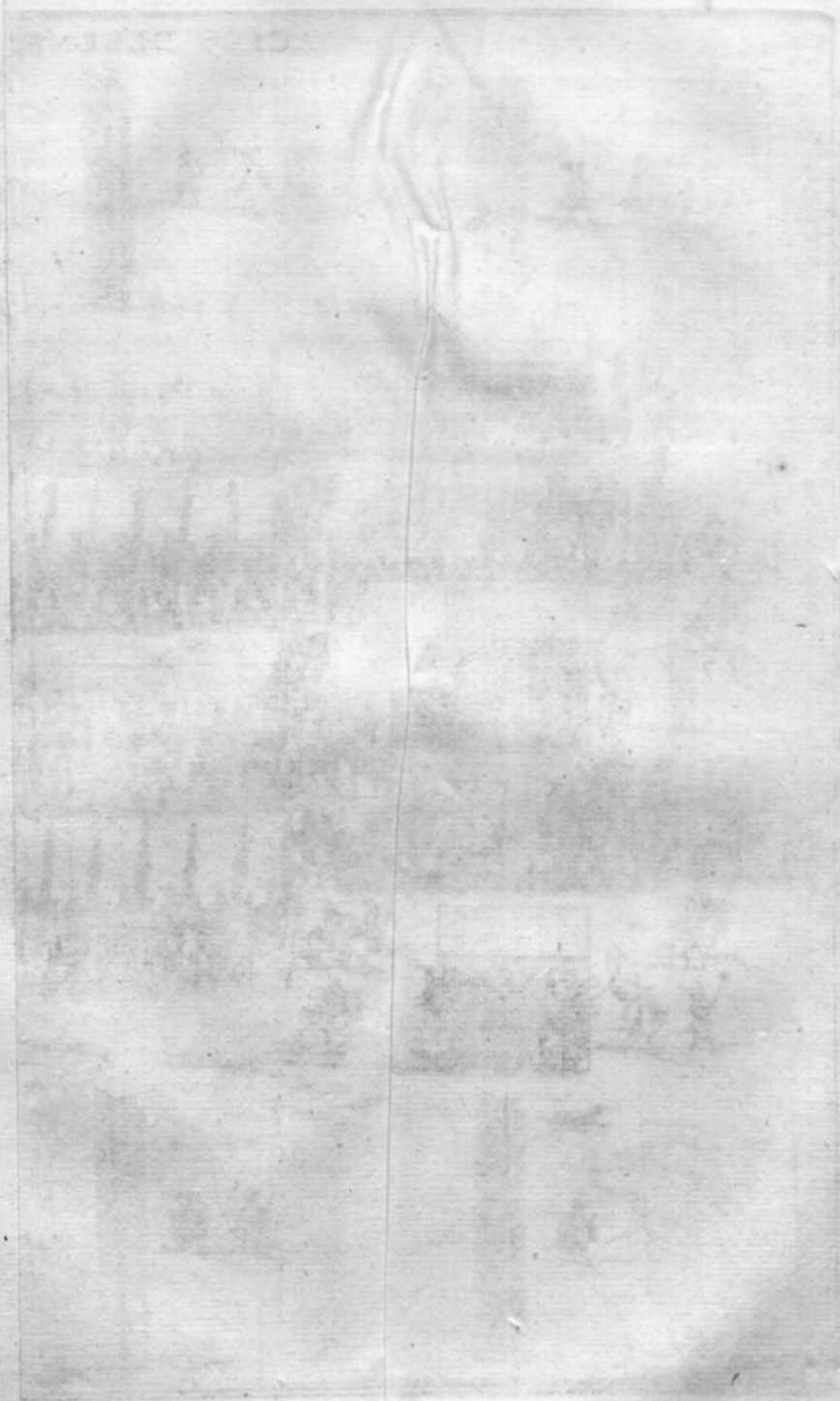
Latera, reliquaque antrorsum & retrorsum loca, occupant quaternæ turmæ Lanceariorum, & quaternæ Quirassariorum.

Pugnæ principium dare, turmæ erit Prætorix; quæ tamen dextram in alam hîc coniecta est, vt præstò sit Magistro equitum, volenti eam circummittere in quamlibet partem, quâ de causâ in sinistram quoque pro-Prætoria dimissa est. Hæ acies porrò structæ sunt pro voluntate Magistri equitum, vtrò volentis per opportunitatem decertare. Aliàs ferè aliter locandę sunt, pro situ naturaque loci, aut pro hostis ingenio, cuius in primis acies obseruanda est, vt parem ei melioremque ductor opponat. Onofander cap. xvi. Strategici: *Equites Imperator non pro libitu, sed magis vt necessitate compulsus cogetur, ordinabit.* Leo Imperator Tactic. cap. xiv. §. ci. *Imperator non quemadmodum vult, sed quemadmodum necessario cogitur, instruit exercitum.*

Cum autem sic instruit, defensiva fit acies; cuius specimen accipe à VValhaufio:

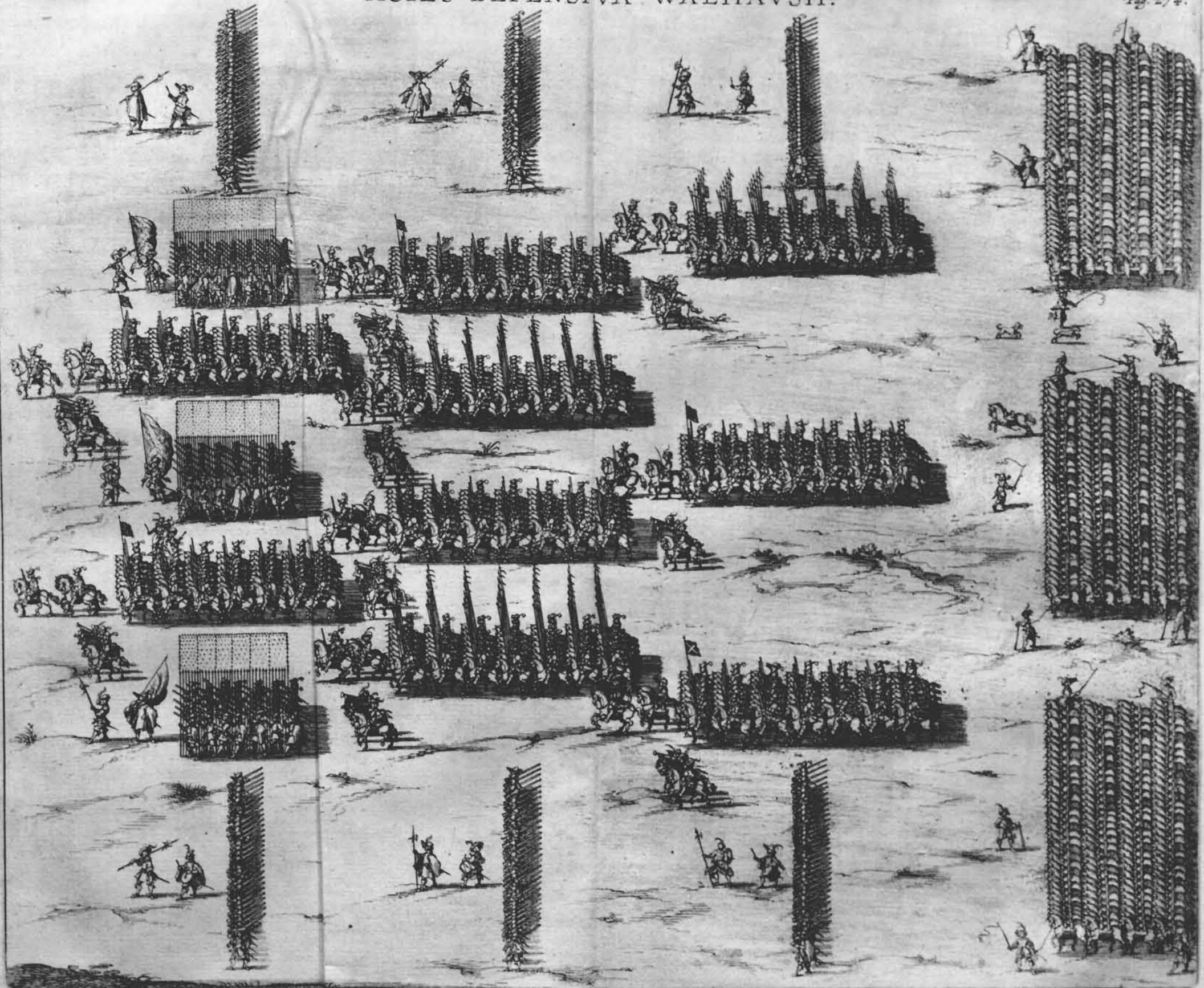

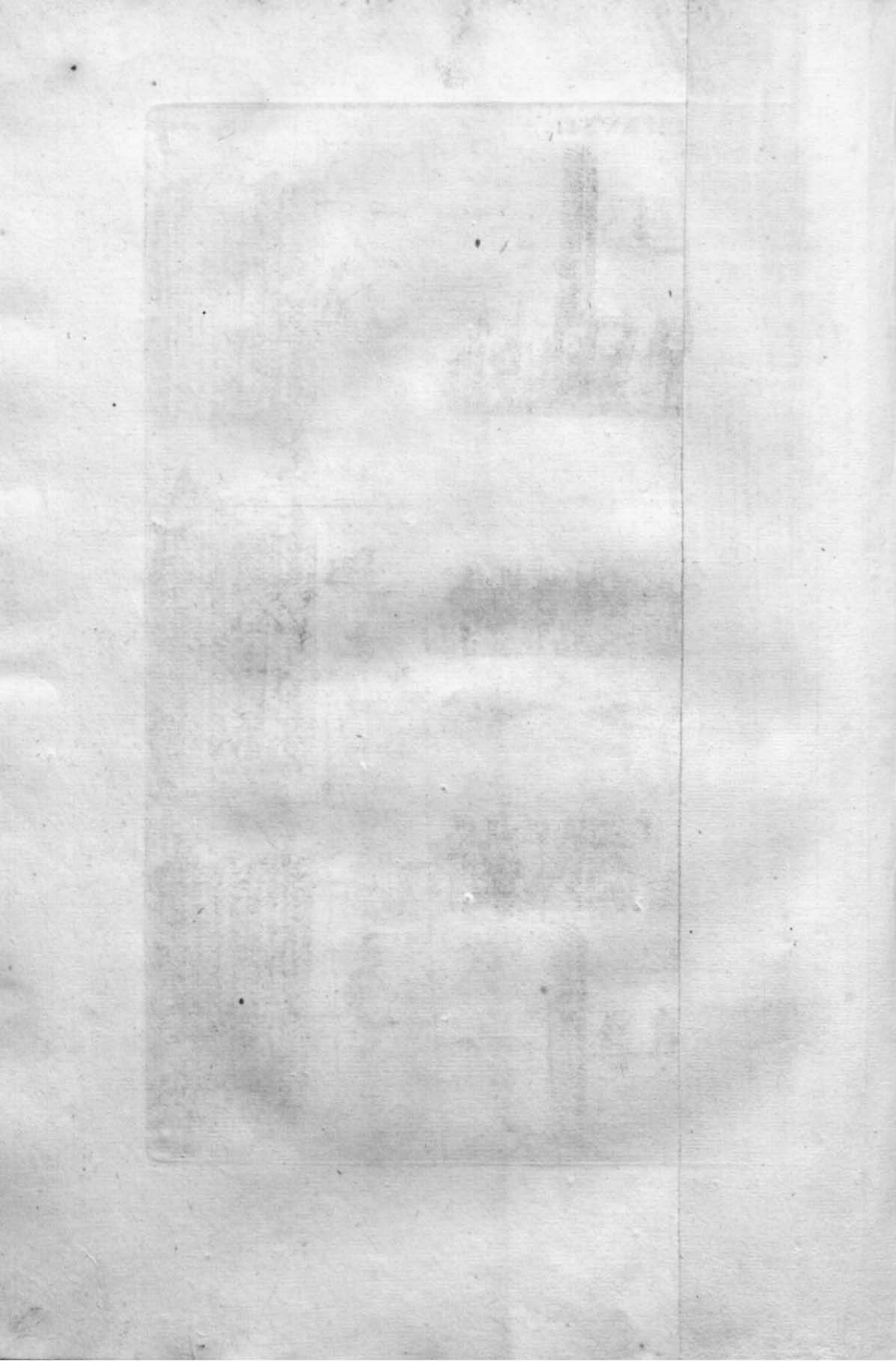
Aliam

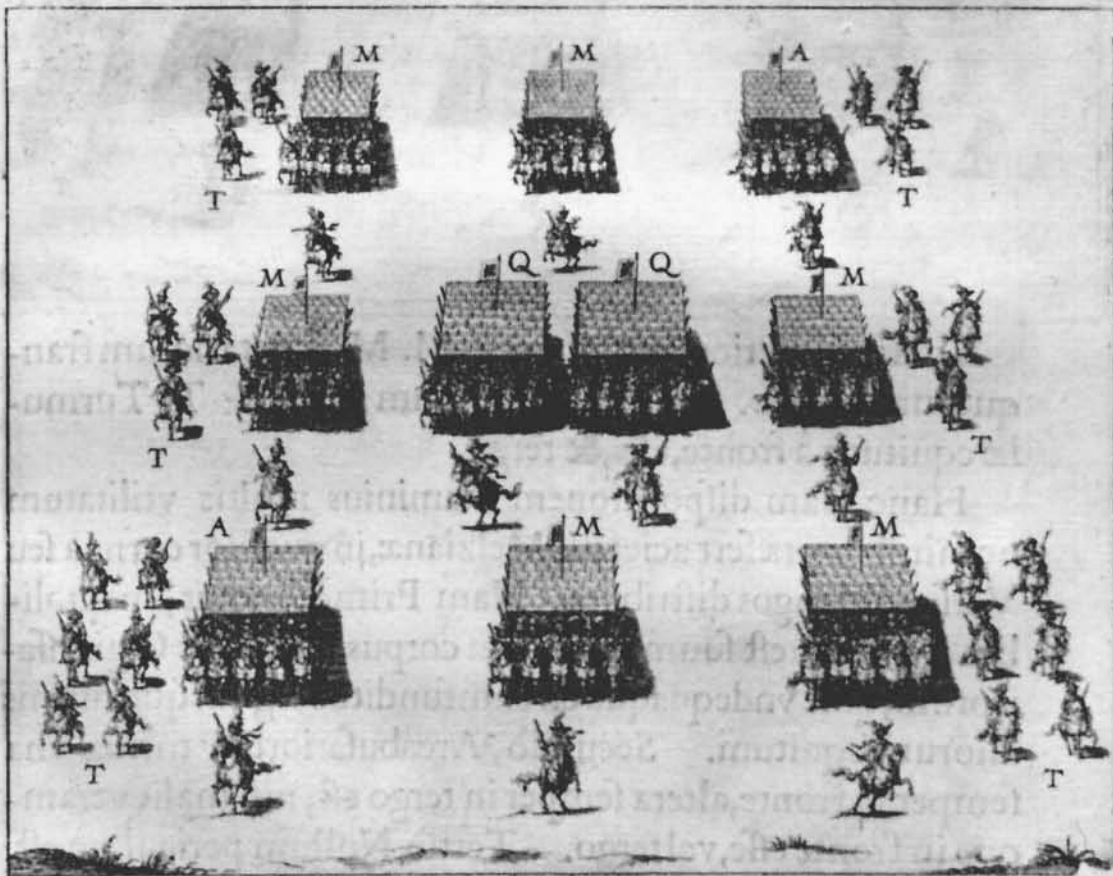

ACIES DEFENSIVA WALHAVSII.

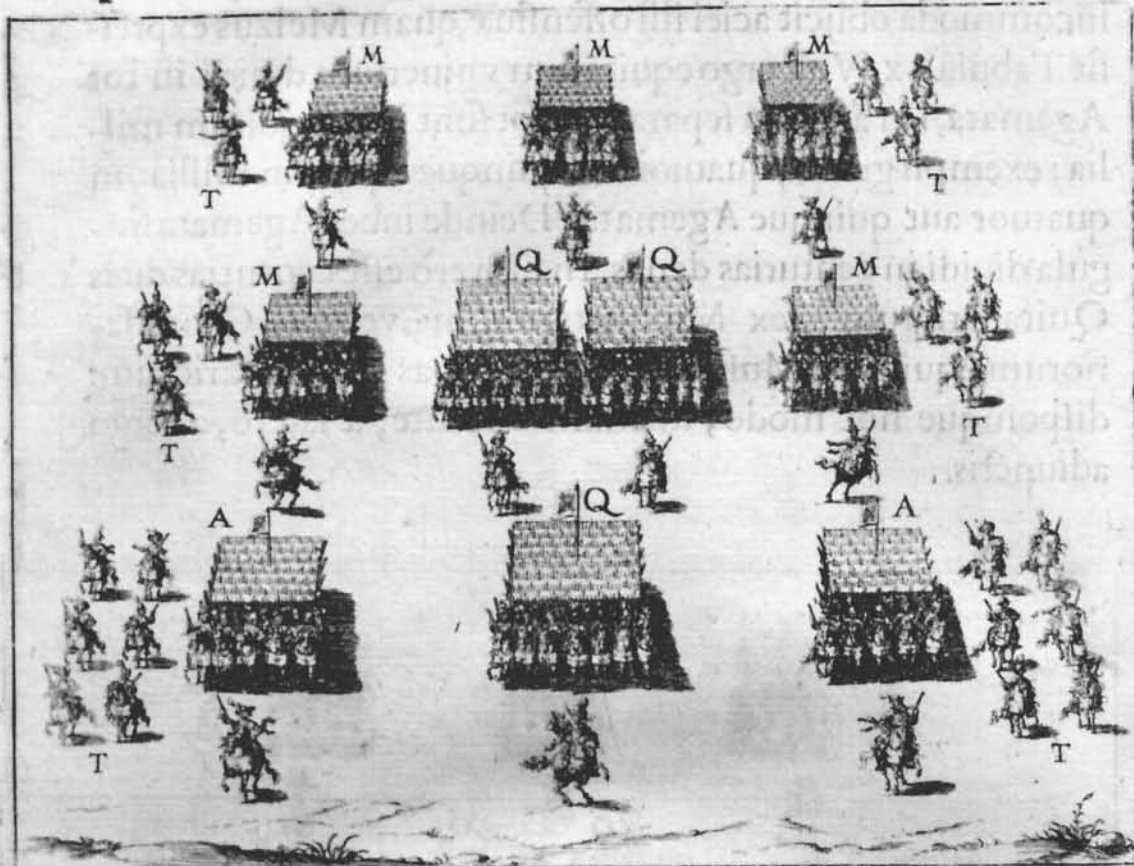
Aliam porrò instruendæ totius aciei rationem exponit suadetque Flaminius à Cruce lib. 111. cap. 11. neque leuia incommoda obijcit aciei illi offensiuæ, quam Melzus exprefit Tabulâ 1x. Vult ergo equitatum vniuersum diuidi in tot Agemata, seu agmina separata, quot sunt in eo equitum millia: exempli gratia, quatuor aut quinque equitum millia, in quatuor aut quinque Agemata. Deinde iubet Agemata singula diuidi in centurias denas. In his verò esse centurias duas Quirassariorum, sex Musquetariorum; vel tres Quirassariorum, quinque Musquetariorum, duas Arcabufariorum: disponique hoc modo, turmulis à fronte, à latere, à tergo adiunctis.

M m 2

Vel,

Vel, vbi in Agemate essent tres turmæ Quirassariorum, disponi ad hanc formam.

A. Arcabufariorum turmæ. M. Musquetariorum francorum turmæ. Q. Quirassariorum turmæ. T. Turmulæ equitum à fronte, alis, & tergo.

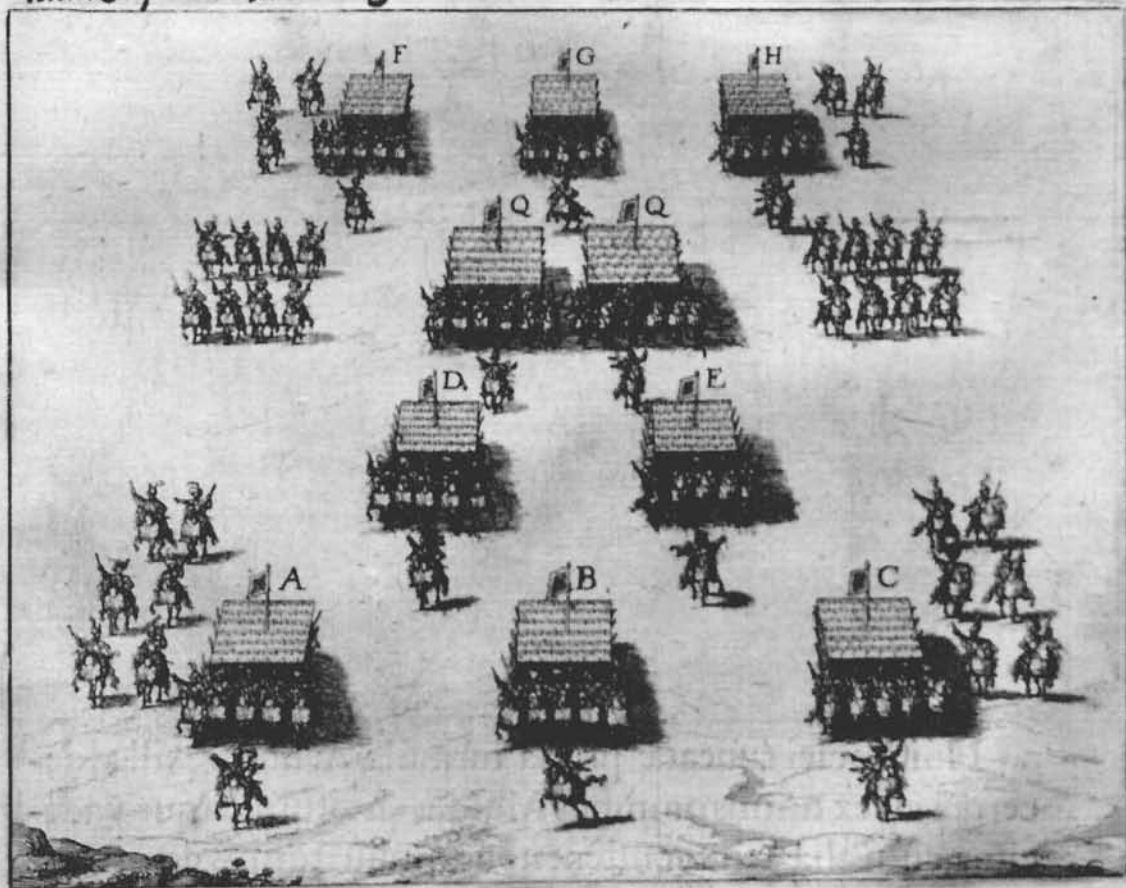
Hanc suam dispositionem Flaminus multis vtilitatum nominibus præfert aciei illi Melzianæ, in quatuor cornua seu Versus oblongos distributæ. Nam Primò, inquit, In quolibet Agemate est suum quoddam corpus, seu moles Quirassariorum, quæ vndequaque circumfunditur tegiturque turmis aliorum equitum. Secundò, Arcabufariorum turma vna semper in fronte, altera semper in tergo est; nisi malis vtramque in fronte esse, vel tergo. Tertiò, Nullum periculum est, ne hostis equitatum sic dispositum obruat simul vniuersum, cum nimis multa distincta sint agmina. Acies autem Melziana, quia tota cohæret, si quâ parte labefactetur, facilè perturbabitur tota. Quartò, Quia hæc Agemata singula, aliud alteri

alteri laboranti possunt statim accurrere, acie tamen incorruptâ. Quintò, In hac acie, si Agema vnum alterumve turbetur, acies tamen reliqua constat; cùm singula Agemata sint distincta, neque alijs nexa. Sextò, Agemata turbata, facile se instaurare atque in ordines componere possunt, alijs sustentantibus pugnam; quod non item fieri potest in equitatu vniuerso stipato. Arbitros adigo Magistros equitum, vt pronuntient secundùm Flaminium aut Melzum.

Non nostrum, hos inter tantas componere lites.

Magna vterque pro se adfert rationum momenta: magna hinc inde commoda: neutri abfuit equestris militiæ vsus. Verissimum tamen est illud Liuium lib. ix. *Acies distinctior & ex pluribus partibus constans, facilis partienti quacumque opus sit, facilis iungenti.* Quid dicam? NON LIQVET. Iam alias prætereà horumce Agematum disponendorum figuras expressit Flam. l. iii. capp. viii. ix. x. & xi. quarum hîc appingo simulacra.

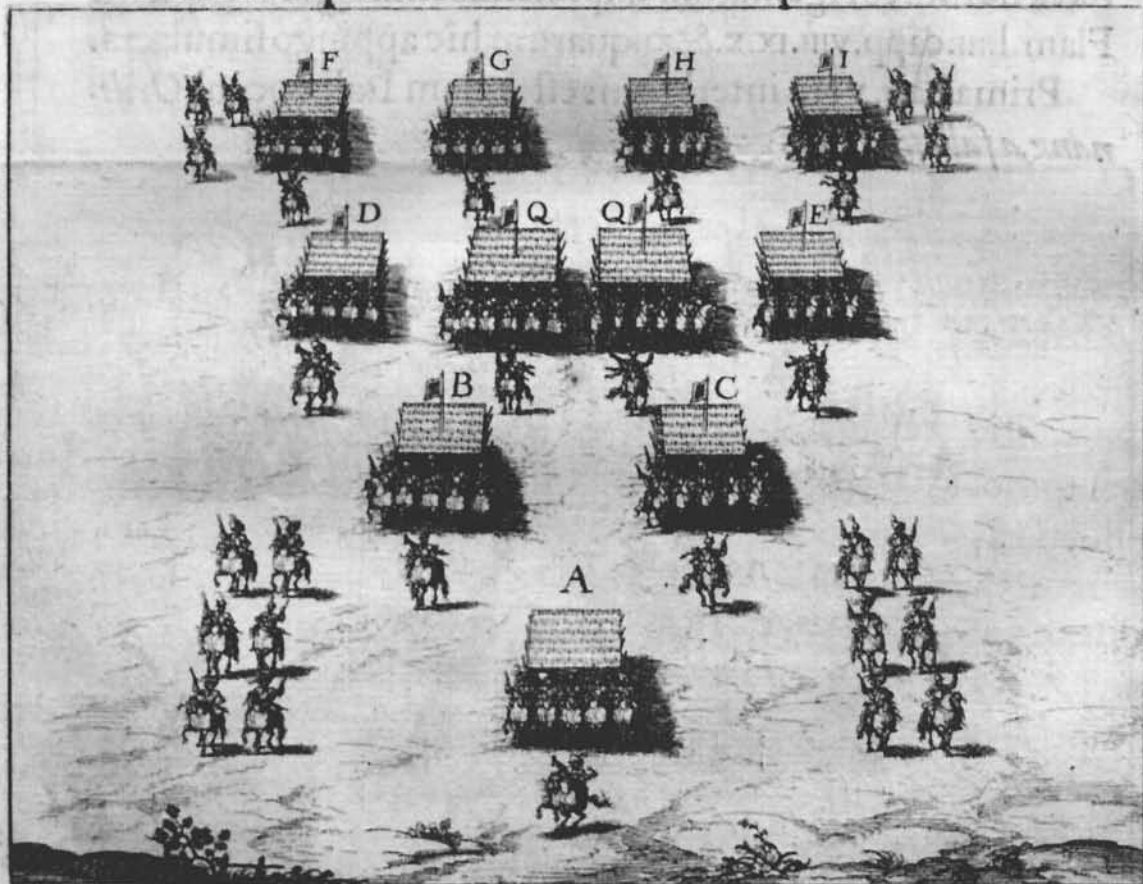
Prima cap. viii. interlucens est, quam Itali vocant *Ordinanza a fallata*, huius generis:

Ex hac acie (quando tribus simul partibus fortè immineret hostis) triplex hosti frons statim obijci potest. D. nēpe collocato inter A. & F; E. posito inter C. & H. vtrimq; tegetur Quirassarij, quorum vna turma vultum vertet in dextrā, altera in læuam. Si verò à fronte procurrendū erit, in locum A. B. succedent D. E. in locum C. succedet H. in locū D. E. succedēt F. G. Primæ verò tres turmæ A. B. C. redibunt in locum F. G. H.

Hanc Flaminius extollit præ illā Interlucente, quam Melzus expandit in duo solummodò Iuga inuicem sibi subiuncta, relictis in primo Iugo interuallis, per quæ commeent turmæ Iugi secundi. Nam illa Melziana, inquit Flaminius, corpus non habet, sed frontem solummodò duplicatam; quæ si à lateribus impetatur, facilè circumuenietur in tergum, cū aliam speciem non habeat, quàm ciconiæ vno pede nixæ.

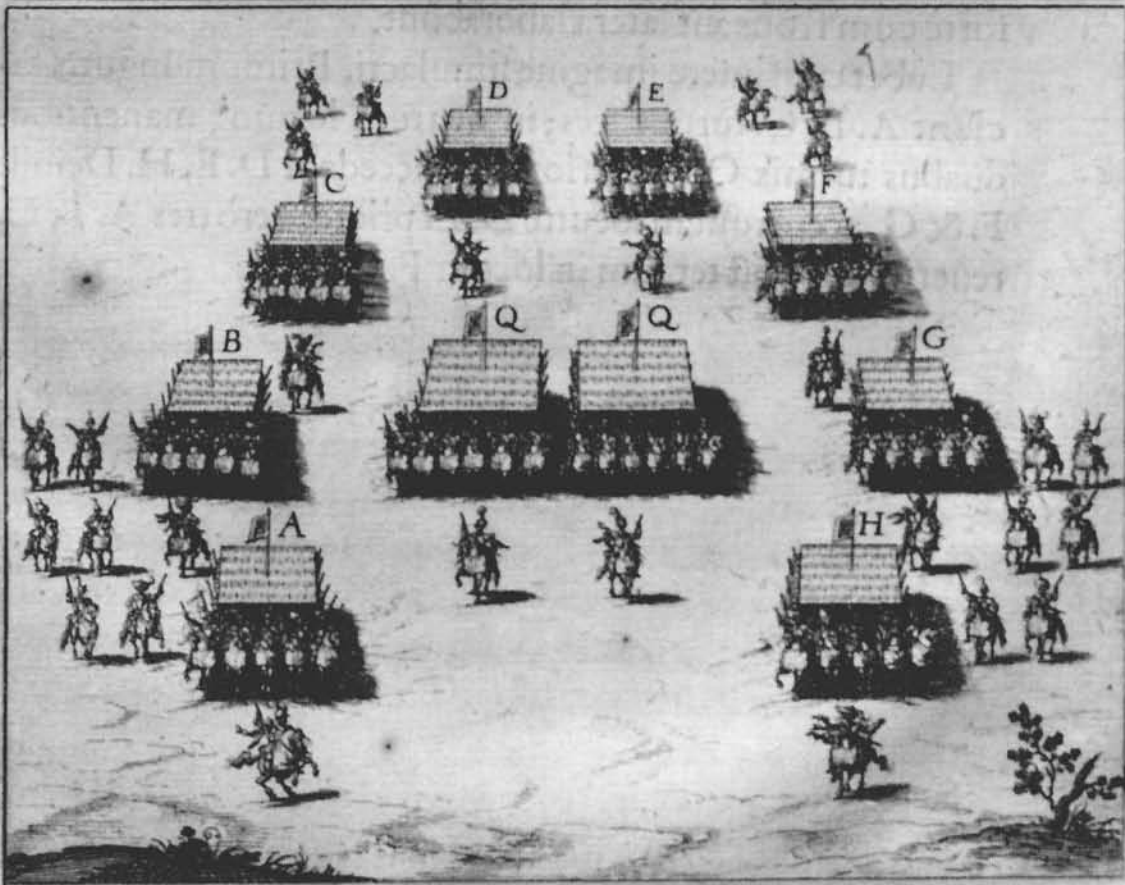
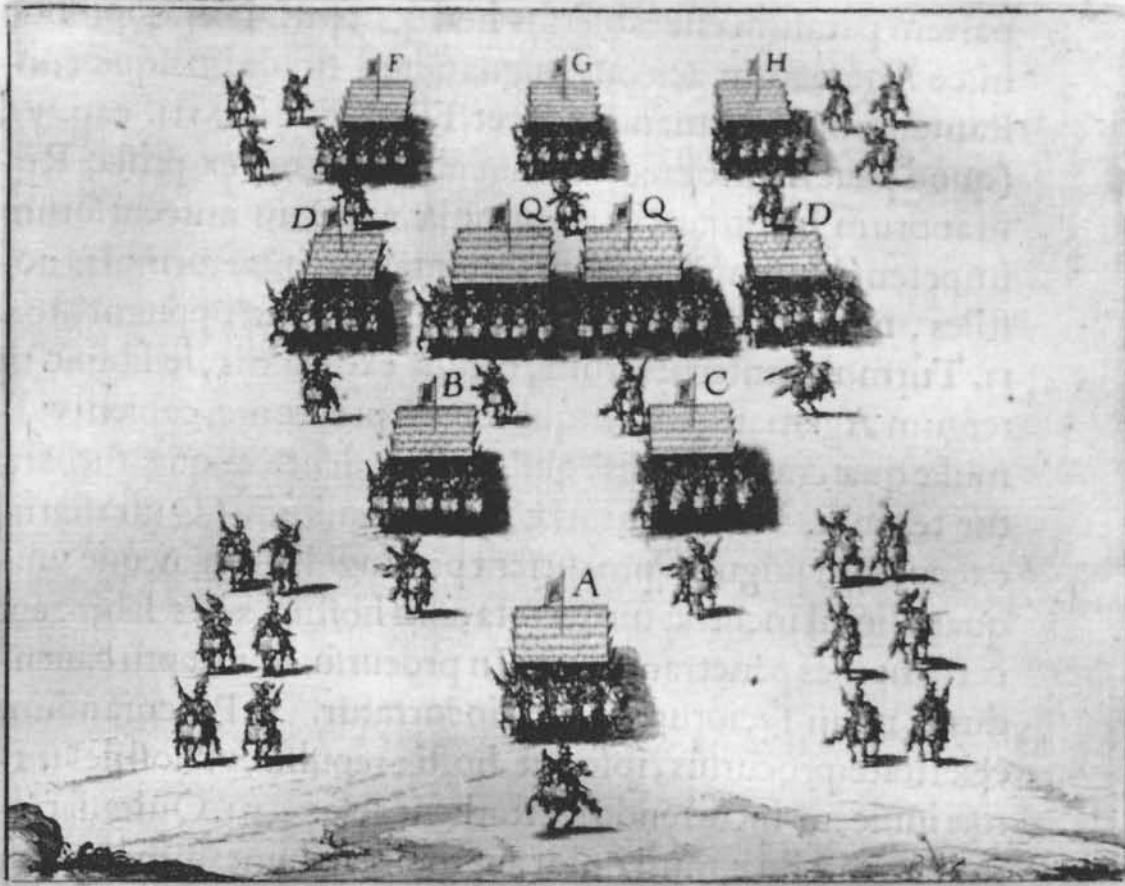
Lib. III. cap. IX. aciem in cuneum disponit hoc modo:

Huius aciei cuneatæ prima turmula A. sine vexillo, decerpta est ex turmis omnibus Musquetariorum, estque vndecima, cū aliæ acies constent non ampliùs turmis denis.

Alte-

Alterum cuneum cap. x. format è turmis denis, aciem que
item Lunarem, hoc modo:

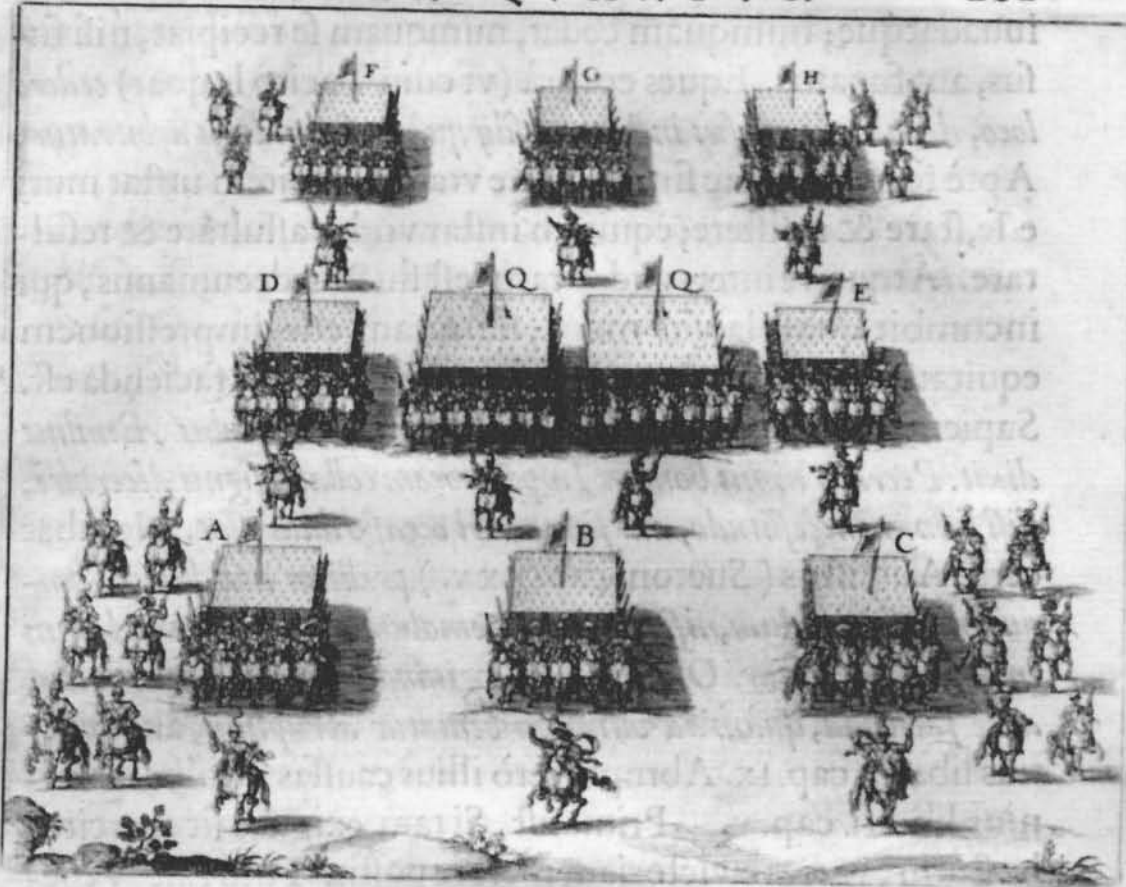

Hanc ostendit meliorem esse Melzianâ lunari, quæ robur omne habet in solâ fronte, cùm tamen oporteat in omnem partem paratum esse aduersus hostiles astus. Iam quomodo hisce Agematum aciebus pugnandum sit, ordinisque constanter omnes seruandi, docet Flaminius lib. 111. cap. vi. (quod paucis fortè creditum aut obseruatum) ex prisco Romanorum instituto. i. Turmulæ equitum antecursorum impetent hostium latera, aut sustentabunt ipsas turmulas hostiles, ne suorum Agematum latera ab ijs oppugnentur. ii. Turmulæ antecursorum, fistulis exoneratis, redibunt in tergum Agematis; earumque locum pro fronte, capient turmulæ quæ erant pro alis, quibus succedent eæ quæ tuebantur tergum. iii. Centuriæ ceteræ equitum (Quirassarijs exceptis) in pugnam procurrent per singula Iuga, neque vquam simul incurret turma tota, nisi hostilis acies labet, aut certa sit spes penetrandi. iv. In procurflu & receptu cauendum, ne in sociorum turmas incuratur. v. Procurandum celeritate procurfus, ipsoque hostis repulso, vt hostiles turmæ inuicem incurriendo perturbent sese. vi. Quirassariorum turmæ duæ, muri instar aut molis, stabunt immotæ, nisi fortè cùm frons aut latera laborabunt.

Lubet exprimere imagine simulacri. Primum Iugum faciunt A. B. C. turmæ tres; in quarum locum (manentibus duabus turmis Quirassariorum) succedent D. E. H. Deinde F. & G. accurrunt in locum D. E. priores verò tres A. B. C. reuertuntur post tergum in locum F. G. H.

Hic

Hic pugnandi modus ille idem est, quem Veteres *serram* appellarunt, vnusque omnium accuratissimè explicauit Ioannes Antonius Valtrinus noster lib. v. Militiæ Roman. cap. 11. Festus: *Serrâ præliari dicitur, cum assiduè acceditur recediturque, neque vllò consistitur tempore.* Hic mos præliandi, ait Valtrinus, seruatissimè videtur in equestribus prælijs. Salustius in Iugurthâ: *Quibus illi freti (non vti equestri prælio solet) sequi, dein cedere, sed aduersis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem.* Tacitus lib. v. Annal. *Modò equestris prælij more, frontis ac tergi vice.* Liuius lib. xxxi. *Credidère Regij, genus pugnae, cui assueuerant, fore, vt equites inuicem sequentes refugientesque, nunc telis vterentur, nunc terga darent.* Turbauit hunc ordinem pugnandi non acrior quàm pertinacior impetus Romanorum: nam haud secus quàm si totâ acie dimicarent, equites, vt semel in hostes euecti sunt, stantibus equis, partim ex ipsis equis, partim desilientes inmiscentesq; se peditibus, pugnabant. Hic est equestris prælij mos; eò diuersus à pedestri, quòd pedes stet,

inuadatque; numquam cedat, numquam se recipiat, nisi fufus, aut fugatus. Eques contrà (vt cum Tacito loquar) *cedere loco, dummodo rursus instet, consilij quàm formidinis arbitratur.* Aptè fortè quis hac similitudine vtatur: peditem instar muri esse, stare & resistere; equitem instar vndæ, assultare & resultare. Atque vt inter vndas rarus est fluctus decumanus, qui incumbit quasi lapsus mons; sic raram esse impressionem equitatûs totius, quæ non nisi summis de caussis facienda est. Sapienter apud Gellium lib. XIII. cap. III. *Paulus Æmilius dixit: Perrarò nimis bonum Imperatorem collatis signis decertare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.* Negabat certè Augustus (Sueton. cap. XXV.) *prælium aut bellum vquam suscipiendum, nisi cum maior emolumentis spes, quàm damni metus ostenderetur. Omnia antè cogitanda sunt, antè tentanda, antè facienda, quàm ad vltimum veniatur abruptum,* ait Vegetius lib. III. cap. IX. Abrupti verò illius caussas attulit Flaminus lib. III. cap. V. Prima est, Si tam exiguus sit exercitus hostium, vt certò victoriam sperare possis. Tum, ait Vegetius lib. III. cap. IX. *cum multis rebus superior tuus inuenitur, Dux opportunum sibi ne differat consilium.* Secunda, Si tam iniquo loco hosti pugnandum sit, vt ex eo resistere non possit. *Si enim in occasionis momento, cuius præteruolat opportunitas, cunctatus paulum fueris, nequidquam mox amissam querere,* ait Liuius lib. XXV. Tertia, Si constet hostem metu fugituum, vbi totâ acie concurrere sentiet. *Nam plus animi esse inferenti periculum, quàm propulsanti,* verè Liuius dixit lib. XXVIII. Quarta, Si diutiùs retineri à pugnâ exercitus nequeat, nisi copijs omnibus confligatur. *Est enim quædam animi incitatio atque alacritas, naturaliter innata omnibus,* ait Cæsar lib. III. *Bell. ciu. quæ studio pugna incenditur: hanc non reprimere, sed augere Imperatores debent.* Quinta, Si metus sit dissensionis ex vario Ducum imperio. Certè, vt in vetere verbo est,

Multi imperantes perdidere Cariam.

Sexta, Si ex compacto pars ab hoste delectura est, quando signis collatis decernetur. Sed tunc caue Numidicam fraudem,

dem, quam Liuius præmonet lib. xxii. *Quingenti Numida gladios occultos sub loriciis habentes, specie transfugarum cum ab suis, parmas post terga habentes, adequitassent, repente ex equis defiliunt, parmis & iaculis ante pedes hostium proiectis, &c. mox ducti ad ultimos, auersam adoriuntur Romanam aciem, &c.* Septima, si propter annonæ inopiam bellum citò conficiendum sit. Quid enim aliud facias? *tum necessitas in loco, spes in virtute, salus ex victoriâ est*, ait Tacit. 11. Annal.

Capienda rebus in asperis præcepta via.

Octaua, si ardor militum fuerit singularis, hostesque maiora expectent auxilia. Alioqui euenit subinde, *ut festinatum temerè prælium milites pari formidine deserant*, monitore Tacito lib. 1 v. Hist. *Sed in tardando, sæpè Ducibus etiam optimi apparatus pars aliqua perit*, inquit Xenophon lib. vi. Pædiæ. Nona, si perturbata fuerit hostilis acies. nam *qui tum sedendo debellari posse credat, is sanè meritò dicatur victoriâ uti nescire, etiamsi vincere nosset*. Harum aliquâ ex causâ, collatis signis, acieque totâ pugnari ab equite potest. Sed insignis se hîc equestris controuersia offert: An, quando turmis totis totâve acie dimicatur, frena equis aliquando demenda sint, ut maiore vi incurrant, nec ne. Romanos id sæpiùs fecisse, tradidère Florus & Liuius. Florus lib. 1. cap. 1 v. *Cossus equitum Magister exuere frenos imperauit (& hoc nouum) quò acriùs incurrerent*. Liuius lib. viii. *Eques auctore L. Cominio Tribuno militum, qui aliquoties impetu capto, perrumpere non poterat hostium in agmen, detraxit frenos equis, atque ita concitatos calcari- bus permisit, ut sustinere eos nulla vis posset, per arma, per viros latè stragem dèdere*. Iterùm lib. xl. *Flaccus equo aduehitur ad legionarios equites, Et ecquid auxilij in vobis est? actum iam de hoc exercitu erit? Cum undique acclamassent, quin ederet quid fieri velit, non segniter imperium executuros; Duplicate turmas, inquit, duarum legionum equites, & permittite equos in cuneum hostium, quo nostros urgent. Id cum maiore vi equorum facietis, si effrenatos in eos equos immititis, quod sæpè Romanos equites cum magnâ laude fecisse suâ, memoriæ proditum est. Dicto paruerunt, detra-*

etisq̄, frenis bis vtrò citroq̄, cum magnâ strage hostium, infractis omnibus hastis transcurrerunt. An nostris equitibus imitandum? Non suadeam. Numidis fortè, Getulis, Massylisve permittam, qui etiam effrenos equos solâ virgâ regunt; aut Romanis, qui tam periti equitandi sunt: nostris non concedam, nisi fortè re desperatâ, & cùm

Vna salus victis, nullam sperare salutem.

Iam ad extremum, vt equestrium pugnarum acierumque spectacula nonnulla veris historiarum coloribus illustrem; lubet subiungere præclara aliquot equestrium præliorum spectacula ab Historicis expressa, vt exemplis potiùs, quàm præceptis, pugnae expendantur. Illustre inprimis est Cæsaris lib. 11. de Bello ciuili: *Curio equitatum omnem primâ nocte ad castra hostium mittit ad flumen Bagradam, &c. sed Iuba Rex omnibus copijs insequatur, & VI. millium passuum intervallo à Saburâ confederat. Equites missi nocte iter conficiunt. Imprudentes atque inopinantes hostes aggrediuntur. Numida enim quadam barbarâ consuetudine nullis ordinibus passim confederant. Hos oppressos somno & dispersos adorti, magnum eorum numerum interficiunt: multi perterriti profugiunt. Quo facto, ad Curionem equites reuertuntur, captiuosq̄, ad eum reducunt, &c. Iuba certior factus à Saburâ de nocturno prælio, duo millia Hispanorum & Gallorum equitum, quos sua custodia causâ circum se habere consueuerat, Sabura submittit, suspicatus præmissis equitibus ipsum affore Curionem. Sabura copias equitum peditumq̄, instruit, &c. Peditatu dumtaxat procul ad speciem vititur, equites in aciem mittit. Non deest negotio Curio, suosq̄, hortatur, vt spem omnem in virtute reponant. Nec militibus quidem vt defessis, nec equitibus vt paucis & labore confectis, studium ad pugnandum virtusq̄, deerat. Sed ij erant numero CC. reliqui in itinere substiterant. Hi quâcumque in partem impetum fecerant, hostes loco cedere cogebant: sed neque longiùs fugientes prosequi, neque vehementius equos incitare poterant. At equitatus hostium ab utroque cornu circumire aciem nostram, & auersos proterere incipit: & Curio proximos colles capere vniuersos, atque eò inferri signa iubet. Hos quoque*

quoque praoccupat missus à Saburà equitatus. Tum verò ad summam desperationem nostri perueniunt, & partim fugientes ab equitatu interficiuntur, partim integri procumbunt. Hortatur Curionem Cn. Domitius Praefectus equitum, cum paucis equitibus circumstans, ut fugà salutem petat, & se ab eo non discessurum pollicetur. Atrox quoque equestre praelium Labieni cum Indutiomaro lib. v. extremo Belli Gallici, quod sic Cæsar describit: Indutiomarus ad castra accedit, &c. Equites tela conijciunt, & magnà contumelià verborum nostros ad pugnam euocant. Nullo à nostris dato responso, ubi visum est, sub vesperum dispersi ac dissipati discedunt. Subitò Labienus duabus portis omnem equitatum emittit. Praecipit atque interdicit, perterritis hostibus, atque in fugam coniectis (quod fore, sicut accidit, videbat) omnes unum peterent Indutiomarum, neu quis quemquam prius vulneraret, quàm illum interfectum videret: quod morà reliquorum, illum, spatium naetum, effugere nolebat. Magna proponit ijs, qui occiderint, premia. Submittit cohortes equitibus subsidio; comprobatur hominis consilium fortuna, & cum unum omnes peterent, in ipso fluminis vado deprehensus Indutiomarus interficitur, caputq; eius refertur in castra. Ambiguum variùmque certamen est, quod narrat Hirtius de Bello Africano: Cognitum est hostium consilium, eos hac mente & conatu venisse, ut nouo atque inusitato genere praelij tirones legionarijque pauci perturbati, Curionis exemplo ab equitatu circumuenti opprimerentur, &c. Labienus & duo Pacidij aciem dirigunt mirabili longitudine, non peditum, sed equitum, confertam, &c. & dextrum ac sinistrum cornu magnis equitum copijs firmauerunt. Interim Cæsar aciem dirigit simplicem, ut poterat, propter paucitatem, &c. Equites dextro sinistroque cornu opponit; & ita praecipit, ut prouiderent, ne multitudine equitatus hostium circumuenirentur, &c. Subitò aduersariorum equitatus se extendere, & in latitudinem promouere, collesque complecti, & Cæsaris equitatum extenuare, simulque ad circumueiundum comparare se cœperunt. Cæsariani equites eorum multitudinem agrè sustinebant. Acies interim media cum concurrere conarentur, subitò ex condensis equitum turmis pedites Numida leuis armatura

cum equitibus procurrunt, & inter legionarios pedites iacula conijciunt. Hic cum Caesariani in eos impetum fecissent, illorum equites refugiebant; pedites interim resistebant, dum equites rursus cursu renouato peditibus suis succurrerent, &c. Equitatus interim Labieni, suorum multitudine confusus, Caesaris paucitatem circumire conatur. Equites Iuliani pauci, multitudine hostium defessi, equis conuulneratis, paullatim cedere, hostis magis magisque instare. Ita puncto temporis, omnibus legionarijs ab hostium equitatu circumuentis, Caesarisq; copijs in orbem compulsis, intra cancellos omnes coniecti pugnare cogebantur: Labienus in equo capite nudo versari in primâ acie, & Caesar iubet aciem in longitudinem quàm maximam porrigi, & alternis conuersis cohortibus, ut una post alteram ante signa tenderet. Ita coronam hostium dextro sinistroq; cornu diuidit, & unam partem ab alterâ exclusam, equitibus intrinsecus adortus, cum peditatu telis coniectis in fugam vertit. Incredible ferè, quod refert idem initio eiusdem libri. Accidit res incredibilis, ut equites Galli minus xxx. Maurorum equitum 11. millia loco pellerent,urgerentq; in oppidum. Iucunda narratio Liuij lib. xxi. de Hispanorum equestri pugna in Romanos. Romani, more suo, exercitum cum instruxissent, id modo hostium imitati sunt, ut inter legiones & ipsi patentes equiti relinquerent vias. Ceterum Lentulus ei parti usum equitis fore ratus, qua prior in dehiscentem interuallis hostium aciem equites immisisset, Ser. Cornelio Tribuno militum imperat, equites per patentes in hostium acie vias permittere equos iubeat. Ipse ad Luc. Manlium inter prima signa hortantem venit, indicat iam missum abs se Ser. Cornelium procellâ equestri hostes circumfusurum. Vix hæc dicta dederat, cum Romani equites inuecti in medios hostes, simul pedestres acies turbarunt, simul equitibus Hispanorum viam immittendi equos clauserunt, &c. Non sustinissent tam infestum impetum Barbari, ni Regulus ipse Indibilis cum equitibus ad pedes degressis, ante prima signa peditum se obiecisset. Ibi aliquamdiu atrox pugna stetit; tandem, postquam ij, qui circa Regem seminecem restantem, deinde pilo terra affixum pugnabant, obruti telis occubuerunt; tum fuga passim cœpta, plures cæsi, quia
equos

equos conscendendi equitibus spatium non fuerat. Præclarum quoque certamen lib. xxxix. Calpurnius cum equitibus duarum legionum paululum circumuectus, in cuneum hostium (qui mediam urgebat aciem) ab latere incurrit. Quintius cum suis equitibus alterum hostium latus inuadit: sed longè acrius Calpurniani equites pugnabant, & Prator ipse ante alios: nam & primus hostem percussit, & ita se immiscuit medijs, ut vix utrius partis esset, nosci posset; & equites Pratoris nimia virtute, & equitum pedites accensi sunt. Quid verò pulchrius illo apud Curtium lib. iiii. Iam ad teli iactum peruenerant, cum Persarum equites ferociter in lauum cornu hostium inuecti sunt: quippe Darius equestri pralio decernere optabat, &c. Quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad iugum montis iussis subsistere, ceteros in medium belli discrimen strenuè transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus, Præfectum eorum circuire occultè tergum suorum iubet, Parmenioniq; coniungi, & quod is imperasset, impigrè exequi. Jam ipsi in medium Persarum undique circumfusi egregiè se tuebantur, &c. ergo cominus pugnam coacti conferere, gladios impigrè stringunt. Tum verò multum sanguinis fusum est: dua quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent, &c. Alexander non Ducis magis quàm militis munia exequatur, opimum decus caso Rege expectens; quippe Darius curru sublimis eminebat, &c. Ergo frater eius Oxatres, cum Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipsum currum Regis obiecit, &c. At Macedones, ut circa Regem erant, cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum verò similis ruina strages erat. Circa currum Darij iacebant nobilissimi Duces, &c. Iamque, qui Darium vehebant equi, confossi hastis & dolore efferati, iugum quatere, & Regem curru excutere cœperant; cum ille, veritus ne viuus veniret in hostium potestatem, desilit, & in equum, qui ad hoc ipsum sequebatur, imponitur, &c. Tum verò ceteri dissipantur metu, &c. Instabat fugientibus eques à Parmenione missus. At in dextro Persæ Thessalos equites vehementer urgebant; iamq; una ala ipso impetu proculcata erat, cum Thessali strenuè, circumactis equis dilapsi,

rursus

rursus in praelium redeunt, sparsosque & incompósitos victoria fiducia Barbaros ingenti cade prosternunt. Equi pariter equitesque Persarum serie laminarum graues, agmen agrè moliebantur, quippe in circumagendis equis suis Thessali (quod genus celeritate maximè constat) multos occupauerant. Hac tam prospera pugna nuntiatà, Alexander (non antè ausus persequi Barbaros) utrimque iam victor instare fugientibus cepit. Haud ampliùs Regem quàm mille equites sequebantur. Agebantur ergo à tam paucis, pecorum modo; & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur, &c. Darium equos subinde mutantem longius fuga abstulerat. In acie autem caesa sunt Persarum peditum centum millia, decem equitum.

Iam dimicatum equestribus praelijs fatis; nunc monito vno necessario dimittendus mihi eques est: In pugna nempe moriendum sibi priùs statuat, quàm de fuga cogitet, aut ignaua captiuitate. Tantò potior esse debet probis dignitas sine vita, quàm vita sine dignitate. Documentum proponam & poenam: à Gallis ipsoque Cæsare Iulio documentum, poena à Romanis & Macedonibus erit. De Gallis, Cæsar lib. VII. Belli Gallici: Conclamant equites, sanctissimo iureiurando confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad liberos, ne ad parentes, ne ad uxorem aditum habeat, qui non bis per hostem perequitasset. De Cæsare, Frontinus lib. II. cap. VIII. Diuus Iulius ad Mundam, suis referentibus pedem, equum suum abduci ab conspectu suo iussit, & in primam aciem pedes prosiluit. Et Valerius lib. III. cap. II. Cùm innumerabili multitudine & feroci impetu Neruiorum inclinari aciem suam videret, timidiùs pugnantem militi scutum detraxit, eoque tectus acerrimè praeliari cepit: quo facto, fortitudinem per totum exercitum diffudit, labentemque belli fortunam diuino animi ardore restituit. De Romanis, idem Valerius lib. II. cap. VII. L. Calpurnius Piso Consul, cùm in Sicilia bellum aduersus fugitiuos gereret, & C. Titius equitum Praefectus, fugitiuorum multitudine circumuentus, arma cum suis tradidisset; his Praefectum ignominia generibus affecit. Iussit eum togam lacinijs abscissis amictum, distinctaque tunicam indutum, nudis pedibus à mane in noctem usque ad principia per omne tempus militia adesse.

esse. Interdixit etiam ei conuictum hominum, & sumq; balneorum; turmasq; equitum, quibus praesuerat, equis ademptis, in funditorium alas transcripsit; memor, tantam multitudinem armatorum iuuenum, si honestè mori voluissent, turpiter capi non potuisse. Id Duces ergo denuntient equitibus pugnaturis, futurum, ut spiritum poenae impendant, quem pugna acceptum ferre debuissent. Ac sub oculis poena sit, ne putent aliquod saluti patere effugium. Ab Attilij & Philippi seueritate exemplum sit. *Attilius Consul* (bello Samnitium) cum turbatus eques sua praesidia territis equis proculcaret, caepaq; fugà totam auerteret aciem Romanam, equo prouectus ad portam castrorum, ac statione equitum ibi oppositâ obstitit, profusè redeuntibus suis in castra: *Es, Quò pergis, inquit, miles? Et hic arma Et viros inuenies, nec viuo Consule tuo, nisi victor castra intrabis; proinde elige, cum ciue an hoste pugnare malis.* Hæc dicente Consule, equites infestis cuspidibus circumfunduntur, ac fugientes in pugnam redire iubent: *Liuius lib. x.* Addam alterum è *Frontini lib. ii. cap. viii.* *Philippus, veritus ne impetum Scytharum sui non sustinerent, fidelissimos equitum à tergo posuit, præcepitque, ne quem commilitonum ex acie fugere paterentur, perseverantiùs abeuntes trucidarent. Quà denuntiatione cum effecisset, ut etiam timidissimi mallerent ab hostibus, quàm à suis, interfici, victoriam acquisiuit.*

CAPVT VI.

Qua acies equitum peditatui mixtorum.

Equiti admiscendum esse peditem. Tum partem equitum pro fronte, ad prouocandum, inter rorarios spargi. Reliquos plerumque in cornibus locari. Pugna à pedite, post equestrè prouocationem, excepta. Eques quietus, donec hostis fugeret. Contrà, sapiùs pugna ab equite caepa, perfectâque. Equestris inter pedites certaminis modi diuersi, singuli exemplis probati. Equiti olim pedites viritim interpositi in turmis. Quanta eius dispositionis utilitas. Quanta ab exercitatione facilitas. Canes etiam inter equos pugnant. Gemina aciei mixta tabula, veteris Et nouæ.

VT plenum sit exercitûs robur, peditem equiti admiscendum esse Hipparcho, Xenophon asserit. *Est, inquit,*

Præfecti equitum, pedites sibi adiungere, eisq; uti posse. Necessitatem exemplo ostendit lib. v 11. Hellenicôn, in fine, de pugna ad Mantinæam. Hostes (Lacedæmones) equitem suum instruxere, perinde ac phalangem grauis armaturæ peditum, continuâ altitudine, ac destitutum peditibus. Epaminondas verò equitum facto cunco, etiam pedites ijs adiunxit, existimans, si equitatum perripisset, totum aduersariorum exercitum superatum iri, &c. Atque hoc modo & confligit, & spes eum minimè frustrata est. Idoneâ similitudine rem illustrat Leo Imperator Tact. cap. xx. §. cxciij. Exercitus ex equitatu & peditatu mistus corpori similis est, qui manuum vice habet leuem armaturam, pedum instar equites. Id ergo æstimans Philippus Macedonum Rex, Thessaliam (vt Iustinus refert lib. v 11.) non præda cupiditate, sed quòd exercitui suo robur Thessalorum equitum adiungere gestiebat, nihil minùs quàm bellum metuentem, improuisus expugnat, vnumq; corpus equitum pedestriumq; copiarum inuicti exercitus fecit. Certè etsi plus fortè in pugna equites possint, in bello tamen vniuerso pedes equiti præponendus est. Nam ad oppida propugnanda, ait Lipsius Ciuilibus doctrinæ lib. v. cap. v 11. aut expugnanda, quis equitum magnus usus? quis etiam in montanis locis, aut impeditis? Ex quo intelligitur, inquit Vegetius lib. 11. cap. 11. magis necessarios Reipublicæ pedites, qui possint vbique prodesse. At in pugna, si Polybio credamus lib. 111. melius est præualere numero equitum. Acies igitur tum diuersa est à purè equestri. Qualis verò sit, Vegetius docet libro 111. cap. xv 1. Equites ponuntur in cornibus, ita vt Loricati omnes & contati iuncti sint peditibus: Sagittarij autem, vel qui loricas non habent, longius euagentur. A fortioribus namque equitibus peditum protegenda sunt latera, & à velocioribus atque expeditis hostium cornua perfindenda. Distinguere videtur inter leuem & grauem armaturam; grauem in cornibus, leuem pro fronte inter rorarios locare. Ab his pugna prouocabatur, ab illis perficiebatur, à pedite sustentabatur. Ita nonnumquam factum scribit lib. 11. cap. xv 11. Sciendum est, ait, & omnibus modis retinendum, quòd, commisso bello, prima ac secunda acies (Principum

pum & hastatorum) *stabat immota; Triarij quoque residebant. Ferentarij & leuis armatura prouocabant ante aciem procedentes. Excipiebat praelium grauis armatura, quae tamquam murus, ut ita dicam, ferreus stabat, &c. Et, si hostes fugasset, non sequebatur grauis armatura, sed leuis armatura cum funditoribus, sagittarijs & equitibus fugientes sequebatur inimicos. En, ut aperte pediti committit pugnam, non equiti, nisi fugiente iam hoste. Iterum lib. 111. cap. xiv. Sciendum est, stantibus duobus primis ordinibus, tertium & quartum ordinem (nempe leuis armaturæ) ad prouocandum cum missilibus & sagittis primo loco semper exire, qui, si hostem in fugam uertere potuerint, ipsi cum equitibus persequantur. Clarè equiti tribuit partes quiescendi, donec hostis in fugâ sit. Et profectò conspirant cum Vegetio exempla. Liuius lib. 1x. *Commotâ pedestri acie Samnitium, eques in pugnam succedit.* Pugnant igitur pedites primi. Quid? quòd Mauritijs, quem Græcè scripsisse de Militiâ Turnebus refert lib. xxii. *Aduers. cap. xxxvi. equites quosdam defensores appellat, quia nec ex acie exeunt, nec excurrunt, sed solummodo tuentur.* Liuij auctoritate res confirmatur. is lib. x. *Bello Romanorum in Samnites ita scribit: Fabius, ubi nullâ ex parte hostem moueri loco uidet, M. Fuluium, & M. Valerium ire ad equites iubet, & adhortari, ut, si quando umquam equestri ope adiutam Remp. meminerint, illo die annitantur, ut ordinis eius iniictam gloriam præstent. Peditum certamine immobilem hostem restare: omnem reliquam spem in impetu esse equitum.* Vltimi ergo equites decernebant. Subinde tamen, imò sæpiùs, contra factum, inchoatumque ab equite prælium. Affirmat Dionys. lib. 11. cap. 11. *Antiquitat. Celeres sæpè in prælijs victoria auctores erant, quòd & pugnandi initium facerent, & omnium postremi recederent.* Liuius accedit lib. x. *Consul Romanus, ut rem excitaret, equitum paucas turmas extra ordinem immisit. & libro xxii. Sub equestris finem certaminis excepta est peditum pugna. Atque erat certum genus equitum, quos Mauritijs ille mox laudatus *Cursores* appellat, qui ante agmen & aciem excurrebant inter rorarios, opinor, aut soli fortè, ad laceffendum**

hostem. Quin reliqua deinde equestris moles in alis posita, pugnam plerumque ordiebatur. Sic Decius apud Liuium lib. x. *Qua lentior videbatur pedestris pugna, equitatum in pugnam concitat, & ipse fortissima iuuenum turmae immixtus, orat proceres iuventutis, ut secum in hostem impetum faciant; duplicem illorum gloriam fore, si ab lauo cornu & ab equite victoria incipiat.* Lib. iV. Bello cum Etruscis: *Consul primos equites, clamore sublato, in hostem emisit.* Quot verò modis, idem Vegetius docet lib. i i i. cap. x x. *Depugnationum, inquit, septem sunt genera. Vna depugnatio est fronte longa, exercitu quadro. hanc mox reijcit, nec equitis in eâ facit distinctam mentionem. Secunda depugnatio est obliqua, &c. Huius talis est modus: Instructa acies ad congressum veniunt: tunc tu sinistram alam tuam à dextrâ aduersarij longius separabis, ne vel missilia vel sagittæ ad eam perueniant. Dexteram autem alam tuam sinistra illius iunge, & ibi plurimum inchoa prælium, ita ut cum equitibus optimis, & probatissimis peditibus, sinistram partem illius ad quam te iunxeris, aggrediaris atque circumeas. Tertia depugnatio est similis secundæ; sed in hoc dexterior, quòd à sinistro cornu tuo cum illius incipias cornu dextero confluere. Quarta depugnatio talis est: Cum ordinaueris aciem, ante quadringentos vel quingentos passus, quam ad hostes peruenias, non sperante eo, subito ambas alas tuas incitare te conuenit, ut ex utroque cornu improvisos hostes vertas in fugam. Quinta depugnatio est quarta similis, sed hoc unum amplius habet, quòd leuem armaturam & sagittarios ante mediam aciem ponit. Sexta depugnatio optima est, propè similis secundæ, quâ utuntur qui de numero & virtute suorum desperant: & si bene ordinauerint, quamuis cum paucioribus, sæpè victoriam consequuntur. Nam, cum instructa acies ad hostes accedit, dexteram alam tuam sinistra alæ hostium iunge, & ibi per equites probatissimos & velocissimos pedites incipe prælium. Septima dimicatio est, quæ loci beneficio adiuvat dimicantem: si nempe montem, aut mare, aut flumen, aut lacum, aut ciuitatem, aut paludes, aut abrupta ex unâ parte habeas, ex quâ hostis non possit accedere, & reliquum exercitum tuum directâ acie ordines. Sed in illâ alâ, quæ munitio-*

nem

nem non habet, omnes equites & Ferentarios ponas. tunc securus pro tuo arbitrio cum hoste confliges; quia ab unâ parte loci natura te munit, ab aliâ duplex propè ponitur equitatus. His ergo modis eques orditur prælium; vel à dextrâ alâ solâ, vel à sinistrâ solâ, vt secundo, tertio, sexto, & septimo genere depugnationis; vel ab vtraque alâ simul, vt quarto & quinto depugnationis genere est ostensum. Singulorum præliorum apud Historicos exempla sunt. Atque, vt omittam primum, quod ab ipso Auctore reiectum, secundi obliqui (vt Vegetius vocat) vbi ala dextra immittit se hostili sinistrâ, geminum exemplum est; alterum Scipionis, alterum Philippi Regis, apud Frontinum lib. 11. cap. 111. *Cn. Scipio, inquit, in Hispaniâ, aduersus Hannonem, ad oppidum Indibile, cum animaduertisset Punicam aciem ita directam, vii in dextro cornu Hispani constituerentur, robustus quidem miles, sed qui alienum negotium ageret; in sinistro autem Afri, minus viribus firmi, sed animi constantioris; reducto sinistro latere suorum dextro cornu, quod validissimis militibus extruxerat, obliquâ acie cum hoste conflixit. Ibidem: Philippus Macedonum Rex aduersus Illyrios, fortissimis suorum in dextro cornu collocatis, sinistram latus hostium inuasit. Tertiæ depugnationis (quâ sinistram cornu confligit cum hostili dextro) Frontinus euentum subiicit eodem loco: *Permenes Thebanus, inquit, conspectâ Persarum acie, quæ robustissimas copias in dextro cornu collocatas habebat, simili ratione & ipse suos ordinavit; omnemq; equitatum, & fortissimum quemque peditem, in dextro cornu (ex aduerso nempe sinistri hostilis) infirmissimos autem contra fortissimos hostium posuit (sinistram nempe cornu suum contra dextrum hostile) præcepitque, vt ad primum impetum eorum, sibi fugâ consulerent: (infirmissimi nimirum, qui in latere sinistro positi aduersus hostium fortissimos) ita frustrato robore exercitus (hostilis,) ipse optimâ parte virium suarum, dextro cornu totam circuiuit aciem hostium, & euertit.* En, vt apertè pugnam sustentatam indicat à sinistro cornu, quod cedere consultò iussit Permenes, & cessare tantisper à pugnâ dextrum. Sed clarius oblatae etiam ab sinistrâ alâ pugne*

exemplum de Paulo adfert aduersus Perſen Macedonum Regem. Equites à ſiniſtro cornu, præter ora phalangis iuſſit tranſcurrere citatis equis, tectos, vt, obiectis armis, ipſo impetu perfringerent hoſtium ſpicula. Addam Pompeij factum lib. 111. de Bello ciuili: Eodem tempore equites à ſiniſtro Pompeij cornu, vt erat imperatum, vniuerſi procurrerunt. Quartæ depugnationis, ab vtraque ſimul alâ, Frontinus hiftoriam adfert Publij Scipionis aduersus Aſdrubalem, qui cornibus, quibus ipſe præualebat, infirmiſſimas hoſtium partes lunatâ acie aggreſſus, facile fudit. Metelli item in Hiſpaniâ aduersus Herculeium, qui mediam ſuorum aciem reduxit, ne antè cum hoſte eâ parte conſligeret, quàm cornibus proſtigatis medios vndique circumueniſſet. Quintæ depugnationis ſpecimen ibidem à Xantippo Lacedæmone datur aduersus M. Attilium Regulum. Leuem, ait, armaturam in primâ acie collocauit, vt, cum ſe intra ſuorum ordines recepiffent, conſeſtim in latera diſcurrerent, & à cornibus ruſum erumperent, exceptumq; iam hoſtem à robuſtioribus, & ipſi circuirent. Cui geminum eſt Pompeij ſtratagema in Albaniâ pugnantis: is namque iuſſit equites prætere pedibus, præcepitque, vt ad primum impetum hoſtium reſugerent, & ſimul atque ad pedites ventum eſſet, in latera diſcederent; quod vbi expeditum eſt, patefacto loco, ſubita peditem ſurrexit acies, inuectosq; temerè hoſtes, inopinatò interfuſa prælio, cecidit. Sextæ depugnationis experimentum idem eſt quod ſecundæ, cum ipſæ depugnationes non differant. Vltimæ, in quâ eques omnis in vnâ conſtipatur alam, parte alterâ loco ipſo munitâ, exemplum eſt apud Cæſarem lib. 111. de Bello ciuili. Dextrum cornu eius (Pompeij) riuus quidam impeditis ripis munitus, quam ad cauſſam cunctum equitatum, ſagittarios funditoresq; omnes in ſiniſtro cornu obiecerat. Et quid aduersus hanc aciem Cæſar? Siniftrum latus, ait Frontinus, vt circuiſi poſſet, admouet paludibus. Vnde id habeat Frontinus, neſcio; Cæſar ipſe paludum non meminit, ſed nonam legionem in cornu ſiniſtro ſe locaſſe ſcribit, eiq; cornu præpoſuiſſe Antonium, nec aliud addidiſſe præſidij indicat. Non exhaust hoc loci modos omnes equeſtrium

strium acierum depugnationumque Vegetius: addam ergo præterea octauum, quo eques post peditem locatus, subito per cohortium interualla præcurrens, in primâ acie ad pugandum existebat; quod sæpissimè factum Historici scripsere. Frontinus lib. 11. cap. 111. *Sylla triplicem aciem ordinauit, relictis interuallis, per leuem armaturam, pro equite quem in nouissimo collocauerat; ut, cum res exegisset, emitteret eum.* Liuius lib. x. *Prima incedebant signa legionum, ne quid occultum aut repentinum hostis timeret. Sed reliquerat interualla inter ordines peditum, quâ satis laxo spatio equi permitti possent. Pariter sustulit clamorem acies, & immissus eques, libero cursu in hostem inuehitur, incompositeque aduersus equestrem procellam subitum pauorem offundit.* Prælium id fuit Romanorum in Etruscos. Iterum prælio Romanorum aduersus Samnites, sub eiusdem libri finem: *Consul insidens equo, Tribunis Centurionibusque imperat, ut vias equitibus patefaciant. ipse Trebonio Editioque prædixerat, ut ubi se cuspidem erectam quatientem vidissent, quantâ maximâ vi possent, concitarent equites in hostem. Ad nutum omnia, ut ex ante præparato, fiunt. Panduntur inter ordines viæ, prouolat eques, atque infestis cuspidibus in medium agmen hostium ruit.* Sed cauendum, ne patentia illa interualla hostis celeritate inuadat, ut Lentulus quondam præuertit Hispanos. Liuius refert libro XXI. *Romani, more suo, exercitum cum instruxissent, id modo hostium imitati sunt, ut inter legiones & ipsi patentes equiti relinquerent vias. Ceterum Lentulus ei parti usum equitis foreratus, quæ prius in dehiscentem interuallis hostium aciem equites immisisset: Ser. Corn. Tribuno militum imperat, equites per patentes in hostium acie vias permittere equos iubeat, &c.* Vix hæc dicta dederat, cum Romani equites in medios inuecti hostes, simul pedestres acies turbarunt, simul equitibus Hispanorum viam immittendi equos clauserunt. itaque omisâ pugnam equestri, ad pedestrem Hispani descenderunt. Hanc postremam aciem subsidio seruatam in extremos casus, præcipuè Vegetius laudat lib. III. cap. xvii. *Optima, inquit, ratio est, & ad victoriam plurimum confert, ut lectissimos de peditibus & equitibus habeat Dux post*

aciem

aciem preparatos, alios circa cornua, alios circa medium, &c. Hoc primi Lacones inuenerunt, imitati sunt Carthaginenses, Romani postea ubique seruauerunt. Ostendit verò, futurum alioqui periculum; nam, nisi superfluos, inquit, habeas, quos contra globum hostium possis opponere, siue pedites, siue equites de acie tuleris, dum aliâ vis defendere, aliâ periculosius denudabis. Quin etiam (qui postremus occurrit locandæ aciei modus) equitem subinde ante peditem locandum indicat Leo Imperat. Tact. cap. xiv. §. lxxxix. Multos equites in pedestribus pralijs ne admisceas, sed in extremis oris aciei paucos ad tria aut quatuor millia equites loricatedos constitues. §. xc. Si hostes equites pertimescant cum peditatu tuo confluere, pluresq̃ tu equites quàm pedites habeas, colloca equitatum in parte anteriore; pedites constitue post, intervallo ferè vnius milliaris; sed prohibe equites abscedere longius. Quòd si retrocedere cogantur, non directè ante pedites, sed ad latus redeant, & à tergo se locent peditum. Obseruo denique discrimen pugnae apud Veteres & nostros in exercitu mixto. Veteres equestribus turmis in pugna subinde ita miscebant pedites, vt quasi vnâ efficerent turmam, & vir viro, pedes equiti interponeretur: quod recentiores numquam solent, fortè ob pericula peditis inter equos versantis, quæ difficilè videatur euitare posse in calore pugnae. Maiorum vsum Vegetius expressit lib. iii. cap. xvi. Vnum hoc remedium veteres Duces inuenerunt (si eques impar esset) vt assuefacerent iuuenes, currentes egregiè, & inter binos equites, singulos ex his pedites collocarent, &c. quo factò, quamuis fortissimi hostium venerint equites, tamen aduersus mixtum agmen pares esse non possunt. quod Livius item lib. xxvi. docet, pedites singulos post equitem, equis acceptos, desiliisse in pugnam. Fuisse verò & Germanis hunc morem miscendi equestrem pedestremque pugnam, testatur Cæsar lib. i. de Bello Gall. Genus hoc erat pugna, quo se Germani exercuerant: equitum millia erant vi. totidem numero pedites velocissimi ac fortissimi, quos ex omni copiâ singuli singulos sua salutis causâ deuexerant. Cum his in pralijs versabantur, ad hos se equites recipiebant; si quid erat durius, concurrebant; si qui, grauiore

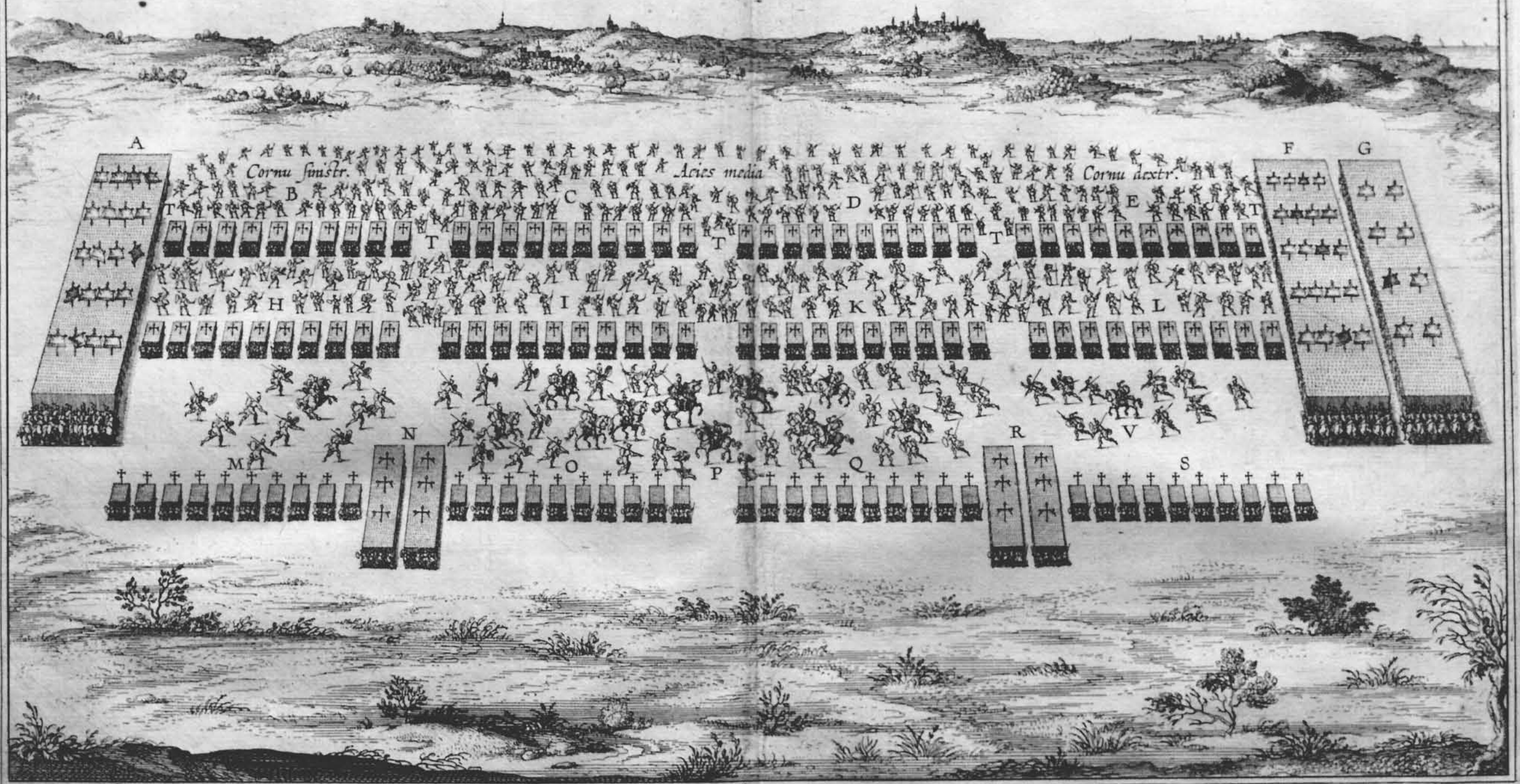

uiore vulnere accepto, equo deciderant; circumstabant; si quò erat longius prodeundum, aut celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, ut iubis equorum subleuati, cursum adæquarent. Quæ Taciti testimonio firmantur, libello de Moribus Germanorum: *Plus penes peditem roboris, eoque mixti præliantur, apta & congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant.* Quin Gallis Numidisque id solitum: Cæsar & Hirtius scribunt. *Galli, inquit Cæsar lib. VII. de Bell. Gall. inter equites raros sagittarios expeditosque, leuis armatura interiecerant.* Numida, ait Hirtius de Bell. Afr. *leuisque armatura, mirabili velocitate præditi, qui inter equites pugnabant, & unà pariterque cum equitibus accurrere & refugere consueuerant.* Optimum sanè inuentum, si in Martiali illo impetu eques peditem non comprimebat, aut obte- rebat. Id credo exercitatione cauiffe, cum tot gentium fuerit consuetudo. Nobis desperata haud dubiè ars videbitur, qui nempe nullam adhibebimus exercitationem. Sed quidni tamen eques pediti cauere posset, quando ipsi inuicem equites cauent, non incurfando mutuos equos? An vsu addisci nequeat, laxiùs aliquantò equitare? peditem non premere? Cæsar profectò, cum impar Pompeio esset equitatu, ita rudem pugnae huius peditem instruxit, ut viribus tandem superaret. Sic de se ipse lib. III. Bell. ciu. *Cæsar superius institutum in equitibus, quod demonstrauiimus, seruabat, ut, quoniam numero multis partibus esset inferior, adolescentes atque expeditos ex antesignanis electos milites, ad pernicitatem armis inter equites præliari iuberet, qui quotidianam consuetudine usum quoque eius generis præliorum perciperent.* His erat rebus effectum, ut equites mille apertioribus etiam campis VII. millium Pompeianorum impetum, cum adesset vsus, sustinere auderent, neque magnopere eorum multitudine terrerentur. Quas iam causabimur difficultates? An, si modò Cæsares viuerent, non essent quoque velites, qui pedibus inter equos pugnarent? Quid dico? Si canes olim docti inter equites pugnare, & nec equi canibus, nec canes equis impedimento erant; non poterit eques pediti, pedes

equiti cauere in conflictu? Narrabo, vt vel à canibus homines discamus disciplinam. *Magnetes Maandri accola*, inquit *Ælianus lib. xiv. cum bellum inferunt Ephesiis, singuli equites commilitonem secum adduxerunt canem venaticum, & seruum iaculatorem; cum verò iam ad manus & in conspectum ventum esset, proruentes canes, aciem terrore, & seuitiâ, & implacabili impetu perturbabant; serui autem iaculando dominos propugnabant, atque post canum ferociam, pugna seruorum videbantur; tertio demum ipsi hostem aggrediebantur. Sanè Halyattes Lydorum Rex, Cimmericum bellum confecit ferociâ canum hostes lacerantium, vt narrat Polyænus lib. vii. Finnos denique, Septemtrionalem populum, canibus in bello vti, qui saltu mordicus arripiant hostilium equorum nares, vt eorum consternatione excutiatur eques, commemorat Olaus lib. xi. c. xiii. An imitari hæc nolumus, an nequimus? *Maioribus nostris*, inquit in *Catilinariobello Salustius, non obstitit superbia, quò minus aliena instituta (si modò proba erant) imitarentur, &c. Quidquid ubique, apud socios, apud hostes idoneum videbatur, cum summo studio domi exequiebantur. Imitari quàm inuidere bonis malebant.**

■ Superest, vt geminæ aciei, veteris & nouæ, specimen oculis subijciamus; quâ ratione, quemadmodum eques in pediratu locatus fuerit, clarè conspicietur. Veteris aciei tabula est è Lipsij Militiâ sumpta: nouæ, ex præceptis militaribus Ludouici Melzi.

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and appears to be a list or a set of instructions.]

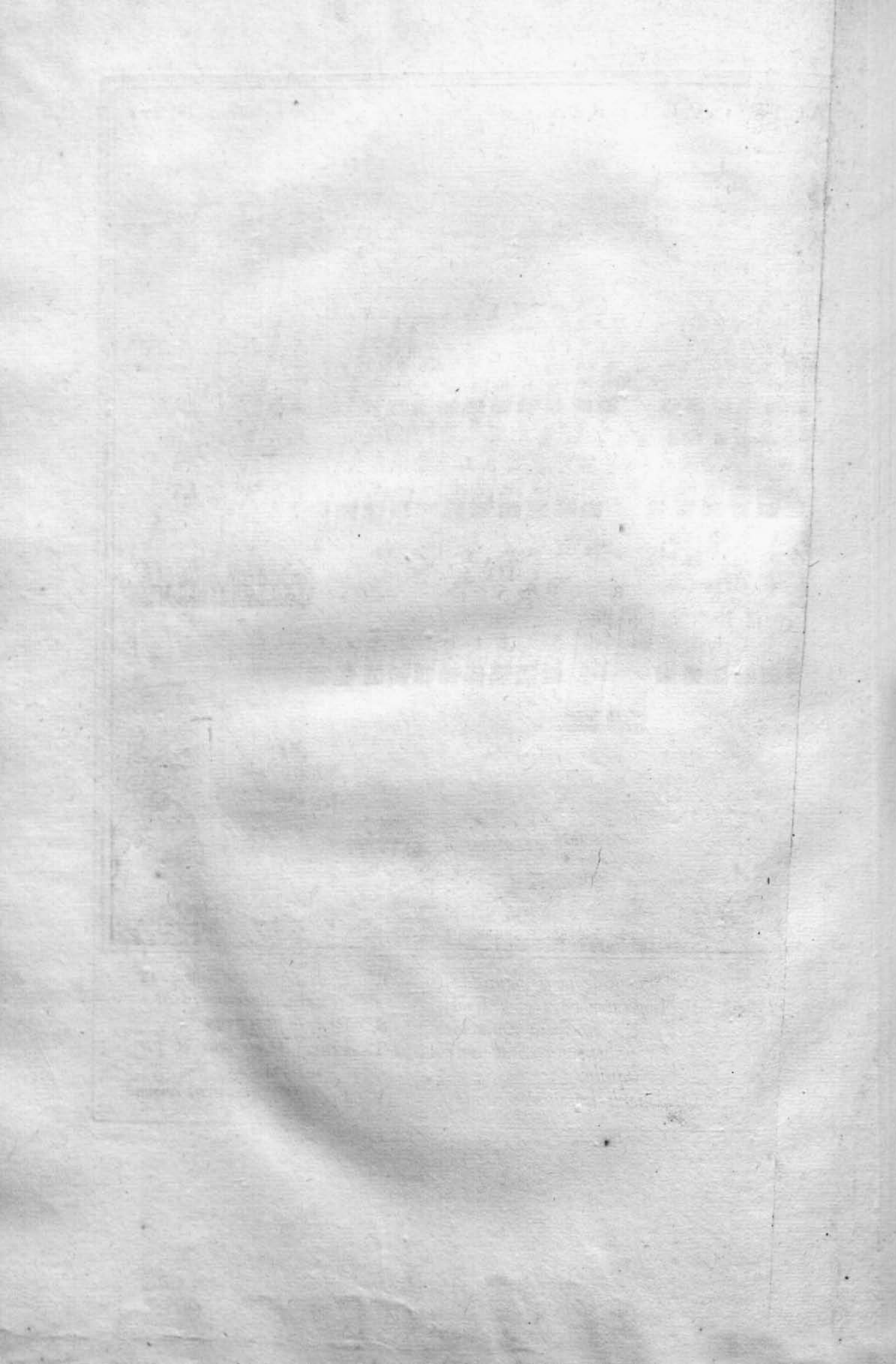
A. Equites sociorum, vtriusque cornu, viginti Turmae.
 B. Hastati sociorum Alae sinistrae.
 C. Hastati legionis secundae.
 D. Hastati legionis primae.
 E. Hastati sociorum Alae dextrae.

F. Equites Romani, Turmae viginti vtriusq; legionis.
 G. Equites Extraordinarij, vtriusq; cornu Turmae octo.
 H. Principes sociorum sinistri.
 I. Principes legionis secundae.

K. Principes legionis primae.
 L. Principes sociorum dextri.
 M. Triarij sociorum.
 N. Extraordinarij pedites, cohortes duae.

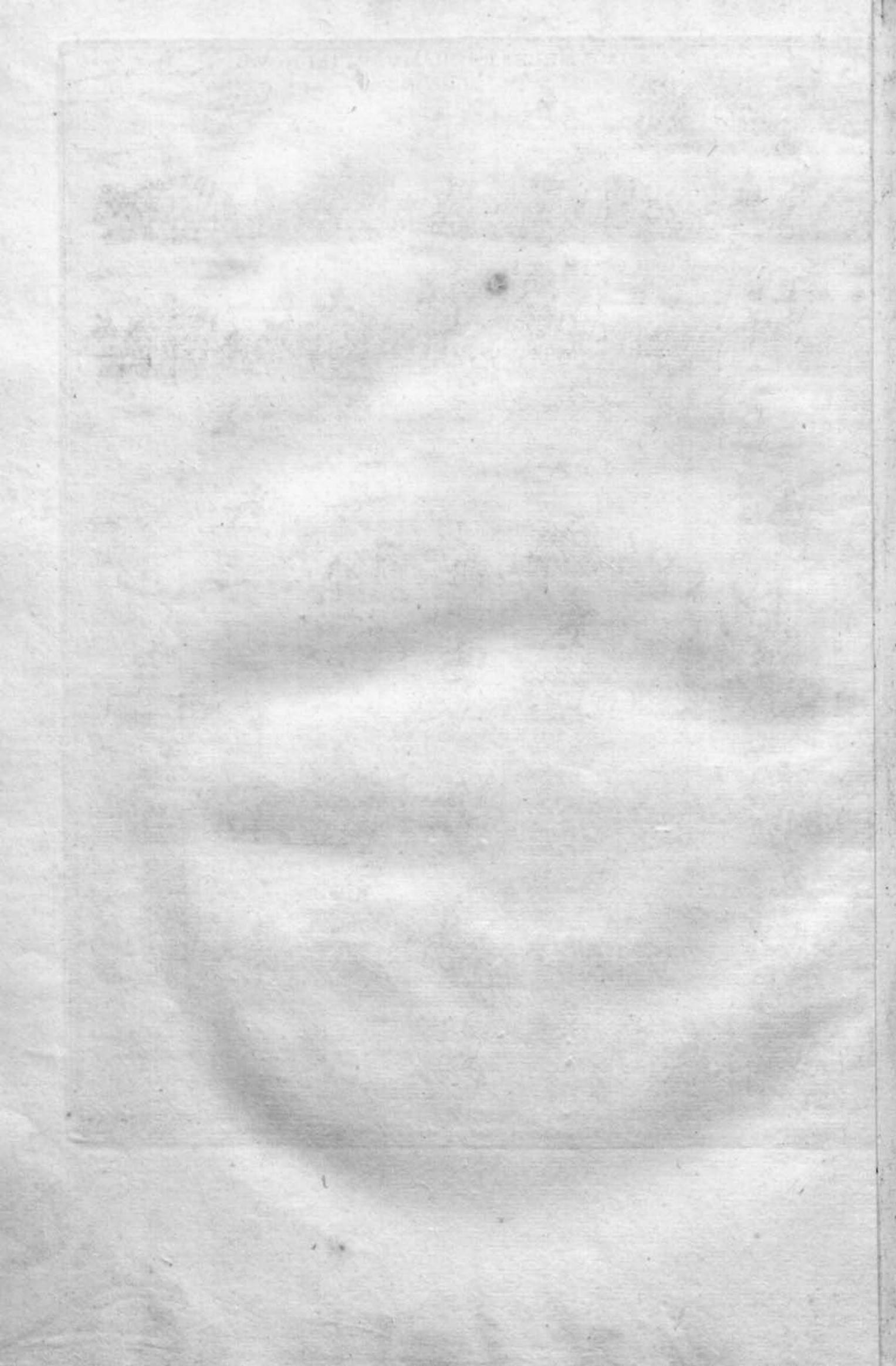
O. Triarij legionis secundae.
 P. Imperator, circa cum Tribb. Custodia equitum peditemque. Stat ante aquilas.
 Q. Triarij legionis primae.

R. Extraordinarij pedites, vt ante, alterius Alae.
 S. Triarij sociorum.
 T. Velites sparsi ante et per intervalla.
 V. Legatus qui praest cornu.

LIBER V.

D E

MILITIAE EQVESTRIS

DIGNITATE, MAGISTRATIBVS,

PROMOTIONE, PRÆROGATIVIS,

PRÆMIIS AC POENIS.

Argumentum Libri.

EQVITANDI dignitas ipsius natura & nominis argumento probata. Prærogativa & premia equitum singularia. Ignominia & pœna. Honor equis ipsis habitus. Hipparchi & Philarchi equitatum Græcia; Magister equitum Romanos equites regunt. Imperio in Orientem Occidentemq; diuiso, quæ ratio administrandi equitatus. Qui tum Magistratus. Optio Magistri equitum, & summus mandatorum Curator, Magistratus noui, ut nonnulli alij: Seniri, Tribuni, Præfecti ala & turma, Decurio, Subdecurio, Vexillifer, Tubicines, antiqua nomina.

CAPVT I.

Equestris militiæ præstantia. Equitum prærogatiuæ, premia & pœna.

PLATO cur non ausus equitare. Dictatori & Flamini Diali, equitatione cur interdictum. Equites variorum ordinum, Torquati, Aurati, & Domestici, ut Equester olim Lacedæmonum & Romanorum ordo, ad solam dignitatem instituti. Qui ex Equestri Romanorum ordine equites militares. Eorum præuilegia & Tituli. Equus publicus ex præuilegio reddi

Pp 2

potuit.

potuit. Stipendia equitum ampliora quàm peditum. Premium equitum excellentissimum. Equestres statuæ : earum origo. Quæ equestres ignominia, quæ supplicia. Equis ipsis quis habitus honor.

VANT ò à terrâ altiùs vectorem suum equus attollit, tantò mihi semper eques peditem visus est antecellere. Sensit certè Plato, quantum efferre posset vehentium animos, quanto (que spiritus facere, vel ipsa equitatio, quando metu hippotyphiæ, seu equestris cuiusdam superbiæ, ipse in equum conscendere perpetuò recusavit. Romanos quoque id æstimasse, manifestum est, cùm Dictatori equitatione interdixere (vt testatur Liviùs lib. xxiii.) reputantes, fastigium illud Dictaturæ, nisi equi ademptione temperaretur, in nimiam exiturum maiestatem. Quare (nisi lato ad populum) in expeditionem equo proficisci ei non licebat. An fortè Flaminii Diali hanc ob causam religio quoque fuit equo vehi? An, vt Festus Pompeius indicat, ne si longius digrederetur, Sacra negligenterentur? Certè vel equestris tituli dignitate propositâ, Borellus quondam Barcinonæ Comes, à Mauris pænè victus, tantum equitatum collegit, vt victores deinde equestribus copijs superarit. Paratos eos equites appellavit; vnde de torto nomine, Peraltarum familia hodieque celebratur, ait Marineus lib. i x. Rerum Hispanic. Quid, quòd ipsum equitis nomen adèd honorificum sit, vt eo vel insigniri gaudeant etiam qui equestri militiæ se non addicunt, vt obseruat accurate Tiraquellus de Nobilitate cap. viii? Et sanè antiqua est equestris nominis ambitio, quæ iam tum priscis Lacedæmonum & Romanorum temporibus se ostendit, cùm illi secundum, hi medium ac tertium quemdam ordinem equitum inter Senatum ac Plebem constituere; Lacedæmonum fortè more, qui, teste Strabone lib. x. ordinem habebant equitum, quibus non erant equi. Nimirum equites vocari Lacedæmones Romani que gestiebant, etiamsi non militarent equo: olim enim (vti superioribus Libris dictum) neque qui equo apud
Roma-

Romanos primùm militabant, fuère Equites appellati, sed Celeres, deinde Trossuli, tandem Flexumines, denique verò aliquando Equites. Neque tum etiam Equester ordo natus est (neque Equites illi tum erant aut vocabantur Equestris ordinis) sed tum, cùm pecunia iudices id nomen tribuère, quod antea militares equi dederant, vt Plinius scribit lib. xxxiii. cap. i. *Tum, inquit, annuli aurei medium tertiumq; ordinem Plebi & Patribus inseruerunt.* Et ex his sanè minima pars equo militauit. Plin. cap. seq. *Decuria quoque (Equestris ordinis) discretæ pluribus nominibus fuère, Tribunorum aris, Selectorum, & Iudicum. Præter hos etiamnum Nongenti vocantur, ex omnibus selecti; & Tiberij demum Principatus anno nono in unitatem venit Equester ordo, &c. Iudicum autem appellatione, cum ordinem separari, primò omnium instituère Gracchi, &c. Mox auctoritas nominis circa Publicanos substitit, &c. M. Cicero demum stabiliiuit equestre nomen in Consulatu suo, & ab eo tempore planè hoc tertium corpus in Republicâ factum est, cæpitq; adijci Senatui Populoq; Romano & Equester ordo.* Igitur hi Equites ex hoc ordine, non omnes fuère milites seu equites militares, vt eos Asconius & Horatius vocat; sed ij soli, qui equo publico faciebant stipendia: qui sanè pauci fuère, cum ijs collati qui non erant Equestris ordinis, sed tamen equo merebant. Tales fuisse credo, quos Nero primùm Augustanos Equites creauit, de quibus Tacitus Annal. xiv. *Tuncq; primùm conscripti sunt Equites Romani cognomento Augustanorum, etate ac robore conspicui, & pari ingenio procaces.* Deinde hoc exemplo, existimo, labante Imperio, institutū genus quoddam Equitum domesticorum, auctore Iunio Gordiano, qui *Spatharij* dicti apud Cedrenum; quosque Procopius à curâ rerum bellicarum scribit longè abfuisse, in palatio degentes, vt sit *Ordo qui tantum personæ operam præstet.* Ergo ceteri deinde ordines Equestres, splendidissimi quidem, an non ad similem ferè normam instituti? Equites namque vocantur, cærimonijsque certis iniantur; nec equo tamen merere, imò ne militiam sequi coguntur. Quid ergo? Quia tanta est Equestris nominis digni-

tas, hoc facere scilicet ad gloriam splendoremque meritò arbitrantur. Sic sacra illa Collegia (quibus Torquatorum equitum nomen torquis ipsius insigne indidit) Reges ipsos Imperatoresque in album Equitum suorum adscribunt: cuiusmodi quaternos nominat Franciscus Sansouinus libro de Equestri dignitate: *Velleris aurei*, apud Burgundos: *S. Michaëlis*, apud Gallos: *Annuntiationis*, apud Sabaudos: *S. Georgij*, seu *periscelidis*, apud Anglos: apud quos postremos Arturus Britannorum Rex Equites creauit nomine *Mensa rotunda*, qui, quòd Nobilitate virtuteque pares essent, paribus in orbem locis, nullo mensæ discrimine, accumbebant. Hanc mensam etiamnum superesse apud Vincestrios, ait Sansouinus. Præter hos, ne cetera quoque Nobilitas Equestribus titulis prohiberetur, *Stellariorum* in Galliâ Equitum fuit ordo inuentus; sed is ferè tam citò, quàm ipsa (quæ nomen ei dederat) Magorum stella, euanuit, post Ioannis Gallorum Regis mortem, qui eius fuerat auctor. *Templariorum* quoque nomen Clementis V. Pontificatu extinctum est. Reliqui Ordines hucusque permansere: *Teutonicorum*, in Germaniâ; *Gladiatorum*, in Liuoniâ; *Christi*, in Lusitaniâ; *S. Jacobi*, in Galæciâ; *Alcantaræ*, in Castellâ; *Calatrauæ*, in Toletanâ Prouinciâ; *S. Mariæ*, in Aragoniâ; *Montesiæ*, in Valentiâ; *Bandatorum*, Burgis; *S. Ioannis*, Melitæ; *Crucigerorum*, alibi. Denique *Calcarios* quosdam Equites vocatos ait Sansouinus, à calcariis aureis quibus insigniuntur, quibusque ius est gerendi gladij ac torquis; vnde Auratos Equites ab se primùm dictos, gloriatur Franciscus Philephus lib. xxiv. Epist. i. quos *Decuriones* appellandos meliore vocabulo, putauit Valla lib. vi. Eleg. cap. xxii.

Iam prærogatiuæ Equitum militarium consistunt omnino his in rebus: equo publico, Nobilitate, censu, auctoritate, loco, ornatu, immunitate, titulo, famulatio, stipendio; de quibus omnibus ordine dicendum.

De equo publico, Lilius lib. i. *Ad equos emendos dena millia aris ex publico data.* & Plinius lib. xxxiii. cap. i. *Equitum nomen*

nomen subsistebat in turmis equorum publicorum. Fuit tamen, cum subito in tumultu, quibus equester census erat, equiq; publici nondum essent assignati, equis se suis stipendia facturos promitterent, auctore Liviò lib. v.

Nobilitatis rationem in equestri delectu habitam iam tum ab ipsis Romanæ vr̄bis incunabulis, Halycarnassæus ostendit lib. ii. Romulus CCC. viros illustrissimarum familiarum corpore robustissimos elegit, Celeres (vt plerique scribunt) à ministerij celeritate, &c. qui ex equis pugnarent, ubi campus ad equestre certamen esset commodus. Retentum deinde morem à Seruio Rege, docet lib. i v. Equitum delectum habuit ex illis quorum maximus erat census, quiq; genere illustri erant. Hic riserit me fortasse non-nemo, qui persuasum mihi viderit, in populo illo Romano (quem Florus Pastoritium appellat) Illustres ac Nobiles iam tum fuisse initio Reipublicæ illius nascentis. Næ ego agrestium, & subulcorum, opilionumque insignis, æstimator sim, qui Illustres in cunis illis rusticis reputauerim! Sed splenem tene, quisquis cachinno es. Non erravi; etiam tum Illustres erant, cum Romam primùm Romulus condidit. Vnde, hercules, Illustres? ab aratro? Audi, docebit Dionysius Halycarnass. lib. i. *Quiuis confidenter (longum vale dicens ijs, qui Romam hominum barbarorum fugitiuorum & lare carentium refugium faciunt) iam affirmet hanc urbem Græcam esse. Et cogitet, Aboriginum gentem Oenotricam fuisse, hanc verò Arcadicam: & recordetur, Pelasgos, qui cum ijs habitauerunt, Thessaliâ relictâ (cum ab Argiuis essent oriundi) in Italiam venisse; & memor sit aduentus Euandri & Arcadum, qui in Palantio habitauerunt: prætereà Peloponesiorum qui cum Hercule venerunt, & in colle Saturnio habitauerunt: denique eorum qui ex agro Troiano migrarunt, & cum ijs mixti fuerunt; & Barbarorum commercia multò post fuisse reperiet. Paulò superitùs: Vt in migrationibus solet accidere, erat magnus plebeiorum numerus non pauci etiam ex Optimatibus Nobiles, & ex Troianis quotquot generosissimi habebantur: vnde etiam ad meam vsque ætatem aliquot familia circiter quinquaginta supererant.* Iterum initio lib. ii.

Nume-

Numerus eorum qui eiusdem colonia participes fuerunt, cum principio magnus fuisset, ad exiguum redactus est, ad tria peditum millia & CCC. equites. Post multa: Romulus coloniam ex parua magnam effecit: qui enim cum eo Romam condiderunt, non erant plures quam bis mille pedites, & pauciores quam trecenti equites; qui verò relictæ ab eo fuerunt cum ex hominum conspectu sublatus est, erant quadraginta sex millia peditum, equites non multò pauciores quam mille. An certa & multa iam satis, vt à risu me vindicem? Absoluo verbis eiusdem Scriptoris eodem illo libro: *Qui priuatâ inuidiâ impulsæ hac de re loquuntur, generis obscuritatem illi urbi falsò obijciunt.* Pastoritium ergo populum Florus non inuidiâ, sed vero encomio appellauit; cum olim agros colere, pecus curare, esset Nobilium, vt egregiè Tiraquellus cap. xxxii. de Nobil. Nam Agricolas, Seranos, Lentulos, Fabios, Pisones, Cicerones (nobilissima quondam nomina) vnde dictos tu, nisi ab agris, à ferendo, à fabis, à pisis & cicere credis? Vnde Equitios, Tauros, Bubulcos, Vitellios, Porcios, Scrofas, nisi ab equis, tauris, bubus, vitulis, porcis, scrofis? Tum id honori vertebat, non probro,

Cum trepida ante boues Dictatorem induit uxor:

Cum colerent proprios prisca studiosius agros,

Et faceret patrio iure Senator opes.

Cum caperet fasces à curuo Consul aratro,

Nec crimen duras esset habere manus.

Ad Censum, Plinius lib. xxxiii. cap. i. *Quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecunia iudices tribuunt.* Quanta pecuniæ? inquires. Dionys. Halycarnass. lib. i v. *Seruius vnâ ex omni numero partem detraxit, cuius census erat maximus, neque minor centum minis, &c.* Post pauca: *Equitum delectum habuit ex illis quorum maximus erat census.* Hic opes, sed nondum caput summæ exprimitur. Ergo Suetonius cap. xxxiii. Iulij Cæsaris *millia quadringenta dixit. Promissum, inquit, ius annulorum cum millibus CCC. fama distulit.* quod idem ac si dixisset, *sestertia quadringenta.* Sic Plinius lib. xxxiii. cap. ii. *Constitutum, ne cui ius annuli equestris esset, nisi cui ingenuo ipsi,*
patri,

patri, auoque paterno sestertia cccc. census fuisset. Ita Horatius aperte lib. i. Epist. i.

*Si quadringentis, sex, septem millia defunt,
(Est animus tibi, sunt mores, & lingua fidesque)
Plebs eris. —————*

Ita Iuuenalis Sat. i i i.

*Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dis,
Aut maior, fato donaret homuncio, quantus
E nihilo fieres! —————*

Auctor porrò tanti censûs, teste Plinio lib. xxxiii. cap. i i. videtur C. Sulpitius Galba, qui dum iuuenilem famam apud Principem aucupatur, pœnis popinarum (questus nempe in Senatu, vulgò eius culpa (popinarum) institores annulis defendi) constitutum est, ne cui ius id esset, nisi cui cccc. sestertia census fuisset, anno V. DCCCLXXV. Conss. C. Asinio Pollione, & C. Antonio Vetere. Exemplum respiciendi censûs in equestri dilectu, fortè Romani sumpserint à Chalcidensibus, (vti nempe nobilitatis respectum exemplo Lacedæmonum habuère, teste Halicarnassæo.) De Chalcidensibus namque Herodotus refert lib. v. qui apud eos erant locupletes, Equites fuisse appellatos. Censum auctoritas consequebatur, & locus. Auctoritas equiti creuit quatuor ferè rebus: communicatione Senatoriæ dignitatis, arrogatione iudiciorum, administratione Præfecturæ Prætorij, gubernatione denique Prouinciarum exterarum. Brutus primus equestri supplemento Senatum instaurauit. Ita Liuius lib. xii. Caius verò Gracchus & Liuius Drusus, Senatum equitumque Ordinem (æqualium instar) permiscere decreuerunt, teste Floro Epitomes Liuianæ lib. lx. & lxx. Aditum denique in Senatum dicendæque sententiæ facultatem equiti dedit C. Gracchus lege sacratâ & plebiscito, vt Plutarchus in Graccho. Quid amplius? Senatus ferè Principes facti sunt equites, postquam ius suffragandi in Senatu priùs eis datum est, quàm vel à Censoribus in Senatum legerentur; vnde Pedarios Senatores dictos esse, Gellius contendit lib. i i i. cap. xv i i i. Iudicia quoque Equestri ordini attri-

buta Plinius affirmat lib. xxxiii. cap. ii. *Judiciumq̄, decuria
mox pluribus nominibus discreta: quorum, qui nongentim erant,
cistas suffragiorum in comitijs asseruabant.* Prætorij præfectu-
ram Equitum propriam fuisse, Suetonius significat Titi c. vi.
Præfecturam, inquit, *Prætorij (Titus) suscepit, numquam ad id
tempus nisi Equite Romano administratam.* Prouincijs denique
quibusdam solos Equites præfici solere, Taciti & Suetonij
testimonijs patet. Ille lib. i. Hist. *Ægyptum copiasq̄, quibus
coërceretur, iam inde à D. Augusto Equites Romani obtinent loco
Regum.* An non etiam Cappadociam? Suetonius insinuat
Vespas. cap. viii. *Cappadocia consulare Rectorem præposuit
pro Equite Romano.* Eques ergo eam solitus administrare. De
loco, Epitome Liuij lib. xcix. *Luc. Roscius Tribunus plebis le-
gem tulit, ut Equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus
proximi assignarentur.* Id quod Plinius lib. xxxiii. cap. ii. ait
constitutum lege Iuliæ theatri, in xlv. ordinibus sedendi. veriùs
dixisset *restitutum*; nam Augustus lege suâ Iuliâ Rosciam
confirmauit. Othonis ergo vocat Iuuenalis Sat. xiv.

————— *Effice summam*

Bis septem, ordinibus quam lex dignatur Othonis.

Sic & Pöponius Letus Othoniã. Sic Lipsius & Iacobus Scheg-
kij Velleij verba lib. ii. c. xxxii. emendant, *Otho Equitibus in
theatro loca sua restituit. pro restituit, legüt instituit;* nam primus
fuit Otho Roscius. Hinc Rosciam appellat Horat. lib. i. ep. i.

Roscia, dic sodes, melior lex? —

Iuuenalis porrò de eadem lege Satyrâ v.

————— *Exeat, inquit.*

Si pudor est, & de puluino surgat equestri,

Cuius res legi non sufficit. —

Et Horat. Epod. Odâ iv.

Sedilibusq̄, magnus in primis eques

Othone contempto sedes.

Martialis lib. v. Epigram. xxvi.

Quadringenta tibi non sunt, Chærestrale, surge,

Lectus ecce venit; sta, fuge, curre, late.

Supe-

Superiùs Epigr. xiv. de Manneio subselliorum occupatore:

Sedere primo solitus in gradu semper

Tunc, cum liceret occupare, Manneius: &

Nunc malè receptus altero genu, iactat

Equiti sedere se, Lectioq, se stare.

Iterùm Epigrammate xxxix.

Calliodorus habet censum (quis nescit?) equestrem,

Sexte: sed & fratrem Calliodorus habet.

vnus autem census equester non potest duos fratres facere duos Equites. Addit acutè:

Quadringenta secat, qui dicit σὺνα μέριζε.

Uno credis equo posse sedere duos?

quia nempe, sicut difficile est duos equites vno sedere equo, sic impossibile, vnum censum sufficere duobus Equitibus.

Pergit:

Vnus cum sitis, duo, Calliodore, sedetis:

Surge, solacisimum, Calliodore, facis:

Aut imitare genus Ledæ, cum fratre sedere

Non potes, alternis, Calliodore, sede.

Denique Epigrammate xlii.

Sedere in Equitum liceat an tibi scammis?

Videbo Didyme.

Ornatus equester constabat annulo, bullâ, & veste. *Annuli*, ait Plinius lib. xxiii. cap. i. *distinxere alterum Ordinem à plebe.* & mox: *Annuli planè medium tertiumq, ordinem Plebi & Patribus inseruere.* quos ibidem scribit ferreos fuisse initio, mox aureos factos. ad quem morem Iuuenalis Satyrâ vii.

Ille & militis multis largitus honorem,

Semestri vatum digitos circumligat auro.

Hos tristibus diebus poni solitos, ferreosque sumi, Suetonius indicat Augusti cap. c. ob eius mortem; & Liuius lib. ix. ob nuntium pacis Caudinæ. Trimodia eorum ab Hannibale Carthaginem missa, occisis tot Romanis Equitibus, testatur Plinius lib. xxiii. cap. i. sed Liuius lib. xxiii. haud plus fuisse modio, verius arbitratur.

Bulla aurea mos duravit à Prisco Tarquinio, inquit Plinius lib. xxxiii. cap. i. unde eorum qui equo meruissent filij insigne id habuere, ceteri lorum. quod & Macrobius scribit lib. i. cap. vi. Equitum ergo filij bullâ aureâ ornabantur, non equites; nam solemni festo Laribus bulla suspendebatur, pueritiâ iam transfactâ, testibus Horatio & Persio. Horatius lib. i. Satyrâ v.

— *Donasset iamne catenam*

Ex voto Laribus? —

Persius Satyrâ v.

Bullâq; succinctis Laribus donata pependit.

Vestis Equitum, latus clauus, ex priuilegio Caij Cæsaris anno Urbis DCCXLII. apud Dionem lib. LIV. & lib. LIX. vbi hæc verba: *Cum ordo Equestris ad paucos redigeretur, primores, qui genere & opibus excelleret, in eum adlegit, & quibusdam eorum etiam Senatoriâ veste uti dedit.* Atque hi Equites dicti Illustres, Insignes & splendidi, notante Lipsio in Comment. Taciti. At Alexander Seuerus, inquit Lampridius, *constituit, ut equites Romani à Senatoribus clauis qualitate discernentur. Trabeam Equiti non modò concessam, sed propriam reperio apud Tacitum, Valerium, Halycarnassæum & Statium. Erat alioqui trabea Deorum, Regum, & Augurum, auctore Seruio; imò Consulum in bellum euntium, vt benè Manutius, persuasus auctoritate Liuij & Aufonij. De Equitibus Tacitus lib. i. i. initio, de funere Germanici: *Atrata plebes, trabeati Equites pro opibus loci, vestem, odores, aliâque funerum solemnia cremabant.* Non quòd funebris ille vestitus esset, sed quia *Equestrum ordinem distinguebat,* ait Lipsius eo loco. Sic Valerius lib. ii. c. ii. *Trabeatos equites Idibus Iulij Q. Fabius transuehi instituit.* Halycarnass. lib. vi. de eadem loquens equitum transuectione: *Omnes quasi è pugna venientes, purpureas palmatas togas induiti, quas Trabeas dicunt.* Statius lib. v. Silu. ad Crispinum:*

— *Non sanguine cretus*

*Turmalis, trabeâque Remi, nec paupere clauo
Augustam sedem & Latij penetrabile Senatûs
Aduena pulsasti.*

Immu-

Immunitas equiti sextuplex fuit; ab opere castrensi, ab accusatorum admonitione, ab apparitione, à iuramento, denique ab equorum custodiâ in castris, & retentione. De castrensi opere, doceor exemplo; quo eodem, non fuisse immunem aduersus necessitates, conuincor. Valerius scribit lib. II. c. IX. *Equestris quoque ordinis bona magnaq; pars, quadringenti iuuenes, censoriam notam patiente animo sustinuerunt, quos Manius Valerius & P. Sempronius, quia in Sicilia ad munitionum opus explicandum ire iussi, facere id neglexerant, equis publicis spoliatos, in numerum arariorum retulerunt.* Clariùs immunitatem expressit Frontinus lib. IV. cap. I. *Aurelius Cotta Consul, cum ad opus equites cogente necessitate iussisset accedere, eorumq; pars detractasset imperium, questus apud Censores, effecit ut notarentur; à Patribus deinde obtinuit, ne eis præterita æra procederent.* Cautio aduersus accusatores, equiti ab Augusto data festo Transuectionis. Suetonius Augusto cap. XXXVIII. *Sed neque detrahi quemquam in transuehendo ab accusatore passus est, quod fieri solebat.* Ab apparitione immunitas, ibidem: *Senio, vel aliquâ corporis labe insignibus permisit, præmisso in ordine equo, ad respondendum (quoties citarentur) pedibus venire.* Iuramenti gratia facta à Tiberio. Suetonius Tiberio cap. XXXV. *Equiti Romano insurandi gratiam fecit, (hoc est, absoluit à iureiurando) ut uxorem in stupro generi comperitam dimitteret, quam se numquam repudiaturum, antea iurauerat.* Quamquam hæc gratia equiti illi singularis, nec ad alios tracta. Equorum in castris curâ vacuos equites reddidere Triarij. Id Polybius docet lib. VI. *Triarij turmis equitum excubias quotidie præbent; ut quisque manipulus à tergo turma assidet. Hi curant equos maximè, &c.* Denique equi publici reddendi potestatem fecit Augustus, Suetonio teste cap. XXXVIII. *Equi retinendi gratiam fecit eis, qui maiores annorum quinque & triginta retinere eum nollent.* Sic enim legenda ea verba esse, obtinuit validissimis argumentis Casaubonus; quæ significant aliud quàm vulgus capit. Nam *gratiam facere reddendi* (ut antea legebatur pro

retinendi) non est idem quod copiam facere reddendi, sed contrarium: id quod illâ Gellij locutione est manifestum lib. x. c. xv. *Massurius Sabinus scripsit & alia quadam remissa, gratiamq; aliquot caerimoniarum factam.* Tituli supersunt, qui equiti singulares. *Illustres* id genus equites dictos suspicatur Lipsius Commentarijs in lib. xi. Taciti, qui *spem dignitatis Senatoria habebant*: nam *Tacitus Illustres hocce cum Senatoribus pari*, inquit, *gradu coniungit* lib. ii. Annal. & xv. *Insignes* quoque Tacitus appellat semel & iterum lib. xi. Annal. *Splendidos* verò Plinius lib. vi. epist. xxv. & lib. v. epist. i. *Illustres & splendidos* simul Hirtius nominat alibi de Bello civili: *Cecidère eo pralio splendidi ac illustres nonnulli equites Romani.* Lib. xii. Cod. L. vnicâ, De equestri dignitate, isthæc præscribuntur: *Equites Romanos secundum gradum post clarissimatus dignitatem obtinere iubemus.* Famulitium, ad commoditatem equiti datum, ut Tituli aliaque ad honorem. Equidem scio militari lege sancitum, ut lixæ permixti equitibus non vagarentur, Epitome Liuianâ l. vii. ne scilicet equitum disciplinam corrumpere, ut scribit Festus. Decretumque eadem Epitome, ut gregarius in acie & castris degeret sine iumento & seruo. Equiti tamen calonis vnius habendi facta copia est, teste Frontino lib. i. cap. i. *Philippus*, inquit, *cum primum exercitum constitueret, vehiculorum usum omnibus interdixit. Equitibus non amplius quam singulos calones habere permisit, peditibus autem denis singulos.* Stipendio denique lautiore equitem donatum præ peditibus, ostendi Libro i. tantum hîc denuò repeto testimonium Liuij lib. v. *Triplex quoque equiti stipendium à Cn. Cornelio Tribuno militum fuisse decretum.* Imò quintuplex apud Macedones, auctore Curtio, qui supra laudatus.

Hæc ergo communia equitum ornamenta. Iam singulorum benefacta præmijs singularibus fuere cumulata, crimina pœnis punita. Inter equestria præmia reperio cornicula, armillas, torques, pecunias, catellas, fibulas, phaleras, hastas, coronas, equos, promotiones, statuas denique equestres.

De corniculis & armillis, Liuius lib. x. *Papyrius Consul Equites omnes ob insignem multis locis operam corniculis armillisq; argenteis donat.* Corniculum quid sit, nemo, quod sciam, explicat. Armillas Festus existimat dictas esse, quòd *Antiqui humeros cum brachijs armos vocarent.*

De torquibus & pecuniâ, Hirtius Bello Hisp. *Casar ob virtutem turmæ Cassianæ donauit millia XIII. & Præfecto torques aureos duos.* De torquibus Suet. in Aug. C. *Asprenatem lapsu equi debilitatum aureo torque donauit.* Obseruo autem, duplum aut triplum æris ex prædâ semper equiti datum præ pedite; vt plerisque locis narrat Liuius, nominatim libro xxxiii. in triumphis C. Cornelij & Quintij Minutij; iterumq; in triumpho Marcelli, & lib. xxxi v. in triumpho Porcij Catonis. Pretium quoque equorum bello amissorum ex ærario publico restitutum, scribit Plutarchus in Catone Maiore. Cui equi militares quinque inter præliandum interempti, pretio fuere repræsentati. Catellas, fibulas, phaleras, Liuius lib. xxxix. inter equestria dona numerat, aitq; *Caium Calpurnium donasse equites suos phaleris. Quinetiam alterum Pratorẽ suos catellis ac fibulis.* De phaleris huc spectât, quæ Lib. ii. à nobis sunt allata. De hastâ Polyb. l. vi. *Dabantur phalera Equiti qui hostem deiecerat, & spoliauerat, cui olim hasta tantum.* Hinc nomen *hasta donatica*, apud Veteres. De coronis, Zonaras Tom. ii. *Si equo vicisset, coronæ equestre aliquid insculpebatur.* Halicarnass. lib. vi. *Equites Romani, qui equum publicum habent, per centurias & turmas diuisi, ordine equis insidentes vehuntur, omnes quasi è pugna venientes, ramis oleæ coronati, & purpureas palmatas togas induti, quas trabeas vocant, & gerentes premia & dona militaria, quæcumque à Ducibus in bello acceperint.* Plinius morem confirmat lib. xv. cap. i v. *Oleæ honorem magnum Romana maiestas tribuit, Equitum turmas Idibus Iulij ex eâ coronando.*

Equos donari solitos, indicat Maro v. *Æneidos*: vbi etiam pedestris cursûs præmium (haud dubiè ad equestrem respectans) equum proponit:

Primus equum phaleris insignem victor habeto.

Rur-

Rursum lib. i x. Æneidos, vbi Niso, si vicerit, Ascanius promittit equum Teucris:

*Vidisti quo Turnus equo, quibus ibat in armis
Aureus? illum ipsum, clypeum, cristasq, rubentes
Excipiam sorti, iam nunc tua premia, Nise.*

Briseis quoque Achilli scribens, apud Nasonem equos duodecim ei datos ab Agamemnone numerat:

Bissemi assueti vincere semper equi.

Fabius denique Maximus apud Plutarchum *Marso cuiusdam* inter præmia equum pollicetur. Promotio præterea equiti facta ad altiorem Magistratum ob fortiter facta. Hinc *Equites promoti* suprâ ex Imperij Notitiâ laudati. De Alæ autem Præfecturâ in tribunatum militarem auctâ, dicitur Libri huius capite extremo. Pancirollus Commentar. in Notitiam vtr. Imperij cap. v. *Olim ex equestri tantum Ordine eligebantur Præfecti pratorio. Senatores enim esse non poterant forte ne nimia eos extolleret potentia. Quare Paternum præfecturâ motum à Commodò, Capitolinus scribit. Condoluit & M. Antoninus, quòd Pertinacem præfectum facere non posset, quia Senator erat. Sed hoc usque ad Alexandrum permansit, &c. Tantam verò Præfecti pratorio auctoritatem obtinuerunt, ut non modo res belli administrarent, sed cuncta Imperij negotia. Summus superest equitum honor ac propè immortalis, statua equestres. Harum originem adfert Plinius lib. xxxi v. cap. v. Equestres, inquit, statua Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Capite sequenti: Pedestres sine dubio Roma fuere in auctoritate longo tempore. Equestrium autem origo perquam vetus est, cum feminis etiam honore communicato. Clælia enim statua est equestris, &c. Hanc primam & Horatij Coclitis credo esse dedicatam, &c. E diuerso Annius Fœcialis, equestrem Valeria fuisse, Publicolæ Consulis filia, eamque solam refugisse; Tiberimq, transiisse, ceteris obsidibus Tarquinij insidijs interemptis. Quod de Græcorum Latinorumque more hîc Plinius narrat, idem Macedonibus tribuit Velleius lib. i. Hic est, inquit, Metellus Macedonicus, qui hanc turmam statuarum equestrium, qua frontem adsum spectant, &c.*

ex Macedoniâ detulit, cuius turma hanc causam referunt: Magnum Alexandrum impetrasse à Lysippo, singulari talium opere auctore, ut eorum equitum, qui ex ipsius turmâ apud Granicum flumen ceciderant, expressâ similitudine figurarum faceret statuas. Historiam sic Iustinus expressit lib. XI. Prima congressio in campis Adrastris fuit, &c. De exercitu Alexandri nongenti pedites, centum viginti equites cecidere; quos Rex impensè, ad ceterorum solatia humatos, statuis equestribus donavit, cognatisque eorum immunitates dedit.

Atque hic honor tantus tam eximius semper iudicatus fuit, ut nihil amplius magnificentiusque ad æternitatem famæ humana ambitio sit commenta. Hunc Consules atque Imperatores ipsi maximum inter mortalia decora reputauerunt. Documento sunt tot Equestres Consulium Imperatorumque statuæ, quarum vnam Domitiani Cæsaris qui spectare volet, ad primam Statij Siluam ambulet, vbi nobiles illos versus leget:

*Quæ superimposito moles geminata Colosso
Stat Latium complexa forum, calone per actum
Fluxit opus? Siculis an conformata caminis
Effigies lassum Steropem Brontemq, reliquit?
An te Palladia talem Germanice nobis
Effinxere manus, qualem modo frena tenentem
Rhenus & attoniti vidit domus ardua Daci?
Nunc age fama prior notum per secula nomen
Dardanij miretur equi.
Hunc neque discissis cepissent mœnia muris,
Nec grege permixto pueri innuptæq, puella,
Ipse nec Aeneas, neque magnus duceret Hector.
Adde quod ille nocens, seuosque amplexus Achiuos;
Hunc mitis commendat Eques.*

Spirant etiamnum viuo propè ære equestres duæ statuæ duorum maximorum Hispaniæ Galliæque Regum, Philippi III. & Henrici Magni, quarum alteram Statiano prorsus versu celebrauit Gaspar Geuartius, Senatui Antuerpiensi

ab Actis, cùm adolefcens Parisijs Statium Notis accuratiffimis illustraret. Operæ pretium erit, addidiffe, quo modo præmia erogarentur. Polybius fpectaculo huic quafi scenam ftruxit lib. vi. *Conuocans Imperator in concionem omnes copias, & circumponens fibi eos qui auctores egregij facinoris, primum quidem laudes eorum edifferit, & fuper hoc facto, & fi quid aliud in omni vitâ gesserint laude & memoriâ dignum. Post hæc ei quidem, qui hostem percufferit, hastam donat, &c.* Verba verò quibus præmia distribuebantur, velut formulæ cuidam alligata, à Briffonio adferuntur lib. i v. In quibus, exempli caufâ, funt illa Ciceronis Actione v. in Verrem: *Quæ porro præfatio tuæ donationis fuit? Illa fcilicet vetus atque Imperatoria. Quando tu quidem in prælio, in bello, in re militari, &c. Imperator te argenteis armillis donat, &c.* Equitum gloriam hucusque prædicauit. Sed equi mihi iure iniuriarum dicam fcribant, fi honoris expertes præteriero, quòd laboris participes, certamina omnia habuère. *Solus certè equus,* ait Plutarchus ii. Symposiacorum, *animalium omnium, in partem certaminum & coronarum venit, quia folus naturâ & exercitatione factus est, ut homini in bello adfit.* Equis igitur victoribus, præmiorum quoque honos communicatus. Florus in primis lib. i. cap. x. narrat, in triumphi pompâ equis præcedendi gloriam fuiſſe datam. *Belluæ [Elephanti] non fine captiuitatis fenſu, fubmiſſis ceruicibus, victores equos fequebantur.* Coronatos inceſſiſſe poſt victoriam, indicant Homerus & Theocritus, qui ἀδλοφόρος & σεφανηφόρος vocât. Ampliùs etiam Nero, Circenſium æſtimator maximus, ſtolas & ſtipendia victoribus iam emeritis decreuit, auctore Dione lib. l x i. ſicut debilibus annona decreta ex horreis publicis, L. i. Cod. Quorum fortè æmulatione, Carolus Calabriæ Dux equitem (qui præſtantem olim equum, iam ætatis vitio fractum per agros vagum dimiſerat) iuſſit equum ſuum ſtabulo pabuloque lautiore habere. Superauit hos honores equi Auguſtæi decus, cuius effigies locata ante Veneris ædem, auctore Plinio lib. v i i i. cap. x l i. Verus Imperator quoque *Volucris ſuo ſimulacrum aureum fecerat, quod ſecum*

secum portabat; in cuius equi gratiam cœperunt equis aurei & braua postulari, ait Capitolinus. Denique bellatoribus equis suis Augustus & Adrianus epitaphia sepulchraque posuere. Alexander Bucephalo vrbe structâ parentauit. Agrigenti verò, scribit Plinius lib. VIII. cap. XLI. complurium equorum tumuli pyramides habent.

Post præmia desultorio propè saltu ad pœnas eques mihi iam vocandus est, non vt luat, sed audiat. *In sinu namque ac tutelâ militaris disciplina, serenus tranquilluscq; beatæ pacis status acquiescit, ait Valer. lib. II. cap. VII. Ergo pœnâ eques ad disciplinam, vt calcari ad cursum equus, incitatur; sed aspera hæc citò & cursim transiliam. Pœnam Suetonius ignominia opposuit Augusti cap. XXXIX. Vnumquemque equitum, Augustus rationem vitæ reddere cœgit, atque ex improbatis alios pœnâ, alios ignominia notauit. Ego pœnam diuidere malim in Ignominiam & Supplicium: nam ignominia quoque pœna est. Igitur ignominia sunt, traditio pugillarium, notatio, erasio ex albo, hastæ fractio, mutatio militiæ, relegari, ære dirui, equo publico spoliari, ararium fieri, discinctum nudisq; pedibus ad castrorum principia stare, non posse intra castra tendere, aut è pellibus tentorium habere. Supplicia, virgis & securi percuti. Hæc reperio inter equestres pœnas, ista verò de singulis.*

De traditione pugillarium, Suetonius Augusti cap. XXXIX. in recognitione equitum: *Lenissimum genus admonitionis fuit, traditio coram pugillarium: quibus nempe lectis, eques secum tacitus erubesceret, vitij errorisq; compertus.*

De notatione, ibidem: *Notauit aliquos (equites) quòd pecunias leuioribus vsuris mutuati, grauiori fœnore collocassent. Plerumque enim publicani & trapezitæ olim equites fuere.*

De erasione, Suetonius Domitian. cap. VIII. *Equitem Romanum ob reductam in matrimonium uxorem (cui demissa adulterij crimen intenderat) erasit iudicum albo. Nam & iudicia Equitum ordini concessa, inter prærogatiuas dictum est.*

De hastæ fractione, Marcellinus lib. XXV. *Cum Tertiacos equites, quòd legiones deseruissent in praelio aduersus Persas, Iulianus*

nus accusatos punire statuisset, &c. ademptis signis, hastisq̄, con-
fractis, omnes eos qui fugisse arguebantur, inter impedimenta &
sarcinas & captiuos iter agere imposuit.

De militiae mutatione, Valer. Max. lib. II. c. VII. Decreuerunt,
vt ex ijs qui equo meruerant, peditum numero militarent. Ibidem
de Calpurnio Pisone: Turmas equitum, ademptis equis, in fundi-
torum alas transcripsit. & Ammianus lib. XXI. Equites quarta
sagittariorum cohortis omnes contrusit ad infimū militiae gradum.

De relegatione, idem Ammianus lib. XXV. Iulianus Ter-
tiacorum equestrem numerum, ademptis signis, hastisque diffrac-
tis, inter impedimenta & sarcinas & captiuos agere iter impo-
suit. & Liuius lib. XXV. vbi equites scribit in Siciliam relega-
tos, ad reliquias Cannensis exercitūs.

De ære dirutis, equo spoliatis, & ærarijs, Liuius lib. XXVII.
Illis omnibus adempti equi, qui Cannensium Legionum equites in
Siciliā erant. Addiderunt acerbitati etiam tempus, ne præterita sti-
pendia procederent ijs qui equo publico meruerant sed dena stipen-
dia, equis priuatis, facerent. Magnum etiam numerum eorum
conquisierant, qui equo merere deberent, & omnes ærarios fecerunt.
Hic tres simul ignominia, equus, stipendia, & tribus adem-
pta. Quibus stipendia auertebantur, dicebantur ære diruti,
stipendia namque æra; quæ diruebantur, cū in fiscum, non
in equitum crumenas, iniiciebantur. Varro in Fragmentis:
Stipendium appellatur, quod as militi semestre aut annuum daba-
tur; cui datum non sit, ære dirutus est. Sidonius Paneg. ad Socer.

Ibant pellita per classica Romula turme

Ad nomen currente Getā; timet ære vocari

Dirutus.

Idem vocabatur *as resignatum*, auctore Festo, cuius verba: *Re-*
signatum as dicitur militi, cū ob delictum aliquod iussu Tribuni
militum, ne stipendium ei detur, in tabulas refertur. Resignare enim
Antiqui pro rescribere interdum dicebant. Ærarij fieri, seu in æra-
rios referri dicebantur, teste Asconio, qui ex albo ciuium erant,
æra pro capite suo pendebant, tamquam capite censi, refere-
banturque in tabulam Cæritum. Sic alibi Liuius lib. XXV.

Flis

Illis equi adempti, qui publicum equum habebant, tribuque moti, ararij omnes facti. Loquitur de Cannensi equitatu, qui Rempublicam deseruerat. Sic Valerius lib. 11. cap. 18. de iisdem: M. Attil. Regulus & P. Furius Philus, Equites Romanos, qui post infeliciter commissam pugnam Cannensem, abituros se Italia iurauerant, direptis equis publicis, inter ararios referendos curauerunt. Iterum ibidem de C. D. Equitibus, quos Man. Valerius & P. Sempronius (quia in Sicilia ad munitionum opus explicandum ire iussi, facere id neglexerant) equis publicis spoliatos, in numerum arariorum retulerunt.

De discinctu alijsque ludibrijs, Frontinus lib. 1. cap. 1. Domitius Corbulo in Armenia, Emilio Ruso Praefecto equitum (quia hostibus cesserat, & parum instructam armis alam habebat) vestimenta per lictorem scidit; eidemque, foedato habitu (ut erat) perstare in principijs, donec mitterentur, imperauit. Valerius lib. 11. cap. 7. Calpurnius Piso Consul C. Titum, Equitum Praefectum (quod arma cum suis tradidisset) his ignominiae generibus affecit: Iussit eum togam lacinijs abscisis amictum, discinctamque tunicam indutum, nudis pedibus a mane in noctem usque, ad principia in omne tempus militia adesse. Interdixit ei etiam conuictu hominum, usque balnearum. Ibidem: Senatores cum magnum captiuorum ciuium suorum numerum a Pyrrho Rege ultro missum recepissent, decreuerunt, ut ex ijs qui equo meruerant, &c. nemo intra castra tenderet, nemo locum extra assignatum, vallo aut fossam cingeret, nemo tentorium ex pellibus haberet. Obseruo ignominiam redimi potuisse, & vitium virtute deleri. Frontinus lib. 1. cap. 1. Domitius Corbulo duas alas extra vallum iussit tendere, donec assiduo labore & prosperis excursionibus redimerent ignominiam. Ibidem: Appius Claudius, donec bina spolia referrent. Supplicio maiore consultum in facinora grauiora, virgis nempe, & securi. Quid? an virgis Equites & ingenui caesi? Etiam Magistri equitum, & Imperatorum filij, si mererentur. En equestri militiae seuerissima duo exempla, ob imperia violata. Papius Dictator spoliari Magistrum equitum (Q. Fab. Max. Rutilianum) ac virgas & secures expediri iussit: inquit Liuius li-

bro VIII. luissetque, nisi populi precibus eum Papius donasset. Eodem libro: *Manlius, Consulis filius, occiso Metio provocatore, nescius futuri fatique, Vt omnes, inquit pater, me sanguine tuo verè ortum ferrent, provocatus equestria hæc spolia capta ex hoste caso porto. At pater Manlium palo alligatum securi subijci iubet.* Quid hîc exclamem in tantâ militiæ asperitate? nisi illud Valerij lib. II. cap. VII. *O spectaculum admirabile! Et Rullianus & Magister equitum & victor, scissâ veste, spoliatoq; corpore, licitorum verberibus lacerandus; victoriarum (quos modo adeptus erat) speciosissimos titulos, cruore renouato resperget?* Sed aspero & absciso castigationis genere militaris disciplina indiget, quia vires armis constant. Alia prætereà pœnarum genera credo equiti irrogata, eademque fortè omnia quæ pediti peccanti: at quia hæc, quæ attuli, equitum expressam faciunt mentionem, ea sola malui recensere; reliqua, si quæ fuerint, additurus, quando doctorum amicorumque suggestionem adferentur.

CAPUT II.

Summi equestris militiæ Magistratus qui, & quàm multi.

Hipparchi Atheniensium qui. Apud Romanos quanta dignitas Magistratij equitum. Quàm diuturnum id Magistratum. Variæ eius appellationes apud diuersos. Tribuni Celerum ijdem, qui deinde Magistri equitum. Quale id munus. Non par, sed minus Dictaturâ. Dictator vnus creatus sine Magistro equitum: at nullus Magister equitum sine Dictatore. Quis primus Romæ equitum Magister. Quàm noxia eius cum summo belli Duce dissensio. Exempla. Amare debet equitem & iuare. Summi Magistratus equestris Imperio diuiso. An Senir equitum idem qui Magister. Prærogatiuæ Magistratij auro nostro. Optio Magistratij equitum, eiusque munus.

A GRÆCIS, qui Romanorum ætatem antecedunt, ordiendum duxi. Apud hos, sicut præsumunt peditatui Prætores & Taxiarchi, ita inter equites excellunt auctoritate Hipparchi & Phylarchi. Insinuat Hipparchi Magistratum distinctè Demosthenes pro Ctesiphonte. *Placuit populo, inquit,*

quit, ut Prator & Hipparchus, pedestres & equestres copias educerent. Hipparchos duos fuisse, Sigonius notauit lib. 1 v. Reipubl. Atheniensis cap. v. & quidem Hipparchi, inquit, equitatu vniverso ita præfuerunt, ut quemadmodum Taxiarchi prætoribus, sic Phylarchi Hipparchis dicto audientes essent. Quantus verò, quàm illustris sit Hipparchi Magistratus, non aliunde cognoscas certius, quàm æstimatione earum conditionum, quas Scriptores pro eius dignitate desiderarunt. Xenophon in primis Hipparchi virtutes descripturus, *Omniem quidem Principem, inquit, maximè decet prudentia, Atheniensis autem Magister equitum ceteris debet antecellere, tum cultu Deorum, tum scientiâ rei militaris, &c. Atque ut summatim dicam, minimè contemnetur Præfectus, si quæ alios facere velit, ipse eadem melius, quàm illi, facere videatur, &c. Quòd si etiam intellexerint, eum & scire & posse hostem vincere, ad hæc si animo conceperint, eum neque temerè neque contra Deum voluntatem, neque repugnantibus auspicijs, in hostem proficisci, & bellum mouere; hæc omnia milites Duci obsequentiores reddunt.* Quibus verbis commendantur præcipuè pietas in Deum, & peritia militaris. Xenophonti lubenter subiiciam exemplum Ducis Christiani, Leonis nimirum Imperatoris, Tactic. cap. xiv. §. 1. *Hoc, inquit, ante omnia præcipiendum est, ut purus ac sanctus exercitus tuus sit; & pridie (pugna) vesperi preces efficaces ac diuturna adhibeantur, omnesq; Deo consecrentur. Verbis factisq; persuadeantur, se Deum adiutorem habere, atque hoc modo puros, sinceros, alacresq; ad bellum procedere.* Atque istud plus longè habere momenti ad victoriam credendum est, quod Catalaco, Michaëlis Imperatoris Præfecto, attulit felicitatem, narrante Ioanne Curopalate. Is namque Messanæ obsessus (cùm exercitus vniversus, exemplo iussuq; Ducis, sacram sumpsisset Eucharistiam) equo erumpens, Saracenorum Principem in ipso suo tabernaculo interfecit, hostemq; deleuit. Cur ni Magister equitum Christianorum id faciat ipse, iubeatq; facere suos, quo die configere decreuit? Adde aureum monitum Leonis Imper. Tactic. constitut. 11. §. xxxix. & xl. *Ante*

omnia,

omnia, ô Imperator, tibi hanc cohortationem & præceptum trado, ut pietatem & iustitiam colas, & assidue ante oculos Deum habeas, illum reuereris, omniq; corde & mente tuâ illum diligas, & secundum illum nostra & illius mandata facias, & illius benevolentiam inde acquiras: ut (audacter sanè videbor loqui) ingrauescentibus temporibus quasi amico, Deo omnium Dominatore fretus, cum fiducia illum depreceris, &c. Fidelissimus est enim qui dixit: *Voluntatem timentium eum faciet, preces eorum audiet, & seruabit eos.* Certò enim scias, absque diuinâ benevolentia (quamquam magnâ prudentia esse videaris) te, quod cupis, minimè præstiturum; neque hostes, quamuis imbelles, superaturum; quia omnia diuinâ prouidentia continentur, & quæ minutissima sunt, illius tamen prouidentia administrantur. Iam de fortitudine peritiaque, Bernard. Escalante Dialogo i v. Rerum militarium. Ab ipso, inquit, Rege creatur Magister equitum, soletq; is Magistratus, utpote auctoritatis atque excellentie tantæ, non deferri nisi summa Nobilitatis viris, ijsq; bello admodum exercitatis, ob crebros casus periculæque, quibus obijciendus est equitatus. Planè, ut virtutibus ferè pares esse debeant equitum Magister, & summus belli Imperator. Ludouicus Melzus lib. i. cap. i x. *Magister equitum unus de summis militia Præfectis, necesse est sit magno usu animoq; miles, quippe cui præcipuum exercitus robur traditum sit, cuiusq; in fide ac scientia spes omnis ferè posita sit prosperitatis.* Expeditiones namque præcipue, quæ ab equitatu administrari solent, ei committuntur, &c. Ergo Magistrum equitum, Græci Hipparchum, Protarcham Thebani, Xenagum Mercenarij, ait Pollux lib. i. cap. x. Romani Tribunum Celerum, deinde Magistrum equitum, Galli Marefcallum ab exoleto vocabulo Mark (quod equum) & scal (quod administrum significat;) Bellerbechum Turci vocant. Tribunos Celerum, (postea equitum) primus Romulus creasse fertur, ait ex Halicarnass. Liuius & Plutarcho Fenestella, cum tres equitum centurias, quarum operâ in omni Reipublica discrimine vteretur, adscripsit. Quos autem tertios his præfecit viros, quos ex tribus elegit tribubus, Tribunos nominauit. Magister equitum, inquit Varro lib. i v. de Linguâ Latinâ, dicebatur,

cebatur, quòd *summa potestas huius in Equites & Accensos, ut est summa populi Romani Dictator, à quo is quoque Magister populi appellatus.* Ambigi posset, tantane Magistri equitum auctoritas sit, vt nec ipse summo exercitûs Duci pareat. Veterum, quod sciam equidem, nemo dubitauit: Canterus tamen contra Veteres definiuit. De Græcis, Sigonius lib. 1v. Reip. Atheniens. cap. v. Quamquam autem Hipparchi vniuersum in equites imperium habuerunt, remque equestrem totam iudicio suo atque arbitrio gubernarunt; tamen & ipsi Prætorum mandatis atque auctoritati paruerunt. Demosthenes sic testatur aduersus Hipparchum Mediam: *Cum Prætor Phocyon equites ad successionem vocasset, Medias ad nauim contendit, &c.* Polybius lib. 111. loquens de Minutio Rufo equitum Romanorum Magistro, *Qui Magistratus, inquit, imperio Dictatoris subiectus est, tenuitque in exercitu eius locum, si quando abesse illum necessitas cogit.* De eodem Pompon. L. 11. ff. De origine Iuris: *Dictatoribus Magistri equitum iungebantur sic, quomodo Regibus Tribuni Celerum; quod officium ferè tale erat, quale hodie Præfectorum Prætorio.* E quibus patet, Magisterium equitum minorem dignitatem fuisse Dictaturâ, adeoque ei subfuisse; quamuis Canterus lib. 11. Nouellarum lect. cap. 1v. parem faciat *Dictatori equitum Magistrum, ex lege quam Tullius adfert: Equitatum qui regat, habeto pari iure cum eo quicumque erit Iuris disceptator.* At meminisse debebat Canterus, scribi in codicibus omnibus, *equitatem, non equitatum.* Certè Dictatori perpetuò subiacuisse, vel eo constare videtur, quòd Dictator ipse, quamprimùm erat dictus, Magistrum sibi equitum adlegeret, vt Halicarnass. scribit lib. v. *T. Larginus, mox vt Magistratum (Dictaturam) iniit, equitum Magistrum creauit Sp. Cassium.* Prætereà, quòd vnus solummodò M. Minutius pari fuerit cum Dictatore potestate: quam cum sibi noxiam expertus esset, pœnituit scilicet arrogatæ, & parère deinceps maluit, quàm par esse. Ita Liuius lib. xxii. *Minutius conuocatis militibus, Sæpè ego, inquit, audiui, milites, eum primum esse virum, qui ipse consulat quid in rem sit: secundum eum,*

qui benè monenti obediat: qui nec ipse consulere, nec alteri parère scit, eum extremi ingenij esse. Nobis quoniam prima animi ingenij, negata sors est, secundam ac mediam teneamus; & dum imperare discimus, parère prudenti, in animum inducamus. Castra cum Fabio iungamus. Ad pratorium eius signa cum tulerimus, ubi ego eum parentem appellauero (quod beneficio eius erga nos ac maiestate eius dignum est) vos milites, eos, quorum vos modò arma dextraq; texerunt, patronos salutabitis; & si nihil aliud, gratiarum certè nobis animorum gloriam dies hæc dederit. Signo dato, conclamatur, &c. Vt constituta sunt ante tribunal signa, progressus ante alios Magister equitum, cum patrem Fabium appellasset, &c. Parentibus meis, inquit, quibus Te modò, Dictator, (quo fando possum) equaui, vitam tantum debeo; Tibi cum meam salutem, tum omnium horum. Itaque Plebiscitum, quo oneratus magis quam honoratus sum, primus antiquo abrogòque. & quod Tibi mihiq; quod meo exercitui, tuoq; conseruato ac conseruatori sit felix, sub imperium auspiciùmque tuum redeo, & signa hæc legionèsq; restituo.

Quid quòd pœnis capitalibus subiecti fuisse equitum Magistrum legantur, si contra Dictatoris imperium rem belli administrassent. Valerius (breuiùs Liuius) lib. ii. cap. vii. Papyrius Dictator, cum aduersus imperium eius Qu. Fabius Rullianus, Magister equitum, exercitum in aciem eduxisset, quamquam, fuis Samnitibus, in castra redierat, tamen neque virtute eius, neque successu, neque Nobilitate motus, virgas expediri, eumque nudari iussit. O spectaculum admirabile! Et Rullianus, & Magister equitum, & victor, scissâ veste, spoliatoque corpore, licitorum verberibus lacerandus: ut in acie exceptorum vulnerum nodosis ictibus cruore renouato, victoriarum (quos modò erat adeptus) titulos respergeret. Precibus deinde suis exercitus occasionem Fabio confugiendi in urbem dedit, ubi frustra Senatùs auxilium implorauit. Nihilominus enim Papyrius in exigendâ pœnâ perseuerauit. Itaque coactus est pater eius, post Dictaturam, tertiumque Consulatum, rem ad populum deuocare, auxiliùmque Tribunorum plebis supplex pro filio petere. Neque hac re seueritas Papyrij refrenari potuit.

potuit. Ceterum, cum ab vniuersis ciuibus & ipsis Tribunis plebis rogaretur, testatus est non pœnam illam se Fabio, sed Pop. Romano, & Tribunitia concedere potestati. An satis memor videtur fuisse Dictator Papyrius, maiorem se esse Fabio equitum Magistro? Expostularet ergo cum Cantero Papyrius, iisdem quibus cum Fabio verbis disceptauerat, pro maiestate Dictaturæ: *Quæro ex te, cum summum imperium Dictatoris sit, pareantque ei Consules, Regia potestas, Prætores iisdem auspicijs quibus Consules creati, æquum censeas necne, Magistrum equitum dicto audientem esse?* At quis præerat equiti, inquit, in exercitu Consulari, aut Proconsulari, quando nullus dictus erat Dictator? An Consul, vel Proconsul? an Magister equitum? Cata profectò interrogatio: quasi creatus aliquando fuerit Magister equitum, quando nullus dictus erat Dictator. Non erat, vti nunc, necessarium olim perpetuumque belli munus, Magisterium equestre: dabatur rarò, quoties nempe Dictatura, hoc est, vltimis in casibus, summaque Reipublicæ necessitate. Deponebatur item, quando expirabat Dictatura: nam eius adiuuandæ causâ Magisterium fuit institutum. Semel quidem, teste Liuiio lib. III. Decad. III. Dictator factus M. Fabius Buteo, nullo creato equitum Magistro; sed nullus vquam equitum Magister sine Dictatore. Imò diurnum fuisse subinde imperium Magistri equitum, insinuare videtur Arrianus; aut fortè alternis diebus apud Macedonas imperasse Magistros plures equitum, vt Consules solebant in bello apud Romanos. Verba Arriani sunt lib. I. de Rebus Alexandri: *Alexander vt in equum insiliit, iussit eos, qui vnà secum erant, sequi, &c. atque ante pedites in flumen descendere turmam Socratis, quam Ptolomæus Philippi ducebat, cui eo die totius equitatus præfectura contigerat.* Quis igitur equitatum regebat in exercitu Consulari? Ipse inprimis Consul tamquam summus Imperator: deinde alæ Præfectus, & sub ipso ceteri equitum Præfecti. Vt in viam redeam, primus apud Romanos Magister equitum factus Sp. Cassius, Dictatore primo T. Largio. Eius munus (quod ostensum) Dictaturâ minus. Minus iam

est Prætor, seu Legato, quem pro se summus belli Imperator mittit. Adeoque par laus Magistro equitum, si ritè pareat, quàm si equitem sapienter regat. Vna maximaque exercitûs pestis, si secum dissentiant Dux summus & Magister equitum. Eâ re inquit lib. x xii. Liuius: *Biennio antè (quàm Dictator cum Magistro equitum consentiret) Pœni adeò Romanos Duces & milites spreuerunt, ut vix cum eadem gente bellum esse crederent.* (tantò nempe concordia eos reddiderat fortiores.) *Hannibalem quoque ex acie redeuntem dixisse ferunt, tandem eam nubem, qua sederat in iugis montium, sollicitatam procellâ, imbrem dedisse.* Senferat nimirum, quid Fabij Cunctatoris irritata virtus posset, cùm *Fabius, audito primo clamore pauentium, dein conspectâ procul acie (Minutij equitum Magistri) exclamauit: Ita est; non celerius, quàm timui, deprehendit fortuna temeritatem. Fabio equatus imperio, Hannibalem & virtute & fortunâ superiorem videt. sed aliud iurgandi succensendiq; tempus est. Nunc signa extra vallum proferte, victoriam hosti extorqueamus, confessionem erroris ciuibus.* Utinam altè infixâ animis teneant Fabiana hæc verba Præfecti omnes, *Aliud iurgandi succensendiq; esse tempus, aliud pugnandi!* Sed ferè hac peste laborauit fortuna Romanorum, vt maxima inde acceperit damna, vnde præcipuas sperabat vtilitates. Reges habuit; tyrannide occupatâ pulsî sunt: Consules in bello alternis imperare diebus iussit; destruxit alter, quæcumque erexerat prior Collega: semestres Dictatores dixit; Regnum perpetuum reduxerunt; denique Magistros equitum fecit; ij felicissimis bellorum successibus *ἰπποτοφία* inflati, sæpissimè obstiterunt. Testem Liuium laudare possum lib. x xii. *Fabius non Hannibalem magis infestum tam sanis consilijs habebat, quàm Magistrum equitum (M. Minutium) qui ferox rapidusq; in consilijs, ac linguâ immodicus, primò inter paucos, dein propalâm in vulgus, pro cunctatore segnem, pro cauto timidum (affingens vicina virtutibus vitia) compellabat.* Fortè, quia Fabius quoque olim Magister equitum, præbuerat se talem Dictatori suo Papyrio Cursori, vt à Liuiio narratur lib. viii. *Par nobile rebus in eo Magistratus gestis,*

gestis, discordiâ tamen, quâ propè ad vltimum dimicationis ventum est, nobilius, &c. Fabius post profectiorem Dictatoris (ex castris) seu ferox adolescens, indignitate accensus, quòd omnia in Dictatore viderentur reposita esse, seu occasione bene gerenda rei inductus, exercitu instructo paratoq, profectus ad Imbrinium, acie cum Samnitibus confligit. Ita certè Dictator id factum accepit, vt letis alijs victoriâ partâ, prae se ferret iram tristitiâque. Misso itaque repente Senatu, se ex curiâ repente proripuit: tum verò non Samnitium magis legiones, quàm Dictatoriam maiestatem & disciplinam militarem à Magistro equitum victam & euersam dictitans, si illi impunè spretum imperium fuisset, &c. Haud multò post Dictator (in castra) aduenit, classicoq, extemplo concionem aduocauit. Tum silentio facto, Praeco Q. Fabium Magistrum equitum citauit, &c. Item lib. ix. Nihil consulto Dictatore Magister equitum, Q. Æmilius Carretanus magno tumultu cum omnibus turmis equitum euectus, summonit hostem, &c. Sed mox Samnites, in Æmilium, temerè inuectum per hostium turmas, tela coniecerunt, fratrique (Imperatoris ab eo occisi) dederunt. Is victorem detractum ex equo Magistrum equitum, plenus mœroris atque ira, trucidauit. Hic ferè fructus discordiarum est inter summos Duces, sua suorumque clades atque exitium. O audiant Duces saluberrimum illud consilium Cottæ Sabinoque dissentientibus datum, lib. v. Bell. Gall. Ne suâ dissensione & pertinaciâ rem in summum periculum deducant: facilem esse rem seu maneat seu proficiantur, si modo vnum omnes sentiant ac probent. Modestia igitur, consensus, obsequentiaque prima virtus est, quam in equitum Magistro Maiores desiderauêre; proxima, Amor in equites suos; de quo Xenophon ita Hipparchum admonet: *Hisce rebus eorum quibus prae beneuolentiam conciliabis, si prospicere & consulere videaris, vt frumento abundant, &c. vt pabuli, vt tabernaculi, vt aqua curam gerere videaris.* Melzus addit laudem & mercedem lib. i. cap. ix. *Magnificiat, inquit, non solum Praefectum ceterosq, equestris rei ad ministros, sed gregarios etiam, eosq, praecipuè, quorum accurata est diligentia, quam subinde publicis laudibus commendabit, ubi pra-*

clara aliqua eorum extiterint facinora. Curabit verò, ut pro merito ad altiores militia gradus promoueantur, omni sepositâ affectûs propensione. Cetera quæ munus hoc tangunt, Varro ferè verbis suprâ allatis complexus est. Quæ verò hodie singularia ei sunt, sic Melzus expressit. Magister equitum singulares suos habet administratos, adeoque creat ipse metatorem, Iudicem suum castrensem, & Præfectum latrunculorum. Turmam habet Lanceariorum, quæ ferè ei solet excubare. Classico cani, imperare potest non modò in castris equitum, sed peditum quoque, præsentem etiam Legato ipso summi Imperatoris; ipsum tamen Imperatorem tacitus præteruehi debet. Ita denique rem equestrem administrat, ut eo inconsulto, nec ipse belli Imperator soleat eius partem aliquam delibare. Porro, quòd arduum laboriosumque id munus sit, cum *iudicaret Atheniensis ciuitas*, ait in Hipparcho Xenophon, *unum Magistrum equitum exequi non posse vniuersa, delectos ei Tribunos adiutores addendos putauit; mandauitque Senatus, ut unâ cum illis equitatus curam susciperet*. Sic tandem & inter Romanos factum, viribus Imperioque crescentibus. Siquidem Notitia vtriusque Imperij, in Orientali numerat quinque Magistros militum, qui promiscuè præerant equiti & pediti: in Occidentali duos, quorum alter solum equitatum, alter solum peditatum administrabant. Verba Notitiæ sunt, de duobus Magistris præsentibus Orientis; de primo: *Sub dispositione Viri illustris Magistri militum Præsentalis, vexillationes Palatinae v. vexillationes Comitatus VII. legiones Palatinae xv. auxilia Palatina xviii.* de secundo: *Sub dispositione Viri illustris Magistri militum Præsentalis, vexillationes Palatinae vi. vexillationes Comitatus vi. legiones Palatinae vi. auxilia Palatina xvii.* de alijs tribus per Orientem sparsis, eodem propè modo: ut appareat equitem peditemque indiscriminatim quinque hisce Magistris subfuisse. At de duobus Occidentalis imperij Magistris aliter Notitia, in hunc sensum: *Sub dispositione Viri illustris Magistri peditum Præsentalis, Comites militum infracriptorum, &c. Duces limitum infracriptorum decem,*

cem, &c. *legiones Palatina XII. auxilia Palatina LXV. legiones Comitatusenses XXXII. Pseudo-comitatusenses XLIX. Sub dispositione Viri illustris Comitatus & Magistri equitum Præsentalis, vexillationes Palatina IX. vexillationes Comitatusenses XXXII.* Quibus postremis verbis, secundus Magister disertè vocatur Magister equitum: neque alius illi miles additur quàm vexillationes quæ sunt solorum equitum, Vegetio teste. At quæ res bono publico utilis videbatur, perdundo ærario instituta fuit: nam, vt Zozimus scribit lib. IV. *Theodosius Imperator fecit quinque Magistros equitum, singulisq; tanta stipendia dedit, quanta vni dari solebant. Hinc exhaustum ærarium.* Porrò si Magistri vocantur Præsentales (Præfiscini dixerim, ne Romanarum aurium iudicia vocis barbariem execrentur) Præsentales, inquam, æuo illo sermonis plumbei, quo vix aureæ loquelæ vena vlla nitebat; quia nempe Imperatoribus præsentes aderant, vt Pancirollus obseruat lib. I. cap. XXXI. sicque à Leone Augusto vocari Magistros & milites *in præsenti*, L. VI. C. De diuers. off. lib. XII. & *Præsentes*, ab Arcadio & Honorio, L. Nemo. C. De re milit. & fortè eisdem *Præsentes* intelligi illis Taciti verbis lib. II. *Lupercus Legionarios è præsentibus. Vbius è proximis, Treuirorum equites haud longè agentes raptim transmisit.* Alij enim tres Magistri militum Orientis aberant, vnus per Orientem, alter per Thracias, tertius per Illyricum, vt eos Notitia disiungit. Aberant & alij in Occidente, peditum nempe Magistri per Prouincias septem sparsi, equitum per has quinque, Italiam, Gallias, Africam, Britannias, & Tingitanam; qui omnes Præsentalibus duobus parebant, ab ijsque maximam copiarum suarum partem accipiebant. An hi Magistri, ijdem quos Capitolinus in M. Anton. Philosopho Seuiros vocat? Pius, inquit, *Marcum Sevirum turmis Romanorum equitum, iam Consulem designatum, creauit.* Oportet fuisse splendidum omnino Magistratum, qui Consuli daretur, & equitatu Romano imperabat. Illud prætereà ex Notitia obseruo, Magistro equitum per Gallias, pedites quoque subfuisse, vocatum tamen *equitum Magistrum*, fortè ab hoc robore mili-

militum potiore, vt benè Pancirollus. Hi equestres Magistratus, Imperio iam diuiso. Sic potentissimus Hispaniæ Rex (cuius se latiùs diffudit potentia quàm vñquam Romanæ vires) propter Regnorum copiam, plures habet Magistros equitum, in Hispaniâ vnum, in Italiâ alterum, tertium in Belgio. Et his singulis suus vicarius datur, quem vocant Optionem generalem equitatûs; cuius officium Melzus describit lib. I. cap. VII. Primò, Necessè est virum esse longo rerum vsu, singulari fortitudine, summaque sollicitudine ac diligentia, quippe qui ferè equitatum comitari, cum eoque iisdem remanere soleat castris; quare & locorum itinerumque peritum esse decet. Secundò, Perpetua ferè eius cogitatio sit, vnde, quibus vijs, quanto numero, quanto temporis interuallo adesse propinquus hostis possit: & si quidem loco aliquo idoneo se teneret, quâ ratione prouisurus esset. Tertiò, Pari studio circumspiciendus illi est idoneus castrametationi locus, excubiæ locandæ, explorandæ viæ; obijciendæ hosti stationes, circummittendi circitores, curandumque quidquid tuendis castris facit, tum maximè, cùm nullus equiti adierit præfidiarius pedes. Quartò, Bonum factum, si copiam habeat speculatorum, qui non hostium modò castra, sed & finitimas eorum vrbes explorent, ne quid eum fugiat consilij hostilis. Quintò, Eius peculiaris cautio est, prouidere, ne turmarum Præfecti equitem quæstui habeant, vt turmæ ritè instructæ sint, vt administri omnes in officio maneat, *floratque militaris rationis diligens obseruatio, vinculum tenacissimum castrensium disciplinæ*, vt Valerius appellat. Sextò, Non feuerior esse debet in castigandis equitum delictis, quàm in audiendis solandisque eorum necessitatibus benignior. Præcipuè verò exemplo abstinentiæ suæ, vetanda ei militaris vis, quæ perinde exosum militem, atque exhaustam reddit patriam. Septimò, Decet eum pedestris quoque militiæ expertum esse, cùm sæpissimè peditum copiæ equestribus turmis præsidio adiungantur. Quare è legionum Tribunis Optionem hunc creari, non inconsultum visum est. Octauò,

uò, Turmæ Præfecto, iustam ob noxam, vsu exercitioque Præfecturæ interdiceret potest; non tamen denuò condonare, nisi permissu Magistri equitum. Nonò, Administranda datur ei turma Lanceariorum, quacum diuertit, equitumque castra sonantibus transfuehitur tubis; silentibus verò, vbi adest equitum Magister. Decimò, Cùm equitum Magister toti præest exercitui, Optio primâ incedit equitum acie, qui Magistri ipsius est locus, ducente alio Imperatore. Sed de loco incessiue Magistri equitum, accuratiùs aliquantò quàm Melzus, scripsit ista Polybius libro x. de Scipione: *Haud præcedebat ante omnes (id quod nunc Duces faciunt, primum locum Ducis putantes in progressu:) id enim est tale quod Duci experientiam & cautionem adimat. Videtur quidem, dum præit, ab omnibus subditis, sed ipse neminem eorum videt. Haud enim militaris potestatis, sed Imperatoriæ experientiæ pariter & potentiæ specimen præferre Magistrum equitum, sicut inter armatos nunc cum primis, nunc cum extremis, aliquando cum medijs incedat. Id quod Scipio faciebat, iuxta equitans, cunctosq; considerans, &c.*

CAPVT III.

Medij equitum Magistratus.

Quod munus Commissarij Generalis, seu summi Curatoris mandatorum. A quo institutum. Quis primus obierit. Qui & quot Philarchi. Quis equitum Tribunus. Ale Præfectus quot sub se equites, quomodo lectus. Laticlauij bini alijs singulis ab Augusto præfecti. An aliquis Centurie equestri Præfectus, præter Magistrum equitum. Decurio seu Præfectus turmæ. Quomodo lecti Præfecti turmarum. Boni Præfecti munus & nota.

IGNOTVM antiquæ militiæ nomen, summus mandatorum Curator. Sic voco, quem appellant *Commissarium Generalem*. Nouum munus, nuper excogitatum ab Illmo Ferranto Gonzagâ, cùm is Mediolani exercitum summo cum imperio administraret pro Cæsare Carolo V. deinde in Belgas traductum ab Albano Duce, Regiarum copiarum Prætor.

Tertia post equitum Magistrum Præfectura, vt Alexander Farnesius Parmę Dux, Belgicarum copiarum Imperator, definiuit. Primus eum Magistratum in Mediolanensibus copijs gessit Ioannes Baptista Croccianus; in Belgicis Octavianus Croccianus. Ita Georgius Basta lib. 1. Equitatûs leuioris cap. 11. Munus eius est, curare vt effecta dentur omnium Ducum mandata (vnde reor Commissario generali inditum nomen) vtque æquus sit omnibus excubandi commeandi que labor; nosse rerum venalium pretia; ne castrensium controuersiarum Iudex aut summus Latrunculator dissimulando peccent. Sub noctem quotidie ab Imperatore tesseram accipit & mandata, quæ perfert deinde Magistro equitum eiusque Optioni, & Metatori summo. Solet ei dari administranda turma Arcabufariorum, non iure aliquo muneris, sed si mereatur. Atheniensis Respublica proximè Hipparchos, adhibebat Phylarchos decem, qui Hipparchis duobus parebant; ipsorum autem singuli singulis præerant tribubus, ait Sigonius lib. 1 v. cap. v. Apud Romanos alæ Præfectus idem est, qui Præfectus equitum Sociorum: alæ enim Sociorum erant; vnde Socij alarij, contra Legionarios dicti. Tacitus lib. 4. Historiæ, Claudium Sagittam vocat *Præfectum alæ Petrinæ*. Suberant ei equites CD. tot enim superfuisse in alam, suprâ ostensum, deductis ducentis extraordinarijs, quos sibi ferè custodes adhibebat belli Imperator, donec post mutatum; alæque factæ milliariæ, Hygino confirmante. Augustus, seu vt securior esset equestrium auxiliorum, seu vt plura haberet danda Romanis Optimatibus munera, *Militiam aspicientibus, non Tribunatum modo legionum, sed et Præfecturas alarum dedit; ac, ne quis expertus castrorum esset, binos plerumque Laticlauios præposuit singulis alis*, ait Sueton. cap. xxxviii. Cuius testimonio patet imprimis, non solis Socijs cõmissam auxiliorum equestrium fidem, sed adiunctis Romanis. Deinde, digniorem fuisse alæ Præfecturam Tribunatu legionum: Tribuni enim, teste Polybio, sex erant in quaque legione, nec ipsi legioni Præfecti, sed Consul, qui vnam duasve simul le-

giones administrabat. Planè vt, si legio constaret tribus aut sex peditum millibus, Tribuni singuli præessent aut quingentis aut mille militibus. At Præfectus cuiusque alæ vnicus erat. Alam tamen Tribunatui postponit Suetonius Claudij cap. xxv. *Equestres militiae ita ordinavit, vt post cohortem, alam; post alam, Tribunatum daret.* Porro, an alæ Præfectum Capitolinus *Tribunum equitum* vocet in Albino, Lectori arbitrandum relinquo; mihi quidem ita videtur hæc verba expendenti: *Clodius Albinus equitum Tribunus, equites Dalmatas egit.* Nisi fortè vnicam fuisse Dalmatarum turmam credamus, cui Clodius fuerit præfectus: nam & *Tribunum turmae* Marcellinus lib. xxi. facit quemdam Nigrinum. & lib. xxv. iterùm repetit nomen *Tribuni turmae*, planè vt certi nihil de alæ Tribunatu statui possit. Præfectos Turmarum aliter legi solitos, Polybius scribit lib. vi. *Romani, inquit, similiter diuiserunt equites in decem turmas, atque ex singulis tres elegerunt Duces.* Nimirum, quia tres decuriae in quaque turmâ, tres item lecti Decuriones. Et primæ decuriae Præfectus, erat quoque vniuersæ turmæ; adeoque absolutè dictus Decurio turmæ. ita Vegetius lib. ii. cap. xiv. *Habet vna turma equites xxxii. Huic qui præest, Decurio nominatur. Vt enim centum pedites ab vno Centurione gubernantur, similiter xxxii. equites ab vno Decurione sub vno vexillo reguntur.* Quis, inquires, præerat Centurijs equestribus? An Centurio aliquis eques, sicut Decurio præerat decuriae equestri? Non lego vsquam Centurionem equestrem, etsi legam equestres centurias. *Romulus trecentos equites Legionarios diuisit centurijs tribus. Deinde Seruius, equitum ex primoribus ciuitatis scripsit centurias xii.* ait Liuius lib. i. De Centurione equestri nulla mentio. Qui ergo cēturijs præerant? Tribuni Celerum, quorū loco successere equitum Magistri. Sub his proximè Præfecti turmarū, qui nunc equitum vocantur Capitanei. Horum munus, vt nunc administratur, sic à Melzo describitur. 1. Effectum det turmæ Præfectus, quidquid ei ab Imperatore alijsve Præsidibus mandatum fuerit; locisque ac temporibus, quibus adesse iussus est, adesto.

II. Quam in partem, quâve in expeditionem mittetur, nul-
 lum discrimen recusato. III. Cùm sententiam rogabitur,
 ita ex animi sententiâ censeto, vt neque causari quidquam
 præ metu aut inobsequentiâ videatur. IV. Primus semper
 omnium in equo appareto, neque vt turma frenatis in equis,
 cùm prior opperiat, decorum ducito. V. Turmalium
 omnium nomina memoriâ teneto, & in ijs nonnulli regio-
 num itinerumque periti sũto. VI. Equitum suorum vim
 iniuriasque exemplo continentix suæ ab agrestibus prohi-
 beto. VII. Fortes bonosque ad honorum altiores gradus
 promoueto, ex ijsque Optionem & Vexilliferum legito. Has
 deinde boni Præfecti notas adfert: Prudens vti sit; vini, mune-
 rum, voluptatumque modicus; vestitu modestus, equorum
 præstantium studiosus, armorum nitore cultuque spectabilis,
 aleæ alienique stipendij abstinens, pecuniæ non cupidus. Sed
 præstat à Vegetio eas audire longè explicatiores. is ita lib. II.
 cap. XIV. *Sicut Centurio eligendus est, qui sit magnis viribus,
 & procerâ staturâ, qui hastas vel missilia peritè iaculetur & for-
 titer, qui dimicare gladio, & scutum rotare doctissimè norit, qui
 omnem artem didicerit armaturæ, vigilans, sobrius, agilis magis
 ad faciendâ quæ ei imperantur, quàm ad loquendum paratus; qui
 contubernales suos ad disciplinam retineat; ad armorum exerci-
 tium cogat, vt benè vestiti & calceati sint, vt arma omnium de-
 fricentur ac splendeant; similiter eligendus est Decurio (ita Præfe-
 ctum turmæ appellat) qui turma equitum præponatur; in primis
 habili corpore, vt loricatus & armis circumdatus omnibus, cum
 summâ admiratione equum possit ascendere, equitare fortissimè,
 conto scienter vti, sagittas doctissimè mittere; turmales suos, id est,
 sub curâ suâ equites positos, erudire ad omnia quæ equestris pugna
 deposcit; eosdem cogere loricas vel cataphractas, contos & cassides
 frequenter tergere & curare, &c. Itaque ad Decurionem & sani-
 tatis & exercitationis tam hominum quàm equorum pertinet cu-
 ra. Quibus verbis damnat in primis loquacitatem, quâ multi
 (linguâ promptiores quàm manu) Alexandros debellaturi vi-
 dentur super mensâ, vbi largiùs circumlatum est merum;*
 qui

qui in comitijs & circulis (verba Liuij sunt) cum de hostibus mentio incidit, vix manibus temperant; reuerà, cum pugnandum est, galeati lepores, quorum lingua vana, (vt cum Pseudo-Salustio in Cicerone loquar) manus rapacissima, gula immensa, pedes fugaces. At plus me hercules audire, quam loqui, militarem hominem decet, coalitum factis gloriosis, aiebat Iulianus. Oraculum Taciti est: Ignauissimus quisque in periculo minimum ausurus, nimij verbis, lingua feroces. Contra, certissimum illud Liuij, viros militie natos factis magnos esse, ad verborum linguaq; certamina rudes. Deinde commendat equitum curam ac sanitatem (nam de peritiâ diligentiaque abundè diximus Lib. II. & III.) quam vt Præfectus equitum curet, exemplis pauculis, sed magnorum Heroiûm, commonebo. Iungam Alexandros duos, Macedonem alterum, alterum Romanum cognomento Seuerum. Ille (Magnus) dum omnes gentes infatigabili cursu lustrat, quodam loci tempestate niuali oppressus, senio iam confectum militem Macedonem, nimio frigore obstupescit, ipse sublimi & propinquâ igni sede sedens animaduertit; factaq; non fortunæ, sed ætatis viriusque estimatione, descendit, & illis manibus, quibus opes Darij affluerat, corpus frigore complicatum in suam sedem imposuit; id ei salutare futurum dicens, quod apud Persas capitale extitisset, solum Regium occupasse. Hæc Valerius lib. v. cap. i. Seuerus verò, auctore Lampridio, dicebat, se milites magis seruare quam se ipsum, quod salus publica in his esset. Ægrotautes ipse visitauit per tentoria, etiam vltimos, & carpentis vexit, omnibusq; necessarijs adiuuit. Iam Pompeij in milites charitatem præterire, sit iniuriam facere. Is urbem Nicopolim in eo agro, in quo victoriam peperit, edificauit (inquit Dion Nicæus) in eaque saucios milites habitare iussit. Sed recentiorum fortè officia, iucundiora erunt priscis illis obsoletis. Alphonsus Aragonius Sicilia Rex, cum prope Neapolim militem grauius in pralio vulneratum vidisset, sudario suo vulnus ei obligauit, vt Panormitanus scribit lib. III. Vitæ. Matthias quoque Coruinus Hungarorum Rex, in castris militum agrorum contubernia lustrauit, cibum porrexit, consolatus est, vulnera obligauit, ait Bonfinius

lib. VII. Decade IV. Labet absoluerè Valerij verbis: *Quid ergo mirum est, si sub his Ducibus tot annis militare iucundum ducebant, quibus gregarij militis incolumitas proprio fastigio charior erat?* lib. V. cap. I. Nunc Optionis munus subiungam ex præceptis Melzi: Seuerè vti consulat in equites peccantes, puniatque omnem equorum armorumque incuriam, quam censorio verbo Gellius vocat *impolitiã*. Turmam subsequi debet, vt cogat in Iuga Versusque compositè equitare; etiam vt gladio animaduertat in desertores, si qui refugerint è pugna. Absente Præfecto, dum pugnandum est, frontem præit, substituitque qui vices tergi agat. Extra pugnae periculive metum, Optio quidem Arcabusariorum etiam turmam præit, absente Præfecto; non item Optio Lanceariorum aut Quirassariorum, sed vterque subit, quia nempe Signiferos habent eæ turmae qui ducunt, Arcabusarij non habent. Notam ei decet esse equitis cuiusque socordiam atque virtutem, ne in idoneos fortè ad gerendas res mittat. Cùm excubitum proficiscitur, ab Optione turmae, quæ vigiliã deducitur, stationis situm periculaque intelligat. Ipse excubitores locet, locatos frequenter exploret. Equitum singulorum hospitia schedis scriptis designata è Metatore discat, schedasque equitibus ante Vexilliferi tabernaculum distribuat. Per hospitia subinde obeat, quæratque an hospites iure de iniurijs querantur. Cùm statuis deceditur, ignes vt per tabernacula extinguantur, inuigilet. Si diutiùs in præsidio aut statuis castris manendum est, hospitia curet pro meritis distribui, meliora nimirum dignioribus: tum etiam catalogum habeat hospitiorum, quo quisque locatus sit, vt castiget qui hospitibus intulère damna. Quoties signum canet conscendendi, primus ipse equum conscendet, paremque à reliquis diligentiam desiderabit, atque in eos seueriùs animaduertet, quos furti rapinaeve studio deprehenderit infrequentes. Conuenit notas ei esse regionum vias, vt vbi fortè duces desunt, ipse norit explorare. Cùm hostis in turmam dat impressionem, ipse cum turmulâ benè armatorum à tergo maneat: etiamsi perpetuum

petuum sibi munus esse sciat (non annuum, vti Optionibus Centurionum) perpetuam tamen modestiam venerationem-
que præstet aduersus turmæ suæ Præfectum.

CAPVT IV.

Equestres Magistratus infimi.

Vexillarij & Draconarij equitum proprij. Contentio Melzi & Flaminij, sitne frangendum vexillum Lanceariorum, necne. An, more Romanorum, vexillum aliquando in hostem iaciendum. Quis vexilliferi in pugna locus. An equitum stipendia apud vexillum deposita, vt peditum apud signa. Decuriones. Subdecuriones. Decani. Capitularij equites, seu Corporales. Triumviratus recognoscendi turmas.

QVI in pedite Signifer, is inter equites propriè Vexillifer dictus. Miscent tamen crebrò Scriptores vexilli signique nomen, planè vt commutent, nec certum sit, an equitem an peditem spectent. Hinc pauca à Veteribus clarè de hoc munere dicta; præcipuè cùm & alæ pedestres fuerint vt equestres, neque diuinari possit, cùm de alarum signis Auctores loquuntur, an de equestribus vexillis, an de pedestribus signis sit sermo. quod Lazius minùs obseruasse videtur libro VII. cap. II. Vnus Ammianus lib. XIX. *equestria signa*, & Tacitus lib. II. Hist. *equitum vexilla* apertè appellarunt. Lib. verò III. Hist. *Antonius*, inquit, *eò ardoris prouectus est, vt Vexillarium fugientem hastà transfuerberaret; mox raptum vexillum in hostem vertit, quo pudore haud plures quàm centum equites restitère.* Draconarij fuère apud Sindos. Suidas: *In quosque mille equites draco extensus in perticâ.* Recentiores in quibusdam dissentiunt. Melzus lib. I. cap. V. iubet à Vexillifero Lanceariorum, vexillum inter pugnandum frangi; impetu nempe facto in aduersum peditatum, aut auersum fugientemque equitatum; neque tunc seruandum, imò ne recipiendum quidem, etsi humo sublatum Vexillifero reddatur. Flaminius lib. I. cap. XIII. id admiratur. Nam cur, inquit, impingendum infringendumque

dumque vexillum equiti fugienti? cur pediti resistenti? Cur etiam frangendum, cum Lancearijs datum sit ad eos sub signum colligendos, æquè atque vexilla alia ceteris? Cur non seruandum, cum sacrum sit instar reliquorum? Cur non recipiendum, cum dedecus sit vel amissum relinquere hosti? Ego, si ad Veterum exempla attendam, non reperio vllum in vexillis signisve seruandis discrimen. Vibius Pelignæ cohortis Præfectus (an turme?) vexillum, trans hostile vallum in Hannonis castra coniectum, recuperavit, victoriæque retulit, Liuius & Valerius auctoribus. Non assero Vibium fuisse equitem; id tantum dico, si vexillum proiecit (vt ambo vocant) eques fuit; si cohortem duxit (vt ambo vocant) pedes fuit. Et sæpè aliàs *quidam è Ducibus*, ait Dionysius lib. i x. *signa suis erepta in hostes iecerunt, vt languidioribus aut timidioribus ex necessitate robur imprimerent, scientibus, quòd ijs qui signa non retulissent, cum ignominia esset moriendum.* & Liuius lib. xi. narrat, *Signiferos, signo amisso, virgis casos, secureque percussos.* Rarum audaciæ specimen, vexillum in hostem iacere, & quasi prodere: sed maius religionis fideique argumentum, ne tum quidem deserere, at fortius recuperare, & victoriæ spem inde sumere, imò auspicari. An suadeam equiti nostro? Non magis, quàm frena equis detrahere, cum in hostem incurrendum sit. Nunc de loco: Vexillifer inter Antesignanos & Postsignanos tutus remaneat. Si, Præfecto Optioneque cæsis, aciem ei instaurare lubeat, vexillum emerito alicui vexillifero committat, tum vt Dux, non vt Vexillifer pugnet; vexillum alioqui non prius quàm vitam amittat. Probis namque omnibus potior esse debet dignitas sine vitâ, quàm vita sine dignitate. Operæ pretium duxi quærere, num equestre stipendium & donatiua fuerint apud vexillum seruata, vt peditum apud signa. De peditum stipendijs certum testem habeo Polyænum; de donatiuo, Vegetium. Polyænus lib. i i i. *In mercedis ac stipendij solutione Iphicrates quoque mense subducens quartam partem, velut pignus militum retinebat, ne facile desererent exercitum; atque ita & multos semper frequentesque habuit milites, & eosdem diuites.*

diuites. Vegetius lib. II. cap. XX. *Ab Antiquis diuinitus institutum est* (verè diuinitus, atque vtinam diuina homines imitemur!) *vt ex donatino, quod milites consequuntur, dimidia pars sequestraretur apud signa, & ibidem ipsis militibus seruaretur, ne per luxum aut inanium rerum comparationem, à contubernalibus posset absumi. Plerique enim homines, & præcipuè pauperes, tantum erogant quantum habere potuerint; seposito autem ista pecunia, primum ipsis contubernalibus docetur accommoda, &c. Miles deinde, qui sumptus suos scit apud signa depositos, de deserendo nihil cogitat, magis diligit signa: pro illis in acie fortius dimicat, more humani ingenij, vt pro illis habeat maximam curam, in quibus suam videt positam esse substantiam. Denique decem folles, hoc est decem sacci, per cohortes singulas ponebantur, in quibus hæc ratio condebat. Addebatur etiam saccus undecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, sepultura scilicet causâ, vt, si quis ex contubernalibus defecisset, de illo undecimo sacco ad sepulturam ipsius promeretur expensa. Hæc ratio apud Signiferos in cophino seruabatur; & ideo Signiferi non solum fideles, sed etiam literati homines deligebantur, qui & seruare deposita, & scirent singulis reddere rationem. Quid de equitum stipendijs apud vexilla? Testem laudare nullum possum: sed cum eedem in equitem conueniant causæ, persuadeor & eundem equiti fuisse cum pedite morem. Nam cur distinguamus? An, quia vexilla perpetuò mouebantur, signa verò defigebantur? Nugæ. Signa (dum pugnabatur) in hostem inferebantur; imò, iam dictum, subinde etiam trans vallum iaciebantur. Vexilla verò, quis credat, quiescente equitatu, non etiam fuisse defixa? Dubitet, cui fidem non facio. Ego, si aliter sese res habuerit, optem nunc ita habere. Quàm enim salubre institutum? Melzus sanè lib. V. cap. VII. Collegium seu societatem quamdam in turmâ qualibet instituit, cuius studio ærarium aliquod huiusmodi constari possit, ad instaurandum equitatum, dum eques in hiberna vel estiuua est dimissus.*

Iam præter Vexilliferos, Præfectis pluribus in equitatu opus est, vt imperia eques faciliùs excipiat, certiusque exe-

quatur. Augustus, quò plures partem administranda Reipublica caperent, noua officia excogitauit, &c. Triumviratum legendi senatus, alterum recognoscendi turmas equitum, quotiescumque opus esset; Sueton. cap. xx xvii. Certè sic acies distinctior, & ex pluribus partibus constans, facilis partienti quacumque opus sit facilis iungenti, ait Liuius lib. ix. Tum miles scilicet Decurioni, Decurio turmæ alæve Præfecto; hi denique Magistro equitum obsequuntur. Ergo, præter summas Præfecturas, equitum decurijs dati quoque Decuriones. Polybius lib. vi. indicauit. Equites, inquit, in decem turmas Romani diuiserunt, atque ex singulis tres eligunt Duces. Illi verò ipsi tres assumunt tergi ductores. Absente primo, secundus primi obtinet locum. Decuriam definiuit Ælianus de Instruen. aciebus: Est autem decuria numerus hominum, qui à Duce vno positione simplici, subinde deductus serie cesset vel in octauum, vel in duodecimum, vel in decimum sextum. Numerus enim decurie variè ad hunc modum à diuersis Auctoribus datur. Inferius paulò aliter, Decuriam, ait, ita quoque definiunt, ut Versus sit ex primis secundisque pro virtute institutis, atque vni Decurioni obtemperantibus, &c. Totam verò decuriã, Ordinem, Versum, & Decaniam appellant. Priore definitione numerum expressit, qui nempe variauit; cùm propriè alioqui denum esset hominum, ut ipsum decuriæ probat nomen. Posteriore descriptione situm in acie explicat, qui est lineæ à fronte in tergum ductæ, quam Versum seu Ordinem vocari docet. Addit mox decuriæ ipsius diuisionem. Sunt, inquit, qui enomotiam quartam esse decuria partem asserant, Præfectumque Enomotarcham præponant. Duas item enomotias dimæriam, quasi bipartitam vocant, & Principem Dimæritam; ita ut Semi decuriam dimæriam liceat quoque vocitare, & Semi-decurionem Dimæritam. Meminit eiusdem diuisionis in Hipparcho Xenophon, vbi Quincurionem interpres vocat, quem Subdecurionem rectius fortè, imitatione Liuij, appellabimus, qui lib. viii. nominat in pedite Subcenturionem. Hic porrò decuriæ Magistratus videtur à Liuiio decuriatus dici lib. xxi. Vbi ad decuriatum aut centuriatum conuenissent, suã voluntate ipsi inter se equites decuriati,

riati, centuriati pedites coniuabant, sese fuga atque formidinis ergo non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli sumendi, aut petendi, aut ferendi hostis, aut ciuis seruandi causa. Ælianus locum allato Decuriones ait quoque Decanos vocari; quod nomen in peditatu Vegetius agnoscit lib. II. cap. XIII. *Vt decem militibus sub vno papilione degentibus, vnus præset Decanus, qui Caput contubernij vocatur.* Atque hinc Decanos seu Decuriones existimo Capitularios equites dictos Iustiniano in Codice; sicut Italis Caporales; Gallis à corpore contubernij Corporales; cuius vocis inter Latinos quoque Ammianus est fabricator, vt Steevvechius hoc Vegetij loco obseruat. *Raptorum, inquit, pleraque Concorporalibus suis impertientes.* Iam quales esse deceat Decuriones, Ælianus docet. *Decuriones, utpote Duces decuriarum, optimos esse decet, ita et staturâ et viribus corporis præstantiores ceteris sint, et rei militaris peritiores, &c.* Decurionis seu Caporalis munus omnium accuratissimè descripsit Lælius Brancaccius libro *Militarium Officiorum* cap. II. I. Decurio nomina decuriatorum catalogo perscripta habeto. II. Dum excubandum est, si quis infrequens fuerit, adnotato. III. Quos Circitores, quotâ vigiliâ circummittere debeat, non ignorato. IV. Excubitores ipse ducito & deducito. V. Contubernalium suorum ingenia moreque explorata habeto; ipsique ipse exemplo incorruptæ vitæ præito. VI. Si quem suorum decuriatorum audiat pecuniæ prodigum esse, diligenter, an is fur sit, an ab hoste corruptus, inuestigato. VII. Seditiosas equitum voces adnotato, & Præfectum admoneto. VIII. Æquus omnibus esto, neminemque præ reliquis laboris immunem habeto. IX. Neminem è nocturnâ statione dimittito, è diurnâ nulli incomitato copiam egredeundi facito. X. Verbis, non verberibus, si quis peccauerit, castigato; maiores culpas ad Præfectum deferto. XI. Nulli contubernali arma vestesve necessarias abalienare per eum liceto: sed vt arma integra cultaque habeant, procurato. XII. Semper de Maioribus Præfectisque honestè apud suos censeto, aliorumque alienis de rebus ser-

mones coërceto. XIII. In hostilis exercitûs laudatores feruere animaduertito. XIV. Vbi cum decuriâ fuerit castrametatus, potiùs exæquabit se socijs, quàm præponet. XV. Ægros fauciôsve contubernales frequenter visito, deferrique in nosocomium & curari iubeto. XVI. Languentibus ex morbo, currus in itinere suppeditari facito.

C A P V T V.

Tubicines & Tympanista.

Necessitas tubarum in exercitu. Quàm varia tubis signa dantur. Ut promptè signis obtemperandum. Inflammatur tubarum cantus pugnantium animos. Tubicinis egregij exemplum. Astus multiplici tubarum cantu adinuentus. Tubicines quales esse deceat. Tympana Indis pro tubâ. Inde etiamnum in equitatu Germanorum.

AVARIO instrumentorum genere varia cœpisse nomina, ostensum est suprâ, vbi actum de equestribus signis, Tubicinis nempe, Liticinis, Buccinatoris, Cornicinis; quos omnes *Æneatores* communi nomine appellauerunt. Neque leuis administratio per hæc instrumenta. *Indubitatis enim per hæc sonis agnoscit exercitus, utrùm stare vel progredi, an certè regredi oporteat; utrùm longè persequi fugientes, an receptui canere,* ait Vegetius lib. III. cap. v. Vnde munus in vsu & honore. Tria verò tubæ signa hîc Vegetius expromit, standi, progrediendi, regrediendi; quæ duo nempe postrema incidunt cum illis quæ mox vocat insequendi, & receptûs: vnde *receptui canere*, apud Ciceronem; & *signum receptui dare*, apud Liuium. Nunc prætereà sternendi equi signum, quod vocant *Boutteselle*, & conscendendi signum, vt Liuius alibi, & ad arma concurrenti. Quin ampliùs etiam olim buccinæ cantu vigiliarum tempora distinguebantur. Indubitatos autem sonos rectè Vegetius dixit. *Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?* quærit Apostol. I. Corinth. cap. XIV. Et quidem huic voci eques promptissimè obedire debet, re omni
ni

ni prætermiffâ: quo nomine Chryfantam præcipuè commendat Cyrus apud Xenophont. in initio lib. 1 v. Pædiæ. quòd is nempe, audito receptûs signo, hostem percutere defiffet, quem ftrictò fub gladio habebat; quam ob rem Tribunatu eum quoque ornauit Cyrus, ab obediendi promptitudine egregiè collaudatum. Certè tubarum imperia, non aliter ac facræ quædam voces, accipienda funt; cùm & tubæ ipfæ (quæ facris maximè adhibebantur) Tubiluftrio folerent expiari, quo religiofius imperia acciperentur. Valet verò maximè tubarum cantus ad accendendos equitum equorumque in bellum animos, vt de Mifeno Virgil. lib. v 1.

— *Quo non præftantior alter*

Aere ciere viros, Martemq, accendere cantu.

Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum

Et lituo pugnas infignis obibat & haftâ.

Timidos alioqui, qualem vnum Iuuenalis defcribit Sat. xiv. exanimat Martialis ille fonus:

— *Et trepido foluunt tibi cornua ventrem,*

Cùm lituis audita. —

Alios effe viros decet qui Marti operantur,

— *Quos castra iuuant, & lituo tuba*

Permittus fonitus. —

imò quos nec multarum fimul clangor terreat, qui neque credant tot adeffe turmas, quot exaudiunt tubas. Vulgaris enim iam aftus eft, ad augendam copiarum fidem, pluribus fonare tubis, cùm fubinde vix adeft equitum decuria. Et quod probrum, videre equitem clangore tubarum exanimatum, equum verò ipfum exultantem? Melzus lib. 1. cap. xiii. tubicines vult omnes effe circumfpectos, imò literatos. Prouidos quidem, ne, cùm ad hostem pro nuntijs mittuntur, vifa auditaque apud fuos hosti roganti prodant; fed potiùs vifa fuis renuntient: literatos, vt, absente Vexillifero, catalogum ab eo excubiarum accipiant. Addam de equitum tympaniftis, quos etiamnum Germani adhibent inter tubas. Ab Indis videtur is effe mos, auctore Curtio lib. viii. *Porus, inquit, post*

elephantos posuerat sagittarios tympana pulsare solitos: id pro cantu tubarum Indis erat. Sed olim bellis sacris longè maximus tubarum honor.

C A P V T V I.

Quomodo ad equestres Magistratus facienda promotio.

Per scholarum gradus equites promouendi. Claudij Caesaris in presenti re disciplina. Vegetij querela de præposterâ promotione. Xenophontis, Onofandri, & Leonis Imperatoris consilium. Honores, equiti laborum finis. Alexandri & Theagenis equitas in milite promouendo.

VIVERENT modò Fulvius & Curius Tribuni, quod dicturi essent de ambitu, non vnus T. Qu. Flaminij, sed omnium propè tiruncolorum, qui docere volunt quæ vix didicerunt, & Duces esse priùs quàm milites fuère; dicerent haud dubiè, quod dixisse eos Liuius scripsit lib. II. Decad. IV. cap. VII. *Iam Ædilitatem Praturamq; fastidiri; nec per honorum gradus documentum sui dantes, nobiles homines tendere ad Consulatum, sed transcendendo media, summa imis continuare.* Inde hæ quoque lacrymæ. Aliter certè Vegetius lib. XXI. cap. XXI. *In orbem quemdam, inquit, per diuersas cohortes, & diuersas scholas milites promouentur.* Et Claudius Caesar, ait Suetonius cap. XXV. *equestres militias ita ordinauit, ut post cohortem, alam; post alam, Tribunatum daret.* Quid nunc? Ferè, quod Vegetius queritur lib. II. cap. III. *per negligentiam superiorum temporum robur infractum est, cum virtutis præmia occuparet ambitio, & per gratiam promouerentur milites, qui promoueri consueuerant per laborem.* Optandum foret, quod Flaminius commendat lib. I. cap. VII. *Quemadmodum nemini confertur dignitas Doctoratus, nisi confecto studiorum cursu, scientiaq; comparatâ; ita sanè ornari neminem debere equestri Magistratu, qui non pluribus se stipendijs probasset.* Ita solitum. Ælianus de Instruendis aciebus: *Optimus cuiusque decuria præponi, & ductor ceterorum omnium esse debet.* Onofander Strateg. cap.

cap. i i. Ipse Dux primipilos ceterosq^{ue} ordinum ductores arbitratu suo aciei præficiat, eosq^{ue} potissimum, quos nouerit patriæ amantissimos, fidiſſimos, valentiſſimosq^{ue}; nihil vetabit, quin etiam locupletissimos & nobilissimos. Neque enim permultos Præfectos tam accurato morum ac vitæ examine licet expendere, quàm per solos Imperatores ac Duces, etiamsi diuitiarum cum nobilitate insolentior aliquando sit fastus. Leo Imperator Tactic. c. xx. §. CXXVIII. Tales deliges Præfectos, qui subiectis suis præstantiores sint: solet enim subditorum vulgus semper se ad Magistratum suorum mores accommodare. Vetus verò verbum ita verum fiet, Non ceruos leonibus imperare, sed leones ceruis. Bonis ergo illis temporibus, cum veterani, ijque fortissimi, in Magistratus militares promouebantur, id quoque verum erat, quod Iustinus lib. x i. de Alexandri copijs scripsit: Ordines nemo nisi sexagenarius duxit; ut si principia castrorum cerneret, senatum te alicuius præscæ Reipublicæ videre diceret. Itaque nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitauit: neque in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. At nunc, qui ne hostem vnumquam videre, prius iam ducere alios, quàm ire ipsi in hostem ambiunt: quibus mox omnis in pedibus spes est & salus; utq^{ue} ad populandos finitimorum agros, tectaq^{ue} vrenda, & capienda pecora, aliqua vis sit, ita in acie ac signis collatis nulla est, ait Liuius lib. xxv i i i. Certè, aut Magistratus appetendus non est, aut à Dijs petendum, ut huic officio satisfaciamus, inquit Xenophon in Hipparcho. Et quis præmiorum spe excitetur ad pugnam, vbi virtutis præmia omnia ambitio occupauit? Notum est illud Liuij lib. i v. Eò impendi laborem ac periculum, unde emolumentum ac honos speretur. At grauem militiam, perpetuos labores, quotidiana pericula & vulnera quis ferat, vbi nulla honoris præmijque spes? Nihil à quoquam expeti, ait Tacitus Annal. xi. nisi cuius fructum antè prouiderit. En quàm alia Alexandro morum via. Curtius lib. v. cap. v. Indices dedit, præmiaq^{ue} proposuit de virtute militari certantibus. Octo qui fortissimi iudicati essent (nempe præteritorum bellorum pugnarumque occasionibus) singulis militum millibus præfuturi erant. Chiliarchas vocabant, &c. Antea quinge-

quingenariae cohortes fuerant, nec fortitudinis premia cesserant. Ingens militum turba conuenerat, egregio inter futura certamini: testis eadem cuiusque factorum, & de iudicibus lata sententiam; quippe verone, an falso, honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causa donatus est Adarchias senior, qui omissum apud Halicarnassensium à iunioribus praelium, unus maximè accenderat. Atque ex hac honorum tam æquâ distributione, tantam nactus est Alexander in exercitu suo concordiam, tantumque in se amorem militum omnium; quod Diodorus Siculus notauit lib. xvi. Initâ de optimis quibusque censurâ, cum multos ab amplis Magistris ad sublimiorem potestatis gradum submouisset, hac ratione factum est, ut omnes tandem Praefectos ad maiorem dignitatem, simul & amorem erga se firmissimum, prouideret. Per Alexandro in æstimandâ militum virtute, faciendâque promotione, fuit Theagenes Atheniensis. Is enim, ut Frontinus refert lib. i. cap. i. cum exercitum Megaram duceret, petentibus ordines respondit, ibi se daturum. Dein clam equites premisit, eosque hostium specie impetum in socios retorquere iussit. Quo facto, cum inertissimus quisque retrò se dedisset, strenui autem in frontem prosilissent; ut quemque inuenerat stantem, ita ad ordines militia proexiit.

INDEX ET ORDO LIBRORVM

ET CAPITVM.

LIBRI PRIMI ARGVMENTVM.

EQUVS bello à naturâ factus, arte ad pugnam doctus. Equitandi ars initio rudis, plurimarum rerum adminiculis adiuta, tandemque perfecta. Equo non viri modò sed feminæ militarunt. Quantæ Amazonum copiæ. Elephantum, cameli, magna olim belli præsidia, militiâ proscripti. Quadrigæ & falcati currus quondam belli terror, ab equestri exercitu dimissi.

CAPVT I.

Equus animal bello natum, idemque docillimum.

Equi indoles bellica, ingenium, iudicium, præsentio, velocitas, docilitas, peritia, philanthropia, fides, victoriæ cupiditas, historijs ostensa. Ori & Chrysantæ de equo iudicium. Equus in sidera relatus. 1

CAPVT II.

Equitare, & ex equo pugnare, qui primi docuerint.

Admiratio equitationis, Dijs eam artem adscripsit. Variæ de eo inuento sententiæ. Hinc Centaurorum & Hippocentaurorum fabula nata. Quos fuisse constat, non tamen generari. Antiquissima equitum bellatorum memoria apud Moysen bello Pharaonico. Amazones ingentem exercitum equestrem constarunt. Quarundam præterea mulierum equestris gloria. 10

CAPVT III.

Equitandi ars initio rudis, frenis calceisque equorum adiuta.

Qui equitarint sine frenis. Habena, capistrum, oreæ, frenum, lupatum, camus, unde dicta, quando inuenta. Freni partes, psellium, henium, echini, selisterium. Calcei equorum ferrei, argentei, aurei. Quæ clauorum herba, ne equi ledantur in calceatu. 15

CAPVT IV.

Equitatio stratis, ephippijs, sellis equestribus, stapiisque perfecta.

Nudo equorum dorso equitatum initio. Equorum strata, seu ephippia, quando inuenta: quàm varia. Quando adhibita sella equestres. Stratores. Lapides publici ad scandendum equum. Α'ναβολαδς. Stapia excogitata, & eorum varia appellatio. 19

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

CAPVT V.

Elephanti & cameli olim bello adhibiti, cur tandem missione donati.

Elephantos militia commendarunt, Robur, Terror, Peritia pugnandi, Fides. Mira de ijs Plinius, alijq, sed vera. Elephas xxx. armatos vnâ in turri gestat: strages quantæ ab eis editæ. Terror à nouitate, deformitate, odore, & horrendo stridore. Vt inter se & cum militibus pugnet. Herilis fidei admiranda exempla. Quantum eorum olim in bellis numerus. Remedia tandem aduersus belluæ terrorem reperta. Hinc eorum contemptus, cum plus suis quàm hosti nocerent: sed ob alia quoque incommoda missi. Cameli velocitate & patientiâ sitis mirabili; ob pedum molliem bellis inidonei.

26

CAPVT VI.

Currus olim equestri militiæ admisti, cur dimissi.

Curulis pugna aurigantium antiquior equestri Celetum seu solitariorum equitum. Currus expediti & falcati. Martis & Iunonis currus militares. Quis curruum primus auctor. Bigæ, Trigæ, Quadrigæ, Seingæ, Septemiuges, Decemiuges. Currus quatuor remonibus instructus. Qui solis curribus, & quanto numero, in prælijs vsi. quæ eorum administrandorum æconomia. Effeda, Cisia, & Couini. Quæ ratio ex curru præliandi. Desultores curules. Falcatorum curruum varia species. Ingentia eorum damna, quæ tandem in suos versa. hinc quoque militiâ submoti.

37

LIBRI SECVNDI ARGVMENTVM.

EQVORVM quomodo paretur copia, equitumque idoneus delectus. Equorum equitumque arma & phaleræ. Vexilla, Tubæ, Cornua, Litui, Buccinæ, Tympana. Recensio equestris. Vetus equitum transuectio & probatio. Equitum stipendia & annonæ.

CAPVT I.

Equorum honorum quomodo procuranda copia.

Laconum de equis imprecatio. Fabula equorum Diomedem deuorantium. Equorum copia hippotrophijs, tributis, ære publico parata. Hippotrophia habuere Medi, Getuli, Babylonij, Macedones. Tributis equos collegere Athenienses, Armeni, Cappadoces, Germani, Cilices, Franci, Agesilai & Scipionis astus instaurando equitatu. Ære publico emere Romani & Galli. Quæ præstantium equorum nota. Equi optimi, vbi. Quæ equorum vitia equiti socijsq, periculosa. Equi Olympicis & Circensibus probati. Qui perierint vitio equorum. Equus Seianus quàm fatalis. Stratores in Prouincias missi ad equorum delectum, Emendorum equorum vetus sti-

pulatio & cautio. Sarmatæ, Quadi & Turcæ castratis solummodo vsi. Scythæ cur solis equabus. Sarcinarij & Agminales equi minus elegantes. Cur Indæ eorum Regibus olim diuinitus interdictum multitudine equorum. Cleomenis scomma in Ptolemæum Aegypti Regem equorum negligentem.

51

CAPVT II.

Equitum idoneorum delectus more maiorum.

Eques initio à virtute, nobilitate, robore, opum æstimatione lectus. Id quando, & quantus equester census. Dicti primùm Celeres, Troffuli, Flexumines, denique Equites. tum demum equester Ordo natus. Seuerus ac propè fastidiosus Veterum delectus. Vitia equitatus & remedia. Romani equitatu inuicti. Gallorum veterum Nobilitas

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

bilitas in equitatu. Batauorum equitum præstantia. Hispania Ordines sacri, & Collegia equestria Nobilitati data, sanctisq; legibus vinc̄ta. Salapiarum & Colophoniorum equitum gloria. Auxiliares Romanorum equites ignobiles, & duplo quàm Romani plures. an tuto? Obscuro, modo strenui, equestri militiâ non arcendi. Quæ equiti prius cogitanda, quàm in militiam se det. An plus in equite quàm in pedite virium. Quanta variorum equestres copiæ. Xerxis, Darij, Nini, Semiramidis equitatus propè incredibilis. Sed maximus omnium futurus equitatus Antichristi. 66

CAPVT III.

Equorum arma & phalera.

Arma equorum, partem solida, partem contexta. Varia eorum nomina. Squamma & plume ærea, ferrea. Lorice scortæ & corneæ; ex vnguib; ferarum, ex annulis ferreis. Equi quarundam Gentium cataphracti, bello ferè inidonei. Phalera vnde dicta. quare inuenta. Non equorum tantum, sed equitum quoque ornamenta esse. Luxus phalararum damnatus, modus laudatus. 82

CAPVT IV.

Equitum arma, armorumque cura: Vexilla, ceteraque signa.

Gallo-Graeci nudi ex equo pugnant. Galli olim supra umbilicum nudi. Numidæ & Romani equites inermes. Romani deinde corporum tegumenta à Graecis didicere. Leuis armatura è lino, lanâ, spongiâ, ligno, fumibus, pellibus struthionum, corio, bractea. Grauis, ex ære ferroq; densiore. Romani item tela Graecorum imitati. Discrimen clypei & scuti. Quid parma, sarissa & contus. Gladius equiti aliquan-

do suspensus è dextro. Hippotoxote, & Hippacontiste, & Arquites, ydem qui sagittarij. Equites ferentarij & iaculatores qui. Restiferi equites & Laqueatores, inter quos femina. Lancea qualis vox. Gesum. Phalarica, Bidens, Framea, Cetra. Arma militiæ hodiernæ recentia. Gladius equiti ligandus, ne in cursu excidat, quorundam infelici exemplo. Veterum nitor in curandis armis. Vexilla & dracones equitum. Tuba, buccina, lituus, cornu, classicum. 90

CAPVT V.

Qualis equitum prisca recensio.

Græcorum Archontes, Romanorum Reges, Consules, Censores denique, censum Equitum exercuere. Probatio equitum qualis Græcis. Qualis Transuectio. Recensio apud Romanos variè habita. Primò viritum, deinde tributum, denique Græcorum more per Probationem & Transuectionem. Probatio quale examen equitum. Transuectio qualis pompa. Quoties & quando vtraque habita. Fraus tamen olim in falso equitum numero deferendo deprehensa. Caucri difficile posse, sed cauere conati Xerxes & Darius. 103

CAPVT VI.

Equestre stipendium & Annona.

Græcorum & Romanorum equitum initio nullum stipendium, præter es ad emendum equum. Romanis annona aliquid, ac demum diurna stipendia. Quanta eorum summa. quoties aucta. quoties numerata. quanto maiora Præfectorum æra, quàm gregariorum. Stipendij solutione equestres seditiones optimè compescuntur. Annona equiti & equo qualis & quanta. Qualis potio militaris. Pecunia militaris paranda modi Veterum varij, nouus vnus altèrve adiunctus. 110

LIBRI TERTII ARGVMENTVM.

EQUITIS institutio præceptis atque exercitatione perficitur. Eques igitur docendus pietatem & artem suam: instituendus item

X x 2   equus,

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

equus, imò & curandus. Res variæ discrimen equitum fecere. Vexillationes, Alæ, Drungi, Turmæ, Centuriæ, Decuriæ, equitatum diuidunt. Figuræ turmarum diuersæ multiplicem in acie vsum habent.

CAPVT I.

Eques quibus virtutum rudimentorumque militarium exercitijs instituendus.

Numinis Praefectorumque cultum ac fidem equiti in primis esse necessaria, etiam ab Ethnicis indicatum. Equitatio apud multos à pueritiâ tradita. Hinc Troiani ludi, quos Torneamenta dicimus. Seditio in equos, armorumque tractatio, ab Hippodidascalis per equestres scholas docta. Ordinum seruandorum vocabula & praecepta. Non modò equites singuli, sed tota simul turma exercenda. Natatio & ambulatio equestris. Recentium de exercendo equitatu documenta cum Veterum praeceptis collata. 122

CAPVT II.

Equus militaris quomodo exercendus.

Equorum militarium scholæ & Magistri. Equi panis admonendi & laude. Equestres blanditiæ, clogmus, & poppismus. Xenophontis artibus vitia curabilia dedocendi sunt meticulosi, immorigeri, tortores, cruciantes, succussores, suffossi, sencesspitatores. Deinde exercendi saltu & flexu. Equorum exercitatorum exempla. Equi distribuendi pro variâ equitum conditione. 157

CAPVT III.

Equiti quanta equi sui habenda cura.

Equi neglecti, amorem exuunt. Xenophontis de equorum curâ praecepta. Rebus octonis omnis ferè equorum cura continetur. Ducum quorundam in equos laudata cura, quorundam insanus amor. Viduae Romanae equos publicos curant. Triarij in castris equiti, equorumque saluti excubant. Equus vinculis solutus quantas dederit

turbas. Calceis amissis equus Sfortiam propè perdit. Non facile militaris equus alteri commodandus. Salubre, nosse equestribus morbis remedia; sed vitandæ incantationes, & superstitiosa aspersiones. Ad Calitum opem pro equorum salute decurrendum. Quid equiti medeatur ex equitatione adusto. 167

CAPVT IV.

Equitum veterum nouorumque diuersa genera.

Decem ferè de causis distincta equitum nomina: ob dignitatem, censum, genus pugnae, genus armorum, munus, mores, patriam, praesidium, auctores, tempus. Dictum de singulorum generibus; de nominibus quoque equitatus recentioris. 173

CAPVT V.

Equitatus diuisio.

Legionarij diuisi in Centurias: Socij & Auxiliares in Alas. Centuria & Alæ iterum in Turmas & Decurias. Centuria initio tres, Turma decem, Decuria triginta, in qualibet Legionem. Aucti deinde equites, auctus & numerus Centuriarum, Turmarum, Decuriarum. Aeliani partitio & Lycurgi in Οὐλαμῆς. Turma & Alæ unde dictæ. Alæ non plures duabus. Agema Macedonum, & Alæ sacrae quid. Quæ nostri equitatus diuisio. Quid Globus seu Drungus. 185

CAPVT VI.

Turma seorsim singulae quâ figurâ locandæ.

Figura quadrata Persis, Siculis, Græcis probata. Rhombum Thessali inuenire. Cuneo vtuntur Scythæ, Thraces, Macedones. Cur is dictus Caput porcinum. Ilion Onalem aciem reperit, quæ Ille dicta. 191

LIBRI QVARTI ARGVMENTV M.

MVNIA equitis vniuersim continentur aut itineribus, aut præsi-
diis, aut castris, aut acie. In itinere exploratum dimittuntur,
frontem faciunt, latera tegunt, agmen claudunt. In præsiidiis interna
externaque tuentur. In castris excubias, circuitionem, custodias ha-
bent. Extra castra stationibus disponuntur, pabulationes instituunt,
speculatum eunt, insidias struunt, stationes hostium laceflunt, pa-
lantes excipiunt; aquatores, frumentatores, lignatores aggrediun-
tur; comneatum & subsidia impediunt, hostium statiuu inuadunt,
agros populabundi deuastant, in acie denique pugnam inferunt, aut
defendunt.

CAPVT I.

Equitum vsus aciesque in itinere.

*Eques iter facit aut solus, aut pediti
iunctus. Iter verò vel terrestre est (idq;
angustum, aut latum;) vel aquestre; diur-
num aut nocturnum. Quæ præsiidia singu-
lis itineribus faciendâ. Exploratores, An-
tecursores, Subsequæ equites ad tutelam
dimittendi. Viarum duces plures, aut fidus
vnus. Vie & loca nota sint oportet. Ratio
flumina trajciendi; & tranandi artes.
Acies viatorie diuerse.* 195

CAPVT II.

*Equitum Præsiidia, Castra, Excubia, Stationes, Circuitio, prisco nouo-
que more.*

*Equites quibus præsiidijs per vtrumque
Orientis & Occidentis Imperium distri-
buti. Locus equitum in castris prisus.
Eius magna utilitates. Locus hodiernus.
Eques operum immunis, sed operarum ope-
rumq; defensor. Quis locus equestribus
castris capiendus. Quo ordine arteq; mu-
niendus. Philopæmenis hac in re solertia.
Excubia equestres quales Veteribus, qua-
les nobis. Procubitores, qui nunc Sentinel-
le. Stationes cur Agragia dictæ. Eæ plures
& sepius mutatæ. Equites Prætoriani im-
munes habendarum stationum. Quid Cir-
cuitio & Circitores.* 212

CAPVT III.

*Pabulatio, Frumentatio, Aquatio,
quomodo equitibus instituenda.*

*Pabulatio hostilis impedienda. Exerci-
tus ante frumenti maturitatem non edu-
cti. Frumentatio ex agris, ex horreis.
Aquatio è propinquo curanda. Quomodo
frumenti aquarumq; penuriæ consulen-
dum. Sarmaticorum equorum inedia. Pa-
bulo deficiente, equis quale aliquando præ-
bitum alimentum. Cædes iumentorum, ob
pabuli inopiam. Præcepta ritè instituende
pabulationis.* 229

CAPVT IV.

Reliqua equitum munia.

*Explorare vias & castra, & quàm ac-
curatè castrorum locus inspiciendus. Ca-
ptiuos ad cognoscendum excipere, & quàm
cautè credendum. Insidias struere, &
quàm occultè eundum. Stationes vigi-
liâsque laceflere. Comneatum, aqua-
tores, pabulatores, frumentantes, lignan-
tes aggredi. Auxilia hosti missa impe-
dire. Procubitores & statiuu equitum
inuadere. Agros denique populari &
prædari. Sed ab iniuria sociorum absti-
nendum.* 235

CAPVT V.

*Quod equitis Christiani munus
ante*

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

ante pugnam. Quomodo locanda acies equestris, & qualis.

Equitis preparatio religiosa ad pugnam. Stimulus ab exemplo Ethnicorum deuouentiam sese in pugna. Equitum caelestium auxilia. Situs aciei quis capiendus. Acies equestres variæ. Præcepta equestris pugnae, & discrimen à pedestri. An frenis equorum detractis aliquando confligendum. Illustria equestrium certaminum spectacula.

249

CAPVT VI.

Quæ acies equitum peditatui mixtorum.

Equiti admiscendum esse peditem. Tum partem equitum pro fronte, ad prouocandum, inter rorarios spargi. Reliquos plerumque in cornibus locari. Pugna à peditibus, post equestrem prouocationem, excepta. Eques quietus, donec hostis fugeret. Contra, sæpius pugna ab equite capta, perfectag. Equestris inter pedites certaminis modi diuersi, singuli exemplis probati. Equiti olim pedites uiritem interpositi in turmis. Quanta eius dispositionis utilitas. Quanta ab exercitatione facilitas. Canes etiam inter equos pugnant. Gemina aciei mixta tabula, veteris & nouæ.

289

LIBRI QVINTI ARGVMENTVM.

EQUITANDI dignitas ipsius naturæ & nominis argumento probata. Prærogatiuæ & præmia equitum singularia. Ignominia & pœnæ. Honor equis ipsis habitus. Hipparchi & Philarchi equitatum Græciæ; Magister equitum Romanos equites regunt. Imperio in Orientem Occidentemque diuiso, quæ ratio administrandi equitatus. Qui tum Magistratus. Optio Magistrum equitum, & summus mandatorum Curator, Magistratus noui, ut nonnulli alij. Seuiri, Tribuni, Præfecti alæ & turmæ, Decurio, Subdecurio, Vexillifer, Tubicines, antiqua nomina.

CAPVT I.

Equestris militiæ præstantia. Equitum prærogatiuæ, præmia & pœnæ.

Plato cur non ausus equitare. Dictatori & Flamini Diali, equitatione cur interdictum. Equites variorum ordinum, Torquati, Aurati, & Domestici, ut Equester olim Lacedæmonum & Romanorum ordo, ad solam dignitatē instituti. Qui ex Equestri Romanorum ordine equites militares. Eorum priuilegia & Tituli. Equus publicus ex priuilegio reddi potuit. Stipendia equitum ampliora quàm peditum. Præmium equitum excellentissimum. Equestres statuæ: earum origo. Quæ equestres ignominia, quæ supplicia. Equis ipsis quis habitus honor.

299

CAPVT II.

Summi equestris militiæ Magistratus qui, & quàm multi.

Hipparchi Atheniensium qui. Apud Romanos quanta dignitas Magistrum equitum. Quàm diuturnum id Magistrum. Variæ eius appellationes apud diuersos. Tribuni Celerum idem, qui deinde Magistri equitum. Quale id munus. Non par, sed minus Dictaturâ. Dictator vnus creatus sine Magistro equitum: at nullus Magister equitum sine Dictatore. Quis primus Romæ equitum Magister. Quam noxia eius cum summo belli Duce dissensio. Exempla. Amare debet equitem & iuuare. Summi Magistratus equestres Imperio diuiso. An Seuir equitum idem qui Magi-

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

Magister. Prærogatiua Magistrerij suo nostro. Optio Magistrerij equitum, eiusq; munus. 318

CAPVT III.

Medij equitum Magistratus.

Quod munus Commissarij Generalis, seu summi Curatoris mandatorum. A quo institutum. Quis primus obierit. Qui & quot Philarchi. Quis equitum Tribunus. Alæ Præfectus quot sub se equites, quomodo lectus. Laticlauij bini alis singulis ab Augusto præfecti. An aliquis Centurie equestri Præfectus, præter Magistrum equitum. Decurio seu Præfectus turma. Quomodo lecti Præfecti turmarum. Boni Præfecti munus & notæ. 329

CAPVT IV.

Equestres Magistratus infimi.

Vexillarij & Draconarij equitum proprij. Contentio Melzi & Flaminij, sine frangendum vexillum Lanceariorum, necne. An, more Romanorum, vexillum aliquando in hostem iaciendum. Quis vexilliferi in pugna locus. An equitum stipendia apud vexillum deposita, ut pe-

ditum apud signa. Decuriones. Subdecuriones. Decani. Capitularij equites, seu Corporales. Triumuiratus recognoscenditurmas. 335

CAPVT V.

Tubicines & tympanistæ.

Necessitas tubarum in exercitu. Quàm varia tubis signa dantur. Ut promptè signis obtemperandum. Inflammat tubarum cantus pugnantium animos. Tubicinis egregij exemplum. Astus multiplici tubarum cantu adinuentus. Tubicines quales esse deceat. Tympana Indis pro tuba. Inde etiamnum in equitatu Germanorum. 340

CAPVT VI.

Quomodo ad equestres Magistratus facienda promotio.

Per scholarum gradus equites promouendi. Claudij Cesaris in presenti re disciplina. Vegetij querela de præpostera promotione. Xenophontis, Onosandri, & Leonis Imperatoris consilium. Honores, equiti laborum finis. Alexandri & Theagenis equitas in milite promouendo. 342

APPROBATIO SUPERIORVM.

OPVS inscriptum De Militiâ Equestri, antiquâ & nouâ, à P. Hermanno Hugone Societatis nostræ confectum, atque à destinatis arbitris lectum & approbatum, ego Iacobus Stratius, Societatis IESV per Flandro-Belgium Prouincialis, ex auctoritate admodum Reuerendi Patris nostri P. Mutij Vitellefci, Præpositi Generalis, in lucem prodire permitto. Cuius rei fidem manu meâ & officij sigillo facio. Louanij, M. DC. XXIX. VIII. Martij.

Iacobus Stratius.

APPROBATIO CENSORIS.

TRACTATVS hic de Militiâ Equestri Libris quinque comprehensus, variæ lectionis est, & multiplicis instructionis, nihilque continet quod Fidei nostræ Orthodoxæ, néve probis moribus sit contrarium. Quare pro tanti Ordinis splendore, cum fructu, tum stimulo & legentium voluptate (ita voueo) typis mandabitur. Nam, teste Aristotele, apud Antiquos in equite omne robur. Sic enim de Marcello ait Virgilius:

*Hic rem Romanam magno trepidante tumultu
Sistet eques, sternet Pœnos. —*

Datum Bruxellæ, pridie Nonas Nouembris, M. DC. XXVIII.

*Henricus Smeyers S. Th. Licentiatus, Scholasticus
Bruxellensis, & Ordinarius Librorum Censor.*

S V M M A P R I V I L E G I I .

PHILIPPI IV. Hispaniarum & Indiarum Regis Catholici, & Potentissimi Belgarum Principis Priuilegio cautum est; nequis *De militiâ Equestri antiquâ & nouâ Libros quinque, Auctore* HERMANNO HVGONE Societatis IESV Sacerdote, præter Balthafaris Moreti voluntatem vlllo modo intra sexennium imprimat, aut alibi terrarum impressos in Germaniæ Inferioris ditiones importet, venalésve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione Librorum, & aliâ graui poenâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XXVIII. Nouembris, M. DC. XXVIII.

Signat.

Steenhuyse.

SVMMA PRIVILEGII

Imperatoris V. Hispaniarum & Indiarum Re-
gis Catholici, & Potentissimi Belgarum Prin-
cipis Privilegium
Insuper &
no. H. v. c.
Balthasar
lexennius
in German
libro habet
proem &
patet in li-
bris, m. d. c.

Signat.

Sealmark

Hípica extranjera

8-9 = n° 6

